

Natura 2000 beheerplan Zuidlaardermeer- gebied

Definitief beheerplan

A&W-rapport 2118

in opdracht van

Natura 2000 beheerplan Zuidlaardermeer- gebied

Definitief beheerplan

A&W-rapport 2118

Roel Strijkstra
Mirte Greve
Edwin van der Heijden

Foto Voorplaat

Zuidlaardermeer oost, Provincie Groningen 2010

Roel Strijkstra, Mirte Greve, Edwin van der Heijden 2016

Natura 2000 beheerplan Zuidlaardermeergebied, **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..** A&W-rapport 1228.

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Opdrachtgever**Provincie Groningen**

Postbus 610

9700 AP Groningen

Telefoon 050 31 64 941

Uitvoerders**Altenburg & Wymenga
ecologisch onderzoek bv**

Postbus 32

9269 ZR Feanwâlden

Telefoon 0511 47 47 64

Fax 0511 47 27 40

info@altwym.nl

www.altwym.nl

**Arcadis Regio B.V. - regio
Noordoost**

Postbus 63

9400 AB Assen

Telefoon 0592 39 21 11

Projectnummer

2429bhg

Projectleider

E. van der Heijden

Status

Definitief

Autorisatie

Goedgekeurd

Paraaf

R. Strijkstra

Datum

28 maart 2017

Inhoud

Samenvatting	
1 Inleiding	1
1.1 Het beheerplan Zuidlaardermeergebied	1
1.2 Aanwijziging en begrenzing Zuidlaardermeergebied	1
1.3 Procedure beheerplan	2
1.4 Leeswijzer	3
2 Instandhoudingsdoelen	4
2.1 Kernopgaven	4
2.2 Sense of urgency	4
2.3 Soorten en instandhoudingsdoelen	4
2.4 Ecologische randvoorwaarden van de aangewezen soorten	7
3 Gebiedsbeschrijving	23
3.1 Algemene beschrijving	23
3.2 Abiotiek	25
3.3 Biotiek	28
3.4 Sleutelfactoren	45
4 Doelstelling in ruimte en tijd, maatregelen	48
4.1 Procedure voor de maatregelen	48
4.2 Roerdomp	48
4.3 Porseleinhoen	49
4.4 Rietzanger	50
4.5 Kleine zwaan	50
4.6 Toendrarietgans	51
4.7 Kolgans	51
4.8 Smient	52
4.9 Slobeend	53
4.10 Samenvatting van de maatregelen	54
4.11 Uitwerking in ruimte en tijd	56
4.12 Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	57
5 Uitgangssituatie beleid	59
5.1 Vigerende internationale regelgeving okt 2005	59
5.2 Nederlandse wetgeving	60
5.3 Provinciale regelgeving	63
5.4 Gemeentelijke regelgeving	64
5.5 Rijksplannen	71
5.6 Regionale plannen	72
5.7 Provinciale plannen	74
5.8 Gemeentelijke plannen	81
5.9 Waterschapsplannen	85
6 Bestaand gebruik	88
6.1 Vormen van gebruik	88
6.2 Gebruik in en nabij het Zuidlaardermeergebied	89
7 Effectenbeoordeling bestaand gebruik	113
7.1 Inleiding in uitgangspunten	113

7.2	Verstoringscomponenten aangewezen waarden	113
7.3	Effectenanalyse algemeen	115
7.4	Effecten en beoordeling bestaand Landbouwkundig gebruik	117
7.5	Effecten en beoordeling Natuurbeheer	121
7.6	Effecten en beoordeling Faunabeheer en schadebestrijding	127
7.7	Effecten en beoordeling Landrecreatie	129
7.8	Waterrecreatie	134
7.9	Sportvissen	140
7.10	Beroepsvisserij	143
7.11	Toeristisch recreatieve voorzieningen	145
7.12	Verkeer	148
7.13	Waterwinning	152
7.14	Waterbeheer	155
7.15	Wonen	161
7.16	Industrie	164
7.17	Overig gebruik	165
7.18	Mogelijke effecten ontwikkelingen	168
7.19	Cumulatieve effecten	177
8	Kennislacunes en monitoring	179
8.1	Kennislacunes	179
8.2	Monitoring	179
8.3	Monitoring maatregelen en ontwikkelingen (tabel 8.1)	180
8.4	Monitoring natuurwaarden	181
8.5	Monitoring abiotische factoren	183
8.6	Samenvattende tabel monitoring	183
9	Sociaal economische aspecten	185
9.1	Landbouw	185
9.2	Recreatieve bedrijvigheid	185
9.3	Beroepsvisserij	186
9.4	Wonen, werken en infrastructuur	186
9.5	Onderzoek	186
9.6	Bestaand beleid	187
9.7	Planschade	187
9.8	Toezicht en handhaving	188
9.9	Toekomstige activiteiten en vergunningverlening	188
10	Kosten en uitvoeringsprogramma	190
10.1	Toelichting bij de kostentabel (maatregelenprogramma)	190
10.2	Uitvoering van de maatregelen	190
10.3	Hoe dit maatregelenprogramma te hanteren	193
10.4	Borging uitvoering	193
11	Literatuur	195
Bijlage 1	Verspreiding overige kwetsbare plant- en diersoorten	
Bijlage 2	Verstoringsgevoeligheid van kwalificerende broedvogels in het Zuidlaardermeergebied in relatie tot kitesurfen	

Samenvatting

In dit beheerplan worden de spelregels gepresenteerd voor het samengaan van menselijke activiteiten en natuurbescherming in het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied. Het doel van dit beheerplan is het in stand houden van de beschermde natuur in dit gebied. Om dit te bereiken zijn instandhoudingsdoelen gesteld voor de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger en de watervogels Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend.

Dit beheerplan beschrijft hoe de Natura 2000-instandhoudingsdoelen kunnen worden gehaald in de komende beheerplanperiode. In het beheerplan worden maatregelen genoemd die de benodigde extra bescherming voor de aangewezen soorten en hun leefgebieden bieden.

Het beheerplan geeft bovendien aan welke menselijke activiteiten zonder voorwaarden doorgang kunnen vinden, welke er vergunningplichtig zijn en welke activiteiten er worden verboden. Hiertoe is een groot aantal activiteiten aan de instandhoudingsdoelen van het gebied getoetst. Hierbij zijn vier verschillende vormen van gebruik onderscheiden, namelijk bestaand gebruik, gewijzigd gebruik, nieuw gebruik en ontwikkelingen die in de toekomst in en rond het Natura 2000-gebied op stapel staan.

Bestaand gebruik: geen grote problemen

Van een groot aantal vormen van gebruik wordt in dit beheerplan nagegaan welke effecten ze hebben op de instandhoudingsdoelen. Daarvoor is een beknopte ecologische toetsing opgesteld. Bij deze toetsing wordt aangegeven welke activiteiten wel, en welke activiteiten niet vergunningplichtig zullen zijn. Uit de toetsing komt het volgende naar voren:

- Verreweg de meeste vormen van bestaand gebruik zijn niet vergunningplichtig.
- Bij een aantal activiteiten worden voorwaarden genoemd waaraan ze moeten voldoen om niet onder de vergunningplicht te vallen.
- Enkele activiteiten zijn vergunningplichtig. Dit zijn voornamelijk de wat grotere ingrepen binnen en buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied.
- Een aantal versturende activiteiten zijn en blijven verboden, waarbij het ook belangrijk is dat op deze verboden wordt gehandhaafd. Het gaat om de volgende activiteiten:
 - Het lozen van verontreinigende stoffen in en rond het Natura 2000 gebied.
 - Het recreëren buiten wegen en paden
 - Het wandelen met loslopende honden
 - Het beoefenen van de motorcrosssport
 - Het beoefenen van snelle watersport
- De activiteit kitesurfen wordt toegestaan in een begrensd gebied aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer. In het centrale en zuidelijke deel van het Zuidlaardermeer is de activiteit verboden.

Aanpak van de uitvoering van de maatregelen: in goed overleg

Aan het realiseren van het beheerplan is een proces van overleg en besluitvorming voorafgegaan waar vijftien belanghebbende partijen uit het gebied aan hebben meegewerkt. Deze partijen zullen in de toekomst betrokken blijven bij de ontwikkelingen in het gebied die nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te realiseren.

In dit beheerplan wordt een aantal maatregelen voorgesteld om de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied te realiseren. Deze maatregelen zijn in goed

overleg met alle belanghebbenden vastgesteld. Hieronder worden per instandhoudingsdoel de verschillende maatregelen samengevat.

Roerdomp: meer en gevarieerder rietland

Op dit moment is het aantal Roerdompen in het Zuidlaardermeergebied niet zoals dat zou moeten zijn. De reden hiervoor is het ontbreken van voldoende geschikt leefgebied in de vorm van rustig gelegen natte rietlanden van voldoende omvang. In het beheerplan zijn maatregelen opgenomen om het areaal aan geschikt broed- en foerageergebied van Roerdompen uit te breiden. Hiertoe wordt op een aantal plaatsen langs het Zuidlaardermeer verdroogde rietlanden geplagd en worden vooroevers aangelegd. Deze maatregelen worden gedurende de looptijd van het beheerplan uitgevoerd.

Porseleinhoen en Rietzanger

De staat van instandhouding van Porseleinhoen en Rietzanger is gunstig. Daarom worden voor deze soorten geen instandhoudingsmaatregelen genomen.

Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend: geen maatregelen nodig

De toestand van het Zuidlaardermeergebied als rustplaats en foerageergebied voor Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend is gunstig. Ook is voor de ganzen voldoende foerageergebied in de omgeving van het Natura 2000-gebied aanwezig. Voor deze soorten hoeven daarom geen maatregelen worden genomen.

Recentelijk is het provinciaal ganzenbeleid gewijzigd. Dit betekent dat er in de directe omgeving van het Zuidlaardermeergebied geen door provincie aangewezen ganzenfoerageergebieden meer bestaan waar boeren worden vergoed voor de aangerichte vraatschade. Dit betekent in principe dat foeragerende winterganzen overal in de omgeving van het Natura 2000-gebied mogen worden verjaagd. Op dit ogenblik is het niet duidelijk welke effecten dit zal hebben op de aantallen ganzen binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied. Hier zal gedurende de beheerplanperiode onderzoek naar worden gedaan.

Bij de uitvoering van maatregelen ten behoeve van de rietvogels, is het noodzakelijk dat nog voldoende areaal ondiep open water overblijft als foerageergebied voor de Slobeend.

Met de Kleine zwaan is het slechter gesteld. Toch worden er voor deze soort geen maatregelen voorgesteld, omdat niet bekend is welke factoren spelen bij de achteruitgang van de Kleine zwaan. Waarschijnlijk liggen deze buiten het Zuidlaardermeergebied.

Effecten van het bestaand gebruik op de instandhoudingsdoelen

Binnen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied speelt zich een aantal activiteiten af, het zogenaamde 'bestaande gebruik'. Een belangrijke vorm van bestaand gebruik is de land- en vaarrecreatie. Vlak buiten en op de grens van het Natura 2000-gebied liggen verschillende verblijfsrecreatieve voorzieningen, zoals recreatiewoningen, kampeerterreinen, jachthavens en diverse horeca. Overige activiteiten binnen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied zijn bijvoorbeeld het uitvoeren van verschillende vormen van natuur- en waterbeheer en landbouwkundig gebruik. Buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied is, naast recreatie en wonen, de landbouw, de waterwinning en het luchtverkeer van belang.

Alle vormen van bestaand gebruik zijn op een rij gezet. Vervolgens is nagegaan wat de effecten zijn van de activiteiten op de instandhoudingsdoelen. Uit de beoordeling komt naar voren dat de meeste activiteiten zonder voorwaarden gewoon doorgang kunnen vinden omdat ze geen effecten veroorzaken.

Een aantal vormen van gebruik worden alleen onder voorwaarden toegestaan. Dit betekent dat er maatregelen moeten worden genomen om negatieve effecten tegen te gaan. In de praktijk betekent dit veelal dat de activiteit alleen in bepaalde perioden van het jaar zijn toegestaan of met de nodige voorzorgsmaatregelen. Het gaat hier dan om een aantal specifieke activiteiten die te maken hebben met onder andere landbouwkundig gebruik, natuurbeheer, faunabeheer- en schadebestrijding, waterrecreatie, (sport)visserij en waterbeheer.

In het beheerplan zijn de volgende (nieuwe) activiteiten vergunningplichtig gesteld: het aanleggen van nieuwe infrastructuur, het substantieel wijzigen van het gebruik van vliegveld Eelde, het aanleggen van noodwaterbergingen, de nieuwbouw van huizen binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied en in de invloedssfeer van het Zuidlaardermeergebied, het uitstoten van schadelijke stoffen en het uitvoeren van gasboringen.

Een aantal vormen van gebruik zijn zo verstorend voor de natuurwaarden dat ze zijn verboden. Dit betreft de activiteit lozen van vervuilende stoffen, wandelen buiten wegen en paden, wandelen met loslopende hond en motorcrossen.

Kennislacunes

In het beheerplan zijn een aantal lacunes in kennis aan het licht gekomen, waardoor een juiste beoordeling van effecten of de inzet van maatregelen niet goed mogelijk is. Zo is het van belang om een goede inschatting te hebben van het gebruik van de oeverzones door recreanten. Hier zal onderzoek naar worden gedaan. Op basis van deze informatie is het mogelijk de wenselijkheid van maatregelen als zoning te bepalen. Ten aanzien van de handhaving van de rust op het meer ten behoeve van de Smient in de winterperiode is het van belang een beeld te krijgen van het gebruik van het meer door recreanten in de winterperiode. Hier zal in de komende beheerplanperiode ook onderzoek naar worden gedaan. Ook zal in de periode van het beheerplan nog nader (literatuur) onderzoek worden gedaan naar de relatie tussen blauwalg en voedselverrijking als gevolg van overzomerende ganzen.

Monitoring

Om te bepalen of de doelen worden gehaald en de afspraken worden nagekomen, is het de bedoeling om de ontwikkelingen van natuur en gebruik in en rond het Zuidlaardermeergebied op de voet te volgen door middel van een monitoringsprogramma.

Uitvoering van maatregelen

Het is de bedoeling dat de maatregelen voor het revitaliseren van de rietoevers in de komende zes jaar (2015-2021) worden uitgevoerd, dat is de looptijd van het beheerplan. De verantwoordelijkheid van de uitvoering ligt grotendeels bij de terreinbeheerders, het Waterschap en de Provincie Groningen.

Om te kunnen bepalen of de maatregelen effectief zijn, zal gedurende de looptijd van het beheerplan monitoring en evaluatie plaatsvinden.

Borging van de afspraken

Om afspraken te borgen wordt een beheerplancommissie samengesteld met daarin verschillende belanghebbenden. Deze commissie komt jaarlijks bijeen en wordt dan ingelicht over de stand van zaken met betrekking tot beheer, de instandhoudingsmaatregelen, knelpunten en neemt hierin ook besluiten en formuleert ook maatregelen.

Betekenis van het beheerplan voor de belanghebbenden

Het beheerplan heeft ook betekenis voor de verdere ontwikkeling van activiteiten en economische bedrijvigheid in en om het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeer. Het gaat hier dan vooral om activiteiten die verband houden met recreatie, landbouw, wonen en werken.

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en Landbouw

In het kader van de PAS is het Zuidlaardermeergebied aangemerkt als 'niet stikstofgevoelig'. Dit betekent dat er in het kader van de PAS geen noodzaak is voor het nemen van aanvullende herstelmaatregelen. Ook betekent het dat er geen belemmeringen zijn voor de huidige landbouwkundige activiteiten in de omgeving van het Natura 2000-gebied.

Landbouw en ganzen

Buiten de winterperiode zijn er in Groningen in toenemende mate 'zomerganzen' aanwezig die voor overlast kunnen zorgen op aanliggende landbouwpercelen. In het Groninger ganzenakkoord zijn afspraken gemaakt over de bestrijding van overzomerende ganzen in Groningen. Hoewel in het Zuidlaardermeergebied nog geen bestrijding plaatsvindt van overzomerende ganzen, is het goed mogelijk dat dit in de toekomst wel gaat plaatsvinden.

Recreatieve bedrijvigheid

De vaarrecreant, de fietser, de wandelaar en sportvisser kunnen nu en in de toekomst het Zuidlaardermeer blijven gebruiken. De afspraken betekenen voor de vaarrecreanten (toeristen en bewoners) en de sportvissers wel dat er in de broedperiode wordt gevraagd rekening te houden met de broedterritoria van Roerdomp en Porseleinhoen en in de winter de rustgebieden van watervogels. Er wordt van hen gevraagd de rust in die gebieden te respecteren.

Wel blijft het wandelen buiten wegen en paden, het wandelen met loslopende hond en het motorcrossen verboden. Dit geldt ook voor de snelle watersport op het meer.

Beroepsvisserij

Beroepsvisserij kan grotendeels in de huidige vorm en onder de huidige voorwaarden blijven plaatsvinden. Wel wordt gevraagd aan de beroepsvissers om rekening te houden met de territoria van Roerdomp en Porseleinhoen.

Wonen, werken en infrastructuur

Er zijn vanuit het beheerplan geen belemmeringen voor de huidige woonfuncties nabij het gebied. Aan de ontwikkelingen van de huidige bedrijven op de huidige locaties worden geen beperkingen opgelegd vanuit Natura 2000. Ook het huidige gebruik van de infrastructuur geeft geen aanleiding tot maatregelen.

Mocht er sprake zijn van ontwikkelingen op het gebied van woningbouw, infrastructuur en vliegverkeer (vliegveld Eelde), dan zijn dergelijke ontwikkelingen vergunningplichtig. Hierbij wordt voorop gesteld dat dit alleen geldt indien de ontwikkelingen in de invloedssfeer van het Natura 2000-gebied liggen.

Onderzoek

In het Zuidlaardermeer vindt geregeld onderzoek plaats naar natuurwaarden, waterkwaliteit en dergelijke. Als door onderzoek een verstoring dreigt, dient de beheerder de aanvrager te wijzen op de mogelijke vergunningplicht in het kader van de Natuurbeschermingswet. Voor de incidentele kleinschalige onderzoeken is in de meeste gevallen geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet noodzakelijk.

Vaststellingsprocedure

De minister van EZ en Gedeputeerde Staten van Groningen bieden het beheerplan ter inspraak aan. Tijdens de inspraakperiode van zes weken, ligt het beheerplan ter inzage en kan iedereen zienswijzen over het beheerplan naar voren brengen. Na afronding van de inspraak stellen het rijk en de provincie het definitieve beheerplan vast. Tegen de definitieve vaststelling van het beheerplan is beroep mogelijk bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Voor de exacte periode waarin dit beheerplan ter inspraak ligt, en voor de onderdelen waarop inspraak mogelijk is, verwijzen we naar de publicaties van het Ministerie van Economische Zaken (www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez).

1 Inleiding

1.1 Het beheerplan Zuidlaardermeergebied

In dit beheerplan wordt het woord Zuidlaardermeergebied gebruikt in de betekenis: Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied tenzij uitdrukkelijk anders aangegeven.

Het Natura 2000 netwerk

De Europese Unie heeft zich ten doel gesteld uiterlijk in 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen. De Europese Commissie wil dit bereiken door een netwerk van beschermde natuurgebieden te realiseren, het Natura 2000-netwerk. Nederland draagt met 162 gebieden die vanuit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn aangewezen bij aan dit netwerk. De wettelijke bescherming van de Natura 2000-gebieden is per 1 oktober 2005 vastgelegd in de vernieuwde Natuurbeschermingswet 1998.

Beheerplan verplicht

In 2007 is het vogelrichtlijngebied Zuidlaardermeergebied in ontwerp aangewezen als Natura 2000-gebied. Een belangrijk gevolg van de aanwijzing is dat overheden en gebruikers de huidige en toekomstige kwaliteit van het Zuidlaardermeergebied moeten waarborgen. Er wordt daarbij uitgegaan van de waarden waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen en de daaraan gekoppelde instandhoudingsdoelen. Hoe dit wordt gewaarborgd, moet op grond van de natuurbeschermingswet worden vastgelegd in een Natura 2000 beheerplan.

Functie beheerplan

Het beheerplan biedt om te beginnen een visie op beheer en gebruik van het gebied in relatie tot het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor de aangewezen soorten, zoals deze geformuleerd zijn in het aanwijzingsbesluit. Vanuit deze visie wordt een leidraad gegeven voor beheer en gebruik in de toekomst.

Op grond van de visie op het beheer geeft het beheerplan aan welke vormen van bestaand gebruik en welke geplande ontwikkelingen in en rond het Natura 2000-gebied vrijgesteld worden van vergunningplicht, al dan niet na het nemen van mitigerende maatregelen, en welke activiteiten vergunningplichtig zijn. Doel hiervan is dat het beheerplan, naast het geven van de leidraad voor beheer en gebruik als een afwegingskader voor de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 zal dienen.

1.2 Aanwijzing en begrenzing Zuidlaardermeergebied

Aanwijzing als vogelrichtlijngebied

Het Zuidlaardermeer en omliggend gebied is op 24 maart 2000 onder de naam 'Zuidlaardermeergebied' aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (besluit N/2000/324). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder het nummer NL0902041 (Ministerie van LNV 2008a).

Aanwijzingsbesluit Natura 2000

In het definitieve Aanwijzingsbesluit van het Zuidlaardermeergebied (2010) worden 9 natuurwaarden aangewezen waarvoor het Zuidlaardermeergebied van belang is, namelijk de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger en de niet-broedvogels Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend.

De grenzen van het Zuidlaardermeergebied zijn bepaald op grond van terreingebruik en biotoopeisen van de relevante soorten. De begrenzing van het gebied is in grote detaillering te vinden op de website van de rijksoverheid <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur/natura-2000>. De op deze website gegeven grenzen worden in dit beheerplan aangehouden. Globaal omvat het Zuidlaardermeergebied het Zuidlaardermeer met een hoeveelheid omliggende gronden, gelegen tussen Haren, Hoogezand en Zuidlaren. De omvang van het gebied is ca. 2100 ha. Het Zuidlaardermeergebied ligt in de provincies Groningen en Drenthe, en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Groningen, Haren, Hoogezand-Sappemeer en Tynaarlo (overzichtskaart 1 begrenzing).

1.3 Procedure beheerplan

Waarborg maatschappelijke context beheerplan

Hoewel Natura 2000 beheerplannen in het kader van de Natuurbeschermingswet als instrument nieuw zijn vanaf 2006, hebben ze een relatie met bestaande vormen van gebruik, plannen en processen. Bij het opstellen van het beheerplan moet daar rekening mee worden gehouden door overleg te voeren met betrokkenen.

Voor de totstandkoming van dit beheerplan is daarom samengewerkt met de volgende instanties en organisaties:

- Provincie Groningen
- Provincie Drenthe
- Gemeente Haren
- Gemeente Hoogezand-Sappemeer
- Gemeente Tynaarlo
- Waterschap Hunze en Aa's
- Dienst Landelijk Gebied
- Stichting Het Groninger Landschap
- Stichting Het Drentse Landschap
- Vereniging Recreatieondernemers Zuidlaardermeer
- Land- en Tuinbouworganisatie Noord
- Wildbeheereenheid Oude Veenkoloniën
- Wildbeheereenheid Drents Diep en Aa
- Watersportverbond
- Waterbedrijf Groningen

Vaststelling beheerplan

Het vaststellen van het beheerplan vindt plaats door Provinciale Staten van de verantwoordelijke provincie, in het geval van het Zuidlaardermeergebied is dit de provincie Groningen. Voor het Zuidlaardermeergebied is de Provincie Groningen het bevoegd gezag in het kader van de vergunningverlening als bedoeld in de Natuurbeschermingswet. Het beheerplan wordt vastgesteld in overeenstemming met de Minister van Economische zaken, Landbouw en Innovatie.

1.4 Leeswijzer

Dit werkdocument bevat de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 2 geeft een beschrijving van de Natura 2000 doelstellingen. Hierin worden de algemene doelen, wateropgave en 'sense of urgency' belicht, waarna er een overzicht wordt gegeven van de instandhoudingsdoelen van het Zuidlaardermeergebied en de ecologische randvoorwaarden van de aangewezen soorten.

Hoofdstuk 3 omvat een globale beschrijving van het Zuidlaardermeergebied. Na een algemene beschrijving wordt aan de hand van de abiotische en biotische omstandigheden en de beschreven ecologische randvoorwaarden uit hoofdstuk 2, een uitspraak gedaan over de huidige staat van instandhouding van de aangewezen soorten in het gebied. Dit vormt tevens de basis voor de beschrijving van de landschapsecologische eigenschappen en sleutelprocessen die voor dit gebied van belang zijn.

Hoofdstuk 4 beschrijft de maatregelen voor het behalen van de instandhoudingsdoelen in omvang, ruimte en tijd komen in aan bod.

Hoofdstuk 5 beschrijft de uitgangssituatie van beleid en de regelgeving op het niveau van verschillende overheden.

Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van het bestaand gebruik in het Zuidlaardermeergebied. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bestaand gebruik, gewijzigd gebruik, autonome groei, ontwikkelingen en ontwikkelingsruimte.

Hoofdstuk 7 bevat de de toetsing van het bestaand gebruik aan de instandhoudingsdoelen van het Zuidlaardermeergebied gepresenteerd.

Hoofdstuk 8 geeft een overzicht van de monitoring die noodzakelijk wordt geacht voor de evaluatie van maatregelen en ontwikkelingen

Hoofdstuk 9 bevat een sociaal economische paragraaf. Hierin wordt aangegeven welke sociaal economische effecten er zijn te verwachten als gevolg van het beheerplan.

Hoofdstuk 10 geeft een overzicht van de verwachte kosten van de maatregelen en de gewenste monitoring.

De overzichtskaarten waaraan in de tekst wordt gerefereerd zijn in een aparte bijlage opgenomen.

2 Instandhoudingsdoelen

2.1 Kernopgaven

In het Natura 2000 doelendocument (Ministerie LNV 2006a) worden twee 'kernopgaven' vermeld voor het Zuidlaardermeergebied:

- 4.11 Plas-dras situaties: Plas-dras situaties voor Smienten (A050) en broedvogels zoals Porseleinhoen (A119) en Kempphaan (A151), Kwartelkoning (A122) en Noordse woelmuis (H1340)
- 4.12 Overjarig riet: Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging voor rietmoerasvogels, zoals Roerdomp (A021), Purperreiger (A029), Snor (A292), Grote karekiet (A298) en voor de Noordse woelmuis (*H1340).

Hierbij moet wel de opmerking worden geplaatst dat niet alle bovengenoemde soorten in het Zuidlaardermeergebied voorkomen. Zo is de aanwezigheid van Purperreiger en Noordse woelmuis niet vastgesteld in het gebied.

De kernopgaven dienen in het beheerplan te worden uitgewerkt. In het Natura 2000 Doelendocument (Ministerie LNV 2006a) wordt voor het Zuidlaardermeergebied in verband met de kernopgaven een wateropgave vermeld. Deze wateropgave geldt in verband met de soorten Roerdomp, Porseleinhoen en Smient. Voor de Roerdomp houdt de kernopgave in dat er voldoende oppervlakte waterriet aanwezig moet zijn. Voor Porseleinhoen en Smient bestaat de opgave uit de realisatie van voldoende oppervlakte plasdras.

2.2 Sense of urgency

In het aanwijzingsbesluit Zuidlaardermeergebied wordt geen 'sense of urgency' (landelijke kernopgave) aan dit gebied toegekend.

2.3 Soorten en instandhoudingsdoelen

Voortvloeiend uit de Europese regelgeving en de uitwerking daarvan in de Natuurbeschermingswet zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelen ontwikkeld, waarbij per habitatype en/of soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied hiervoor redelijkerwijs kan leveren. De doelen voor het Zuidlaardermeergebied worden in de nu volgende paragrafen van dit hoofdstuk genoemd en toegelicht.

De instandhoudingsdoelen voor het Zuidlaardermeergebied zijn samengevat in tabel 2.1. In deze tabel zijn verder zowel de landelijke staat van instandhouding van de aangewezen natuurwaarden weergegeven als de relatieve bijdrage die het Zuidlaardermeergebied levert aan de landelijke instandhoudingsdoelen.

Tabel 2.1 Landelijke staat van instandhouding (+ =gunstig, - = matig ongunstig, -- = zeer ongunstig), relatieve bijdrage van het Zuidlaardermeergebied aan landelijke instandhoudingsdoelen (B1 = 2-6%, B2=6-15%, C=<2%, s= slaapplaatsfunctie, f=foerageerfunctie), instandhoudingsdoelen van omvang- en kwaliteit leefgebied (= behoud, > verbetering/uitbreiding) en draagkracht van aantal vogels/paren van aangewezen natuurwaarden in het Zuidlaardermeergebied. SG=Seizoensgemiddelde, SM=Seizoensmaximum (Bron: EL&I)

	Soort	SVI	Bijdrage	Doel	Functie	Aantal
A021	Roerdomp	--	C	=	Broeden	5 paar
A119	Porseleinhoen	--	B2	>	Broeden	15 paar
A295	Rietzanger	-	C	=	Broeden	200 paar
037	Kleine zwaan	-	C,f,s	=	Rusten, foerageren	SG 4
A039	Toendrarietgans	+	C,f,s	=	Rusten, foerageren	SG 210
A041	Kolgans	+	C,f,s	=	Rusten, foerageren	SG 630 SM 7.100
A050	Smient	+	C,f,s	=	Rusten, foerageren	SG 2.700
A056	Slobeend	+	C,f,s	=	Rusten, foerageren	SG 120

2.3.1 Soorten

Het Zuidlaardermeergebied is in ontwerp aangewezen als Natura 2000-gebied op grond van het voorkomen van de volgende Natura 2000-waarden:

Vogelrichtlijnsorten

Broedvogels:

A021 Roerdomp
A119 Porseleinhoen
A295 Rietzanger

Niet-broedvogels

A037 Kleine zwaan
A039 Toendrarietgans
A041 Kolgans
A050 Smient
A056 Slobeend

In de volgende paragraaf worden deze Natura 2000-waarden en hun doelen nader toegelicht. De teksten zijn ontleend aan het aanwijzingsbesluit Zuidlaardermeergebied (2010).

2.3.2 Instandhoudingsdoelen

A021 Roerdomp als broedvogel

Instandhoudingsdoel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 paren.

Toelichting

De Roerdomp is van oudsher een broedvogel met enkele paren tot een maximum van 5. Het aantal territoria fluctueert sterk. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is behoud van de populatie op een relatief hoog niveau gewenst. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Drents-Groningse grensgebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A119 Porseleinhoen als broedvogel

Instandhoudingsdoel

Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 15 paren.

Toelichting

Het Porseleinhoen is een onregelmatige broedvogel in sterk fluctuerende aantallen; in vele jaren 0-2 paar met in het goede jaar 1997 15 paren. Het Zuidlaardermeergebied levert in goede jaren de grootste bijdrage in deze regio. Het gewenste aantal paren heeft betrekking op gunstige jaren. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Drents-Groningse grensgebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A295 Rietzanger als broedvogel

Instandhoudingsdoel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 200 paren.

Toelichting

Het Zuidlaardermeergebied herbergt de grootste sleutelpopulatie van Rietzangers van het Drents-Groningse grensgebied. In de periode 1993-1997 werden jaarlijks circa 200 paren geteld. Ook voor de periode 1999- 2003 wordt het gemiddeld aantal paren op 200 geschat. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding van het onderdeel populatie, is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A037 Kleine zwaan als niet-broedvogel

Instandhoudingsdoel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting

Het gebied heeft voor de Kleine zwaan o.a. een functie als foerageergebied. Het aantalverloop laat een fluctuerend patroon zien. Vanwege de vermoedelijk natuurlijke oorzaken van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is er geen herstelopgave van toepassing.

A039 Toendrarietgans als niet-broedvogel

Instandhoudingsdoel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 210 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting

Aantallen toendrarietganzen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort vooral een functie als slaapplek. Vanaf de tweede helft van de jaren negentig zijn de aantallen sterk toegenomen, daarvoor waren de aantallen laag.

Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig en de internationale populatieomvang is stabiel.

A041 Kolgans als niet-broedvogel

Instandhoudingsdoel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 630 vogels (seizoensgemiddelde) voor het foerageergebied en gemiddeld 7.100 vogels (seizoensmaximum) voor het gebied als slaappleats.

Toelichting

Aantallen Kolganzen zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort o.a. een functie als foerageergebied en als slaappleats. De aantallen foeragerende ganzen, en in mindere mate ook overnachtende ganzen, zijn de laatste jaren behoorlijk afgenomen door verplaatsing naar ganzenfoerageergebieden buiten de begrenzing. Handhaving van de situatie 1999/2000-2003/2004 is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A050 Smient als niet-broedvogel

Instandhoudingsdoel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.700 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting

Het gebied heeft voor de Smient vooral een functie als slaappleats. Smienten foerageren zowel binnen als buiten het gebied. De data zijn nog niet geschikt voor een trendanalyse. Handhaving van de situatie 1999/2000-2003-2004 is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A056 Slobeend als niet-broedvogel

Instandhoudingsdoel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 120 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting

De aantallen slobeenden zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft vooral een functie als foerageergebied. De beschikbare gegevens zijn nog niet voldoende voor een trendanalyse. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

2.4 Ecologische randvoorwaarden van de aangewezen soorten

Hieronder wordt de status, een kenschets en de belangrijkste ecologische randvoorwaarden van de voor dit Natura 2000-gebied aangewezen soorten gegeven en beschreven, deels gebaseerd op de beschikbare profielendocumenten (Ministerie van LNV 2008b). Deze informatie is van belang bij de beoordeling van de staat van instandhouding, bij de definitie van maatregelen voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen bij de effectbeoordeling bestaand gebruik. Hieronder wordt een samenvatting gepresenteerd van de ecologische randvoorwaarden van de aangewezen Natura 2000 soorten.

Foto 2-1 Roerdomp in het Riet (bron: Hans Hut)

2.4.1 Roerdomp (A021)

Kenschets

De Roerdomp is een solitaire reigersoort, met een beige en bruin gestreept verenkleed die bij voorkeur voorkomt in boomloze rietmoerassen. De baltsroep van de mannetjes doet denken aan het geluid van een misthoorn met een lage toon. In Nederland is deze soort over het algemeen een standvogel.

Ecologische randvoorwaarden

Leefgebied

De optimale broedbiotoop bestaat uit (half)open waterrijke landschappen met brede zones overjarig waterriet en veel overgangen van Riet naar water en/of grasland of homogene vegetaties van Lisdodde of Mattenbies. Op een geschikte nestplek heeft ophoping van oude stengels plaatsgevonden zodat een 'kniklaag' is ontstaan, of er is een onderlaag van grote zeggen of 'zeggenbulten'. De broedbiotoop hoeft niet groot te zijn, maar de rietkragen moeten minimaal circa 10 meter breed zijn en minimaal 20% ervan moet bestaan uit overjarig riet. De Roerdomp heeft 500 á 1000 m geschikte rietkraag nodig als foerageerhabitat. Intensieve rietexploitatie kan ertoe leiden dat onvoldoende overjarig riet voor de vogels beschikbaar is.

De Roerdomp is gebaat bij een natuurlijk peilverloop ('s winters hoog en 's zomers laag peil) een grote peildynamiek, en het geregeld terugzetten van de vegetatiesuccessie in rietlanden. Vermesting resulteert in versnelde verlandings en afname van de oppervlakte en de kwaliteit van het waterriet. Een stabiel waterpeil en/of een tegennatuurlijk waterpeil

(’s zomers hoog en ’s winters laag) evenals een gebrek aan natuurlijke dynamiek hebben dezelfde gevolgen.

De soort kan positief worden beïnvloed door kwel in zijn leefgebied. Door verminderde kwel vriest oppervlaktewater ’s winters snel dicht en komt het aquatische voedsel sneller buiten bereik.

De Roerdomp is gebaat bij een achterland met extensief grasland, wat gebruikt wordt bij het foerageren op muizen.

Voedsel

Het voedsel van de Roerdomp bestaat voornamelijk uit vis, amfibieën en kleine knaagdieren. De vogel zoekt zijn voedsel meestal in ondiep water van circa 30 cm (Beemster et al. 2002) tussen waterriet en langs de randen ervan, verder ook in vochtige en vaak wat ruige graslanden. Van belang voor deze soort is een voedselgebied met een flinke randlengte van waterrietkragen en ruimtelijke overgangen van riet- naar grasland. Het grasland is van belang omdat ’s winters de soort, indien noodzakelijk, overschakelt op kleine zoogdieren. Dit is vooral wenselijk als er geen kwel in het gebied voorkomt dat dichtvriezen van het open water vertraagt. Roerdampen kunnen voedselvluchten ondernemen over een afstand van enkele honderden meters tot 3 kilometer (Beemster et al. 2002, Van der Hut 2001, 2006).

Rust

De Roerdomp vertoont een gemiddelde verstoring gevoeligheid (verstoring bij 100-300 m. afstand) over het gehele jaar, waarbij de gevoeligste periode voor verstoring in het broedseizoen ligt (half maart tot eind juli). In zijn leefgebied is de soort matig tot gemiddeld verstoring gevoelig.

In opengestelde gebieden is verstoring van broedende en foeragerende Roerdampen mogelijk een probleem. Vooral land- en waterrecreatie (ook ’s winters: schaatsen) bedreigen de rust van de Roerdomp. Ook kan intensieve rietexploitatie de vogels verstoren.

Minimum omvang duurzame populatie

De Nederlandse broedgebieden van de Roerdomp kunnen als één samenhangend netwerk van sleutelpopulaties worden beschouwd. Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie ten minste 20 paren vereist.

Voor een duurzame populatie op nationale schaal zijn ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (samen >400 paren).

Samenvatting ecologische randvoorwaarden Roerdomp

Soort	A021 Roerdomp
broedbiotoop	(half) open gebied brede zones waterriet van minimaal 10 m breed, 30 m lang overgangen riet en water en/of grasland optimale waterdiepte leefgebied en foerageergebied ca. 30 cm rietopstanden van minimaal 3-4 jaar oud
nestlocatie	in periodiek geïnundeerd rietland of tussen permanent in water staand overjarige vegetatie
areaal broedbiotoop	rietkragen minimaal ca. 10 m breed minimaal 20% overjarig riet
foerageergebied	ondiep water van ca. 30 cm tussen en langs randen van waterriet minimaal 0,5-1 km geschikte randzone per territorium extensief grasland en hooiland langs rietzomen ruige graslanden
voedsel	vis amfibieën kleine zoogdieren in winter
gevoeligheid	matig verstoringsgevoelig (100-300 m) verstoring door land- en waterrecreatie verstoring door intensieve rietexploitatie

2.4.2 Porseleinhoen (A119)**Kenschets**

Het Porseleinhoen is een kleine, verborgen levende, ralachtige vogel. Alleen zijn geluid, dat klinkt als een zweeps slag, verradt op warme zomeravonden zijn aanwezigheid. De soort leeft in moerasgebieden met vrij open en afwisselende vegetatiestructuur met langdurig, tot ver in de zomer plas-dras staande vegetaties. De Nederlandse broedvogels zijn trekvogels die overwinteren in Afrika.

Ecologische randvoorwaarden*Leefgebied*

De broedbiotoop van het Porseleinhoen bestaat uit open moerassige terreinen van minimaal 1-2 ha met matig voedselrijk water. De vogel zoekt een permanent (of periodiek) natte situatie van ongeveer 10 tot 35 cm diep water op met een weelderige vegetatie van biezen, zeggen, lisdodden en andere moerasplanten met een hoogte van 0.5-1 m (Beemster et al. 2002). Naast moerassen zijn ook laat in het voorjaar geïnundeerde boezemlanden (graslanden) geschikt als broedbiotoop, mits er geschikte nestplaatsen zijn. Het Porseleinhoen maakt zijn nest in pioniersvegetaties van Riet, zeggen of grassen boven of nabij ondiep water.

Voedsel

Het Porseleinhoen voedt zich in hoofdzaak met insecten en kleine weekdieren, die hij zoekt in de omgeving van de nestplaats langs slikranden en onder de dekking van een weelderige vegetatie. Het voedsel wordt lopend uit ondiep water en van modderige bodem gepikt (Van der Hut et al. 2008). De moerasvegetatie mag niet te dicht van structuur zijn zodat de vogel er goed doorheen kan lopen.

Rust

Het Porseleinhoen heeft een matige verstoringsgevoeligheid omdat het dier zich tussen de vegetatie verbergt (verstoring bij < 100 m afstand). Ook de gevoeligheid voor verstoring van zijn leefgebied is matig omdat de vogel in redelijk besloten landschappen leeft. Aangezien de soort veelal broedt in zeer ontoegankelijk terrein is de invloed van

recreatie waarschijnlijk niet van veel betekenis. Verstoring door recreanten zal echter gemakkelijker optreden in kleinere gebieden dan in grotere. Vooral kanoërs en wandelaars die moerassige gebieden opzoeken hebben mogelijk een verstrend effect.

Minimum omvang duurzame populatie

Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van het Porseleinhoen ten minste 40 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (> 800 paren). Het soortbeschermingsplan moerasvogels gaat uit van 5 sleutelgebieden met een populatie van 40- 80 paren.

Samenvatting ecologische randvoorwaarden Porseleinhoen

Soort	A119 Porseleinhoen
broedbiotoop	moerassig terrein permanent/periodiek natte situatie met 10-35 cm diep water 0,5-1 m hoge vegetatie met diameter van min. 12,6-25 m voorkeur dynamisch milieu
nestlocatie	in dichte vegetaties boven of nabij ondiep water
areaal broedbiotoop	1-2 ha met matig voedselrijk water 150-1250 m ² (periodiek) ondiep water
foerageergebied	in omgeving nestplaats langs slikranden en onder dekking vegetatie ondiep water en modderige bodem niet te dichte lage en jonge moeras- en grazige vegetatie in ondiep water (10-35 cm) voorkeur voor een dynamisch milieu
voedsel	insecten en kleine weekdieren
gevoeligheid	matige verstoringgevoeligheid (<100 m) verstoring recreanten in kleine gebieden (kanoërs en wandelaars)

Foto 2-2 Porseleinhoen (bron: Hans Hut)

2.4.3 *Rietzanger (A295)*

Kenschets

De Rietzanger heeft een duidelijk zichtbare witte wenkbrauwstreep. De soort is het best te onderscheiden van enkele verwante soorten door de zang en de korte zangvluchten. De Rietzanger is een broedvogel van moerasbegroeiingen met een voorkeur voor laagveen en enigszins verruigde terreindelen. De Nederlandse broedvogels overwinteren in Afrika ten zuiden van de Sahara.

Ecologische vereisten

Leefgebied

De broedbiotoop van de Rietzanger bestaat uit vochtige tot vrij droge overjarige rietkragen, rietlanden en kruidenrijke ruigten, zoals te vinden zijn in moerassen, kanalen, sloten, meren, rivieren en grienden en broekbossen. De nestplaats bevindt zich in de 'kniklaag' van overjarige rietlandvegetaties ofwel de onderlaag van ruigtekruiden en lage struiken van voornamelijk wilgen. Het nest vindt steun op de vegetatie. In lijnvormige moerasvegetaties nestelt de Rietzanger alleen als ze een minimale breedte van ca. 5 m hebben.

Voedsel

Het voedsel van de Rietzanger bestaat uitsluitend uit kleine geleedpotigen. Als foerageergebied dient de onder- en bovenlaag van rietland, kruidenrijk grasland, ruigtezones en houtopslag. Tijdens de broedperiode wordt gevoerageerd in verschillende biotooptypen in de nabijheid van het broedterritorium.

Rust

De verstoringgevoeligheid van de Rietzanger is matig (verstoring bij < 100 m afstand). Ook de gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is matig: het is immers een soort van besloten landschappen. Het merendeel van de populatie broedt in ontoegankelijke en afgesloten gebieden. Daardoor is een effect van verstoring op de populatie vaak niet aan de orde. Wanneer de moerasvegetatie echter betreden wordt, of er wordt met bootjes in het riet gevaren, kan dit een negatief effect hebben op de Rietzangerpopulatie.

Minimum omvang duurzame populatie

Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de Rietzanger ten minste 100 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (>2.000 paren).

Foto 2.3 Rietzanger (bron: Hans Hut)

Samenvatting ecologische randvoorwaarden Rietzanger

Soort	A295 Rietzanger
broedbiotoop	rietkragen/ rietlanden/ kruidige ruigten zowel droog als inundatieriet rietvegetatie minimaal 6-12 m breed inclusief overjarige stroken van 2-3 m breed van > 1 jaar
nestlocatie	in kniklaag van overjarig rietlandvegetatie of onderlaag ruigtekruiden en lage struiken
areaal broedbiotoop	minimaal 5 m brede lijnvormige moerasvegetatie
foerageergebied	onder- en bovenlaag rietland/ kruidenrijk grasland/ ruigtezones/ houtopslag aanwezigheid ruigtezones en wilgopslag
voedsel	kleine insecten, luizen en andere geleedpotigen
gevoeligheid	matig grote verstoring gevoeligheid (<100 m) gevoelig voor hoge recreatiedruk met betreding moerasvegetatie

Foto 2-4 Opvliegende Kleine zwanen (bron: Hans Hut).

2.4.4 **Kleine zwaan (A037)**

Kenschets

De Kleine zwaan is wat kleiner dan de Knobbelzwaan, heeft iets meer gedrongen proporties, en is verder herkenbaar aan een gele snavelbasis en een voor een zwaan relatief korte hals. In Nederland is de Kleine zwaan alleen in de winter aanwezig. De soort arriveert in oktober in ons land vanuit Arctisch Rusland na tussenstops in o.a. Estland en trekt afhankelijk van weersomstandigheden deels door naar Engeland. In Nederland worden de hoogste aantallen in november tot en met januari aangetroffen. De Kleine zwaan trekt weer weg naar het noorden in februari/maart.

Ecologische randvoorwaarden

Leefgebied

Het voorkomen van de Kleine zwaan is gebonden aan de aanwezigheid van water (slaapplaats en foerageergebied) en uitgestrekte polders of uiterwaarden (foerageergebied). Zijn voedselbiotopen in het binnenland zijn bij voorkeur akkers en natte, vaak ondergelopen graslanden met een korte vegetatie. Vooral in het najaar foerageren Kleine zwanen op groot open water. De slaapplaatsen bestaan uit zoete of zoute wateren, ondergelopen boezemlanden en zomerpolders en zand- en modderbanken. De plaatsen moeten vrij zijn van verstoring en niet toegankelijk voor roofdieren zoals vossen. De slaapplaatsen kunnen tot op enkele tientallen kilometers van de foerageergebieden liggen. In agrarisch gebied treft men de Kleine zwaan soms in gemengde groepen met ganzen aan.

Voedsel

De Kleine zwaan is een plantenetende voedselspecialist, die tot rond 1960 vooral foerageerde op fonteinkruid en andere ondergedoken waterplanten, en zich vervolgens

ontwikkeld heeft tot een cultuurvolger met een brede dieetkeuze. De meeste Kleine zwanen foerageren in Nederland in het begin van het seizoen (oktober) ook nu nog in grote ondiepe wateren op de wortelknolletjes van Schedefonteinkruid (Lauwersmeer en Randmeren) en op Kranswieren (Randmeren). Als de waterplanten, vooral de Fonteinkruidknolletjes, in de loop van de herfst uitgeput raken, schakelt de soort tegenwoordig in veel gevallen over op oogstresten van vooral de suikerbieten- en aardappelteelt. In de loop van de winter wordt gras steeds belangrijker, omdat dan de oogstresten in de meeste akkerbouwgebieden worden ondergeploegd. De soort heeft een voorkeur voor eiwitrijk gras en zoekt zijn voedsel dan ook liever in cultuurgrasland dan in extensief beheerd grasland, dat vaak te ruig of te schraal is. Voor een goede vertering wordt tijdens het foerageren geregeld gedronken.

Rust

De Kleine zwaan is zeer gevoelig voor verstoring door surfrecreatie. Gemeten vluchtafstanden voor motorboten variëren van 60-250 meter. Op het land lijken Kleine zwanen minder verstoringsgevoelig dan op het water, maar verstoring door landbouwwerkzaamheden, laag vliegende vliegtuigen en helikopters en jacht komen voor. Voor de Kleine zwanen die foerageren op het water kan ook voedselconcurrentie een versturende rol spelen. Knobbelzwanen die in groeiende concentraties foerageren op dezelfde voedselbronnen in de periode voordat de Kleine zwanen aankomen, kunnen bijvoorbeeld een negatief effect op de Kleine zwanen hebben. Daarnaast kan ook extensivering van graslanden tot een afname van draagkracht leiden. Verlies van de onderlinge samenhang ('connectiviteit') van slaappleatsen en voedselterreinen vormt bij ingrepen in het landschap een bedreiging voor de Kleine zwaan. Windmolenparken en hoogspanningsleidingen werken bij deze soort als barrières.

Samenvatting ecologische randvoorwaarden Kleine zwaan

Soort	A037 Kleine zwaan
slaappleats	aanwezigheid water (zoet/zout) vrij van verstoring ontoegankelijk voor roofdier
Voedsel	waterplanten (Schedefonteinkruid/Kranswier) oogstresten gras
foerageergebied	water met daarin ondergedoken waterplanten (fonteinkruiden) open grasland en akkerland
gevoeligheid	zeer gevoelig voor waterrecreatie minder gevoelig op land gevoelig voor concurrentie barrièrevorming door hoogspanningsleidingen en windmolenparken

2.4.5 Toendrarietgans (A039)

Kenschets

De Toendrarietgans is een soort die hoofdzakelijk aan de Oostzee in Polen, Duitsland en Zweden overwintert. Kleine deelpopulaties overwinteren jaarlijks in Nederland. Vooral bij strenge kou worden grotere aantallen in Nederland aangetroffen. De soort arriveert in november en december in Nederland en vertrekt vanaf februari. De soort lijkt veel op de nauw verwante Taigarietgans. Hij is gemiddeld kleiner dan de Taigarietgans en daarvan te onderscheiden, op grond van een aantal kenmerken als kleur van de snavel, lengte van de hals.

Ecologische randvoorwaarden

Leefgebied

Het leefgebied van de Toendrarietgans bestaat uit een combinatie van een geschikte en verstoringvrije slaappleats en gebieden die voldoende voedselaanbod hebben. Toendrarietganzen leggen daarbij soms grote afstanden (30 km) af tussen voedselterreinen en slaappleats. Slaappleatsen zijn meestal meren en plassen of ondergelopen uiterwaarden en graslanden. Bij verstoring overdag wijken de Toendrarietganzen uit naar nabijgelegen wateren. Meestal dienen akkergebieden als voedselterreinen. Vanaf december foerageert de soort ook in toenemende mate in graslandgebieden. Plaatselijk vormt de soort eigen groepen. In veel gebieden komt de toendrarietgans vanwege een overeenkomstig voedselaanbod ook voor in gemengde groepen met Kleine zwaan en andere ganzensoorten.

Voedsel

De Toendrarietgans is een planteneter. In het najaar bestaat zijn voedsel hoofdzakelijk uit oogstresten van suikerbieten en aardappelen. Vanaf december foerageert de soort ook op maïsstoppels, wintergraan, groenbemesters en gras. De voedselsamenstelling is sterk afhankelijk van het moment van het onderploegen van de oogstresten, op zware kleigrond gebeurt dat eerder in het seizoen dan op lichtere gronden.

Rust

Rust en veiligheid voor roofdieren op slaappleatsen is een eerste vereiste voor de Toendrarietgans. Op de voedselterreinen is vooral kans op verstoring door landbouwwerkzaamheden, laagvliegende (sport)vliegtuigen, helikopters, jacht en recreatie. De soort is tevens gevoelig voor verdichting van het landschap door windmolens, wegen, bebouwing en beplantingen. Het effect is afhankelijk van het algemene patroon van schuwheid van de ganzen. Ze zijn minder schuw bij een langdurig stoppen van de jacht. Doorgaans gelden verstoringafstanden van 250-300 m (bij wegen) en 150 m (bij gebouwen). Door de specifieke binding van slaappleatsen en voedselterreinen werkt verstoring van Toendrarietgans op de slaappleatsen door in het gebruik van de voedselterreinen. Windmolenparken en hoogspanningsleidingen werken waarschijnlijk als barrières voor pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaappleats.

Foto 2-5 Toendrarietgans in de sneeuw tussen maisstoppels (bron: Gerrit Kiekebos)

Samenvatting ecologische randvoorwaarden

Soort	A039 Toendrarietgans
Slaapplaats	aanwezigheid water (zoet/zout) vrij van verstoring ontoegankelijk voor roofdier
Voedsel	oogstresten gras
Foerageergebied	akkerland open grasland
Gevoeligheid	gevoelig voor verstoring door landbouwwerkzaamheden gevoelig voor vliegtuigbewegingen gevoelig voor jacht en recreatie barrièrevorming door hoogspanningsleidingen en windmolenparken

2.4.6 *Kolgans (A041)*

Kenschets

De Kolgans is een middelgrote gans en is te herkennen aan een witte bles op de snavelbasis en, bij volwassen vogels, aan zwarte vlekken op de buik. Vanuit het noorden van Europees Rusland en West-Siberië komend, arriveren de Kolganzen vanaf oktober in Nederland. De hoogste aantallen worden in november-februari aangetroffen, in maart trekken de Kolganzen weer weg.

Ecologische randvoorwaarden

Leefgebied

De Kolgans heeft een voorkeur voor open landschappen in het agrarisch gebied. Van belang zijn rustige en roofdiervrije slaappleatsen op grotere wateren en terreinen met voldoende voedselaanbod binnen een straal van maximaal 20 km (meestal <10 km) rond de slaappleatsen. De soort is overwegend te vinden in open agrarisch gebied, vooral in cultuurgrasland en concentreert zich daar in groepen, soms gemengd met Brandgans en Kleine rietgans. Na aankomst in het najaar verblijft de soort ook op akkers met oogstresten voor zover die niet zijn ondergeploegd.

De soort gebruikt deels vaste 'traditionele' pleisterplaatsen, maar verplaatst zich ook veelvuldig over verschillende pleisterplaatsen gedurende de winter, zowel binnen de regio als daarbuiten. Bij aanhoudende strenge vorst beperkt het verspreidingsgebied van de Kolgans zich min of meer tot graslandgebieden die op korte afstand, doorgaans tot 5 km, van nog ijsvrij open water liggen. Meestal blijft de Kolgans dan nabij het IJsselmeer en langs de Rijntakken. De vogels ondernemen dan frequente drink- en poetsvluchten en kunnen langdurig op specifieke percelen verblijven. Kolganzen slapen op veilige en rustige open waterpartijen, binnen een dagelijks af te leggen vliegafstand van de belangrijkste voedselgronden, dat zijn tot 30 à 40 km.

Voedsel

De Kolgans is een planteneter die foerageert op een verscheidenheid aan planten, zaden en wortels. Gedurende een korte periode in november-december voeden de dieren zich ook met oogstresten van vooral Suikerbiet. De Kolgans eet veel gras en incidenteel (tijdens vorst) ook ingezaaid wintergraan. In ondergelopen uiterwaarden of grasland foerageert de soort ook op plantenwortels. Vanwege de hogere biomassa-productie zoekt de Kolgans zijn voedsel vooral in cultuurgrasland en in veel mindere mate in extensief beheerde graslandreservaten. De in Nederland overwinterende Kolganzen foerageren vrijwel volledig op de uitgestrekte agrarische graslanden in de noordelijke provincies en in het rivierengebied.

Rust

Door hun voorkeur voor overwegend open landschap is de Kolgans gevoelig voor verdichting van het landschap door wegen, bebouwing en beplantingen. Verstoringseffecten zijn bij deze soort gemeten bij windmolens op 400-600 m afstand, bij wegen op 80-600 m, bij bebouwing op 100-600 m. De precieze afstand hangt af van de omstandigheden ter plaatse. De soort is tevens gevoelig voor verstoring door landbouwwerkzaamheden, vliegverkeer (laag vliegende vliegtuigen en helikopters), jacht, en plaatselijk ook voor recreatie. Bij pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaappleats is de soort gevoelig voor barrières zoals windmolenparken en hoogspanningsleidingen.

Foto 2-6 Kolganzen op grasland (bron: Hans Hut).

Samenvatting ecologische randvoorwaarden Kolgans

Soort	A041 Kolgans
slaapplaats	rustig en roofdiervrij open grotere wateren
Voedsel	planten/zaden/ wortels oogstresten grassen
foerageergebied	uitgestrekte agrarische graslanden
gevoeligheid	gevoelig voor verdichting van het landschap barrières door windmolens en hoogspanningsleidingen

2.4.7 Smient (A050)**Kenschets**

De Smient is een vrij kleine eendensoort die herkenbaar is aan een kastanjebruine kop met een goudgeel voorhoofd. In Nederland is de soort vooral in de winter aanwezig, maar kleine aantallen broeden ook in Nederland. Het grootste deel van de wintervogels arriveert in september en oktober, en zijn vooral afkomstig uit Scandinavië en Europees Rusland (Speek & Speek 1984), maar in mindere mate ook van IJsland en de Britse Eilanden. De aantallen van de Smient zijn in ons land het hoogst in de overwinteringsperiode van november t/m maart, in april zijn de meeste vogels weer vertrokken (Voslamber & van Winden 1999). De Smient is een grondeleend die niet duikt en als zodanig voor foerageren gebonden is aan ondiep water, oeverzones en aangrenzende landerijen. In het eerste deel van de overwinteringsperiode bevindt zich een relatief groot deel van de populatie in de zoute gebieden: de aantallen 'pieken' daar een maand eerder dan in de zoete gebieden.

Ecologische randvoorwaarden*Leefgebied*

De Smienten verblijven in estuaria, 'wetlands' en graslanden die in de nabijheid van vaarten, plassen en meren liggen. Vooral in het eerste deel van het najaar/winterseizoen is hij veel te zien in estuaria en getijdengebieden. Daarna zoekt de soort steeds meer het open agrarische gebied in het binnenland op. Smienten rusten daar overdag op vaarten, plassen en meren, en vliegen dan 's avonds bij het invallen van de duisternis naar de voedselgebieden in cultuurgrasland. Rustplaatsen en voedselgebieden liggen soms wel op 10 km afstand van elkaar, mogelijk ook verder (Bauer & Glutz von Blotzheim, 1979). Overdag foerageert een deel van de vogels ook in de directe nabijheid van de rustplaats (taluds, oevers, aangrenzende percelen).

Voedsel

Smienten zijn planteneters die op een grote verscheidenheid aan planten, zaden en wortels kunnen foerageren. Aan de kust behoren diverse algensoorten tot het menu, in het binnenland wordt veel gras gegeten. In estuaria en getijdengebieden zoeken ze deels aquatisch voedsel, zoals groenwieren of zeegras (indien beschikbaar). De Smient duikt niet, waardoor de dieren afhankelijk zijn van ondiepten, oeverzones en aangrenzende landerijen (Bauer & Glutz von Blotzheim 1979; Bijlsma et al. 2001). Op kwelders en schorren eten ze de zaden van onder andere Zeekraal. Later in het seizoen wordt meer op natte graslanden gefoerageerd. Het foerageren doen de Smienten vooral 's nachts, overdag rusten de vogels op het water. Als de voedselbronnen aan de kust uitgeput raken, schakelt de soort vaak over op graslanden in het binnenland. In het binnenland vertoont de Smient voorkeur voor eiwitrijke en goed verteerbare grassoorten (of jonge scheuten), die hij graag zoekt op vochtige of deels geïnundeerde graslanden (in verband met frequente drinkvluchten). Extensivering van graslandbeheer en/of betere

drainering van natte graslanden heeft tot gevolg dat de draagkracht van het grasland voor deze soort afneemt.

Rust

Directe verstoring van de meestal overdag rustende Smienten treedt op bij afstanden van 90 m (wandelaars) tot meer dan 300 m (watersporters). Surfers werken meer verstoring dan zeil- of motorboten. De mate van verstoring beïnvloedt de keuze van de dagrustplaatsen, maar omdat de soort in het binnenland voornamelijk 's nachts foerageert, hoeft dit niet automatisch tot verlies van voedselgebied te leiden. In gebieden waar aquatisch wordt gefoerageerd, is de soort gevoelig voor veranderingen in waterkwaliteit die de beschikbaarheid van groenwieren of zeegras bepalen. Windturbines en hoogspanningsleidingen kunnen het pendelen (connectiviteit) tussen voedselgebied en slaapplek belemmeren of een deel van het voedselgebied vanwege storende werking (verstoringafstand 300 m) ongeschikt maken.

Foto 2-7 Smienten vliëgend langs rietkraag (bron: Hans Hut).

Samenvatting ecologische randvoorwaarden Smient

Soort	A050 Smient
slaapplek	vaarten, plassen en meren (overdag)
Voedsel	planten/zaden/ wortels eiwitrijke en goed verteerbare grassoorten
foerageergebied	ondiepten/ oeverzones aangrenzende landerijen aanwezigheid water in nabije omgeving
gevoeligheid	verstoring overdag (90 m wandelaars, 300m watersport) veranderingen waterkwaliteit extensivering graslandbeheer drainage natte graslanden barrière windmolens en hoogspanningsleidingen (400 m)

2.4.8 *Slobeend (A056)*

Kenschets

De Slobeend is een middelgrote eend met een bont kleurpatroon, het mannetje heeft een donkergroene kop, witte borst en kastanjebruine flanken. Beide geslachten hebben een opvallend brede snavel. In Nederland is de soort het hele jaar door aanwezig. De in ons land overwinterende vogels komen vooral uit Rusland en Scandinavië. Een deel daarvan, mogelijk met een deel van onze broedvogels, gaat verder richting Frankrijk. Het seizoensverloop vertoont min of meer het patroon van een doortrekker, met hoge aantallen in september t/m november en in maart en april, en veel lagere aantallen in december t/m februari. De Slobeend is een grondeleend die niet of nauwelijks duikt en als zodanig gebonden is aan ondiepten, oevergebieden en aangrenzende landbouwgebieden.

Foto 2-8 *Slobeenden* (bron: Gerrit Kiekebos).

Ecologische randvoorwaarden

Leefgebied

De Slobeend komt voornamelijk voor op zoet water. De soort mijdt grote estuaria en het intergetijdengebied. De voedselhabitat bestaat uit zoetwatermoerassen, natte natuurgebieden, rivierarmen, plassen en meren. De Slobeend foerageert bij voorkeur in ondiepere bochten en andere beschutte waterpartijen. Concentraties van ruiende vogels worden eveneens op dergelijke plekken aangetroffen.

Voedsel

De Slobeend eet een grote verscheidenheid aan voedsel, maar is gespecialiseerd in watervlooiën en ander zoöplankton. Daarnaast foerageert de soort op kleine (zoetwater)mollusken, insecten en hun larven, maar ook op zaden en plantenresten. De brede spatelvormige snavel van de Slobeend is speciaal aangepast op het filteren van het wateroppervlak en/of dunne sliedlagen om kleine diertjes en zaden te bemachtigen.

Rust

In de late zomer maken Slobeenden de slagpenrui door, waarbij voldoende rust belangrijk is. Voor een deel verzamelen ze zich dan in zoetwatermoerassen die beperkt toegankelijk zijn. De soort is gevoelig voor verstoring door waterrecreatie en heeft een verstoringsafstand van circa 300 meter ten opzichte van watersporters. Waterrecreatie kan daarmee van invloed zijn op de aantallen en de verspreiding van Slobeenden, evenals de opstelling van windturbines op de waterkant. Aangezien Slobeenden profiteren van hoge dichtheden aan zoöplankton kan een sterke vermesting van ondiepe wateren, met als gevolg massale algenbloei, een storende invloed hebben op de voedselbeschikbaarheid.

Samenvatting ecologische randvoorwaarden Slobeend

Soort	A056 Slobeend
Slaapplaats	Zoetwatermoerassen, natte natuurgebieden, rivierarmen, plassen en meren
Voedsel	Primair watervlooiën en zoöplankton Secundair mollusken, insecten, zaden en plantenresten
Foerageergebied	Zoet water: Zoetwatermoerassen, natte natuurgebieden,, rivierarmen, plassen en meren
Gevoeligheid	Verstoring door waterrecreatie (300m watersporters) Opstelling windturbines waterkant Gevoelig voor vermesting door afname voedselbeschikbaarheid

3 Gebiedsbeschrijving

3.1 Algemene beschrijving

Het Zuidlaardermeergebied bestaat uit het Zuidlaardermeer met omringende buitendijkse oeverlanden en een deel van de polders ten noorden en noordwesten van het meer, waarin ook het westelijk deel van het Foxholstermeer en het Drentsche Diep zijn gelegen. Het open landschap rond het Zuidlaardermeer wordt aan de westzijde begrensd door de Hondsrug. In de richting van de flank van de Hondsrug verdicht het landschap zich enigszins door de moerasbosontwikkeling op verlandende petgaten en houtwallen in de nabijheid van boerderijen. Het Zuidlaardermeer is een natuurlijk meer dat 8.000 tot 5.000 jaar geleden is ontstaan door de wisselwerking tussen veengroei in de omgeving en het optreden van eb en vloed in de Hunze. Door stijging van de zeespiegel werd plaatselijk de veenlaag weggeslagen. Het meer wordt gevoed met neerslagwater en grondwater van het Drents plateau, dat voor een groot deel door afstroming via de Hunze wordt aangevoerd (Ministerie van LNV, 2006b).

Ontwikkelingen in het verleden

Een aantal ontwikkelingen heeft in het verleden in het Zuidlaardermeergebied een sterke invloed op de ecologische toestand van het gebied gehad. Deze ontwikkelingen worden hieronder beschreven.

Historie

Waarschijnlijk zijn al voor het jaar 1000 de eerste bochtafsnijdingen van de Hunze en bedijkingen in het gebied uitgevoerd. De zand- en hoogveengronden werden in gebruik genomen als bouw- en weiland en de laagveenmoerassen als madelanden. Deze madelanden overstromden 's winters. Nog tot in de tweede helft van de 19e eeuw stond het Hunzedal via het Reitdiep in open verbinding met zee. Hierdoor was er tot op het Zuidlaardermeer een, zij het geringe, eb- en vloedbeweging. Deze verbinding met zee werd tussen 1850 en 1900 verbroken door afsluiting van het Reitdiep. In het begin van de 20e eeuw zijn er in de Onnerpolder, en in mindere mate ook in de Oostpolder, nog stukken land verveend.

Voornaamste recente ontwikkelingen

Waterbeheersing

Door een verregaande peilbeheersing is de invloed van natuurlijke waterstandschoommelingen op het gebied ten opzichte van vroeger niet meer aanwezig.

Onttrekking van water in het gebied

Door de huidige waterwinning in het gebied is de van oorsprong aanwezige invloed van kwel vanaf de Hondsrug verminderd. Dit heeft, samen met andere factoren, een sterke invloed gehad op de vegetatie in het gebied. Het heeft onder meer geleid tot het grotendeels verdwijnen van Galigaanvegetaties en trilvenen.

Rietsnijden

In het verleden heeft de rietsnijderij een belangrijke rol gespeeld bij het beheer van het gebied. De teruggang van de kwaliteit van de rietlanden, door verdroging en verruiging heeft tot gevolg gehad dat de rietsnijderij geen grote rol meer speelde in het gebied. Dit heeft tot gevolg gehad dat de kwaliteit en de dynamiek van de rietlanden is verslechterd.

Recente verandering in landbouwkundig gebruik

De intensiteit van het landbouwkundig gebruik in delen van het Zuidlaardermeergebied is een tijdlang intensief geweest, met toepassing van sterke bemesting. In het recente verleden is het landbouwkundig gebruik sterk geëxtensiverend, waarbij tevens de bemesting over grote delen van het gebied afgenomen of gestaakt. Rondom het Zuidlaardermeergebied is nog veel intensieve landbouw.

De veenweidegebieden in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder en delen van de Onnerpolder zijn de afgelopen jaren omgezet in natte natuur. Hierdoor is het aantal planten- en diersoorten sterk toegenomen. Er is echter wel broedterrein voor weidevogels verloren gegaan.

Verandering in waterkwaliteit

De relatief hoge voedselrijkdom van het oppervlaktewater van het Zuidlaardermeer heeft te maken met de aanvoer van buiten het Zuidlaardermeergebied zelf, via de Hunze. Deze nutriëntenaanvoer is veel hoger dan een eeuw geleden, omdat de fosfor (P) en stikstof (N) concentraties in het oppervlaktewater is toegenomen als gevolg van aanrijking vanuit bemeste akkers en lozingen van rioolwaterzuiveringen (Venterink *et al.* 2002). Vroeger was de Hunze een sterk meanderende beek. Tegenwoordig is de beek voor het grootste deel rechtgetrokken. De in een beekdalsysteem natuurlijk aanwezige beekdalmoerassen, zoals rietlanden en broekbossen, ontbreken langs de Hunze; de akkers en graslanden lopen tegenwoordig door tot aan de oever van de beek.

Bestrijding verdroging

In het kader van het Drinkwaterconvenant Hunze en Drentsche Aa en het daaruit voortgevloeide deelconvenant Gorecht-Oost zijn afspraken gemaakt over het samengaan van de functies drinkwater en natuur in het Zuidlaardermeergebied. Later is hier nog de functie waterberging bij gekomen. Dit heeft geresulteerd in de keuze voor een oppervlaktewater gestuurd systeem. Op dit ogenblik worden de in het convenant gemaakte afspraken verder uitgewerkt tot praktische maatregelen om verdroging tegen te gaan.

Relatie met de instandhoudingsdoelen

De bovengenoemde ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden in het Zuidlaardermeergebied en daaromheen hebben een grote invloed gehad op de ecosystemen in en rond het gebied. Voor wat betreft de instandhoudingsdoelen uit het aanwijzingsbesluit zijn op dit moment vooral de waterhuishouding (waterstanden en waterkwaliteit) en het landbouwkundig gebruik (intensiveren zowel als extensiveren) van belang. De belangrijkste randvoorwaarden die hierdoor worden beïnvloed zijn de hoeveelheid en kwaliteit van het rietland als biotoop voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger, de hoeveelheid en kwaliteit van foerageermogelijkheden in landbouwgebied voor de Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en ondiepe wateren als foerageergebied voor de overwinterende Slobeend. Een nadere analyse vindt plaats in de paragrafen over de huidige staat van instandhouding van de soorten in het Zuidlaardermeer gebied en de te nemen maatregelen.

Eigendomssituatie

Sinds 2005 is de Stichting Het Groninger Landschap eigenaar van het grootste deel van het Zuidlaardermeergebied binnen de provincie Groningen. Andere landeigenaren in het Groningse gedeelte zijn de gemeente Haren, gemeente Hoogezand-Sappemeer, Provincie Groningen en enkele particulieren (overzichtskaart 2 eigendomssituatie). In het Drentse gedeelte is een groot deel in eigendom van de Markegenoten van Midlaren, waarin de Stichting het Drentse Landschap een groot aandeel heeft en enkele particulieren een kleiner. Binnen het

gebied liggen verder eigendommen van het Waterschap Hunze en Aa's en het Bureau Beheer landbouwgronden (zie overzichtskaart 2 in de kaartenbijlage).

3.2 Abiotiek

In deze paragraaf zal een beknopte beschrijving worden gegeven van de abiotiek van het Zuidlaardermeergebied, voor zover deze zijdelings (bijvoorbeeld door de relatie met landgebruik, of waterhuishouding) van belang kan zijn voor de instandhoudingsdoelen.

Geomorfologie en bodem

In en rond het Zuidlaardermeergebied worden drie bodemkundige eenheden onderscheiden.

Deze zijn:

- De Hondsrug, bestaande uit Pleistoceen zand met keileem in de ondergrond.
- Het stroomdal van de Hunze, waar laagveen is gevormd.
- Het noordelijk deel van het stroomdal van de Hunze, waar onder invloed van de zee en veenvorming afwisselend klei op leem of veen op klei is afgezet.

Er is een grote variatie in bodemtypen rond het Zuidlaardermeergebied (overzichtskaart 3 grondsoorten). Zandruggen met podzolgronden liggen naast laagten met dikke veengronden. In het gebied zelf zijn door egalisatie geen grote hoogteverschillen aanwezig, hoewel het patroon van ruggen en laagten in het veld nog herkenbaar is aan de verschillen bodemtypen.

Ten zuiden van het Zuidlaardermeer, hogerop in het Hunzedal, is een groot deel van het eens aanwezige veenpakket verdwenen door afgraving, klink, en oxidatie. Veengronden met een dikte van meer dan 120 centimeter komen nog voor in de strook langs de Hunze, in het bovenloopgebied van het Achterste Diep en – op grotere schaal- in het Zuidlaardermeergebied. Bij het grootste deel van de nog aanwezige veengronden is de veendikte minder dan 120 centimeter en is de bovengrond sterk veraard onder invloed van landbouwkundige ontwatering. Rond het Zuidlaardermeer heeft het grootste deel van de veengronden een kleiige bovenlaag of kleidek (koop- en weideveengronden). Plaatselijk is dit kleidek zo dik, dat de gronden als kleigrond worden geclassificeerd. Het Zuidlaardermeer heeft voor een groot deel een stevig zandbodem. In het midden van het meer, langs de noordwestelijke oever en in diverse inhammen komen veenbodems voor.

Waterhuishouding

De waterhuishouding binnen het Zuidlaardermeergebied betreft zowel de oppervlaktewateren als de polders die zich binnen het gebied bevinden.

Oppervlaktewater

In het Zuidlaardermeergebied is een aantal grotere oppervlaktewateren aanwezig. In het zuiden ligt het Zuidlaardermeer en in het noordoosten het Foxholstermeer. Het zuidelijke en noordelijke deel van het Foxholstermeer staan deels met elkaar in verbinding. Een gedeelte van het Noordelijke deel staat in verbinding met het zuidelijke deel middels een onderdoorgang onder het spoor en de weg. Dit deel is slechts een halve hectare groot en met damwanden afgesloten van de rest van het noordelijk deel. Het zuidelijke deel ligt binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied. Aan de noordzijde van de spoorlijn staat het Foxholstermeer in open verbinding met het Winschoterdiep en aan de zuidzijde (het gedeelte binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied) met het Drentsche Diep. Ter hoogte van De Groeve mondt de

Hunze uit in het Zuidlaardermeer. Noordelijk van het Zuidlaardermeer loopt de Hunze door als Drentsche Diep. Het Drentsche diep staat in open verbinding met het Winschoterdiep.

In de huidige situatie hebben de boven- en middenloop van het Hunzedal grotendeels een vrije afwatering. De grotere oppervlaktewateren Zuidlaardermeer, Foxholstermeer en Drentsche diep maken onderdeel uit van de Eemskanaal-boezem met een peilfluctuatie van maximaal ca. 1 m, maar doorgaans slechts 20-30 cm. De waterdiepte in het Zuidlaardermeer varieert van 0,2 tot 3,8 m onder NAP (overzichtskaart 6).

Oppervlaktewaterkwaliteit

De samenstelling van het oppervlaktewater in de Hunze wordt beïnvloed door de kwelsituatie in het beekdal van de Hunze. Dit blijkt uit de relatief hoge waarden voor ijzer, calcium en bicarbonaat. Daarnaast heeft het landbouwkundig gebruik in grote delen van het beekdal invloed op de waterkwaliteit. Dit geldt vooral voor nitraat en enkele bestrijdingsmiddelen. Fosfaat wordt in belangrijke mate gebonden aan gereduceerd ijzer dat zich in het toestromende grondwater bevindt. Een deel van het gebonden fosfaat kan zich echter verplaatsen in het oppervlaktewater.

Naast de beïnvloeding door de landbouw vindt een puntlozing met vergunning plaats ter hoogte van de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Gieten. De invloed hiervan op de waterkwaliteit is het grootst in de zomer, omdat de afvoer op dat moment op een laag niveau ligt waardoor er nauwelijks verdunning optreedt. De rioolwaterzuiveringsinstallatie in Zuidlaren is inmiddels gesloten en verplaatst naar Foxhol. De lozing van effluentwater komt niet meer uit in het Zuidlaardermeergebied maar in het Winschoterdiep.

Verder zijn er kleine puntlozingen in de vorm van enkele riooloverstorten (met vergunning) in de omgeving van het Zuidlaardermeer.

Tabel 3.1 Biologisch en algemeen fysisch chemische toestand van het Zuidlaardermeer afgezet tegen het Gewenst Ecologisch Potentieel (GEP) (bron: factsheet Zuidlaardermeer KRW-10 juni 2014).

Biologie

Beoordeling periode 2009-2015	GEP	Toestand 2009	Toestand 2010-2015	Prognose toestand 2021
Macrofauna (EKR)	≥ 0,60	*		
Overige waterflora (EKR)	≥ 0,50	*		
Vis (EKR)	≥ 0,40	*		
Fytoplankton (EKR)	≥ 0,60	*		

Algemeen fysische chemie

Fosfor totaal (zomergemiddelde) (mg P/l)	≤ 0,10	*		
Stikstof totaal (zomergemiddelde) (mg N/l)	≤ 2,20	*		
DIN (winterperiode) (mg N/l)	NVT	NVT	NVT	
Zoutgehalte (zomergemiddelde) (mg Cl/l)	≤ 40	*		
Temperatuur (max. waarde) (gr.C)	≤ 25,0	*		
Zuurgraad (zomergemiddelde) (-)	5,5 - 8,5	*		
Zuurstofverzadiging(sgraad)(zomergemiddelde) (%)	60 - 120	*		
Doorzicht (zomergemiddelde) (m)	≥ 0,60	*		

Legenda: blauw = zeer goed, groen = goed, geel = matig, oranje = ontoereikend,

rood = slecht, leeg = geen gegevens

*: deze toestandsbeoordeling betreft een beheerdersoordeel.

De ecologische kwaliteit wordt momenteel nog negatief beïnvloed door een niet natuurlijk peilbeheer (weinig fluctuatie in waterstanden), te steile (riet)oevers en te hoge nutriëntenrijkdom. Hierdoor zijn er onvoldoende ondergedoken waterplanten en is er te weinig oeverbegroeiing. Het water is daardoor te troebel, met als gevolg dat de diversiteit aan vissoorten te laag is. Om deze reden scoren de biologische parameters voor de periode 2010-2015 matig tot slecht (zie tabel 3.1). De fosfaatconcentratie in het Zuidlaardermeer is als het gevolg van maatregelen in het verbeterd. Toch is de waterkwaliteit ten aanzien van fosfaat en stikstof nog matig. Het doorzicht van het meer voldoet niet aan de norm door een hoog zwevend stofgehalte en te hoge algenconcentraties. In combinatie met de huidige inrichting van het meer is het fosfaatgehalte nog te hoog voor een overgang naar een meer heldere toestand (bron: factsheet Zuidlaardermeer KRW- 10 juni 2014).

Geohydrologie en grondwater

De Hondsrug en het Hunzedal vormen samen met het Zuidlaardermeergebied een hydrologisch samenhangend systeem. De Hondsrug is een inzigtgebied. Door de hoge ligging en het vrijwel ontbreken van een afwateringsstelsel, infiltreert op de Hondsrug het grootste deel van het neerslagoverschot. Vanaf de hooggelegen Hondsrug stroomt het grondwater naar het laaggelegen Hunzedal (gemiddeld 10 tot 15 meter hoogteverschil). De richting van de grondwaterstroming staat min of meer haaks op de lengterichting van de Hondsrug.

De kwelintensiteit is het hoogst aan de voet van de Hondsrug. Langs de Hunze, en op de flank van de Hondsrug is de kwelintensiteit lager. In de benedenloop van de Hunze en het Zuidlaardermeergebied was het optreden van kwel in belangrijke mate gekoppeld aan lokale systemen in de flank van de Hondsrug. Dit heeft niet alleen te maken met het afnemende hoogteverschil tussen de Hondsrug en het Hunzedal, maar ook met de aanwezigheid van slecht doorlatende keileemlagen. Deze lagen zorgen voor een beperkte invloed van regionale kwel. Rond het Zuidlaardermeer is op bepaalde plaatsen in een smalle zone sprake van lokale kwel ('dijkkwel') als gevolg van een groot verschil tussen het boezempeil en het omliggende maaiveld.

Van groot belang voor de huidige hydrologie in het gebied is de drinkwaterwinning. De winning in Haren is inmiddels stopgezet. In Onnen wordt sinds de jaren veertig van de vorige eeuw grondwater gewonnen. Ook in De Groeve is een grondwaterwinlocatie. Bovengenoemde grondwateronttrekkingen hebben een grote invloed op de grondwaterstromen en de kwel in het Zuidlaardermeer. Mede als gevolg van de onttrekkingen zijn grote delen van de oorspronkelijke kwelgebieden in de omgeving van het Zuidlaardermeer inzigtgebieden geworden.

De winning Onnen is gebonden aan het Deelconvenant Gorecht-West. Hierin wordt gesteld dat de kwelafname gecompenseerd wordt door aanvoer van baserijk oppervlaktewater om zo de gewenste vegetatieontwikkeling te kunnen realiseren. Hierbij valt de natuurinrichting in het Zuidlaardermeer onder de verantwoordelijkheid van het Groninger Landschap. Het Waterbedrijf Groningen draagt wel financieel bij om de inrichting te realiseren.

Op de winningslocatie De Groeve wordt op dit ogenblik gewerkt aan het project 'Tussenwater'. Het doel van dit project is natuurontwikkeling rond de Hunze ten zuiden van het Zuidlaardermeer, waarbij meer ruimte voor waterberging en verbetering van waterkwaliteit (vermindering van fosfaatgehalte ten behoeve van het Zuidlaardermeer, maar ook ter bescherming van te onttrekken grondwater) belangrijke nevendoelen zijn.

Polders

Rond het Zuidlaardermeer liggen polders die afwateren op de boezem bestaande uit het Zuidlaardermeer, het Foxholstermeer en het Drentsche Diep. De polderpeilen worden beheerd

met behulp van gemalen, stuwen en sluizen (overzichtskaart 4 stuwen en gemalen). De waterstanden fluctueren in de meeste polders binnen een bandbreedte van 10 cm rondom het zomer/winterpeil (overzichtskaart 5 peilgebieden). Recent zijn in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder een aantal nieuwe ondiepe waterpartijen aangelegd in het kader van natuurontwikkeling. In deze twee polders is de laatste jaren geen actief peilbeheer geweest waardoor het water 's zomers tijdelijk diep kon wegzijgen.

Waterberging

In 1998 deed zich in de boezem een dusdanig hoge waterstand voor, dat er overstromingsgevaar was voor de bebouwing. Om deze reden is toen een deel van het overtollig water de Westerbroekstermadepolder, de Onnerpolder en de Oostpolder ingelaten. Door dit voorval werd duidelijk dat het boezemwatersysteem niet veilig genoeg meer was en dat veel kaden in het Zuidlaardermeergebied te laag waren. Vanaf 2005 zijn daarom bergingsgebieden ingericht, waar bij een extreem hoge waterstand water ingelaten kan worden. Deze waterberginggebieden bevinden zich binnen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied.

Bodemdaling

De door gaswinning veroorzaakte bodemdaling kan mettertijd leiden tot een verlaging van het waterpeil in het Zuidlaardermeer. Om dit te voorkomen is er lange tijd sprake geweest van de realisatie van van een pandscheiding in het Drents Diep. Op dit ogenblik lijkt het steeds duidelijker dat een pandscheiding niet de beste oplossing is, maar dat een pakket aan maatregelen die rondom en in het meer genomen kunnen worden een beter passende mitigatie oplevert. In ieder geval kan gezien de ontwikkelingen daarmee beter en flexibeler worden ingespeeld op de (zich wijzigende) gevolgen van de aardgaswinning. Mogelijk wordt in het kader van een nieuw op te stellen peilbesluit voor de Eemskanaal-Dollardboezem gekeken of een meer dynamisch peilbeheer binnen de mogelijkheden ligt.

3.3 Biotiek

3.3.1 De soorten uit het aanwijzingsbesluit

In deze paragraaf komen per soort de volgende analyses aan bod:

Voorkomen en trend

Beschrijving van het voorkomen van de soort binnen het Zuidlaardermeergebied. Hierbij wordt zo mogelijk een indicatie gegeven van de huidige trends.

Staat van instandhouding

Op basis van de verspreiding en trend van de soort in het gebied en de wettelijk vastgestelde instandhoudingsdoelen, wordt van elke soort nagegaan of de staat van instandhouding van de soort in het Zuidlaardermeergebied voldoet aan de instandhoudingsdoelen.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

Er zal worden nagegaan in hoeverre het gebied voldoet aan de ecologische randvoorwaarden van de soort. Ook de eventuele ecologische relaties die de soort heeft met de gebieden buiten het Zuidlaardermeergebied komen aan bod. Per soort wordt in een toegevoegde tabel samengevat wat de ecologische randvoorwaarden zijn en in welke mate het Zuidlaardermeergebied hier aan voldoet.

Foto 3-1 Oostzijde Zuidlaardermeer 2010 (bron: Provincie Groningen)

A021 Roerdomp

Voorkomen en trend

Broedvogels in het Zuidlaardermeergebied zijn in 2012 geteld in de westelijke en oostelijke oeverlanden van het Zuidlaardermeer, Kropswolderbuitenpolder en Westerbroekstermadepolder (Feenstra 2012). In 2015 is het gebied integraal geteld (informatie Groninger Landschap). Daarnaast zijn inventarisatiegegevens beschikbaar uit broedvogelmonitoringplots in de deelgebieden Wolfsbarge e.o. en de Oostpolder. Inventarisatieresultaten en locaties met verschillende waarnemingen per jaar zijn opgenomen in overzichtskaart 7.

In de Westerbroekstermadepolder zijn tijdens de broedvogelinventarisatie in 2012 en 2015 geen Roerdompen vastgesteld. Een in 2012 vroeg in het seizoen roepende vogel verplaatste zich vermoedelijk naar de Kropswolderbuitenpolder. Losse waarnemingen van roepende vogels zijn er uit de jaren 2012-2014.

In de Kropswolderbuitenpolder leverde de broedvogelinventarisatie in 2012 drie territoria op, in 2015 geen. Losse waarnemingen wijzen op een teruggang van 3 in 2012 tot 1-2 in 2013-2014 en 0-1 in 2015 (slechts 1 waarneming op 8 april, die ook betrekking zou kunnen hebben op de Oostpolder). Waarnemingen uit andere moerasgebieden wijzen er op dat 2014 en 2015 goede Roerdompjaren waren, zodat de redenen voor afname in de terreinkwaliteit van het gebied gezocht moet worden.

Rond het Zuidlaardermeer werden tijdens de inventarisatie in 2012 drie territoria vastgesteld: 2 bij Wolfsbarge en 1 aan de westzijde van het meer. Na 2012 zijn er alleen waarnemingen uit

2015 (diverse waarnemingen; 1 territorium vastgesteld tijdens broedvogelinventarisatie). De aanwezigheid rond het Zuidlaardermeer lijkt onregelmatig.

Waarnemingen uit de Oostpolder zijn bekend vanaf 2013. Hier lijkt sprake van een recente vestiging.

Samenvattend is de aanwezigheid van de Roerdomp rond het Zuidlaardermeer in de jaren 2010-2015 onregelmatig (zie tabel 3.2), wat er op wijst dat de habitatgeschiktheid laag is. In de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderpolder zijn territoria gemeld uit de jaren 2012-2014, de soort lijkt hier weer verdwenen. De meest recente waarnemingen (2015) wijzen op geschikte omstandigheden nabij Wolfsbarge.

Tabel 3.2 Deelgebieden met roepwaarnemingen van de Roerdomp in het Zuidlaardermeergebied in 2010-2015 op basis integrale inventarisaties in 2012 (Feenstra 2012; Groninger Landschap), BMP-gegevens en waarnemingen gemeld via waarneming.nl (wrn). Waarnemingen binnen 500 m afstand zijn beschouwd als behorend tot één territorium. Tussen haakjes enkelvoudige losse waarneming binnen een deelgebied in een jaar. Niet ingevuld: geen inventarisatiegegevens.

gebied / jaar	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Westerbroekstermadepolder inv			-			-
Westerbroekstermadepolder wrn	-	-	(1)	(1)	1	-
Kropswolderbuitenpolder inv.			3			
Kropswolderbuitenpolder wrn	-	-	2-3	2	2	(1)
Oostpolder BMP	-	-	-	-	-	-
Oostpolder wrn	-	-	-	1	1	-
Wolfsbarge BMP	-	1	2	-	-	-
Wolfsbarge/Leinwijk wrn	1	2	-	-	-	1(2)
Zuidlaardermeer west inv			1			-
Zuidlaardermeer west wrn	-	(1)	-	-	-	(1)
totaal SOVON-opgave (www.sovon.nl)	1	3	6	3		
totaal alle inv en wrn	1	2(3)	6	3(4)	4	1(4)

Staat van instandhouding

In het aanwijzingsbesluit voor het Zuidlaardermeergebied staat een instandhoudingsdoel geformuleerd van behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 paren. In de periode 2010 t/m 2013 bedroeg het aantal broedparen gemiddeld 3, dat is onder het instandhoudingsdoel, hoewel er in 2012 sprake was van een uitschieter met 6 broedparen. De staat van instandhouding van Roerdomp in het Zuidlaardermeergebied voldoet uit oogpunt van populatieomvang voorlopig nog niet aan het instandhoudingsdoel en wordt daarom als ongunstig beoordeeld.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

Optimaal broedhabitat voor de Roerdomp in het Zuidlaardermeer is aanwezig op één locatie, namelijk bij Wolfsbarge. Foerageerhabitat is vooral aanwezig in de oostelijke oeverlanden van het Zuidlaardermeer en zou voldoende kunnen zijn voor 4 broedparen; broedhabitat beperkt echter de draagkracht van het gebied. Buiten het Zuidlaardermeer komt marginaal broedhabitat voor langs de zuidkade van de Kropswolderbuitenpolder. Foerageerhabitat is hier verspreid aanwezig en zou voldoende kunnen zijn voor 2 broedparen in de Kropswolderbuitenpolder. In het noordelijk deel van de Oostpolder is foerageerhabitat aanwezig voor een paar, maar ontbreekt geschikt broedhabitat. Mogelijk komt broedhabitat beschikbaar ter hoogte van Meerwijck; dit is afhankelijk van het verloop van het waterpeil. In het Zuidlaardermeergebied

als geheel lijkt de huidige draagkracht aan foerageergebied geschikt voor 7 broedparen, maar de draagkracht voor broedparen wordt door gebrek aan geschikte nestgelegenheid ingeperkt. Autonome ontwikkelingen wijzen op een teruggang van helofytenvegetaties (Riet, Liesgras, Pitrus) in de Kropswolderpolder en Westerbroekstermadepolder, waarschijnlijk als gevolg van begrazing door Grauwe ganzen in de ruiperiode. In de Oostpolder ontwikkelt zich wel rietvegetatie. Inventarisaties en waarnemingen van roepende Roerdompen wijzen op een toename van de Roerdomp in het Zuidlaardermeergebied in de jaren 2012-2014 (maximaal 1 in de Westerbroekstermadepolder, 2 in de Kropswolderbuitenpolder, 1 in de Oostpolder en 1 bij Wolfsbarge) en een terugval in 2015. Deze ontwikkeling kan verklaard worden door de vegetatieontwikkeling.

De conclusie is daarom dat in de huidige situatie geschikt habitat aanwezig is voor één paar Roerdompen en binnen enkele jaren voor 1-2 (mogelijk twee) paren (Van der Hut 2015).

Tabel 3.3. Ecologische randvoorwaarden van de Roerdomp en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied.

Aspect	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoelen	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
populatie	5 paar	1-6 paren	Ongunstig
Broedbiotoop	<ul style="list-style-type: none"> -(half) open gebied -brede zones waterriet van minimaal 10 m breed, 30 m lang -overgangen riet-water en/of grasland -optimale waterdiepte leefgebied en foerageergebied ca. 30 cm -rietopstanden van minimaal 3-4 jaar oud 	Areaal met goed broedbiotoop is gering	Niet voldoende voor instandhoudingsdoel
Nestlocatie	-in periodiek geïnundeerd rietland of tussen permanent in water staande overjarige vegetatie	Areaal optimale locatie gering	Niet voldoende voor instandhoudingsdoel
Areaal broedbiotoop	-rietkragen minimaal ca. 10 m. breed, waarvan min. 20% overjarig riet	Areaal optimale locatie gering	Niet voldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied	<ul style="list-style-type: none"> -ondiep water van ca. 30 cm tussen en langs randen waterriet/ruige graslanden -min. 0,5-1 km geschikte randzone per territorium -extensief grasland en hooiland langs rietzomen 	Areaal optimaal foerageergebied gering	Niet voldoende voor instandhoudingsdoel
Voedsel	<ul style="list-style-type: none"> -vis en amfibieën -kleine zoogdieren 	Voldoende voedsel aanwezig	Waarschijnlijk geen knelpunt
Gevoeligheid	<ul style="list-style-type: none"> -matig verstoringgevoelig (100-300 m) -verstoring door land- en waterrecreatie -verstoring door intensieve rietexploitatie 	Verstoring mogelijk	Mogelijk een knelpunt voor instandhoudingsdoel

A119 Porseleinhoen

Voorkomen en trend

De beschikbare inventarisaties en waarnemingenoverzichten wijzen er op dat het Porseleinhoen in het Zuidlaardermeergebied recentelijk sterk in aantal is toegenomen en dat de aantallen van jaar op jaar sterk kunnen variëren. SOVON vermeldt voor de jaren 2010-2013 worden 7, 3, 22 en 10 territoria (tabel 3.4; www.sovon.nl). Het Porseleinhoen blijkt een zeer moeilijk te inventariseren soort. Uit intensief onderzoek in een moerasgebied in NO-Friesland (Houtwiel) bleek dat het aantal fors hoger lag dan het BMP-programma opleverde (Van der Hut 2015). Dit wordt veroorzaakt doordat mannetjes slechts korte tijd (gemiddeld ca twee weken) roepen. De trefkans ligt daardoor laag. Het is daarom de vraag hoe groot het broedbestand in het Zuidlaardermeergebied in werkelijkheid was in de jaren 2010-2015.

In 2012 en 2015 zijn de meeste gebiedsdelen van het Zuidlaardermeergebied op broedvogels geïnterviewd, in de overige jaren niet. In 2012 werden de meeste territoria gevonden in de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder (16 territoria). In 2015 kwam het totaal uit op 14 territoria. Tijdens rallentellingen in de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder werden in dit jaar in het geheel geen Porseleinhoentjes gehoord; buiten deze tellingen om zijn wel enkele waarnemingen gedaan.

De verspreidingskaart van vastgestelde territoria en alle roepwaarnemingen in de maanden april-juli (gemeld via waarneming.nl) in de jaren 2012-2015 laat zien dat het Porseleinhoen niet voorkomt in de oude riet- en moerasoeveren van het Zuidlaardermeer, maar wel in natuurontwikkelingsgebieden (zie overzichtskaart 7). Grofweg kunnen twee terreintypen onderscheiden worden waar het Porseleinhoen is waargenomen. In de Kropswolderbuitenpolder ten westen van het fietspad betreft het zeer ondiepe oeverzones van de plassen, waar Pitrus en Liesgras aspectbepalend zijn, afgewisseld met droogvallende kale grond en zeer ondiep water. Een hoogtekaart laat zien dat vrijwel alle roeplocaties op de overgang van de hoogteklassen -9/0 en -30/-10 cm NAP liggen; hier bevinden zich de zones met ondiep water in het voorjaar en lage moerasvegetaties. Ook in de Oostpolder ten zuiden van de Osweg vinden we dit habitat. Daarnaast zijn Porseleinhoentjes gemeld uit 'natte graslanden' in de Onnerpolder, Oosterpolder, Westerbroekstermadepolder en het oostelijk deel van de Kropswolderbuitenpolder. In deze gebieden zijn pleksgewijs lager gelegen open stukken met in de loop van het voorjaar of de zomer droogvallende kale bodems aanwezig, vaak met Pitrus, Liesgras, jong laag Riet, lisdodde of Rietgras. Dergelijke pioniersituaties zijn zeer geschikt. Uit het onderzoek in de Houtwiel blijkt dat een kleinschalig mozaïek van lage moerasvegetatie en/of grassen met zeer ondiep water en droogvallende bodems cruciaal zijn voor het Porseleinhoen.

Staat van instandhouding

De verspreidingskaart toont zowel in de Westerbroekstermadepolder als de Kropswolderbuitenpolder een tiental locaties en daarbuiten twee in de Onnerpolder, drie in de Oosterpolder en zes in de Oostpolder. De waarnemingen suggereren een draagkracht van minimaal ca 15-30 territoria of broedparen. De draagkracht kan waarschijnlijk van jaar tot jaar wisselen, afhankelijk van het peilverloop, de vegetatieontwikkeling en de begrazingsintensiteit. Onder optimale omstandigheden zou de maximale draagkracht aanzienlijk hoger kunnen liggen. Dit is moeilijk te beoordelen, omdat de inventarisaties een onderschatting van de werkelijke situatie weer kunnen geven, en omdat voor een betrouwbare draagkrachtschatting specifiek veldwerk nodig is. Waarschijnlijk geeft een hoogtekaart in combinatie met peilgegevens en gedetailleerde luchtfoto's een goede indicatie. De potenties zijn in elk geval ruimschoots voldoende voor het instandhoudingsdoel (15 paar). Om deze reden wordt de staat van instandhouding van de soort als gunstig beoordeeld.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

Het beheer kan een bepalende rol spelen in de terreingeschiktheid voor het Porseleinhoen. In de Houtwiel bleken peilbeheer en begrazing belangrijke stuurknoppen. Bij een langdurig hoog winterpeil sterft de graszode af. Zakt het peil in de loop van het voorjaar en de zomer uit, dan komen onbegroeide stukken met ondiep water vrij en vallen gronden droog. Dit biedt bij uitstek kansen voor het Porseleinhoen. De invoering van een dergelijk peilbeheer in de Onnerpolder, Oosterpolder, Oostpolder, Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder was daarom gunstig voor het Porseleinhoen. De waarnemingen die via waarneming.nl zijn gemeld betreffen roepende vogels vroeg in het seizoen (april) én later in het voorjaar en de zomer. Dit geeft aan dat in de loop van het seizoen afhankelijk van de hoogteligging en het waterpeil de omstandigheden geschikt worden. Dit kan leiden tot verplaatsingen maar ook tot nieuwe vestigingen later in het jaar.

Tabel 3.4. Deelgebieden met roepwaarnemingen (locaties, waarnemingen april-juli) van het Porseleinhoen in het Zuidlaardermeergebied in 2010-2015 op basis van integrale inventarisaties in 2012 (Feenstra 2012; Groninger Landschap), BMP-gegevens en waarnemingen gemeld via waarneming.nl (wrn). Waarnemingen binnen 300 m afstand zijn beschouwd als behorend tot één territorium. Niet ingevuld: geen inventarisatiegegevens; -: geen waarnemingen gemeld.

gebied / jaar	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Westerbroekstermadepolder inv			7			-
Westerbroekstermadepolder wrn	1	1	3	1	1	3
Kropswolderbuitenpolder inv.			9			-
Kropswolderbuitenpolder wrn	-	1	4	-	1	-
Oosterpolder inv			?			1
Oosterpolder wrn	-	-	1	-	-	1
Onnerpolder inv (+wrn)			?	?		5
Onnerpolder wrn	-	-	-	-	1	2
Oostpolder inv			2	-	?	5
Oostpolder wrn	1	-	1	1	3	2
Wolfsbarge inv (BMP)		-	-	-	-	-
Wolfsbarge/Leinwijk wrn	-		1	-	-	-
Zuidlaardermeer			?	-	-	-
Zuidlaardermeer	-	-	-	-	-	-
totaal SOVON-opgave (www.sovon.nl)	7	3	22	10		
totaal alle inv en wrn	2	2	20	2	4	14
totaal wrn	2	2	9	2	4	8

Naast peildynamiek verhoogt begrazing de structuur van moerasvegetaties. Dit geldt voor zowel begrazing als door betreding van Riet, Pitrus en Liesgras door grote grazers, zoals in de Houtwiel is vastgesteld. Ook begrazing door Grauwe ganzen kan positief uitpakken in dicht groeiende deelgebieden, zoals blijkt in de Oostvaardersplassen. De recente ontwikkeling in de Kropswolderbuitenpolder met een grote concentratie ruiende Grauwe ganzen die in het nog open gebied de Pitrus- en Liesgrasbestanden sterk terugdringen, is ongunstig voor het Porseleinhoen. Hier speelt een rol dat het areaal lage moerasvegetaties gering is, zodat grote ruigroepen deze vegetatieopstanden sterk terug kunnen dringen. Onduidelijk is in hoeverre water- en bodemchemie een rol speelt in de vegetatieontwikkeling. Mogelijk zijn hoge ammonium- en sulfaatconcentraties in de lagere delen beperkend voor rietgroei (Everts & De Vries 2010). Peilbeheer en sturing van begrazing met grote grazers in de Oosterpolder,

Onnerpolder en Oostpolder - en in de grazige delen van de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder - biedt echter voldoende perspectief voor het Porseleinhoen om de gewenste draagkracht te behouden.

Tabel 3.5 Ecologische randvoorwaarden van het Porseleinhoen en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied.

Aspect	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoel	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
Populatie	15 paren	3-22 paar (2010-2015)	Gunstig
Broedbiotoop	-moerassig terrein -permanent/ periodiek natte situatie van ca. 10-35 cm diep water -0,5-1 m hoge vegetatie met diameter van min. 12,6-25 m -voorkeur dynamisch milieu	Voldoende oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Nestlocatie	-in dichte vegetaties -boven of nabij ondiep water	Voldoende oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Areaal broedbiotoop	-1-2 ha met matig voedselrijk water -waarvan 150-1250 m ² periodiek onder ondiep water staat	Voldoende oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied	-in omgeving nestplaats -langs slikranden en onder dekking vegetatie -ondiep water en modderige bodem -niet te dichte lage en jonge moeras- en grazige vegetatie in ondiep water (10-30 cm) -voorkeur dynamisch milieu	Voldoende oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Voedsel	-vooral insecten en kleine weekdieren	Voldoende voedsel aanwezig	Waarschijnlijk geen knelpunt
Gevoeligheid	-matige verstoringgevoeligheid (<100 m) -verstoring recreanten in kleine gebieden (kanoërs en wandelaars)	Verstoring mogelijk	Waarschijnlijk geen knelpunt voor instandhoudingsdoel

A295 Rietzanger

Verspreiding en trend

Het Zuidlaardermeergebied herbergt de grootste sleutelpopulatie van Rietzangers in het Drents-Groningse grensgebied. In de periode 1993-1997 werden jaarlijks circa 200 paren geteld. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren op 200 geschat (Gebiedendocument Zuidlaardermeergebied, 2006). In 2015 zijn ongeveer 100 territoria van Rietzangers geteld. Omdat ook in dat jaar veel geschikte telplots niet zijn geteld, is dit een onderschatting. De beheerder schat in dat in werkelijkheid ongeveer 200 broedparen in het Zuidlaardermeergebied aanwezig zijn.

De meeste Rietzangers broeden in de brede rietkragen langs het meer. Daarnaast wordt er ook gebreed in smalle rietkragen in sloten en in overjarige vegetatie in plas-dras situaties in de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder. De interpretatie van recente

waarnemingen in deelgebieden van het Zuidlaardermeergebied geven aan dat de populatie Rietzangers in het gebied tamelijk stabiel is (zie overzichtskaart 7).

Staat van instandhouding

Aan de hand van de stabiele trend van de waargenomen aantallen Rietzangers in het Zuidlaardermeergebied wordt verondersteld dat het Zuidlaardermeergebied een draagkracht voor een populatie van ten minste 200 paren faciliteert in omvang en kwaliteit van het leefgebied. Hiermee wordt verondersteld dat het gebied daarom voldoende draagkracht biedt voor een sleutelpopulatie. Op grond hiervan wordt geconcludeerd dat de populatie van de Rietzanger als broedvogel in het Zuidlaardermeergebied voldoet aan het instandhoudingsdoel. Hiermee is de staat van instandhouding gunstig.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

In de onderstaande tabel 3.6 wordt een overzicht gegeven van de beoordeling van het Zuidlaardermeergebied volgens de in hoofdstuk 2 genoemde ecologische randvoorwaarden.

Tabel 3.6. Ecologische randvoorwaarden van de Rietzanger en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied.

Aspect	Ecologische randvoorwaarden	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
Sleutelpopulatie	>200 broedparen	Ca. 200 broedparen	Gunstig
Broedbiotoop	-rietkragen/ rietlanden/ kruidige ruigten -zowel droog als inundatieriet -rietvegetatie min. 6-12 m breed inclusief overjarige stroken van 2-3 m breed van > 1 jr	Voldoende hoeveelheid oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Nestlocatie	-in kniklaag van overjarig rietlandvegetatie -of onderlaag ruigtekruiden en lage struiken	Voldoende hoeveelheid oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Areaal broedbiotoop	-minimaal 5 m brede lijnvormige moerasvegetatie	Voldoende hoeveelheid oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied	-onder- en bovenlaag rietland/ kruidenrijk grasland/ ruigtezones/ houtopslag -aanwezigheid ruigtezones en wilgopslag	Voldoende hoeveelheid oppervlakte optimale locatie aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Voedsel	-luizen en andere geleedpotigen	Voldoende voedsel aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Gevoeligheid	-matig grote verstoringgevoeligheid (<100 m) -hoge recreatiedruk met betreding moerasvegetatie	Verstoring mogelijk	Waarschijnlijk geen knelpunt

A037 Kleine zwaan

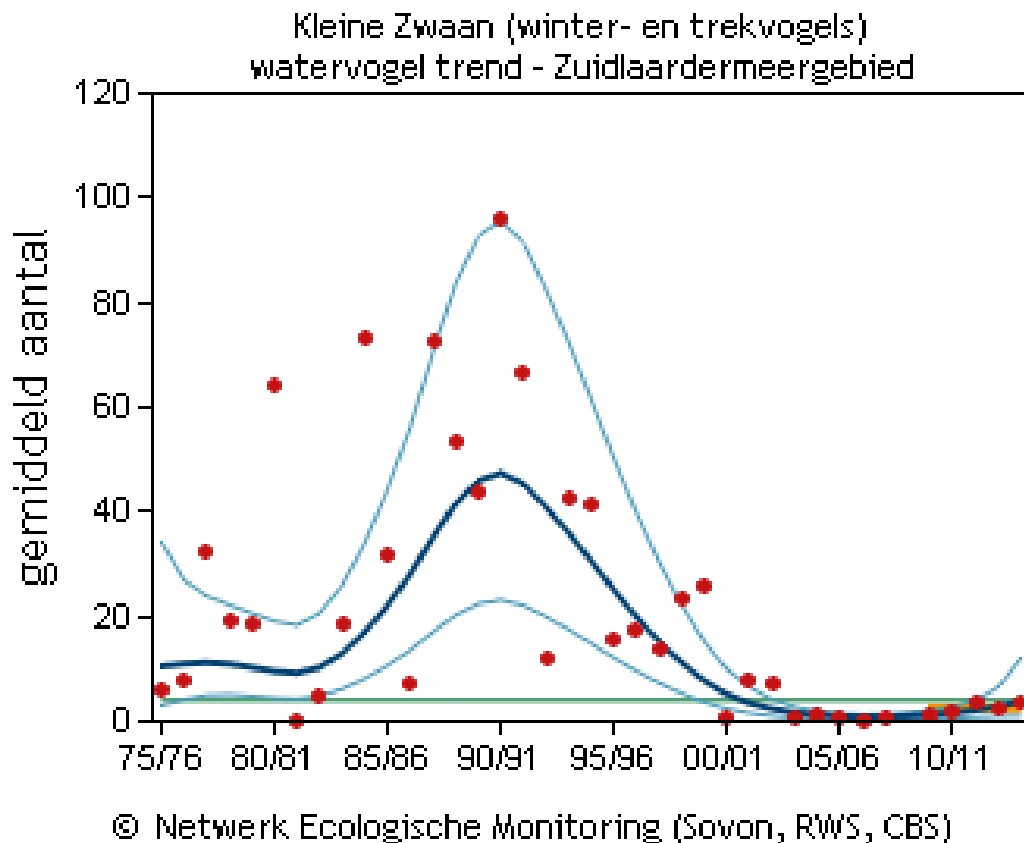
Verspreiding en trend

Het Zuidlaardermeergebied heeft voor de Kleine zwaan een functie als foerageer- en rustgebied. Het aantalverloop laat sinds 1990 een afnemend patroon zien met een

seizoensgemiddelde van 1 - 4 exemplaren in de periode 2009 t/m 2014. De dieren gebruiken het Zuidlaardermeergebied om te foerageren.

Staat van instandhouding

Het aanwijzingsbesluit stelt als instandhoudingsdoel het behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4 vogels (seizoensgemiddelde) voor Kleine zwaan in het Zuidlaardermeergebied. In het jaar 2011/2012 werden deze aantallen gehaald, maar niet in de jaren 2010/2011, 2012/2013 en 2013/2014, toen slechts 2-3 exemplaren werden geteld. Vanwege de vermoedelijk natuurlijke oorzaken van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding, is er geen herstelopgave van toepassing. Het aantal waargenomen vogels in het gebied geeft aan dat het seizoensgemiddelde van 4 vogels vaak niet wordt gehaald, zodat de staat van instandhouding als matig ongunstig wordt beoordeeld.

Figuur 3.1 Aantalverloop Kleine zwaan in het Zuidlaardermeergebied. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donkerblauw gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtblauw gekleurde lijn). In groen wordt de instandhoudingsdoelstelling voor de soort weergegeven. Bron: www.sovon.nl

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

In tabel 3.7 wordt een overzicht gegeven van de beoordeling van het gebied volgens de in hoofdstuk 2 genoemde ecologische randvoorwaarden. Uit de tabel kan worden afgelezen dat er voldoende oppervlak ongestoord wateroppervlak aanwezig is voor soort om te rusten en te foerageren en dat het aanbod van voedsel toereikend is. Mogelijk is de aanwezigheid van waterrecreatie en barrièrewerking door hoogspanningsleidingen en windmolenparken een knelpunt.

Tabel 3.7 Ecologische randvoorwaarden van de Kleine zwaan en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied

Aspect	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoel	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
Populatie	4 (seizoensgemiddelde)	2 - 4 in de periode 2011 t/m 2014	Matig ongunstig
Slaapplaats	-aanwezigheid water (zoet/zout) -vrij van verstoring -ontoegankelijk voor roofdieren	Voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Voedsel	-waterplanten (Schedefonteinkruid/Kranswier) -oogstresten -gras	Waarschijnlijk voldoende hoeveelheid oppervlakte grasland aanwezig, mogelijk kwaliteit niet voldoende	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied	-aanwezigheid water -graslanden/akkerlanden	Voldoende voedsel aanwezig, mogelijk kwaliteit niet voldoende	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Gevoeligheid	-zeer gevoelig voor waterrecreatie, minder op land -gevoelig voor concurrentie -barrièrevorming door hoogspanningsleidingen en windmolenparken	Verstoring mogelijk Hoogspanningsleiding aanwezig	Mogelijk een knelpunt

A039 Toendrarietgans

Verspreiding en trend

Het Zuidlaardermeergebied en de landbouwgebieden in de omgeving van het Zuidlaardermeergebied hebben voor deze soort een functie als foerageergebied en als slaapplaats in de wintermaanden. De toendrarietgans lijkt als overwinteraar in de recente periode toegenomen in het Zuidlaardermeergebied. De beschikbare gegevens laten echter geen goede trendberekening toe. In de wintermaanden van 2010/2011 waren in en rond het Zuidlaardermeergebied gedurende langere periode veel waarnemingen van kleinere groepen Toendrarietganzen. Enkele duizenden rietganzen waren in februari 2011 geruime tijd aanwezig. Maximaal zijn er in 2011 6000 in en rond het gebied geteld. Ook in het seizoen 2009/2010 hebben enkele duizenden Toendrarietganzen het gebied voor kortere tijd bezocht. In de winter van 2012/2013 bedroeg het gemiddeld aantal dieren bij de slaapplaatstelling 15.662 en in 2013/2014 13.052 (Jonge Poerink 2014).

Staat van instandhouding

Op basis van de beschikbare recente telgegevens en de kennis van de terreinbeheerders en andere betrokken specialisten kan worden gesteld dat het doel voor de foerageerfunctie voor de Toendrarietgans in combinatie met de andere soorten binnen het Zuidlaardermeergebied momenteel niet wordt gehaald. Zo betrof het aantal foeragerende dieren in de periode 2012/2013 en 2013/2014 respectievelijk gemiddeld 81 en 146 (www.sovon.nl). In draagkrachtberekeningen, uitgevoerd in hoofdstuk 6, komt naar voren dat er binnen het Zuidlaardermeergebied onvoldoende geschikt grasland aanwezig is voor een seizoensgemiddelde van 210 Toendrarietganzen. Voor foeragerende Toendrarietganzen in het Zuidlaardermeergebied is de staat van instandhouding daarom ongunstig. In de directe omgeving van het Zuidlaardermeergebied zijn echter voldoende mogelijkheden. Hierbij wordt bij zacht weer gefoerageerd op de oogstresten (maïs, suikerbieten en aardappels) op akkers. Bij vorst trekken de dieren weg richting het Focheloërveen. In de omgeving van dit gebied wordt dan gefoerageerd op graslanden.

Door de landelijke gunstige staat van instandhouding, wordt handhaving van de huidige situatie in het Zuidlaardermeergebied als voldoende geacht. Het instandhoudingsdoel bevat geen herstelopgave voor deze soort. Om deze reden wordt de staat van instandhouding als gunstig beoordeeld.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

Op dit ogenblik heeft de Provincie Groningen twee ganzenfoerageergebieden aangewezen. Het gaat om een gebied bij het Leekstermeer en het Schildmeer. In deze gebieden mogen geen winterganzen worden verstoord in de periode 1 november t/m 31 maart. In de omgeving van het Zuidlaardermeer zijn (nog) geen foerageergebieden vastgesteld. Uit draagkrachtberekeningen (zie paragraaf 4.10) komt naar voren dat er in de omgeving van het Zuidlaardermeergebied voldoende areaal potentieel geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig is. In hoeverre het ontbreken van door de Provincie vastgestelde rustgebieden rond het Zuidlaardermeer leidt tot een negatief effect op de aantallen ganzen binnen het Natura 2000-gebied is niet bekend en daarom een kennislacune.

In tabel 3.8 is een overzicht gegeven van de beoordeling van het gebied volgens de in hoofdstuk 2 genoemde ecologische randvoorwaarden.

Tabel 3.8 Ecologische randvoorwaarden van de Toendrarietgans en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied

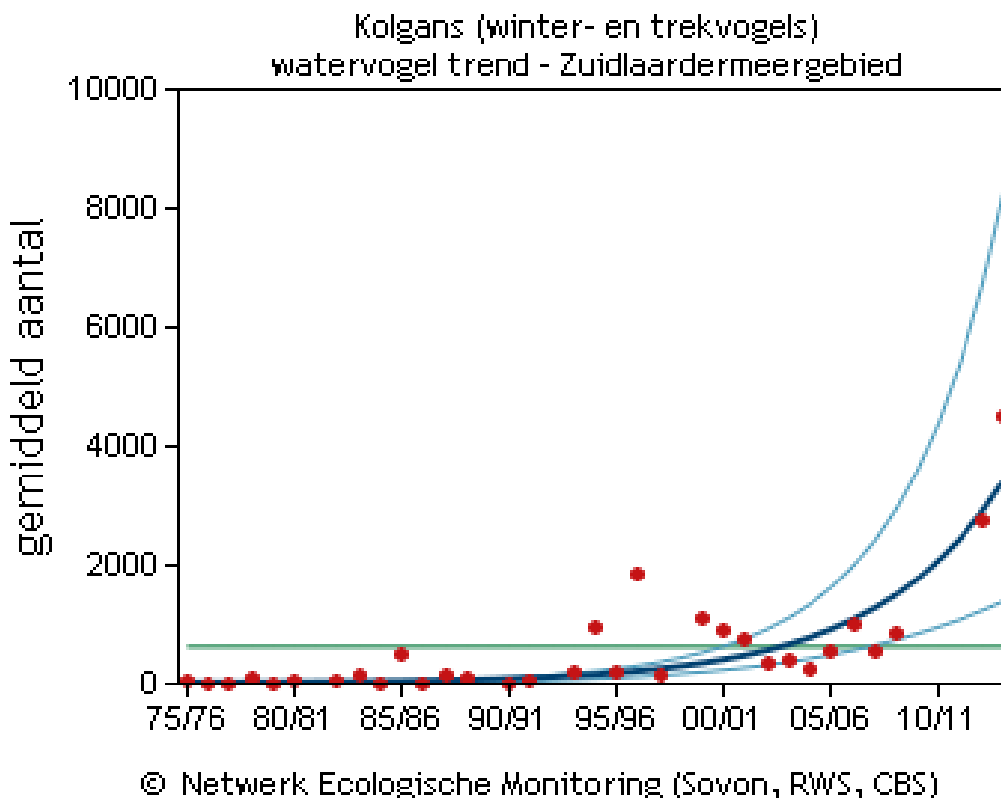
Aspect	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoel	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
populatie	210 toendrarietganzen (seizoensgemiddelde)	81-146 (2012 - 2014)	Gunstig
slaapplaats	-aanwezigheid water (zoet/zout) -vrij van verstoring -ontoegankelijk voor roofdieren	Voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
voedsel	-oogstresten -gras	Kwaliteit voedsel voldoende	Voldoende voor instandhoudingsdoel
foerageergebied	-aanwezigheid onverstoorde gaslanden/ akkerlanden	Voldoende hoeveelheid oppervlakte foerageergebied aanwezig in de omgeving. Er is geen inzicht in de omvang van verjagingsactiviteiten.	Onbekend
gevoeligheid	-gevoelig voor landbouwwerkzaamheden -gevoelig voor vliegtuigbewegingen -gevoelig voor jacht en recreatie -barrièrevorming door hoogspanningsleidingen en windmolenparken	Verstoring mogelijk Hoogspanningsleiding aanwezig	Mogelijk een knelpunt

A041 Kolgans

Verspreiding en trend

Het Zuidlaardermeergebied heeft voor deze soort een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Er was sprake van sterk verhoogde aantallen in het seizoen 2006-2007, daarna zijn deze aantallen weer wat afgenomen. Over de seizoenen 1999/2000 tot en met 2003/2004

is door SOVON een gemiddeld seizoensgemiddelde waargenomen van 630 exemplaren foeragerende Kolganzen in het Zuidlaardermeergebied (SOVON & CBS 2005). Deze gegevens zijn gebaseerd op maandelijkse tellingen en liggen ten grondslag aan het instandhoudingsdoel voor deze soort. Wekelijkse tellingen van een particuliere teller geven een gemiddeld seizoensgemiddelde van 149 foeragerende Kolganzen over de seizoenen 1999/2000 tot en met 2003/2004 (telgegevens J. Nienhuis zie figuur 3.2). In de seizoenen 2012/2013 en 2013/2014 werd een gemiddeld aantal van respectievelijk 2.764 en 4506 foeragerende Kolganzen geteld (www.sovon.nl).

Figuur 3.2 Aantalverloop Kolganzen in het Zuidlaardermeergebied. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donkerblauw gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtblauw gekleurde lijn). In groen wordt de instandhoudingsdoelstelling voor de soort weergegeven. Bron: www.sovon.nl

Het gemiddelde seizoensmaximum voor rustende Kolganzen over de periode 1999/2000 en 2003/2004 waarbij Zuidlaardermeergebied als slaappleaats fungeerde is (na correctie op een uitschieter van 10.100) geschat op 7.100 Kolganzen (SOVON & CBS, 2005). In de seizoenen 2011/2012, 2012/2013 en 2013/2014 bedroeg het seizoensmaximum respectievelijk 5.200, 6.500 en 19.916 dieren (www.sovon.nl, Jonge Poerink 2014). De Kolganzen slapen op het Zuidlaardermeer en op de plassen in de Westerbroekstermadepolder (overzichtskaart 8 slaappleaatsen). Enkele recente slaappleaatsstellingen wijzen op aantallen die in dezelfde grootteorde liggen.

De in het gebied slapende Kolganzen foerageren vooral in de polders ten westen van het Zuidlaardermeer (Onner- en Oostpolder). De twee functies die het gebied heeft voor de Kolganzen zijn moeilijk te scheiden. Het is zeker dat de in de Zuidlaardermeergebied foeragerende en/of slapende Kolganzen tevens gebruik maken van omliggende gebieden.

Hierbij wordt een afstand aangehouden van niet meer dan 5 km van het Natura 2000-gebied. Wat betreft foerageerlocaties gaat het onder meer om delen van de Polder Kropswolde, de Polder Wolfsbarge en de Onnerpolder. Ook het Leekstermeer ten westen van Groningen wordt door de Kolganzen gebruikt als slaaplocatie.

Staat van instandhouding

Trends van het gebruik van Zuidlaardermeergebied om te foerageren en te rusten zijn niet vastgesteld. De indruk bestaat dat de rustfunctie van het gebied recent als goed kan worden beoordeeld en het instandhoudingsdoel voor de rustfunctie gehaald wordt.

Op basis van de meest recente telgegevens uit 2013/2014 kan worden gesteld dat het instandhoudingsdoel voor de foerageerfunctie voor de Kolgans binnen het Zuidlaardermeergebied momenteel wordt gehaald, ondanks het gegeven dat er binnen het Zuidlaardermeergebied onvoldoende geschikt grasland aanwezig is voor een seizoensgemiddelde van 630 Kolganzen (zie paragraaf 4.10). Waarschijnlijk wordt dit tekort gecompenseerd door de aanwezigheid van voldoende foerageergebied in de directe omgeving van het Zuidlaardermeergebied.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

Op dit ogenblik heeft de Provincie Groningen twee ganzenfoerageergebieden aangewezen. Het gaat om een gebied bij het Leekstermeer en het Schildmeer. In deze gebieden mogen geen winterganzen worden verstoord in de periode 1 november t/m 31 maart. In de omgeving van het Zuidlaardermeer zijn (nog) geen foerageergebieden vastgesteld.

Uit draagkrachtberekeningen (zie paragraaf 4.10) komt naar voren dat er in de omgeving van het Zuidlaardermeergebied voldoende areaal potentieel geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig is. In hoeverre het ontbreken van door de Provincie vastgestelde rustgebieden rond het Zuidlaardermeer leidt tot een negatief effect op de aantallen ganzen binnen het Natura 2000-gebied is niet bekend en daarom een kennislacune.

In de onderstaande tabel 3.9 wordt een overzicht gegeven van de beoordeling van het gebied volgens de in hoofdstuk 2 genoemde ecologische randvoorwaarden voor het doelstellingen van het Zuidlaardermeergebied als foerageergebied en als slaapgebied.

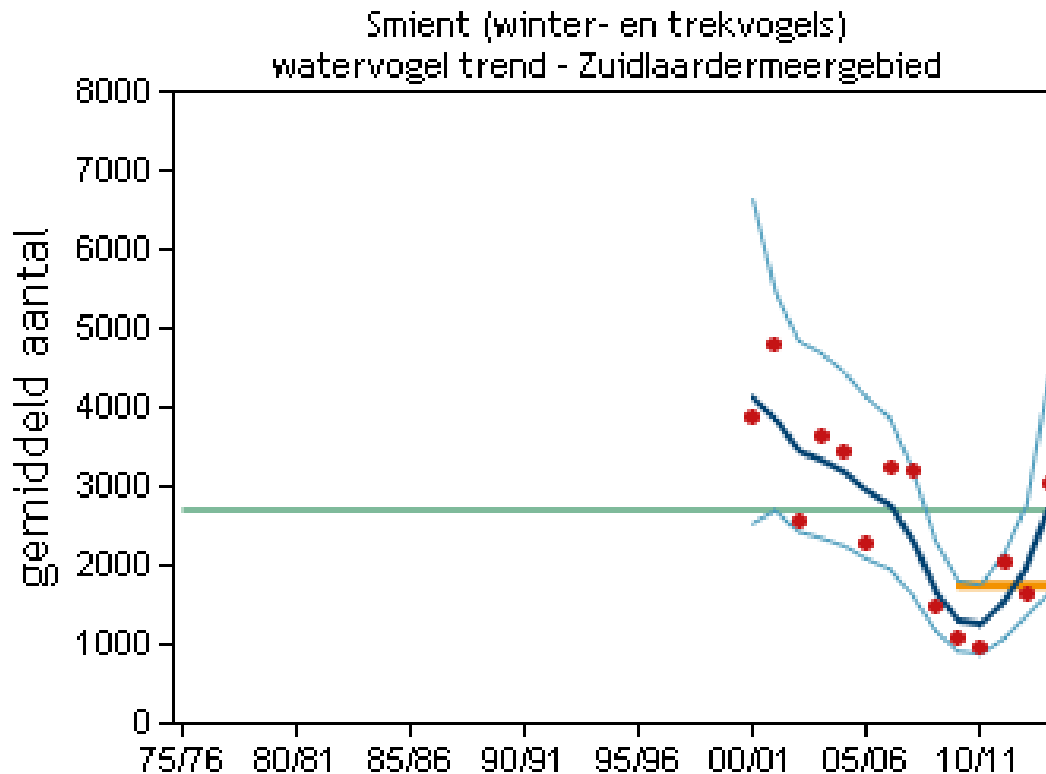
Tabel 3.9 Ecologische randvoorwaarden van de Kolgans en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied

Aspect	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoel	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
Populatie	630	In 2013/2014 seiz. gem. 4.506	Gunstig
Voedsel	-planten/zaden/ wortels -oogstresten -grassen	Waarschijnlijk voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig, kwaliteit niet voldoende	Waarschijnlijk onvoldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied (binnen en buiten Natura 2000 begrenzing)	-uitgestrekte agrarische graslanden	Voldoende hoeveelheid oppervlakte foerageergebied aanwezig in de omgeving. Er is geen inzicht in de omvang van de verjagingsactiviteiten.	Onbekend
Gevoeligheid	-gevoelig voor verdichting v. landschap -barrières door windmolens en hoogspanningsleidingen	Verstoring mogelijk Hoogspanningsleiding aanwezig Vliegroue Eelde	Waarschijnlijk geen knelpunt
Slaapgebied	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoel	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
Populatie	Seizoensmaximum 7100 Kolgansen	Weinig afwijkend van instandhoudingsdoel	Gunstig
Slaapplaats	-rustig en roofdiervrij -open grotere wateren	Voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied (binnen en buiten Natura 2000 begrenzing)	-uitgestrekte agrarische graslanden	Waarschijnlijk onvoldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig binnen Natura 2000 begrenzing, foerageergebied, voldoende buiten de begrenzing	Waarschijnlijk onvoldoende voor instandhoudingsdoel
Gevoeligheid	-gevoelig voor verdichting v. landschap -barrières door windmolens en hoogspanningsleidingen	Verstoring mogelijk Hoogspanningsleiding aanwezig Vliegroue Eelde	Waarschijnlijk geen knelpunt

A050 Smient

Verspreiding en trend

Het Zuidlaardermeergebied heeft voor Smient een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Over de periode 1999/2000 tot en met periode 2003/2004 betreft het een gemiddeld seizoensgemiddelde van 2.700 exemplaren die foerageren en/of slapen in het Zuidlaardermeergebied (overzichtskaart 8). Uit slaapplaatstellingen (tellingen J. Nienhuis) over de periode 1999-2008 blijkt dat de aantallen in de seizoenen 2000-2001 en 2001-2002 een piek vertonen die uitsteekt boven de latere periode. In deze periode rustten de Smienten voornamelijk op het Zuidlaardermeer. Later zijn de dieren ook meer gebruik gaan maken van nieuw ontstane plassen in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder. Zowel in de boezem van het Zuidlaardermeer als de genoemde polders worden de meest dieren geteld. Op dit ogenblik schommelen de aantallen tussen de 927 en 3032 dieren (periode 2006 - 2014, www.sovon.nl).

© Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS)

Figuur 3.3. Aantalverloop Smient in het Zuidlaardermeergebied. Weergegeven zijn het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). In groen wordt de instandhoudingsdoelstelling voor de soort weergegeven. De oranje lijn geeft het gemiddelde over de laatste vijf seizoenen, analoog aan de werkwijze zoals die binnen Natura 2000 wordt gebruikt om de actuele situatie te beschrijven (Leidraad bepaling significantie, www.sovon.nl).

Staat van instandhouding

Door de landelijke gunstige staat van instandhouding, wordt handhaving van de huidige situatie in het Zuidlaardermeergebied als voldoende geacht. Het aanwijzingsbesluit van het Zuidlaardermeergebied stelt dan ook het instandhoudingsdoel voor het behoud van de omvang en kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.700 vogels (seizoensgemiddelde). Gezien de huidige verspreiding en trend kan redelijkerwijs worden geconcludeerd dat het instandhoudingsdoel wordt gehaald maar dat geen verslechtering mag optreden.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

In tabel 3.10 wordt een overzicht gegeven van de beoordeling van het gebied volgens de in hoofdstuk 2 genoemde ecologische randvoorwaarden voor het doelstellingen van het Zuidlaardermeergebied als foerageergebied en als slaapgebied.

Het is aannemelijk dat de in het Zuidlaardermeergebied foeragerende en/of slapende Smienten tevens gebruik maken van omliggende gebieden buiten de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied. Wat betreft de foerageerlocaties kan dan gedacht worden aan de polders Polder Kropswolde, Polder Wolfsbarge en de Onnerpolder, maar ook het (Natura 2000-gebied) Leekstermeergebied. Het Leekstermeer is tevens geschikt als slaaplocatie.

Tabel 3.10 Ecologische randvoorwaarden van de Smient en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied

Aspect	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoel	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
Populatie	2.700	927-3221 (2006-2013)	Gunstig
Slaapplaats	-vaarten, plassen en meren (overdag)	Voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Voedsel	-planten/zaden/ wortels -eiwitrijke en goed verteerbare grassoorten	Waarschijnlijk voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Waarschijnlijk voldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied	-ondiepten/ oeverzones -aangrenzende landerijen -aanwezigheid water in nabije omgeving	Waarschijnlijk voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Waarschijnlijk voldoende voor instandhoudingsdoel
Gevoeligheid	-verstoring (90 m wandelaars, 100m watersport) -Barrière windmolens en hoogspanningsleidingen (400 m)	Verstoring mogelijk Hoogspanningsleiding aanwezig Vliegroue Eelde	Waarschijnlijk geen knelpunt

A056 Slobeend

Verspreiding en trend

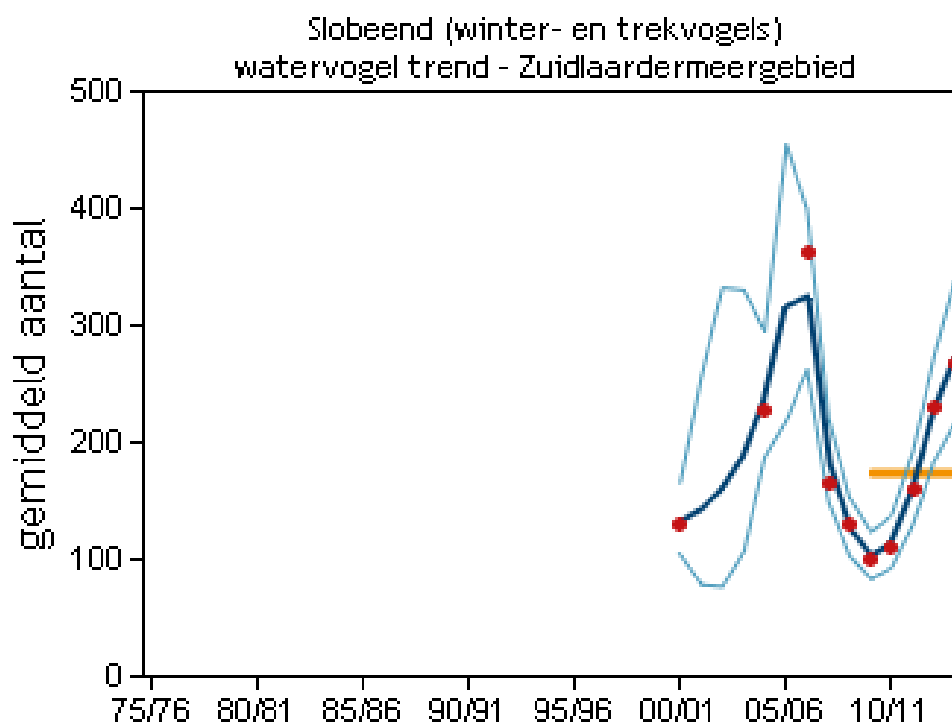
Het Zuidlaardermeergebied heeft voor de Slobeend vooral een functie als foerageergebied in de maanden maart en april. Het gebied zelf heeft ook een functie als broedgebied. De broedgebiedfunctie is echter niet in de instandhoudingsdoelen opgenomen. De soort rust vooral op luwe plekken van het boezemwater en beschutte waterpartijen en moeraszones, vooral in de Kropwolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder. Dit zijn ook de plekken waar de meeste dieren worden geteld. In de periode 2008 t/m 2014 schommelen de aantallen rondom het instandhoudingsdoel van 120 vogels (figuur 3.4).

Staat van instandhouding

Het instandhoudingsdoel van 120 dieren wordt op dit ogenblik gehaald. Hiermee is de staat van instandhouding gunstig.

Randvoorwaarden en ecologische relaties met de omgeving

In tabel 3.11 wordt een overzicht gegeven van de beoordeling van het gebied volgens de in hoofdstuk 2 genoemde ecologische randvoorwaarden voor het doelstellingen van het Zuidlaardermeergebied als foerageergebied en als slaapgebied.

© Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS)

Figuur 3.4 Aantalverloop Slobeend in het Zuidlaardermeergebied. Weergegeven zijn het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). De oranje lijn geeft het gemiddelde over de laatste vijf seizoenen, analoog aan de werkwijze zoals die binnen Natura 2000 wordt gebruikt om de actuele situatie te beschrijven (Leidraad bepaling significantie, www.sovon.nl).

Tabel 3.11 Ecologische randvoorwaarden van de Slobeend en de (beoordeling van de) situatie in het Zuidlaardermeergebied

Aspect	Ecologische randvoorwaarden/ instandhoudingsdoel	Situatie Zuidlaardermeergebied	Beoordeling
Populatie	120 vogels (seizoensgemiddelde)	Aantallen zijn voldoende om het instandhoudingsdoel te realiseren	Gunstig
Slaapplaats	-Aanwezigheid open zoet water/ moerasgebied	Voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Voedsel	-Primair watervlooiën en zoöplankton -Secundair mollusken, insecten, zaden en plantenresten	Voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Foerageergebied	- Aanwezigheid open zoet water/ moerasgebied	Voldoende hoeveelheid oppervlakte aanwezig	Voldoende voor instandhoudingsdoel
Gevoeligheid	-Verstoring door waterrecreatie (300m watersporters) -Opstelling winturbines waterkant -Gevoelig voor vermessing	Verstoring mogelijk Hoogspanningsleiding aanwezig Vliegroute Eelde	Geen knelpunt

3.4 Sleutelfactoren

De sleutelprocessen en factoren die een rol spelen bij het behalen van de Natura 2000 doelen binnen het Zuidlaardermeergebied, kunnen worden afgeleid uit de ecologische randvoorwaarden die de aangewezen soorten nodig hebben.

Voor de aangewezen broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger zijn de randvoorwaarden voor het behalen van de instandhoudingsdoelen samen te vatten als:

- Voldoende rust in het voortplantingsseizoen en daarbuiten.
- Voldoende overjarig Riet van diverse leeftijd, al of niet met daarin kleinere stukken met meer opgaande begroeiing als broedbiotoop.
- Voldoende moerasachtige omgeving voor foerageren. Deze omgeving kan worden gedefinieerd als een combinatie van overjarige (water)rietvegetaties van voldoende omvang, plas-dras en periodiek geïnundeerd gebied van voldoende omvang, en onbegroeide ondiepe waterpartijen met open bodem, die af en toe droog kunnen vallen.

Voor de **niet-broedvogels** Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient gaat het om:

- Voldoende capaciteit voor foerageren binnen en buiten het gebied in grasland en akkerland in de omgeving
- Voldoende rust tijdens de aanwezigheid in de winter
- Voldoende opvangcapaciteit voor rustperiodes. Dit geldt voor de nacht zowel als voor de dag (Smienten rusten overdag)

Voor de **niet-broedvogel** Slobeend gaat het om:

- Voldoende foerageergelegenheid
- Voldoende rust tijdens de aanwezigheid in de wintermaanden
- Voldoende opvangcapaciteit voor rustperiodes.

Broedvogels

De aangewezen broedvogels stellen specifieke eisen aan vorm en leeftijd van het rietmoeras. Rietmoeras gaat, als het niet aan een zekere mate van dynamiek is blootgesteld (maaien, periodieke overstroming, catastrofes), door natuurlijke successie vrijwel altijd over in moerasbos. Moerasbos is geen geschikt habitat voor de aangewezen moerasbroedvogels. De diversiteit van de rietmoerassen waarin de aangewezen soorten zich kunnen voortplanten vragen daarom in het Zuidlaardermeergebied een vorm van beheer waarbij gegarandeerd is dat zich in het gebied altijd verschillende stadia van ontwikkeling van het rietmoeras voordoen. Het gaat hier om openvallende bodem in de buurt van Riet of andere moerasvegetatie, waterriet, overjarig riet, droog riet, rietvegetaties met spaarzaam hier en daar opgaande struiken of bomen. Het Porseleinhoen en de Roerdomp zijn bovendien deels afhankelijk van nat grasland aansluitend op moerasgebied. De oppervlakten van de verschillende rietmoerasstadia moeten substantieel zijn en in mozaïek in het landschap voorkomen. Verschillende stadia van moerasvorming komen alleen voor indien regelmatig delen van het gebied worden teruggezet in successie. Dit kan worden bereikt door maaibeheer of het realiseren van een natuurlijk peilbeheer, afgraven of langdurig inunderen.

Rust is een belangrijke factor, vooral voor de wat schuwere soorten Porseleinhoen en Roerdomp. Voor trekkende vogels (Porseleinhoen en Rietzanger) is dit alleen van belang in het zomerseizoen. Voor de Roerdomp geldt de behoefte aan rust ook (en vooral) in het winterhalfjaar, als de mogelijkheden tot foerageren uitgebreid moeten worden met aangrenzend aan het moeras gelegen grasland (muizen als aanvulling op vis en amfibieën). Voor het handhaven van de rust in de broed- en foerageergebieden dient er voor te worden

zorg gedragen dat er voldoende bufferzones zijn tussen menselijke activiteit en de broedgebieden.

Kolgans, Toendrarietgans, Smient en Kleine zwaan

Voor de aangewezen niet-broedvogels is het Zuidlaardermeergebied van belang als rust en foerageerplaats. De aantallen van de Kolgans en de Smient zijn hoog, de Toendrarietgans komt iets minder frequent voor. Het gebied dient als foerageergebied voor een aantal ganzensoorten. Ook voor de Smient geldt dat het gebied, behalve als rustgebied, dienst moet doen als foerageergebied. Kolganzen, Toendrarietganzen, Smienten en Kleine zwanen zijn voor foerageren in Nederland, en zeker in het Zuidlaardermeergebied waar geen waterplantenvegetaties van voldoende omvang zijn, voornamelijk aangewezen op al of niet plas-dras grasland en oogstresten. Dit betekent in de eerste plaats dat er in het gebied voldoende grasland van een geschikte kwaliteit voorhanden moet zijn. Dit brengt met zich mee dat er in het gebied een zekere vorm van landbouwkundig graslandgebruik (met waterpeilbeheersing) zal moeten plaatsvinden, dat ervoor zorgt dat geschikt grasland om te foerageren deel blijft uitmaken van het gebied. In de tweede plaats betekent dit dat de Kolgans en Toendrarietgans, en in mindere mate Smient en Kleine zwaan voldoende op oogstresten en graslanden in de omgeving moeten kunnen foerageren. Voor het handhaven van de rust in de rust- en foerageergebieden is het van belang dat er voldoende bufferzones zijn tussen menselijke activiteit en deze gebieden.

Slobeend

Ook voor de Slobeend geldt dat het gebied, behalve als rustgebied, dienst moet doen als foerageergebied. De Slobeend foerageert en rust in de wintermaanden op ondiepe wateren en natte graslanden. Dit betekent in de eerste plaats dat er in het gebied voldoende ondiep water van een geschikte kwaliteit voorhanden moet zijn. Voor het handhaven van de rust in de rust- en foerageergebieden is het van belang dat er voldoende bufferzones zijn tussen menselijke activiteit en deze gebieden.

Foto 3-2 Galigaan en Riet in Oostpolder 2010 (bron: Provincie Groningen).

4 Doelstelling in ruimte en tijd, maatregelen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de realisatie van de instandhoudingsdoelen en de wijze waarop deze zal worden ingestoken. Om te beginnen wordt een analyse van de haalbaarheid van de doelen per soort in het Zuidlaardermeergebied gepresenteerd aan de hand van kansen en knelpunten. Daarna wordt een aantal maatregelen voorgesteld. Deze maatregelen worden in categorieën geplaatst en daarna uitgewerkt aan het eind van het hoofdstuk.

4.1 Procedure voor de maatregelen

Gezien de complexiteit van een aantal van de in dit hoofdstuk genoemde maatregelen is het belangrijk om bij het ontwerpen ervan rekening te houden met het huidig gebruik, en dan met name met de (water)recreatie, in het gebied. Uitgangspunt is dat bij het ontwerpen en uitvoeren van plannen uitgegaan wordt van het huidig gebruik, voor zover dit, al of niet met mitigatie is toegestaan, waarbij het uitgangspunt is dat het huidig gebruik zoveel mogelijk doorgang kan vinden. Om dit te kunnen waarborgen is met de gebiedsgroep/projectgroep afgesproken om van te voren procesafspraken te maken.

Indien het in de ontwerp-plannen uit oogpunt van de realisering van de instandhoudingsdoelen noodzakelijk of wenselijk is vormen van huidig gebruik te veranderen of in te perken is het volgende afgesproken:

- De plannen worden in een vroeg stadium voorgelegd aan een overlegorgaan van betrokkenen. Dit overlegorgaan bestaat uit vertegenwoordigers van de belanghebbende organisaties. De gebiedsgroep die betrokken was bij de totstandkoming van dit beheerplan heeft aangegeven om als overlegorgaan op te treden.
- De effecten van de plannen op het huidig gebruik worden vastgesteld en in het overlegorgaan besproken.
- In gezamenlijkheid wordt gekeken welke maatregelen in welke vorm voor iedereen acceptabel zijn; in het uiterste geval kunnen compenserende maatregelen voor de desbetreffende sector worden getroffen.
- De provincie Groningen voert de regie; zij is verantwoordelijk voor de uitvoering van de noodzakelijke N2000- maatregelen (en verleent vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet voor nieuwe activiteiten die negatieve significante gevolgen hebben voor de N2000-doelen) en treedt op als arbiter, wanneer geschillen ontstaan die niet binnen het overlegorgaan kunnen worden overbrugd.

4.2 Roerdomp

Kansen en knelpunten

Op dit ogenblik bevinden de oeverlanden van het Zuidlaardermeer zich in vrij ver gevorderd successiestadium. Knelpunten daarin, bekeken vanuit het perspectief van de Roerdomp, zijn het ontbreken van een zone met overjarig knikriet in ondiep water (die plaats gemaakt heeft voor een spoelzone met ruigte), verdroging van rietland achter de spoelzone (met een betere bereikbaarheid voor grondpredatoren als gevolg) en het ontbreken van beschutte rietoevers in de vorm van poelen of sloten binnen de verlandingszone. De herstelmaatregelen richten zich daarom op een 'verjonging' van het successiestadium, met perspectief voor de Roerdomp.

Kansrijkdom van verschillende maatregelen

Bij het uitvoeren van herstelmaatregelen kunnen in principe twee wegen bewandeld worden. De eerste weg is het terugzetten van successiestadia in de oeverlanden van het Zuidlaardermeer. De tweede weg is het op gang brengen van nieuwe verlandingsstadia in de voormalig agrarische gebied in de omgeving.

De kansrijkdom voor het ontwikkelen van roerdomphabitat in de nu open gebieden Westerbroekstermadepolder en Kropswolderuitenpolder zijn beperkt. In de huidige situatie neemt het oppervlak aan helofytenvegetaties namelijk al af. Reden hiervoor is de intensieve begrazing van Liesgras, Pitrus en Riet door ruiende Grauwe ganzen gedurende de ruiperiode (mei-juni). Daarnaast kan de afzet van slib een rol spelen bij de afname van het areaal riet, aangezien de planten slecht groeien op een slibrijke bodem. Mogelijk speelt ook de waterkwaliteit een rol. Een vegetatiekartering in 2010 (Everts & De Vries 2010) roept de vraag op of de hoge ammonium- en sulfaatconcentraties in de lagere delen beperkend zijn voor rietgroei.

Het terugzetten van successiestadia langs het Zuidlaardermeer biedt een gunstiger perspectief, omdat hier over een grote randlengte aan oevers al riet aanwezig is. Het kleinschalig openmaken van rietvelden resulteert direct in geschikt foerageerhabitat. Het verwerken van plagsel tot vooroevers lijkt een robuuste methode om waterriet te ontwikkelen, omdat ook na eventuele begrazing in de ruiperiode wortelstokken overblijven die weer uit kunnen lopen. De kans dat grote aantallen Grauwe ganzen hier gaan ruien is kleiner, omdat in het Zuidlaardermeer veel waterrecreanten aanwezig zijn. De herstelmaatregelen langs het Zuidlaardermeer zijn daarom het kansrijkst om binnen enkele jaren habitat voor 5 paar Roerdompen te realiseren. Recentelijk is deze herstelmaatregel in detail uitgewerkt in een maatregelenkaart (Van der Hut 2015). Deze maatregelenkaart is opgenomen in overzichtskaart 14 in de kaartenbijlage. De uitvoering is reeds opgestart en wordt gedurende de looptijd van het beheerplan gecontinueerd.

4.3 Porseleinhoen

Kansen, Knelpunten en maatregelen

Peilbeheer en begrazing zijn belangrijke factoren die de aanwezigheid en verspreiding van Porseleinhoen bepalen. Bij een langdurig hoog winterpeil sterft de graszode af. Zakt het peil in de loop van het voorjaar en de zomer uit, dan komen onbegroeide stukken met ondiep water vrij en vallen gronden droog. Dit biedt bij uitstek kansen voor het Porseleinhoen. De invoering van een dergelijk peilbeheer in de Onnerpolder, Oosterpolder, Oostpolder, Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder is daarom gunstig voor het Porseleinhoen. Naast peildynamiek verhoogt begrazing de structuur van moerasvegetaties. Dit geldt voor zowel begrazing als door betreding van Riet, Pitrus en Liesgras door grote grazers. Peilbeheer en sturing van begrazing met grote grazers in de Oosterpolder, Onnerpolder en Oostpolder - en in de grazige delen van de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder - biedt voldoende perspectief voor het Porseleinhoen om de gewenste draagkracht te behouden. Om deze reden worden voor de Porseleinhoen geen aanvullende maatregelen voorgesteld.

4.4 Rietzanger

Kansen en knelpunten

Op dit moment zijn er voor de Rietzanger in het gebied geen aan te wijzen knelpunten. Voor het behoud van de situatie is de Rietzanger echter wel gebaat bij een gevarieerd rietlandbeheer, waarbij voldoende overjarig riet voorhanden is. Successie naar moerasbos is niet in het belang van de Rietzanger. Regelmatig zullen dus maatregelen moeten worden getroffen om in delen van het gebied de successie naar moerasbos terug te zetten naar open water.

Maatregelen

De Rietzanger zal meeliften op de voor de Roerdomp voorgestelde maatregelen (zie paragraaf 4.2), die voor voldoende openheid van de rietlanden zal zorgen. De Rietzanger kan aanvankelijk nadeel ondervinden van de maatregelen, omdat de soort afhankelijk is van een later successiestadium met verspreide wilgopslag of ruigtezones, waarin de soort vaak foerageert. Omdat er voldoende areaal van degelijk biotoop voorhanden is, zijn er geen negatieve effecten te verwachten op de instandhoudingsdoelen van deze soort.

4.5 Kleine zwaan

Kansen en knelpunten

De doelstelling voor de Kleine zwaan is relatief bescheiden. Het seizoensgemiddelde van 4 komt neer op 1460 vogeldagen per seizoen. Voor wat betreft rustfunctie kan aangenomen worden dat deze in het Zuidlaardermeergebied voldoende is gewaarborgd. Ook kan geconcludeerd worden dat het gebied zelf en de omgeving in principe voldoende ruimte heeft voor het realiseren van het instandhoudingsdoel. De benodigde 1460 vogeldagen (omgerekend $4 \times 365 \times 1,91 = 2786$ Kolgansdagen) zijn marginaal ten opzichte van de totale draagkracht van het gebied (zie tabel 4.1).

De aanwezigheid van de Kleine zwaan in het gebied is volgens de bekende gegevens al langere tijd laag. De laatste jaren wordt de soort weinig waargenomen, en soms gedurende langere perioden in het geheel niet. De oorzaak hiervan is volgens de huidige kennis onduidelijk. De toenemende verschraving van het foerageergebied in de polders, speelt mogelijk een rol. Ook de toenemende begrazing door ganzen is mogelijk vroeg in winter zodanig hoog dat het gebied niet meer aantrekkelijk is voor de Kleine zwaan. De Kleine zwaan foerageert in het begin van de winter op waterplanten elders en komt dan te laat in het gebied aan om nog overvloedig voedsel te kunnen vinden. Verder is geopperd dat de trend op zich niet met de eigenschappen van het gebied samenhangen maar dat de populatie op Europese schaal achteruit gaat. Tenslotte wordt gesuggereerd dat het gebied door dichtgroei met moerasvegetatie en pitrus niet open genoeg meer zou zijn voor deze soort.

Mogelijke maatregelen

Gezien de onduidelijkheid over de oorzaken van de achteruitgang van de Kleine zwaan in het Zuidlaardermeergebied en de voldoende ruimte voor rusten en foerageren, worden hier geen concrete maatregelen voorgesteld.

4.6 Toendrarietgans

Kansen en knelpunten foerageergebied Toendrarietgans

Het instandhoudingsdoel van het Zuidlaardermeergebied als foerageergebied voor Toendrarietgans heeft een omvang van 210 individuen als seizoensgemiddelde. Dit komt neer op 84.300 Kolgansdagen ($365 \cdot 210 \cdot 1,1$) per seizoen. Het is iets meer dan één tiende van de draagkracht die voor de foerageerdoelstellingen van vogels gevraagd wordt (zie tabel 4.1). Het foerageergebied van de Toendrarietgans bevindt zich de laatste jaren in en buiten de grenzen van het Zuidlaardermeergebied en komt overeen met de plekken waar ook de Kolgans zich ophoudt.

In samenhang met de draagkrachteisen van de overige aangewezen soorten is de draagkrachteis voor de Toendrarietgans bescheiden. Net als bij de Kolgans en de Smient geldt dat de realisatie van draagkracht voor de foerageerdoelen van Kleine zwaan, Kolgans, Toendrarietgans en Smient binnen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied onhaalbaar is. De instandhoudingsdoelen komen daarmee echter niet in gevaar. Buiten het Zuidlaardermeergebied is in potentie voldoende foerageergebied voorhanden. Het is van belang om in delen hiervan de rust te waarborgen.

Mogelijke maatregelen

Op dit moment is er niet voldoende foerageerruimte binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied. Buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied is er wel genoeg geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig (zie draagkrachtberekeningen paragraaf 4.10). Deze gebieden zijn echter nog niet door de Provincie Groningen aangewezen als foerageergebied waar de rust in de wintermaanden is gewaarborgd. In hoeverre dit leidt tot een negatief effect op de aantallen ganzen binnen het Natura 2000-gebied is niet bekend en daarom een kennislacune. Hier zal in de komende beheerplanperiode onderzoek naar worden gedaan. Vooral snog worden er echter geen mitigerende maatregelen genomen.

4.7 Kolgans

Kansen en knelpunten rustgebied Kolgans

Het instandhoudingsdoel als rustgebied voor de Kolgans is een seizoensmaximum van 7100 individuen. Om te rusten houdt deze soort zich alleen 's avonds en 's nachts op in het gebied, op plekken waar ze niet door mensen en dieren worden gestoord. Deze plekken zijn voornamelijk de grotere en kleinere wateren rond het Foxholstermeer, het Foxholstermeer zelf en het Zuidlaardermeer (overzichtskaart 8)

De belangrijkste waarborg voor de ruimte die nodig is voor het rusten en slapen van de Kolgans zit in het voortbestaan van geschikte slaapplekken in het gebied. Op dit moment is er voldoende ruimte voor de rust en slaapfunctie. Er is geen reden om aan te nemen dat deze functie op dit moment onder druk staat, of snel onder druk zal komen te staan. De aanleg en ontwikkeling van nieuwe plassen rond het Foxholstermeer heeft een uitbreiding tot gevolg gehad van het areaal aan slaapplekken voor deze soort binnen de gebiedsgrenzen.

Het gebruik van het Zuidlaardermeergebied als rustgebied hangt samen met de mogelijkheden tot foerageren in de ruimere omgeving. Om een doelstelling van 7100 vogels als seizoensmaximum te behalen zijn 725.500 kolgansdagen aan draagkracht nodig. Natuurontwikkeling en uitbreidingsplannen voor woningbouw in de omgeving van het Zuidlaardermeergebied kunnen hiervoor bedreigend zijn (zie ook tabel 4.1).

Kansen en knelpunten foerageergebied Kolgans

Het instandhoudingsdoel van het Zuidlaardermeergebied als foerageergebied voor Kolganzen heeft een aanzienlijke omvang. Het seizoensgemiddelde ligt op 630 individuen, dit komt neer op bijna 230.000 Kolgansdagen per seizoen ($365 \times 630 \times 1,0$). Het is ongeveer één derde van de draagkracht die voor de foerageerdoelstellingen van vogels gevraagd wordt (zie tabel 4.1). Het foerageergebied van de Kolgans bevindt zich de laatste jaren voornamelijk buiten de grenzen van het Zuidlaardermeergebied. Er wordt veel gevoerageerd op de intensief gebruikte delen van de Onnerpolder buiten het Zuidlaardermeergebied en in beperktere mate in de Oostpolder en Onnerpolder binnen het Zuidlaardermeergebied. Ook wordt er veel gevoerageerd ten zuiden van Hoogezand en verder stroomopwaarts langs de Hunze. Uit een draagkrachtberekening blijkt dat de draagkracht binnen het Zuidlaardermeergebied onvoldoende is om het halen van het instandhoudingsdoel kunnen garanderen (zie ook tabel 4.1).

In samenhang met de draagkrachteisen van de overige soorten is de draagkrachteis voor de Kolgans groot. Gezien de teruglopende kwaliteit van de graslanden binnen de begrenzing en in de polders ten westen van het Zuidlaardermeergebied als gevolg van extensivering zal de draagkracht van het Zuidlaardermeergebied en omgeving naar verwachting in de toekomst verder afnemen. Ook zijn er plannen voor ingrepen binnen en buiten de grenzen van het gebied die de draagkracht niet ten goede zullen komen, zoals de uitpoldering en moerasvorming. Hierdoor zal de draagkracht van het gebied zelf nog verder achteruit gaan. Realisatie van draagkracht voor de foerageerdoelen van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient binnen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied is daarmee onhaalbaar. De instandhoudingsdoelen komen daarmee echter niet in gevaar. Buiten het Zuidlaardermeergebied is voldoende potentieel foerageergebied voorhanden. De aandacht zal hierbij uit moeten gaan voor de instandhouding daarvan.

Mogelijke maatregelen

Ten aanzien van de rustgebieden worden op dit moment geen concrete maatregelen voorgesteld. Er wordt van uitgegaan dat hiervan op dit moment voldoende voorhanden is. Wel dient er te worden bewaakt dat deze rustgebieden niet worden verstoord.

Op dit moment is er niet voldoende foerageerruimte binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied. Buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied is er wel genoeg geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig (zie draagkrachtberekeningen paragraaf 4.10). Deze gebieden zijn echter nog niet door de Provincie Groningen aangewezen als foerageergebied waar de rust in de wintermaanden is gewaarborgd. In hoeverre dit leidt tot een negatief effect op de aantallen ganzen binnen het Natura 2000-gebied is niet bekend en daarom een kennislacune. Hier zal in de komende beheerplanperiode onderzoek naar worden gedaan. Vooralsnog worden er echter geen mitigerende maatregelen genomen.

4.8 Smient

Kansen en knelpunten rust- en slaapgebied

Voor de Smient bestaat de doelstelling uit een doelstelling voor slaap- en foerageergebied van een seizoensgemiddelde van 2700, overeenkomend met 985.500 Vogeldagen. Dit betekent dat het gebied geschikt moet zijn voor vele duizenden Smienten per dag. Smienten slapen overdag en foerageren 's nachts. Rust in het gebied is overdag dan ook van groot belang. Het Zuidlaardermeergebied is groot genoeg om voldoende rustgebied te garanderen in het winterseizoen. De rustgebieden bevinden zich op en rond het Foxholstermeer en op het Zuidlaardermeer (overzichtskaart 8).

Kansen en knelpunten en foerageergebied

De voornaamste foerageergebieden bevinden zich in de polders ten westen van het Zuidlaardermeer (Onnerpolder, Oostpolder). Er is niet echt een concentratie van foerageeractiviteit in het gebied aan te wijzen. Ook maken de Smienten lange foerageervluchten waarbij ze tot in de verre omgeving op graslanden kunnen foerageren. De foerageerdruk is omgerekend 444.000 Kolgansdagen ($365 \times 2700 \times 0,45$, zie ook tabel 4.1). De capaciteit van het Zuidlaardermeergebied zelf is, samengenomen met de andere draagkrachteisen, niet voldoende.

In samenhang met de draagkrachteisen van de overige soorten is de draagkrachteis voor de Smient groot. Er is onvoldoende foerageergebied beschikbaar binnen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied om aan deze eisen te kunnen voldoen. Gezien de teruglopende kwaliteit van de graslanden in de polders ten westen van het Zuidlaardermeergebied zal deze draagkracht naar verwachting nog verder afnemen. Hierdoor is het mogelijk dat de draagkracht van het gebied verder onder de vereiste omvang komt te liggen. Zoals bij de Kolgans is opgemerkt brengt dit het instandhoudingsdoel echter niet in gevaar, omdat buiten het Zuidlaardermeergebied voldoende foerageergebied voorhanden is. Het enige dat hierbij nodig is aandacht nodig voor de instandhouding van voldoende foerageergebieden.

Mogelijke maatregelen

Ten aanzien van de rustgebieden worden op dit moment geen concrete maatregelen voorgesteld. Er wordt van uitgegaan dat hiervan voldoende voorhanden is. Wel is het noodzakelijk dat deze rustgebieden niet worden verstoord. Op dit moment is er niet voldoende foerageerruimte binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied. Omdat dit buiten de grenzen wel het geval is, worden op dit moment geen concrete maatregelen voorgesteld.

4.9 Slobeend

Kansen en knelpunten

De Slobeend foerageert en rust op ondergelopen weilanden, in ondiepe en beschutte wateren, en in luwe gedeelten van de grotere boezemwateren. De soort is vanaf september tot april in grotere aantallen aanwezig. In kleinere aantallen komt de soort voor als broedvogel, maar dit is geen instandhoudingsdoel voor het Zuidlaardermeergebied.

Omdat de meeste Slobeenden zich in het winterseizoen ophouden op plekken buiten de invloedssfeer van aanwezigheid van mensen (de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder) is er weinig kans op verstoring voor deze soort. Het lijkt er op dat het instandhoudingsdoel op dit moment gehaald wordt. Om het instandhoudingsdoel nu en op termijn te blijven realiseren is het belangrijk om verstoring van de rust- en foerageergebieden zoveel mogelijk tegen te gaan. De instandhouding van geschikte ondiepe wateren is een punt van aandacht. Er zijn in de bovengenoemde polders mogelijkheden om deze te behouden. Rietlandontwikkeling in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder kan echter in extremo tot gevolg hebben dat deze ondiepe wateren zullen verdwijnen. Goede mogelijkheden om extra foerageer- en rustgebied te creëren door uitbreiding van het areaal moeraszones (ook genoemd als maatregel bij de aangewezen broedvogels) en het handhaven van ondiep water in een cyclisch rietlandbeheer.

Mogelijke maatregelen

De Slobeend kan meeliften op de voor de broedvogels voorgestelde maatregelen, wanneer die voor voldoende moerassige delen en openheid van de rietlanden in combinatie met voldoende rust gedurende de winter zal zorgen. De specifieke eisen van de Slobeend worden in de planvorming betrokken.

4.10 Samenvatting van de maatregelen

De bovenstaande geformuleerde mogelijke maatregelen worden als volgt in categorieën samengevat:

Aanleg nieuwe gradiënten

Het ontwikkelen of herstellen van gebieden met een gradiënt van open ondiep water, waterriet, via rietmoeras met poelen (ook voor Slobeend) of andere open moerasvegetatie naar nat grasland, waarbij tevens voldoende rust is gegarandeerd voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger.

De aangewezen rietvogels zijn gebaat bij gevarieerd rietlandbeheer. De Rietzanger stelt de minst hoge eisen en kan in principe mee profiteren van inrichting of herstel ten behoeve van Porseleinhoen en Roerdomp. Rietlandbeheer bestaat uit verschillende vormen, variërend van actief ingrijpen in de vegetatie tot nietsdoen. Rietontwikkeling begint bij het dichtgroeien van ondiep water met waterriet of de vorming van een kraggevegetatie. Deze open vegetatie met delen ondiep water van redelijke omvang zijn eveneens van belang voor het halen van de doelen voor de Slobeend. Als de begroeiing zich verdicht ontstaat rietland. Hoe de successie verder verloopt, hangt sterk af van het beheer dat wordt toegepast. Maaibeheer zorgt hierbij voor vernieuwing van de rietopstand, en de afvoer van nutriënten. Ook zorgt maaibeheer voor een min of meer uniforme structuur in het rietland en een vertraging van de verdroging door ophoging met strooiselmateriaal. Nietsdoen leidt tot verruiging en ophoging van het rietland, waarbij uiteindelijk moerasbos ontstaat. Moerasbos is niet geschikt voor de aangewezen moerasbroedvogels.

Om een gezond functionerende leefomgeving voor Roerdomp te realiseren is het noodzakelijk een oppervlakte rietland aan te leggen of te herstellen en daarna te beheren, zodat op elk moment voldoende gevarieerd leefgebied aanwezig is in het Zuidlaardermeergebied. Om dit te realiseren is door Hut & Minnema (2010) een gedetailleerd revitaliseringsplan opgesteld voor de rietoevers in het Zuidlaardermeergebied. Dit heeft in 2015 geresulteerd in een gedetailleerde maatregelenkaart (van der Hut 2015, zie overzichtskaart 14 in de kaartenbijlage). De uitvoering van deze maatregelen is reeds opgestart en wordt gedurende de looptijd van het beheerplan gecontinueerd.

Rietsnijden/maaien en afvoeren

Hiermee kan de verjonging van riet gestimuleerd worden en verruiging tegengegaan. Momenteel wordt er zeer weinig riet gemaaid in het gebied. De reden hiervoor is de slechte kwaliteit, die samenhangt met de verruiging en verdroging van de rietlanden rond het meer. Rietsnijden kan weer gestimuleerd worden door deze successiestadia terug te zetten naar waterriet door afgraven of andere maatregelen. De kwaliteit van het riet wordt daardoor mogelijk weer interessant voor rietsnijden. Wel is het zaak het rietsnijden gefaseerd uit te voeren.

Foto 4-1 Rietland Zuidlaardermeergebied (foto: A&W 2010)

Handhaving draagkracht foerageergebied t.b.v. doelstellingen van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

Er zijn twee redenen voor het feit dat de foerageerdoelstellingen uit het aanwijzingsbesluit niet kunnen worden gerealiseerd binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied.

- De instandhoudingsdoelen ten aanzien van de Kolgans, Toendrarietgans en Smient zijn onhaalbaar geworden onder invloed van ontwikkelingen van de laatste 10 jaar binnen het Zuidlaardermeergebied. De extensivering van de landbouw, aanvang van verschrallingsbeheer en herinrichtingen binnen de grenzen hebben een negatief effect gehad op het areaal en de kwaliteit van het foerageergebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient (zie toelichting draagkrachtberekening).
- De Roerdomp en het Porseleinhoen hebben voor het halen van de instandhoudingsdoelen niet voldoende aan de huidige rietlanden en moerasvegetaties langs het Zuidlaardermeer. Deze zijn deels te smal en mogelijk te veel verstoord, waardoor de benodigde oeverlengte en breedte en rust niet kan worden gehaald. Moerasontwikkeling gaat ten koste van het areaal geschikt grasland als foerageergebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient.

Draagkrachtberekening foerageergebied: wat is er nodig en wat is er?

Er is een berekening uitgevoerd van de draagkracht van het gebied voor de in het Zuidlaardermeergebied foeragerende Kleine zwanen, Toendrarietganzen, Kolganzen en Smienten. Hierbij is rekening gehouden met verstoring vanuit wegen, woningen en bedrijven (overzichtskaart 16 oppervlakte geschikt foerageergebied). De resultaten van deze berekening

zijn samengevat in tabel 4.1. De methodiek die daarbij gevolgd wordt is een algemeen gangbare, die uitgaat van de standaardisering van de behoefte van vogelsoorten naar Kolgansdagen (dit is een uitdrukking voor de voedselopname van een Kolgans per dag).

Uit de benaderingen blijkt dat van de benodigde draagkracht voor alleen de foerageerdoelen binnen de grenzen van het gebied nog niet een kwart wordt gerealiseerd van de benodigde ca. 755.000 Kolgansdagen (Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient samen). Als hier bovenop ook nog de extra kolgansdagen voor de slaapfunctie voor de Kolgans nog worden meegenomen en een "overhead" van 10% voor andere overwinterende vogels bedraagt dit iets meer dan één tiende van de benodigde hoeveelheid van totaal ca. 1,4 miljoen Kolgansdagen.

Buiten het Zuidlaardermeergebied is een areaal foerageergebied voor 4.810.400 Kolgansdagen beschikbaar (zie tabel 4.1). In principe is er dus buiten het Natura 2000-gebied voldoende foerageergebied voor ganzen, zwanen en smienten aanwezig. Echter, op dit moment is geen van deze beschikbare foerageergebieden door de Provincie aangewezen als foerageergebied waar de rust voor ganzen in de wintermaanden is gewaarborgd. In hoeverre dit leidt tot een negatief effect op de aantallen ganzen binnen het Natura 2000-gebied is niet bekend en daarom een kennislacune. Hier zal in de komende beheerplanperiode onderzoek naar worden gedaan. Vooralsnog worden er echter geen mitigerende maatregelen genomen.

Tabel 4.1 Samenvattende tabel van de draagkrachtberekening voor foerageren in en rond het Zuidlaardermeergebied voor de doelsoorten Kolgans, Toendrarietgans en Smient.

Specificatie	Benodigde draagkracht
Benodigd foerageergebied gebaseerd op instandhoudingsdoelen	
Kolgans: functie foerageren en rusten	725.500 Kolgansdagen (berekend op grond van seizoensmaximum voor rustfunctie, hiervan 230.000 tbv foerageerfunctie)
Smient: functie foerageren en rusten	440.000 Kolgansdagen
Toendrarietgans: functie foerageren en rusten	84.300 Kolgansdagen
Kleine zwaan: functie foerageren en rusten	3.000 Kolgansdagen
Overige vogels (schatting van 10 % bovenop de bovengenoemde soorten)	155.700 Kolgansdagen
Totaal benodigd foerageergebied	1.408.300 Kolgansdagen
Beschikbaar foerageergebied binnen Zuidlaardermeergebied, gebaseerd op totaal areaal ongestoord foerageergebied	147.000 Kolgansdagen
Beschikbaar foerageergebied in omgeving van het Zuidlaardermeergebied (straal 5 km)	4.810.400 Kolgansdagen

4.11 Uitwerking in ruimte en tijd

In de onderstaande tabel wordt aangegeven waar en wanneer in de toekomst de maatregelen kunnen worden uitgevoerd. De concrete maatregelen zijn indicatief en in afwachting van de uitkomsten van vooronderzoek. Er wordt uitgegaan van de aanname dat na de uitvoering van het noodzakelijke vooronderzoek nog binnen de komende beheerplanperiode kan worden begonnen met de uitvoering van de meeste maatregelen.

Tabel 4.2 Overzicht maatregelen

Maatregel	Waar?	Hoe?	Periode (schatting)
Jaarlijks onderhoud			
Gefaseerd rietsnijden	Rietlanden rond het Zuidlaardermeer en Foxholstermeer	Gefaseerd rietsnijden 30 ha per jaar	Gedurende loop van het beheerplan
Realisatie instandhoudingsdoelen			
Aanleggen nieuwe gradiënten van open ondiep water naar grasland	Oeverlanden en rietzones Zuidlaardermeer	Plaggen en aanleggen vooroevers	Reeds in uitvoering

4.12 Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

Wat is PAS?

Door Rijk en provincie wordt op dit ogenblik gezamenlijk gewerkt aan het opstellen van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De PAS heeft tot doel om door middel van verschillende strategieën, maatregelen en benaderingswijzen, de depositie van stikstof op Natura 2000 gebieden te reduceren. Hiermee wordt gepoogd om de achteruitgang van de biodiversiteit, als gevolg van teveel stikstof, in de Natura 2000-gebieden te stoppen.

Een belangrijk onderdeel van de PAS is de zogenaamde gebiedsanalyse. Hierin wordt per Natura 2000-gebied aangegeven welke maatregelen er genomen worden om aangewezen stikstofgevoelige habitattypen en soorten weerbaarder te maken tegen hoge stikstofdepositie. Maatregelen zijn bijvoorbeeld het uitvoeren van extra plagwerkzaamheden, intensiever maaibeheer, verbetering van de hydrologische situatie, etc. etc. De uitvoering van deze zogenaamde 'PAS-maatregelen' wordt gefinancierd door de landelijke overheid en meegenomen in het uitvoeringsprogramma van het Natura 2000-beheerplan. Tegelijkertijd worden er op landelijke schaal maatregelen genomen om de emissie van stikstof door landbouw, industrie en verkeer te reduceren, met als doel om stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden terug te dringen.

PAS analyse Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied

Het opstellen van een PAS-gebiedsanalyse en het formuleren van herstelmaatregelen in het kader van de PAS is alleen noodzakelijk indien er sprake is van aanwezigheid van stikstofgevoelige habitattypen en/of soorten. In het Zuidlaardermeergebied komen geen stikstofgevoelige soorten voor waarvoor het Zuidlaardermeergebied is aangewezen als Natura 2000-gebied. Op grond hiervan kan worden geconcludeerd dat er als gevolg van de huidige stikstofdepositie geen negatieve effecten zijn te verwachten op de aangewezen vogelsoorten. Om deze reden is het Zuidlaardermeergebied als 'niet stikstofgevoelig' aangemerkt en is het niet noodzakelijk om in het kader van de PAS aanvullende herstelmaatregelen te nemen.

Foto 4-2 Foeragerende kolganzen (foto: A&W 2010)

Foto 4-2 Vliegende Toendrarietganzen (bron: Gerrit Kiekebos)

5 Uitgangssituatie beleid

Bij het opstellen van een beheerplan moet rekening worden gehouden met de vigerende relevante wettelijke kaders. Het beheerplan kan mede daardoor eveneens niet los worden gezien van andere plannen op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening, water, milieu, etc. die mogelijk effect kunnen hebben op het Zuidlaardermeergebied.

In dit hoofdstuk worden de voor het Zuidlaardermeergebied relevante wettelijke kaders en relaties met andere plannen weergegeven van zowel de periode tot oktober 2005 (bestaand gebruik) als na oktober 2005 (gewijzigd gebruik, ontwikkelingen en ontwikkelingsruimte, zie hoofdstuk 6).

5.1 Vigerende internationale regelgeving okt 2005

Vogel- en Habitatrichtlijn

De Europese Vogelrichtlijn (richtlijn 79/409/EG) stamt uit 1979. De Europese Unie heeft deze richtlijn ingesteld ter behoud van de vogelstand. De Vogelrichtlijn is complementair aan de Habitatrichtlijn en heeft voor een groot deel dezelfde werking. Waar het vogels betreft is de Vogelrichtlijn van toepassing, terwijl voor alle andere flora en fauna de Habitatrichtlijn van toepassing is. De Vogelrichtlijn regelt de bescherming, het beheer en de regulering van vogelsoorten. Voor bedreigde vogels en voor trekvogels zijn ter bescherming van hun leefgebied Speciale Beschermingszones (SBZ's, heten nu Natura 2000-gebieden) ingesteld. In bijlage I van de Vogelrichtlijn staan de soorten waarvoor de speciale beschermingszones moeten worden ingesteld. Ook voor niet op deze bijlage voorkomende soorten (bijvoorbeeld trekvogels) moeten de Lidstaten, voor zover relevant, beschermende maatregelen nemen.

Het Zuidlaardermeergebied is op 24 maart 2000 aangewezen als Vogelrichtlijngebied in het kader van de Vogelrichtlijn. Het gebied is aangewezen voor de soorten Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger, Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend. Inmiddels is bij de vaststelling van het gebied de Grote modderkruiper niet meer als instandhoudingsdoel aangewezen.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese Richtlijn ter verbetering van de ecologische kwaliteit van de Europese Wateren. De bedoeling is dat de wateren in 2027 een goede ecologische en chemische toestand bereikt hebben. Hier wordt in drie perioden van 6 jaar (2009-2015, 2016-2021, 2022-2027) naar toe gewerkt. Er zijn verschillende waterlichamen benoemd. Hiervoor zijn door de provincies Drenthe en Groningen in 2008 doelen vastgesteld. Het waterschap is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen. De eerste twee perioden zijn bedoeld voor uitvoering van de maatregelen, in 2021 kan bekeken worden of de doelen bijgesteld moeten worden.

KRW waterlichamen

Het Natura-2000 gebied Zuidlaardermeer ligt in het watersysteemgebied Hunze. Het gebied ligt in drie Kaderrichtlijn Water (KRW) waterlichamen. Het betreft hier het beekstelsel 'de Hunze' (met z'n bovenlopen Voorste- en Achterste diep en De Beek en benedenloop het Drents Diep), het 'Zuidlaardermeer' en 'kanalen Hunze-Veenkoloniën'.

Voor beschermde gebieden, zoals Natura 2000-gebieden, stelt de KRW dat in 2027 aan alle normen en doelstellingen moet worden voldaan. Deze doelstelling is verplicht, maar de weg ernaartoe wordt niet centraal gestuurd. De KRW schrijft normen voor prioritaire stoffen voor. Om aan die normen te voldoen moeten maatregelen genomen worden. Zo dienen de

uitspoeling van bestrijdingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater en de overstorten vanuit het gemeentelijk riool bijvoorbeeld gereduceerd te worden.

In het Zuidlaardermeergebied heeft de KRW invloed op hoe de omliggende gemeenten in kwalitatieve zin met het watersysteem omgaan.

Door de genomen maatregelen is het fosfaatgehalte op de meeste monsterpunten in de Hunze sterk afgenomen. De nutriënten vormen geen belemmering voor het doelbereik van de Hunze zelf. Met name de fosfaatvrucht in de winter vormt echter nog wel een te hoge belasting voor het Zuidlaardermeer. Zoals de metingen op de reeds uitgevoerde beekhersteltrajecten laten zien, zijn de voorgestelde inrichtingsmaatregelen echter cruciaal voor het herstel van de Hunze. De fosfaatconcentratie in het Zuidlaardermeer is als het gevolg van de maatregelen verbeterd, maar nog niet voldoende. De nutriëntengehalten voldoen nu nog niet aan de doelstelling. De kwaliteit van het Zuidlaardermeer is nog steeds matig. Het fosfaatgehalte is nog te hoog voor een overgang naar een meer heldere toestand.

Omdat Hunze en Zuidlaardermeer direct met elkaar verbonden zijn hebben de maatregelen die in de Hunze worden genomen direct invloed op het Zuidlaardermeer.

In het KRW-waterlichaam Zuidlaardermeer valt het op dat de waterkwaliteit nog niet aan de normen voldoet. Nog steeds komt 's zomers bijvoorbeeld blauwalg voor, dat ondermeer problemen geeft voor de zwemwaterlocatie Zuidlaardermeer Meerwijck. Om het proces van verbetering dat ingezet is binnen de gewenste normen te brengen, wordt nu onderzocht welke stappen nog moeten worden gezet om van het Zuidlaardermeer een robuust waterlichaam te maken dat schommelingen in belasting aankan. De focus ligt daarbij vooral op het terugdringen van het zwevend stofgehalte en het fosfaatgehalte.

Ramsar-Conventionie

Het Zuidlaardermeergebied is als 'Wetland' aangewezen in het kader van de Ramsar-Conventionie (ook wel Wetlands-Conventionie genoemd). Deze conventie stamt uit 1971 en is de oudste internationale, multilaterale overeenkomst inzake milieubescherming. Partijen die zich aan de Ramsar-Conventionie aangesloten hebben dienen onder meer 'wetlands' af te bakenen die van internationale betekenis zijn op ecologisch, botanisch, zoölogisch, limnologisch of hydrologisch vlak.

Het Zuidlaardermeergebied heeft de Ramsar-status gekregen omdat het gebied meer dan 1% van de geobiografische populaties van vijf watervogelsoorten herbergt, namelijk Kleine zwaan (1,3%), Kolgans (2%) en Smient (1,1%).

Vóór 2005 was de bescherming van de Ramsar gebieden geregeld via de Natuurbeschermingswet 1998 en/of de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Sinds de implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Natuurbeschermingswet 1998 in 2005 (zie paragraaf 5.3 Nederlandse wetgeving) zijn alle Ramsar gebieden op nationaal niveau wettelijk beschermd. Aanwijzing als Wetland betekent verder dat artikel 4.9 van de Wet Milieubeheer van toepassing wordt. Dit houdt in dat provinciale staten in het provinciaal milieubeleidsplan een Wetland aanduiden als een gebied waarin de kwaliteit van het milieu of van een of meer onderdelen daarvan bijzondere bescherming behoeft.

5.2 Nederlandse wetgeving

Natuurbeschermingswet 1998

In de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998, die per 1 oktober 2005 is gewijzigd, is de bescherming geregeld van Natura 2000-gebieden. De Natuurbeschermingswet 1998 kent drie typen gebieden:

- Natura 2000-gebieden (Habitat- en Vogelrichtlijngebieden)

- Beschermde Natuurmonumenten
- Gebieden die de Minister van EL&I aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichtingen, zoals Wetlands.

Het Zuidlaardermeergebied valt zowel onder het type Natura 2000-gebied als Wetland (zie paragraaf 5.1) maar niet onder Beschermde Natuurmonument.

Zoals in hoofdstuk 1 al is aangegeven, is op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 het opstellen van een beheerplan voor Natura 2000-gebieden verplicht. Als bevoegd gezag in het Natura 2000-gebied ziet de Provincie Groningen het als haar verantwoordelijkheid het opstellen van het Natura 2000 beheerplan van het Zuidlaardermeergebied op te pakken.

Wet ammoniak en veehouderij (Wav)

De Wet ammoniak en veehouderij (Wav) geeft regels voor ammoniakemissie bij vergunningverlening voor veehouderijstallen in zeer kwetsbare gebieden met een zone van 250 meter daaromheen. Binnen de EHS zijn er zeer kwetsbare gebieden geformuleerd als de zogenaamde 'voor verzuring gevoelige gebieden' (vvgg) (artikel 1 en artikel 2 van de Wav).

Binnen de kwetsbare gebieden en de aangrenzende zone is nieuwsvestiging van veehouderijen niet toegestaan. Dit verbod geldt ook voor nieuwe bedrijven die stallen willen bouwen die gedeeltelijk buiten de zone liggen. Bestaande bedrijven hebben beperkte uitbreidingsmogelijkheden. Voor deze bedrijven worden emissieplafonds vastgesteld waarbij rekening wordt gehouden met verschillende soorten diergroepen (varkens, kippen, koeien). Er worden geen beperkingen gesteld voor paarden of schapen, dieren die biologisch worden gehouden of dieren ten behoeve van natuurbeheer.

Wav en de Natuurbeschermingswet 1998

De Wav is niet bedoeld ter implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het zoneringsbeleid zoals dat in de Wav is uitgewerkt is nationaal beleid. Het beschermingsregime voor Vogel- en Habitatrichtlijngebieden is opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998. De Wav en de Natuurbeschermingswet 1998 verschillen ten aanzien van de gebieden die worden beschermd en voor wat betreft het toetsingskader en het beschermingsniveau. In de Wav zijn de zoneringsmaatregelen bijvoorbeeld vastgelegd in algemene regels die voor alle kwetsbare gebieden gelden, terwijl het toetsingskader van de Natuurbeschermingswet 1998 een beoordeling per geval vereist, waarbij onder andere de specifieke kenmerken van het natuurgebied in beschouwing moeten worden genomen. Beide regelgevingen kunnen dus van toepassing zijn.

Sinds 2004 is ook bij geringe toename aan ammoniakemissie van veehouderijen in de omgeving van Natura 2000-gebieden, vergunning nodig op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Het toetsingskader voor de vergunningsprocedure is tijdens de totstandkoming van onderhevig beheerplan nog in ontwikkeling.

De Wav en het Zuidlaardermeergebied

Binnen de Natura 2000 begrenzing van het Zuidlaardermeergebied is een volgens de Wav voor verzuring gevoelig, kwetsbaar deelgebied aanwezig. Dit bestaat uit een strook langs de oevers van het meer van Noordlaren nabij het recreatiegebied Meerwijck. Hierbij geldt een bufferzone van 250 m (overzichtskaart 9 beschermingszones).

Flora- en faunawet

In de Flora- en faunawet is in 2002 in werking getreden en regelt de bescherming van diverse inheemse en uitheemse planten en dieren. In deze wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden en beschermde planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld. Beschermen staat voorop, ingrijpen is een uitzondering. In

de praktijk betekent dit dat bepaalde handelingen ten aanzien van dieren en planten slechts onder strikte voorwaarden mogelijk zijn.

Gedragscode voor Waterschappen

Sinds februari 2005 is een nieuw vrijstellingsbesluit van de Flora- en faunawet van kracht, waardoor de waterschappen (en natuurbeheerders, zie Gedragscode Natuurbeheer, paragraaf 5.4) de mogelijkheid hebben gekregen zelf spelregels op te stellen voor het omgaan met beschermde soorten. Die spelregels voor de waterschappen zijn geformuleerd in de 'Gedragscode Flora- en faunawet voor de waterschappen'. Deze gedragscode is gebaseerd op een werkdocument dat door de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer, kortweg STOWA, in april 2005 is uitgebracht en moet gezien worden als een levend document, dat te zijner tijd moet worden geëvalueerd en bijgesteld.

De gedragscode geldt als een vrijstelling voor de ontheffingsplicht. Deze vrijstelling geldt voor middelzwaar beschermde soorten uit de tweede categorie van de Flora- en faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen en bij bestendig beheer. Voor zwaar beschermde soorten moet bij ruimtelijke ontwikkelingen altijd een ontheffing worden aangevraagd, ook indien gewerkt wordt conform de gedragscode.

Zonder de gedragscode zou ontheffing moeten worden aangevraagd voor werkzaamheden die waterschappen in het kader van regulier beheer en onderhoud uitvoeren en ook bij eenmalige projecten. De gedragscode maakt het dus eenvoudiger om op een zorgvuldige manier om te gaan met de belangen van flora en fauna. Voorwaarde is dat onderbouwd kan worden dat geen afbreuk wordt gedaan aan het duurzaam voortbestaan van populaties van de door deze wetgeving beschermde soorten. De gemaakte keuzes dienen goed te worden gedocumenteerd, zodat verantwoording kan worden afgelegd als daar door de handhaver om wordt gevraagd. Als het niet mogelijk is om volgens de gedragscode te werken, dan dient alsnog ontheffing te worden aangevraagd (Unie van Waterschappen, 2005).

Relatie tussen Flora- en faunawet en Natura 2000

De soortenbescherming zoals geformuleerd in de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn is in de Flora- en faunawet opgenomen. De Flora- en faunawet geldt zowel binnen als buiten natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden, ongeacht de bestemming. De Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet zijn dus complementair. Dit kan betekenen dat in concrete gevallen bij ingrepen in en rond het Zuidlaardermeergebied zowel een Natuurbeschermingswet 1998 vergunning als een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet nodig zijn (Ministerie van LNV, 2005).

Gedragscode voor Natuurbeheer

De Gedragscode Natuurbeheer (Bosschap 2007) is in essentie vergelijkbaar met de Gedragscode Waterschappen, maar heeft betrekking op een set van regels voor planning en uitvoering van natuurbeheermaatregelen. Het doel van deze regels is om te voorkomen dat wettelijk beschermde planten- en diersoorten in het beheersgebied worden geschaad door beheermaatregelen. Wanneer een natuurbeheerder conform de gedragscode werkzaamheden uitvoert, geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet en hoeft er geen ontheffing te worden aangevraagd. Dit geldt tevens voor zwaar beschermde soorten waarvoor bij ruimtelijke ontwikkelingen altijd een ontheffing moet worden aangevraagd, ook indien gewerkt wordt conform de gedragscode.

Wet ruimtelijke ordening (Wro)

De Wet ruimtelijke ordening bevat regels over de ruimtelijke ordening van het grondgebied van de gemeente, van het grondgebied van de provincie en van het gehele rijk. De wet voorziet

uitsluitend in instrumenten om beleid te formuleren en uit te voeren en kan daarom worden aangemerkt als 'instrumentenwet'.

Gemeenten, provincies en rijk dienen t.b.v. een goede ruimtelijke ordening voor hun grondgebied een structuurvisie vast te stellen. Daarnaast kan een structuurvisie worden vastgesteld voor bepaalde aspecten van het ruimtelijke beleid.

De gemeenteraad dient voor het gehele grondgebied van de gemeente één of meerdere bestemmingsplannen vast te stellen, waarbij aan gronden een bestemming wordt toegekend en regels worden gegeven. Deze regels betreffen in elk geval het gebruik van de grond en van de bouwwerken die zich daarop bevinden. Voor die delen van het grondgebied van de gemeente waar geen ruimtelijke ontwikkeling wordt voorzien, kan de gemeenteraad een beheersverordening vaststellen waarin het beheer van het gebied overeenkomstig het bestaande gebruik wordt geregeld.

Het rijk en de provincie hebben de bevoegdheid een zogenaamd inpassingsplan vast te stellen voor zover sprake is van respectievelijk rijks- en provinciale belangen. Een dergelijk plan is identiek aan een gemeentelijk bestemmingsplan.

Provinciale Staten kunnen een verordening vaststellen waarin regels worden gesteld over de inhoud van bestemmingsplannen, beheersverordeningen en omgevingsvergunningen waarbij wordt afgeweken van een bestemmingsplan of een beheersverordening, indien provinciale belangen dat met het oog op een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken. Het rijk kan dergelijke regels vaststellen in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Tenzij in de verordening en de AMvB een andere termijn wordt gesteld, moeten bestemmingsplannen en beheersverordeningen binnen één jaar in overeenstemming met de in de verordening en de AMvB gestelde regels worden gebracht.

5.3 Provinciale regelgeving

Ontwerp Omgevingsverordening Provincie Groningen 2015

Ter realisering van de doelstellingen zoals gesteld in het Provinciaal Omgevingsvisie van Groningen (zie paragraaf 5.7) zijn instrumenten nodig. De omgevingsverordening is één van die instrumenten. Deze wordt vooral proactief ingezet. Het doel hiervan is het creëren van duidelijkheid over de provinciale belangen die gemeenten in hun ruimtelijke plannen in acht dienen te nemen. Als gemeenten de bepalingen van de Omgevingsverordening onvoldoende laten doorwerken in hun bestemmingsplan, projectbesluit of beheersverordening of als ze onvoldoende rekening houden met bestuurlijke afspraken en convenanten kan hierop op verschillende wijzen achteraf op gereageerd worden.

De Omgevingsverordening Groningen omvat de thema's milieu, water en ruimtelijke ordening. In deze verordening is een deel van het Zuidlaardermeergebied aangewezen als 'milieubeschermingsgebied' (Grondwaterbeschermingsgebied in Onnerpolder en Oostpolder) en een deel als 'Voor verzuring gevoelig en zeer kwetsbaar gebied' volgens de Wet ammoniak en veehouderij (zie paragraaf 5.3 Wet ammoniak en veehouderij). Voor het Zuidlaardermeergebied zijn de volgende artikelen van belang:

- Artikel 2.8 Aanwijzing: Provinciale Staten wijzen voor verzuring gevoelige gebieden die deel uitmaken van een beschermd natuurgebied artikel 10a, eerste lid van de Natuurbeschermingswet 1998 aan als zeer kwetsbaar in de zin van de Wet ammoniak en veehouderij. Binnen deze gebieden en een zone van 250 m rond deze gebieden mogen in principe geen milieuvergunningen worden verleend voor de oprichting of verandering van een veehouderij, indien deze oprichting of verandering leidt tot een verhoging van de ammoniakemissie.
- Artikel 3.2 Veiligheidsnorm: Voor de waterkeringen die op grond van hun functie van regionale betekenis worden geacht, is het gewenste beschermingsniveau vastgesteld op

1:100. Het waterschap dient het watersysteem zo in te richten en te beheren dat het voldoet aan deze norm. Dit betekent dat de waterkering een waterstand moet kunnen keren die één keer per 100 jaar voorkomt.

- Artikel 3.4 Regionale verdringingsreeks: De landelijke verdringingsreeks bepaalt de prioriteitsrangorde van de waterbehoeften waarvoor water mag worden benut in geval van watertekort. De reeks bestaat uit vier categorieën, te weten: 1.) waarborgen van de veiligheid tegen overstroming en het voorkomen van onomkeerbare schade, waaronder peilhandhaving, 2.) nutsvoorzieningen, waaronder onttrekking aan het oppervlaktewater en doorspoeling t.b.v. drinkwatervoorzieningen, 3.) kleinschalig hoogwaardig gebruik en 4.) overige behoeften. In de Omgevingsverordening is de prioritering van categorie 3 en 4 vastgelegd. Belangrijk voor het Zuidlaardermeergebied is de prioritering van de (nood)waterberging).
- Artikel 4.11 Milieubeschermingsgebieden en zeer kwetsbare gebieden: In de milieubeschermingsgebieden, de voor verzuring gevoelige, zeer kwetsbare gebieden zoals bedoeld in de Wet ammoniak en veehouderij, inclusief de daar omliggende zones, wordt geen bebouwing of gebruik toegestaan dat in strijd is met de bijzondere status van die gebieden.

Omgevingsverordening Provincie Drenthe

De Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV) is een belangrijk instrument om het omgevingsbeleid, zoals dat is opgenomen in de Omgevingsvisie Drenthe, uit te voeren. Provinciale staten hebben de Omgevingsverordening Drenthe vastgesteld en deze is met ingang van 17 oktober 2015 in werking getreden. De regels in de verordening vormen het sluitstuk op de Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie en verordening gaan over de belangrijkste maatschappelijke opgaven in Drenthe. Het gaat over ontwikkelopgaven in steden en dorpen, natuur, landbouw, water, energie en meer. Voor wat betreft het meest zuidelijk deel van het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeer is aangegeven dat het gebied een aantal kernkwaliteiten heeft op het gebied van natuur (Ecologische Hoofdstructuur), aardkundige waarden en landschap. Dit betekent dat bij het ontwikkelen van een ruimtelijk plan moet worden uiteengezet dat met het desbetreffende plan wordt bijgedragen aan behoud en ontwikkeling van de bij het plan betrokken kernkwaliteiten conform het provinciaal beleid en de sturingsniveaus zoals die zijn verwoord in de Omgevingsvisie. Ook maakt het desbetreffende ruimtelijk plan geen nieuwe activiteiten dan wel wijziging van bestaande activiteiten mogelijk die deze kernkwaliteiten significant aantasten.

5.4 Gemeentelijke regelgeving

Bestemmingsplan Buitengebied Haren 1990

Het Bestemmingsplan Buitengebied Haren heeft betrekking op het gemeentelijk grondgebied buiten de kernen, waaronder een groot deel binnen de Natura 2000 begrenzing van het Zuidlaardermeergebied valt.

Relevantie Zuidlaardermeergebied

Het Harense van het Zuidlaardermeergebied valt onder de basisfunctie 'Landschap en Natuur'. Van de basisfunctie Landschap en Natuur worden onder anderen de volgende uitgangspunten uitgewerkt:

- Natuurgebieden beschermen door aan deze functie de prioriteit toe te kennen. Andere functies zijn slechts toegestaan als vorm van medegebruik die niet ten koste mag gaan van de primaire functie.

- Bij gebieden met een landbouwkundige functie die een grote landschappelijke, natuurwetenschappelijke en/of cultuurhistorische waarde vertegenwoordigen dient het primaat bij de natuur en landschapsbescherming gelegd te worden.

De toegevoegde functies werken, wonen, recreatie en infrastructuur zijn ondergeschikt gesteld aan de basisfuncties 'Landbouw en Landschap' en 'Natuur'. De toegevoegde functies kunnen aan het buitengebied worden slechts toegedeeld, als er ten opzichte van de basisfuncties sprake is van zeer dringende noodzaak, dan wel als vorm van medegebruik.

Het Zuidlaardermeer met de aangrenzende oeverlanden vallen onder de bestemming 'natuurgebied'. Binnen het natuurgebied zijn medegebruikvormen toegestaan, mits deze geen onevenredige schade voor de primaire functie van de gronden met zich meebrengt.

Landbouw

Extensief agrarisch gebruik van de in het Zuidlaardermeergebied in de oeverzone voorkomende graslanden is toegestaan voor zover dit is gericht op behoud, herstel en/of ontwikkeling van de botanische waarden en functie voor vogels.

Waterwinning

De waterwinningsfuncties van het buitengebied Haren dienen in kwalitatief en kwantitatief opzicht gehandhaafd te worden. Daarbij zal naar een evenwicht gezocht moeten worden tussen de waterwinning als functie enerzijds en de effecten van de waterwinning op natuur en landschap anderzijds.

Bestemmingsplan Buitengebied Gemeente Zuidlaren, 1987

Het bestemmingsplan beslaat het gehele grondgebied van de gemeente Zuidlaren met uitzondering van de dorpskernen en de recreatiegebieden.

Landbouw

Het plan ziet een oplossing in een verplaatsing van veehouderijbedrijven naar het stroomdal van de Hunze (Oostermoerse Vaart). De woonconcentraties, lintbebouwing en bedrijfsrecreatieve objecten (zoals aan de oevers van het Zuidlaardermeer) dienen gevrijwaard te worden van overmatige stankhinder ten gevolge van landbouwkundige bedrijvigheid. Om stankhinder respectievelijk eutrofiëring te voorkomen is het noodzakelijk om denkbeeldige zones rond de genoemde objecten aan te geven, waarbinnen veredelingsactiviteiten zich slechts tot een ondergeschikte omvang kunnen ontwikkelen. De genoemde afstandsnormen tussen veredelingsbedrijven en dorpsbebouwing zijn ontleend aan de brochure "Veehouderij en Hinderwet".

Natuur

De planologische regeling zal toegespitst worden op het behoud van natuurgebieden. Recreatief of agrarisch medegebruik zal niet mogen leiden tot achteruitgang van de natuurlijke kenmerken. Dit betekent dat de recreatiedruk op de oeverlanden van het Zuidlaardermeer reguleert zal moeten worden.

Het Zuidlaardermeer met haar oeverlanden wordt een gebied met hoge natuurlijke waarde genoemd. Voor het natuurbeheer is het behoud van rust en een behoorlijke waterkwaliteit van groot belang. Ten aanzien van de rust is een zonering van het recreatief gebruik van het meer en de aangrenzende oeverlanden gewenst. Doordat een groot deel van de oeverlanden een primaire natuurfunctie wordt toegekend, wordt al bijgedragen tot de gewenste zonering. Daarnaast zal intergemeentelijk en interprovinciaal overleg moeten leiden tot een evenwichtige afweging van de belangen van recreatie, natuur en waterbeheer rondom het meer.

Recreatie

Het Zuidlaardermeer wordt genoemd als één van de drie concentratiegebieden met verblijfsrecreatieve en/of dagrecreatieve accenten. Het plan geeft als mogelijke ontwikkelingen een toename van het varen en surfen op het Zuidlaardermeer en een toename van het recreatief autoverkeer en fietsverkeer. De ligging van de bestaande dag- en verblijfsrecreatieve voorzieningen aan het Zuidlaardermeer worden beoordeeld als zijnde ongunstig ten opzicht van het natuurlijke milieu. Verplaatsing wordt echter gezien als niet zinvol, omdat deze voorzieningen aan het meer gekoppeld zijn en andere delen van de oever even kwetsbaar zijn. In verband met de kwetsbaarheid van de oevers dient het aanleggen van boten en het betreden van de oevers zoveel mogelijk te worden voorkomen. Ten behoeve van een basisrecreatiekaart is er een onderzoek uitgevoerd dat resulteerde in mogelijkheden om het aantal boten op het Zuidlaardermeer te vergroten. Vanuit andere overwegingen werd het bereiken van de maximale bezetting echter niet wenselijk geacht. Onder invloed van ontwikkelingen aan de noordoost zijde van het meer (gemeente Hoogezand-Sappemeer) wordt verondersteld dat de genoemde 'maximale bezetting' overschreden is. Om de recreatiedruk op onder andere de oevers van het Zuidlaardermeer te verminderen of af te leiden, wordt er een voorstel gedaan om vaarrecreatie (vooral kanoërs) te stimuleren op de Hunze (Oostermoerse Vaart) en De Groeve.

Wonen

Nieuwbouw van (verspreide) woningen in het buitengebied is uitsluiten mogelijk ter vervanging van bestaande woningen. Iedere woning kan in principe uitgebreid worden tot afmetingen die de minimale wooneisen daaraan stellen. De uitbreiding van het aantal woonboten wordt ongewenst geacht. Ten aanzien van de aanwezige woonboten wordt op langere termijn gestreefd naar sanering.

Overig

Eventuele nieuwe gas-exploitatievelden dienen bij voorkeur niet in het open gebied bij het Zuidlaardermeer, het es- en beekdallandschap, noch in de omgeving van De Groeve te worden gesitueerd.

In als natuurgebied aangeduide gronden zou het plaatsen van windmolens beperkt moeten blijven tot een strikt op het beheer van de natuurlijke waarde gericht energiegebruik. In natuurgebieden dient de hoogte van de molen beperkt te blijven tot 12 meter.

In verband met mogelijke consequenties voor de waterwinning, dient een bestemmingswijziging van agrarisch bedrijf naar intensieve veehouderij te worden getoetst.

De aanleg van leidingen in natuurgebieden is ongewenst vanwege het schadelijke effect van het voor de aanleg noodzakelijke grondverzet evenals mogelijke schade door lekkage van het leidingennet. De aanleg van bovengrondse leidingen (hoogspanningsleidingen) is evenmin toegestaan vanwege het negatieve ruimtelijke effect.

Bestemmingsplan Woongebieden gemeente Hoogezand-Sappemeer, 2013

Dit bestemmingsplan betreft de planologische regeling voor de recreatiegebieden aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer. Het bestaat uit twee afzonderlijke delen, gescheiden door een jachthaven die is opgenomen in het bestemmingsplan voor het toekomstige woongebied Meerwijck-Zuid. In het plangebied liggen vier terreinen voor verblijfsrecreatie, namelijk camping 'Meerwijck', 'Klein Scheveningen', 'Kampeerterein de Rietzoom' en 'Recreatiebedrijf de Leine'. Binnen het gebied bevinden zich vier bedrijfswoningen en een aantal semipermanente woningen waarvan permanente bewoning niet toegestaan is. De watersportmogelijkheden zijn gericht op het niet verstoren van het evenwicht met de natuurwaarden. Binnen het plangebied zijn twee locaties aangeduid als hondenuitlaat terrein, waar honden ongelijnd mogen lopen.

Bestemmingsplan De Bloemert Gemeente Zuidlaren, 1999

In het plan wordt een kwalitatieve verbetering van het recreatiecomplex nagestreefd door renovatie en uitbreiding van de bestaande voorzieningenniveau. Om dit ook in financiële zin mogelijk te maken is een uitbreiding van het aantal recreatiewoningen beschreven. Het totaal aantal recreatiewoningen op het terrein mag maximaal 142 bedragen, terwijl het aantal standplaatsen en (sta)caravans op een aantal van 73 wordt gemaximaliseerd. De zeilschool zal volgens het plan worden herbouwd, waarbij de bebouwing als een soort buffer zal gaan fungeren ten opzichte van het natuurgebied van de oevers van het Zuidlaardermeer.

Bebouwingsvoorschriften uitbreidingsplan ontsluiting oevers Zuidlaardermeer en kern Midlaren Gemeente Zuidlaren, 1966

Dit uitbreidingsplan betreft onderdelen van het recreatiegebied Meerzicht, het recreatieterrein De Bloemert en de kern van Midlaren.

Natuur

Het overgrote deel van de oeverlanden van het Zuidlaardermeer binnen het plangebied heeft de bestemming 'natuurschoon'. Binnen deze bestemming is het oprichten van gebouwen niet toegestaan.

Dagrecreatie

Ten westen van de jachthaven Meerzicht en ten oosten van de jachthaven van De Bloemert zijn stroken tot aan het Zuidlaardermeer aangewezen met de bestemming 'dagrecreatie'. Binnen deze gebieden mogen uitsluitend ontspanningsgelegenheden worden opgericht zoals hotels, café-restaurants e.d. Het maximum te bebouwen oppervlakte binnen deze gebieden is 80%.

Jachthaven

Binnen het plan wordt onderscheid gemaakt tussen jachthavens waarbij alleen bouw van steigers is toegestaan en jachthavens waarbij bebouwing is toegestaan. Voor de recreatieterreinen De Bloemert en Meerzicht wordt een suggestie gedaan voor de plaatsing van botenhuizen. In De Bloemert is tevens een jachthaven aanwezig waarbij alleen de bouw van steigers is toegestaan.

Bestemmingsplan Tynaarlo Zuidoevers Zuidlaardermeer Gemeente Tynaarlo, 2005

Het bestemmingsplan Zuidoevers Zuidlaardermeer (december 2005) omschrijft het traject van planontwikkeling met betrekking tot de zuidelijke oever van het Zuidlaardermeer. De gemeente Tynaarlo beoogt hierin onder meer de relatie tussen het Zuidlaardermeer en de kern van Zuidlaren te versterken. Zuidlaren wordt met een kortere, verbeterde vaarverbinding naar het meer ontsloten.

Woningbouw

Er is 8 ha grond beschikbaar ter realisatie van het woongebied 'Zuidelijke oevers Zuidlaardermeer' dat uit 25 woningen zal bestaan. Tussen het bestaande bebouwingslint van De Groeve en het oevergebied van het Zuidlaardermeer is een woningbouwproject gepland. Deze omvat 25 vrijstaande woningen op ruime kavels en een groene bufferzone waarin de gasleiding is opgenomen. In verband met het in het POP aangewezen waterbergingsgebied mag buiten het beoogde woningbouwgebied niet zonder meer bebouwing gerealiseerd worden. Bovendien geldt voor dit gebied dat voor de meeste activiteiten een aanlegvergunning vereist is.

Wegenbouw

De wegen binnen het plangebied zullen worden ingericht als verblijfsgebied met een 30 km/uur regeling.

Recreatie

Zuidlaren wordt volgens het bestemmingsplan via een nieuw fietspad aangetakt op een 'fietsrondje' Zuidlaardermeer. Behalve de jachthaven Meerzicht zal naar verwachting een plezierhaven met ruimte voor circa 95 plezierboten tegen de dorpskern van Zuidlaren gesitueerd worden. De exacte omvang, aard en locatie van de haven dient nog verder te worden uitgewerkt.

Het gebruik als aanlegplaats voor woonboten aan de monding van de Hunze (Oostermoerse Vaart) wordt verboden en valt onder een overgangsrecht. Er zal gemeentelijk beleid geformuleerd moeten worden om tot het feitelijk verdwijnen van de woonboten te kunnen komen.

Watersysteem

Bij de (her)inrichting wordt gestreefd om de volgende aspecten mee te nemen:

- Waar mogelijk en zinvol dienen natuurvriendelijke oevers en natte natuurelementen gemaakt te worden
- Duikersverbindingen dienen vervangen te worden door bruggen met open water
- In het watersysteem moet voldoende areaal (min 10-20%) uit ondiep water bestaan met een waterdiepte van circa 0,3-0,5 m.
- Daarnaast moet voldoende areaal (min 20%) diep water van circa 1,2-1,5 aanwezig zijn
- Het watersysteem moet afhankelijk van de functie goed doorspoelbaar zijn, bij voorkeur met gebiedseigen water.

Natuur

De bedoeling is om zoveel mogelijk de bestaande oeverlanden (rietmoeras) intact te houden. De laagste plekken in het plangebied dienen ontgraven te worden met als doel een aantal lagunes te realiseren als paaiplaats voor vissen. Aan de oevers van de Hunze wordt een seminatuurlijk gebied voorgesteld met rietoevers en natte graslanden.

Bestemmingsplan Buitengebied Tynaarlo

In mei 2013 is een nieuw bestemmingsplan Buitengebied Tynaarlo vastgesteld door de gemeenteraad. Het Zuidlaardermeer maakt geen onderdeel uit van het plangebied van het buitengebied.

Voor het bestemmingsplan Buitengebied is een PlanMER uitgevoerd, waarbij het Zuidlaardermeer als zijnde Natura 2000 gebied van invloed is op de (agrarische) uitbreidingsmogelijkheden in de omgeving. Daarnaast kunnen grondwerkzaamheden, zoals het aanbrengen van drainage, wijzigen van greppelsystemen of andere diepe grondwerkzaamheden in de omgeving negatieve effecten hebben op het Natura 2000 gebied omdat ze verdrogend werken.

In het bestemmingsplan zijn uitbreidingsmogelijkheden voor de agrarische sector gekoppeld aan regels ter bescherming van Natura 2000 gebieden.

Compensatieverordening gemeente Tynaarlo

In 2005 heeft de gemeenteraad een compensatieverordening vastgesteld die regelt hoe aantasting van bepaalde natuur- en cultuurhistorische waarden geregeld moeten worden.

Structuurvisie Landschapsonwikkelingsplan (LOP) Tynaarlo

Het Landschapsonwikkelingsplan is op 8 december 2009 door de raad vastgesteld als Structuurvisie conform de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Het LOP bevat een integrale visie voor de ontwikkeling van het landschap van Tynaarlo voor de komende 10 jaar en is een sectorale uitwerking van het hiervoor genoemde structuurplan 2006 betreffende het onderdeel Landschap en Natuur.

De doelstelling van het Landschapsonwikkelingsplan (LOP) is meervoudig en kent vier items: samenhang in beleid en plannen door visie; 'moederplan' voor beheer en uitvoering; Constructieve sturing en toetsing; Inspireren en verleiden. De hoofdlijnen van de visie zijn daarbij als volgt concreet gemaakt:

- Behoud en versterk de continuïteit van de beekdalen
- Versterk en benut de eigen 'kleur van de ruggen'
- Behoud en ontwikkel de kwaliteit van de dorpsomgevingen
- Versterk de kwaliteit van de landschappelijke overgangen

Ten aanzien van het Hunzedal, waar het Zuidlaardermeergebied deel van uitmaakt, geldt als uitgangspunt dat met de aanwijzing als Natura 2000-gebied de hoofdcoers voor dit gebied duidelijk is. Het behoud van de kwaliteiten van het Zuidlaardermeer als gemeente- en provinciegrens-overschrijdende natuur-, waterberging- en recreatiegebied is vanuit het LOP dan ook de ambitie. Bij de vertaling van de ambities naar projecten zijn daarbij de inrichtingsprincipes van het landschapstype 'Benedenloop' aan de orde.

Structuurvisie Archeologie gemeente Tynaarlo

Op 28 mei 2013 is de nieuwe 'structuurvisie Archeologie gemeente Tynaarlo' vastgesteld door de raad. In deze structuurvisie, conform de Wet ruimtelijke ordening, is het archeologisch beleid van de gemeente Tynaarlo vastgelegd.

De structuurvisie Archeologie en de bijbehorende archeologische beleids- en advieskaart zijn bedoeld om bescherming op maat te bieden en alle betrokken partijen in een vroeg stadium te informeren over archeologische waarden die een rol zouden kunnen spelen, indien op een locatie een ontwikkeling gepland wordt. Het is van toepassing op het gehele grondgebied van de gemeente, dus inclusief het Drentse deel van het Natura 2000 Zuidlaardermeergebied.

Ontwerp-structuurvisie Cultuurhistorie 2014-2024 'een juweel tussen twee provinciehoofdsteden'

In de ontwerp Structuurvisie Cultuurhistorie 2014-2024 geeft de gemeente Tynaarlo aan welk belang zij hecht aan haar erfgoed en hoe zij hiermee om wil gaan. Gemeenten zijn wettelijk verplicht om cultuurhistorie mee te wegen bij ontwikkelingen. De ontwerp structuurvisie is in de loop van 2014 vastgesteld.

Het Zuidlaardermeer wordt als veenplas benoemd en valt in de categorie 'historisch water'. Hoewel herkenbaar als meer is met name de vorm van de oevers aan verandering onderhevig; de onregelmatige, venige oevers hebben hier en daar plaatsgemaakt voor gazons ten behoeve van toerisme en recreatie. Het Zuidlaardermeer is cultuurhistorisch hooggewaardeerd. Dit betekent dat bij ruimtelijke ontwikkelingen cultuurhistorie een bepalende factor is, naar behoud en/of inpassing moet worden gestreefd en gewenste ontwikkelingsrichtlijnen en adviezen, zoals die zijn opgenomen in de structuurvisie, in acht genomen moeten worden.

Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer 2010

Op 23 augustus 2010 is het bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer vastgesteld. Het bestemmingsplangebied omvat het oostelijke deel van het Zuidlaardermeergebied, met uitzondering van het gebied Meerwijk.

Agrarische doeleinden

Gronden binnen de bestemming agrarische doeleinden kunnen worden gebruikt voor bedrijfsmatig agrarisch gebruik. Dit houdt in dat hobbymatig gebruik in principe is uitgesloten. Voor het starten van nevenactiviteiten binnen bestaande bebouwing dient een toetsing gedaan te worden. Nieuwvestiging van agrarische bedrijven in de gemeente is in principe niet mogelijk. Voor verplaatsing van bestaande agrarische bedrijven zijn locaties aangewezen, rekening houdend met onder andere de afstand tot natuurgebieden.

Natuur

Alle natuurgebieden in de gemeente zijn voorzien van deze bestemming. De bestemming is gericht op behoud, het herstel en de ontwikkeling van de landschappelijke en natuurlijke waarden. Daarnaast is de bestemming van de natuurgebieden gericht op het waarborgen van de waterhuishoudkundige functie van het gebied. Binnen de natuurgebieden wordt in ondergeschikte mate ruimte geboden voor recreatieve en educatieve voorzieningen en agrarisch medegebruik.

Bestemmingsplan Bedrijventerrein Hoogezand-West 2010

Het bestemmingsplan heeft betrekking op drie bedrijventerreinen bekend onder de namen Foxhol, Westerbroek en Waterhuizen. De begrenzing van de eerste twee genoemde terreinen ligt ruwweg tussen het Winschoterdiep in het noorden en de Energieweg in het zuiden. De grens aan de oostzijde is de Avebeweg, de Klaas Nieboerweg en de Krullweg. De grens bevindt zich in het westen een aantal honderden meters voorbij de Westerbroeksterbrug richting de stad Groningen. De bedrijventerreinen deel uitmakend van dit bestemmingsplan kunnen gekarakteriseerd worden als bedrijventerreinen waar veel grootschalige en zwaardere industrie is gevestigd. Tussen deze twee bedrijventerreinen en het bedrijventerrein Waterhuizen ligt een aantal landbouw en bospercelen.

De gemeente wil het terrein beschikbaar houden voor de zwaardere bedrijvigheid, maar wil ook de omgeving zoveel mogelijk vrijhouden van overlast van het bedrijventerrein. Regulering geschiedt via de weg van de Wet Milieubeheer, maar kan ook via de planologische weg. Vandaar dat in het bestemmingsplan is gekozen voor het toepassen van een zogenaamde milieuzonering. De zonering is bij nieuwe ontwikkelingen in het bijzonder van belang voor die delen van het bedrijventerrein die het dichtst bij woonconcentraties liggen. Bij vestiging van nieuwe bedrijvigheid dan wel omschakeling van bestaande bedrijvigheid moet rekening gehouden worden met deze milieuzonering. Ruwweg houdt dit in, dat in de zone het dichtst nabij het nabijgelegen dorp Foxhol alleen de lichtere en middelzware milieucategorieën zich kunnen vestigen. Zwaardere bedrijvigheid dient dieper op het terrein en verder van het dorp te worden gesitueerd.

Nieuwe bedrijfswoningen worden niet meer toegestaan. Slechts productiegebonden detailhandel (dit is ondergeschikte verkoop van goederen die ter plaatse zijn gefabriceerd) en – na een afzonderlijke afweging waarbij moet worden gekeken of andere winkelgebieden geen geweld wordt aangedaan – detailhandel in artikelen die vanwege de aard en omvang een groot oppervlak nodig hebben, zijn toegestaan.

Het bestemmingsplan kent geen nieuwe ontwikkelingen, in die zin dat er ontwikkelingen mogelijk gemaakt worden die evident afwijken van de huidige planologische status van het gebied of het feitelijke gebruik daarvan.

Het is de bedoeling om in 2016 een nieuw bestemmingsplan Industrierreinen vast te stellen. Hierin zal per industrierrein een geluidverdeelplan aanwezig zijn.

5.5 Rijksplannen

Natuurbeleidsplan, 1990

De EHS is door de rijksoverheid destijds aangewezen in het Structuurschema Groene Ruimte en moet in 2018 gerealiseerd zijn. Als uitwerking van het internationale beleid is door het Rijk het Natuurbeleidsplan ontwikkeld waarin een nationale strategie voor behoud en herstel van natuur is gepresenteerd. In het Natuurbeleidsplan (1990) is de nationale Ecologische Hoofdstructuur (EHS) vastgelegd.

Het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied ligt geheel binnen de grens van de landelijke Ecologische Hoofdstructuur (EHS) (overzichtskaart 10 EHS). De EHS is een (deels nog te realiseren) stelsel van natuurgebieden (kernegebieden en ontwikkelingsgebieden), die door middel van ecologische verbindingzones met elkaar zijn verbonden. Zodoende wordt flora en fauna de kans gegeven zich op verschillende plaatsen in Nederland te vestigen. Het doel van het Natuurbeleidsplan is om een duurzame ontwikkeling en instandhouding van populaties te realiseren. De EHS is verder geconcretiseerd in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur.

Voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) geldt de verplichting tot instandhouding van de wezenlijke kenmerken en waarden en een 'nee-tenzij' regime. Dit wil zeggen dat er geen ingrepen en ontwikkelingen in en in de onmiddellijke nabijheid van de EHS mogen plaatsvinden die deze wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten, tenzij daar een zwaarwegend maatschappelijk belang bij is. Het beleid ten aanzien van de EHS en de beschikbare middelen hiervoor leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan de bescherming van de Europese Natuur.

De Nota Ruimte, 2004

De structuur van het stelsel van verbindingen tussen natuurgebieden en nationaal parken van Nederland wordt bepaald in de Nota Ruimte. De Nota Ruimte is opgesteld door het Rijk. Het Rijk heeft een resultaatverantwoordelijkheid voor de borging en (waar nodig) ontwikkeling van (inter)nationale natuurlijke waarden. Deze waarden bevinden zich in Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, Natuurbeschermingswetgebieden (NB-wet-gebieden) en in de Ecologische Hoofdstructuur. Deze gebieden zijn een belangrijk onderdeel van de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur. Aanleg van een aantal robuuste ecologische verbindingen tussen grotere natuurgebieden is nodig om de samenhang van de Ecologische Hoofdstructuur te bevorderen.

Ecologische Hoofdstructuur

In of in de nabijheid van de Ecologische Hoofdstructuur geldt het 'nee, tenzij'-regime. Nieuwe plannen, projecten of handelingen zijn niet toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten. Hiervan kan alleen worden afgeweken als er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang. In dat geval moet de initiatiefnemer maatregelen treffen om de nadelige effecten weg te nemen of te ondervangen, en waar dat niet volstaat te compenseren door het realiseren van gelijkwaardige gebieden, liefst in of nabij het aangetaste gebied. Het bevoegd gezag ziet erop toe dat dit ook werkelijk gebeurt. Het Zuidlaardermeergebied bestaat tevens uit Ecologische Hoofdstructuur (overzichtskaart 10 EHS).

Robuuste ecologische verbindingzones

De huidige Ecologische Hoofdstructuur is versnipperd. Daarom wordt als onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur een twaalfstal 'robuuste ecologische verbindingen' gerealiseerd. Hieronder valt de Noordelijke Natte As Leekstermeer- Paterswoldsemeer-Zuidlaardermeer.

Deze bestaat uit ca. 300 ha, waarvan het grootste deel in Groningen gelegen is. Deze Natte As schakelt moerassen en laagveengebieden in de lager gelegen delen van Nederland van het Eemsgebied op de grens Groningen-Duitsland tot in de Zeeuwse Delta. De Natte As loopt door de kop van Drenthe, waar de uitwerking samengaat met waterberging. Het Hunzedal vormt een onderdeel van het snoer laagveengebieden (overzichtskaart 10 EHS). Het Hunzedal verbindt Drenthe met Groningen door het Zuidlaardermeer. In dit gebied gaan de ontwikkelingen samen op met lopende plannen en inrichtingen voor natuur en waterberging.

Naast de Natte As is er ook een geplande regionale EHS relevant voor het Zuidlaardermeergebied. Deze betreft een verbinding tussen Midden Groningen en Westerbroek/Haren. Hoe het tracé gaat lopen is nog onbekend (Provincie Groningen 1999).

5.6 Regionale plannen

Stroomgebiedsvisie Groningen/Noord- en Oost Drenthe 'Over leven met water', 2002

In deze visie wordt een strategie uitgewerkt voor de inrichting van het watersysteem op hoofdlijnniveau, waarbij het uitgangspunt primair 'waterkwantitatief' is. Het verband tussen water en natuur komt veelvuldig aan de orde. Natuur is hierin enerzijds een functie die eisen en wensen met zich mee brengt voor de inrichting van de waterhuishouding. De 'natuur' stelt echter niet alleen eisen aan het waterbeheer. Andersom is er in de stroomgebiedsvisie ook sprake van benutten van 'natuurlijke eigenschappen van watersystemen' voor het oplossen van waterhuishoudkundige vraagstukken. Dat is niet overal mogelijk. Er zullen bijvoorbeeld gebieden zijn waar het risico van een te groot waterbezwaar misschien geheel of gedeeltelijk moet worden opgelost door bovenstrooms water langer vast te houden in sloten en natuurlijke laagtes, zoals de waterbergingsgebieden in het Zuidlaardermeergebied. Na het vasthouden kan het afstromen naar lage gebiedsdelen worden vertraagd door beken weer te laten meanderen. Dit laatste heeft positieve effecten voor het landschap en de natuur. Vanuit verschillende invalshoeken kunnen zo kansen voor natuur en landschap worden aangedragen. In het Zuidlaardermeergebied spelen dergelijke invalshoeken een grote rol.

Regiovisie Groningen-Assen 2030, 2003

De Regio Groningen-Assen 2030 is een vrijwillig samenwerkingsverband waarbij over bestuurlijke grenzen tussen gemeenten en provincies wordt heen gekeken. Deelnemers aan de Regiovisie zijn de provincies Drenthe en Groningen en een aantal gemeenten waaronder Haren, Hoogezand-Sappemeer en Tynaarlo. Deze visie wordt verder uitgewerkt in de provinciale omgevingsplannen van de provincies Drenthe en Groningen.

In de Regiovisie geven de samenwerkingspartners hun visie op de ontwikkeling van de regio die zijn neerslag krijgt in plannen van provincies, gemeenten en waterschappen. De regionale agenda omvat economische ontwikkeling en (inter)nationale profilering, duurzame ontwikkeling, verstedelijking, landelijk gebied, ruimtelijke kwaliteit en identiteit en demografische en maatschappelijke ontwikkeling. In de Regiovisie is onder andere de woningbouwopgave voor de periode 2002-2019 geformuleerd voor de deelnemende gemeenten.

Er wordt een sterk sturende rol aan het water toegekend. Aan de functies van water voor natuur, waterwinning, recreatie en stedelijk gebied wordt veel belang gehecht. Ten westen van Hoogezand wordt voor 2010 een vergroting van het Foxholstermeer gesuggereerd. Na 2010 wordt gedacht aan bebouwing van de oostelijke Kropswolderbuitenpolder.

In het kader van beide POP's (Groningen en Drenthe) is de visie op een aantal punten aangepast, zo is de woningbouw in de Kropswolderbuitenpolder in de gemeente Hoogezand-Sappemeer inmiddels niet meer aan de orde.

Regionaal Bestuursakkoord Water (RBW), 2005

Met het ondertekenen van het Regionaal Bestuursakkoord Water is door gemeenten, provincies en waterschappen in Groningen en Noord en Oost-Drenthe onderkend dat er in gezamenlijkheid maatregelen dienen te worden genomen om te voorkomen dat het stroomgebied (opnieuw) getroffen wordt door onverwachte situaties van wateroverlast (1:100 situatie). Deze maatregelen omvatten onder andere het inrichten van waterbergingsgebieden zoals in de Kropswolderbuitenpolder, Westerbroekstermadepolder, Onnerpolder en Oostpolder.

Een van de maatregelen uit het akkoord is het opstellen van een gemeentelijk waterplan om zo invulling te geven aan de regionale wateropgave. Met betrekking tot het Zuidlaardermeer betreft dit de gemeenten Haren, Tynaarlo en Hoogezand-Sappemeer.

Het opstellen van het waterplan is gecombineerd met een waterstructuurplan. In het waterplan is beleid geformuleerd ter voorkoming van overlast van water, het verkrijgen van schoon oppervlaktewater voor mens en natuur en het behoud van gezond drinkwater. In een waterstructuurplan wordt de waterstructuur beschreven die past bij dit beleid. Feitelijk wordt hierin beschreven hoe het watersysteem (waterstructuur) er uit moet zien om het wensbeeld te behalen. De betreffende gemeenten kan ervoor kiezen om het waterplan en het waterstructuurplan met elkaar te combineren. Deze gemeentelijke plannen worden met betrekking tot het Zuidlaardermeergebied verder besproken in paragraaf 5.12.

Hunzedal 2030, Visiedocument, April 2014

Het visiedocument Hunzedal 2030 is een actualisering van de bestaande visie uit 1995. De visie heeft tot doel om de natuur in het stroomgebied van de Hunze verder te ontwikkelen en te verbeteren. In de natuurontwikkelingsvisie zijn verschillende functies, zoals recreatie, waterbeheer, drinkwaterwinning, landbouw en woon- en leefklimaat gekoppeld. Hierdoor ontstaat een meer integrale visie op het Hunzedal als een gebied waar de verschillende functies evenwichtig en duurzaam samengaan.

Tussen het uitkomen van de Hunze-visie in 1995 en deze actualisatie van de Hunze-visie zijn er inmiddels vele projecten uitgevoerd met goede resultaten. In 1998 werd met de uitvoering van het eerste project Zoersche landen gestart, in 2002 gevolgd door de gebieden Annermoeras, Duunsche landen en Elzemaat. Aan Groningse zijde werd Leinwijk in 1999 ingericht, enkele jaren later volgden de Kropswolderbuitenpolder en Westerbroekstermadepolder. Wolfsbarge en de Hunzezone kwamen in 2011 gereed. In korte tijd zorgden deze projecten voor opvallend veel succes. Alle planten- en diersoorten die in de visie 1995 als doelsoort werden genoemd komen inmiddels in het gebied voor. Zo zijn aan Groningse zijde tegenwoordig de Zeearend, Witwangstern en de Georde fuut gesignaleerd. Verder is de Bever nu een vaste bewoner. Ook komen er in het gebied meerdere Otters voor.

Op 1 januari 2013 is in het Hunzedal (Drenthe en Groningen) ruim 3000 ha nieuwe, meestal natte natuur ontwikkeld. In het Groninger deel gaat het hoofdzakelijk om enkele grote natte gebieden als de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder. Maar ook in de Onner- en Oostpolder (Harener Wildernis, Oeverpolder, westzijde Zuidlaardermeer) is nieuwe natuur ontstaan.

In de geactualiseerde visie Hunzedal 2030 wordt de nadruk gelegd op vier speerpunten: 1. Hunzegebied: natuurgebied van nationale allure - 2. Een robuust, klimaatbestendig watersysteem - 3. Driesterrenkwaliteit Hunzedal zorgt voor nieuwe economie - 4. CO₂-vastlegging en duurzame energie als nieuwe gebiedsmotoren. De visie zal zich vertalen in concrete maatregelen die ook verder ten goede zullen komen aan het Zuidlaardermeergebied. Hierbij moet met name worden gedacht aan het instellen van flexibel peilbeheer, het verder versterken van de rietoevers en broekbosontwikkeling en maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit.

5.7 Provinciale plannen

Beheerplan Hunzedal toegespitst op het Zuidlaardermeer gebied, 1998

Dit beheerplan is tot stand gekomen uit een samenwerkingsverband tussen Stichting Het Groninger Landschap en Stichting Het Drentse Landschap. Het plan geeft een analyse van de ontwikkelingsmogelijkheden van het gebied. Hierin komen onder andere de waterkwaliteit en het grondgebruik aan bod.

Beheeropties bestaan uit begeleid-natuurlijke ontwikkeling (waarbij niet tot nauwelijks wordt ingegrepen) of half-natuurlijke ontwikkeling (waarbij een actief beheer plaats vindt). Voor het Zuidlaardermeergebied wordt gekozen voor beheer gericht op begeleid-natuurlijke ontwikkeling. Rond het Zuidlaardermeer wordt gestreefd naar ontwikkeling van ondiep water, bij voorkeur met natuurlijke peilfluctuaties en een open verbinding met het meer. Barrières voor uitwisseling van aquatische fauna worden zoveel mogelijk opgeheven. Rond het meer wordt door een cyclisch maaibeheer een afwisseling gerealiseerd van gemaaide rietlanden en overjarig riet. De rietlanden hebben vegetatiekundige waarden en zijn van grote betekenis als broedbiotoop voor water- en moerasvogels. Vanwege het beperkte schaalniveau (<500 ha) is daarom gekozen voor een half-natuurlijke ontwikkeling, resulterend in een mozaïek van water, riet- en zeggenvvegetaties, natte graslanden en (lokaal) broekbos.

In de Ooster-, Onner- en Oostpolder ligt in het beheer een accent op botanische waarden, door middel van vershraling en op weidevogels door middel van lichte bemesting van stalmeest, eventuele bekalking en/of beweiding.

Op het gebied van recreatie stelt het plan dat de recreatieve druk op het natuurgebied niet verder mag toenemen, maar er is wel ruimte om de kwaliteit van het 'recreatieve product' te verbeteren.

Nota Ecologische Verbindingszones in de provincie Groningen, 1999

Deze nota vormt een sluitstuk van de beleidsvorming met betrekking tot de Ecologische Hoofdstructuur in de provincie Groningen. De oorsprong van deze nota ligt in de Nota Uitwerking Ecologische Hoofdstructuur Groningen uit 1993 waarin het beleid tot realisering van de EHS is uiteengezet. Dit beleid is in 1994 geïmplementeerd in het Streekplan, het Waterhuishoudingsplan en het Milieubeleidsplan voor de provincie Groningen.

Het doel van de in deze nota beschreven ecologische verbindingzones is het mogelijk maken van verbreiding, migratie en uitwisseling van soorten tussen natuurgebieden. Als gevolg hiervan dient het leefgebied te worden vergroot, de kwaliteit verbeterd en de versnippering beperkt.

Nieuwe functies van het gebied mogen de verbindingzone niet negatief beïnvloeden. Recreatief medegebruik binnen de zone heeft tot gevolg dat de breedte van de zone ter plaatse groter moet zijn.

Voor het Zuidlaardermeer is de regionale verbindingzone 'R5' relevant. Deze verbindingzone dient het gebied Midden Groningen met Westerbroek en Haren te verbinden over een geschatte lengte van 4.000 meter. De nota doet echter geen voorstel voor een kansrijk tracé.

De regionale verbindingzone R5 is aangewezen voor het streefmodel 'Otter'. De reden hiervoor is dat er in het gebied sprake is van natte en vochtige omgevingsfactoren, zoals open water, rietland en ruigte. Het streefmodel 'Otter' heeft de otter als gidssoort. Daarnaast zijn er ook een aantal begeleidende (versnipperinggevoelige) soorten aangewezen die samen de doelsoorten vormen. Deze zijn: Waterspitsmuis, Roerdomp, Zwarte stern, Rietzanger, Ringslang, Grote en Kleine karekiet, Bruine korenbout (libel), Groene glazenmaker (libel), Glassnijder (libel), Aardbeivlinder, Bruine vuurvlinder, Moeras parelmoervlinder, Heivlinder, Kolblei (vis), Rivierdonderpad (vis) en Winde (vis). Er zijn tevens een aantal soorten die niet gevoelig zijn voor versnippering, maar wel meeprofiteren van de inrichting van de

verbindingszone. De doelsoorten van deze regionale verbindingszone die overeenkomen met de aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied zijn de Roerdomp en de Rietzanger.

Herinrichting Haren, 1999 en 2008

Het herinrichtingsplan Haren is op 30 november 1999 vastgesteld door Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen. Het plan omvat de uitwerking van de 'Gebiedsvisie Haren' uit 1993. In dit landinrichtingsplan heeft het provinciaal bestuur aangegeven welke gebieden bestemd zijn voor landbouw en welke voor natuur. De functies voor het gebied zijn, overeenkomstig de Gebiedsvisie, omschreven en begrensd en betreffen gedeeltes van de polders Oosterpolder, Onnerpolder en Oostpolder. Een aantal maatregelen om deze functies te realiseren is slechts in hoofdlijnen beschreven. Deze maatregelen worden verder uitgewerkt in de planuitwerking Hunzedal uit 2002. Deze planuitwerking beschrijft tevens hoe een scheiding gemaakt kan worden in de waterbeheersing tussen het landbouw- en het reservaat (natuur)gebied. Kernonderwerpen in de uit te voeren maatregelen zijn conserveren gebiedseigen water, inundatie in het voorjaar, wateraanvoer in de zomer, foerageermogelijkheden voor watervogels en aquatische levensgemeenschappen. Het plan wil tevens recreatief medegebruik bevorderen en stelt hiervoor onder andere verbetering en aanleg van fietspaden voor (Klein en Groot Rondje Zuidlaardermeer). Verder worden er kades gelegd en verstevigd, sloten afgedamd, duikers, (hevel)stuwten en inlaatwerken aangebracht, geplagd en petgaten uitgegraven.

In 2008 is er een Planwijziging van de Herinrichting Haren op basis van artikel 84 van de Landinrichtingswet vastgesteld door Gedeputeerde staten. Hierin worden zaken opgenomen zoals de werkzaamheden die nodig zijn voor de noodberging van water, de door derden uitgevoerde werken waarvoor de Landinrichtingscommissie toestemming heeft gegeven, wijzigingen in waterlopen en wegen en de functietoekenning van de uitwerkingsgebieden.

Aanpak verdrogingsbestrijding Groningen/Noord- en Oost Drenthe, 2004

Dit document is opgesteld door het Verdrogingsforum, bestaande uit de betrokken provincies, waterschappen, Dienst landelijk gebied en terreinbeheerders. Het Verdrogingsforum beoogt zich de verdrogingsbestrijding in de beheersgebieden van Noorderzijvest en Hunze & Aa's ter hand te nemen. Enerzijds door het ontwerpen van een korte termijn strategie en anderzijds door een ontwikkelingsperspectief te schetsen voor de lange termijn. Het verdrogingsforum richt zich voor de korte termijn op het opheffen van de verdroging in de EHS-gebieden, waaronder het Zuidlaardermeergebied. Voor de lange termijn haakt het verdrogingsforum in op de Stroomgebiedvisie Groningen/Noord en Oost Drenthe 'Over leven met water'. In het Hunzedal wordt voor het gebied ten noorden van het Zuidlaardermeer de volgende hydrologische maatregelen gesteld:

- Conserveren van gebiedseigen water (hogere peilen winter/voorjaar en waterkwaliteit);
- Inundaties in het voorjaar met, bij voorkeur, gebiedseigen water;
- Wateraanvoer in de zomer (hoger grondwaterpeil zomer) via lange aanvoerroute (waterkwaliteit).

Provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied 2007-2013 (PMJP) Groningen, 2006

Het Provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (PMJP) 2007-2013 is in 2006 vastgesteld door Provinciale Staten van Groningen. Hierin staan de doelen en prestaties, die gebiedspartners, gemeenten, waterschappen, belangenorganisaties, provincie en Rijk gaan realiseren in het landelijk gebied. Deze doelen en prestaties worden gerealiseerd in samenwerking met de gebiedspartners. Het Rijk blijft hierbij op afstand bij de uitvoering. Het hoofddoel van het PMJP 2007-2013 is het vaststellen van de programmakaders voor het landelijk gebied in termen van doelen, prestaties, middelen en werkwijze.

Natuur

Het PMJP heeft als doelstelling het behoud en bescherming van de biodiversiteit met behulp van de realisatie van de EHS. Verwerving, inrichting en beheer van nieuwe natuurgebieden en ontsnippering vormen hierbij prioriteiten. Hierbij wordt gestreefd naar een realisatie van 18.000 ha natuurgebied. In het Zuidlaardermeergebied betreft dit onder andere een uitbreiding van het moerasoppervlakte. Ook worden er in het kader van verdrogingbestrijding natuurdoelen beschreven voor een aantal gebieden. Gebiedspartner ter realisering van deze doelen is de Stichting Het Groninger Landschap. De doelen voor de voor het Zuidlaardermeergebied relevante gebieden zijn:

- Onnerpolder: 280 ha vochtig schraalgrasland, veenheide, bos van laagveen en bloemrijk grasland door middel van scheiden natuur-landbouw, vernatting, plaatselijk ontgraven bovenrong, aanleg zomerpolders en combinatie met waterberging;
- Oostpolder: 460 ha vochtig schraalgrasland, veenheide, bos van laagveen en bloemrijk grasland door middel van scheiden natuur-landbouw, vernatting, plaatselijk ontgraven bovengrond, aanleg zomerpolders, creëren lange aanvoerrote oppervlaktewater en combinatie met waterberging
- Polder Kropswolde/Wolfsbarge: 130 ha vochtig schraalland en bloemrijk grasland door middel van open verbinding met Zuidlaardermeer, aanleg laagtes en combinatie met kadeverbetering van het waterschap.

Recreatie

Op het gebied van recreatie wordt gericht op stimulatie van de toeristisch-recreatieve ontwikkeling. Strategische doelen zijn landelijke routenetwerken en provinciale recreatieve infrastructuur.

Ontwerp-Omgevingsvisie Provincie Groningen

De Provinciale Omgevingsvisie is in het voorjaar van 2015 ter inspraak gelegd en dient als opvolger voor het Provinciaal Omgevingsplan (POP III 2009-2013). De Omgevingsvisie geeft de randvoorwaarden waar de gemeente qua beleidsvrijheid aan verbonden is en geeft een overzicht van de hoofdlijnen van het provinciaal beleid voor de fysieke leefomgeving voor de komende jaren. Streekplan, waterhuishoudingplan, milieubeleidsplan en mobiliteitsplan zijn geïntegreerd in de visie. De Omgevingsvisie heeft duurzame ontwikkeling als hoofddoelstelling: voldoende werkgelegenheid en een voor mens en natuur leefbaar Groningen met behoud en versterking van de kwaliteiten van de fysieke omgeving, waarbij toekomstige generaties voldoende mogelijkheden houden om zich te ontplooiën.

De Omgevingsvisie heeft als doel het Zuidlaardermeer op meerdere fronten verder te ontwikkelen. Voorgestelde maatregelen omvatten het baggeren van het meer in samenhang met realisering van natuurontwikkeling en versterking van de recreatieve mogelijkheden. Ter stimulatie van de vaarrecreatie werd de realisatie van een vaarverbinding tussen het Zuidlaardermeer en het Oost-Groninger vaarcircuit als doel gesteld.

Op het gebied van viswater heeft de Omgevingsvisie als doel dat er extra bescherming geboden wordt aan de visstand in wateren met een bijzondere betekenis voor het vissen, waaronder het Zuidlaardermeer. Een deel van de oeverzones langs het Zuidlaardermeer is geschikt als schuil-, paai- en opgroeiplaats voor vis. Randvoorwaarden hiervoor zijn een minimale oppervlakte van 10 tot 15 % natte oevervegetatie en een zone van goed ontwikkelde watervegetatie van 10 tot 50 % van het totale wateroppervlak.

POP III, 2009-2013

Het Provinciaal Omgevingsplan (POP III 2009-2013) is de voorloper van de Ontwerp Omgevingsvisie die in 2015 ter inzage is gelegd (zie boven).

Natuur

In het POP III Groningen wordt het belang van natuurwaarden van het Zuidlaardermeer, evenals het beekdal van de Hunze en Leekstermeer aangegeven. Nieuwe natuur is gerealiseerd in combinatie met versterking van het watersysteem en het behoud van natuurwaarden in agrarisch gebied.

Waterwinning

Er wordt op het gebied van drinkwaterwinning een goede kwantitatieve toestand nagestreefd. Dit houdt in dat de grondwatervoorraad stabiel is en niet wordt uitgeput, ofwel de onttrekkingen zijn in evenwicht met de aanvullingen. Bij het verlenen van vergunningen voor grondwateronttrekking worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het onttrokken grondwater wordt weer aangevuld (natuurlijke wijze of kunstmatig)
- De samenstelling van het grondwater wordt niet nadelig beïnvloed
- De onderlinge beïnvloeding voor de verschillende gebruiksdoeleinden is maatschappelijk aanvaardbaar.

Landbouw

In het plan staat beschreven dat er geen nieuwvestiging van intensieve landbouw zal komen. Dit geldt ook voor nevenactiviteiten die betrekking hebben op intensieve landbouw.

Bedrijventerreinen

Dit POP beoogt geen nieuwe bedrijventerreinen aan te leggen, behalve de bedrijventerreinen die eerder door de POP's zijn aangewezen.

Recreatie

Het gebied Meerwijck heeft een recreatieve hoofdfunctie. In het algemeen ligt in het landelijke gebied bij de verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme het accent op uitbouw van mogelijkheden voor recreatief medegebruik. Belangrijk onderdeel daarvan is het verder ontwikkelen van routestructuren over land, zoals de fietsroute 'Rondje Zuidlaardermeer'. Tevens wordt prioriteit gegeven aan de kwaliteitsverbetering van de bestaande terreinen.

Landschap

Het centrale gebied tussen Zuidlaardermeer, Haren, Hoogezand en het Winschoterdiep dient open te blijven.

Waterbeheer

Ecologische doelen voor meren zijn een natuurlijk peilbeheer (voor de ontwikkeling van de oevers) en helder, plantenrijk water, waarbij de oevers fungeren als paai- en opgroeiplaats voor vissen en als natuurlijke slibvang. Op het gebied van grondwater wordt een goede chemische en kwantitatieve toestand in 2015 nagestreefd. Deze goede toestand betreft het voldoen aan normen voor nitraat, bestrijdingsmiddelen en de drempelwaarden voor andere risicovolle stoffen.

POP II Provincie Groningen, 2005

Het POP II is een licht geactualiseerde versie van het eerste Provinciaal Omgevingsplan (POP I) uit 2000. Het bevat twee belangrijke wijzigingen die betrekking hebben op de intensieve veehouderij en de aanwijzing van water(nood)bergingsgebieden.

Intensieve veehouderij

Het POP II richt zich op eisen aan de ruimtelijke kwaliteit van agrarische bedrijven. Daarbij wordt geen onderscheid meer gemaakt naar het type bedrijf. De provincie Groningen gaat er

hierbij van uit dat de toegestane milieueffecten van de agrarische bedrijven geregeld worden door de milieuwetgeving die vanaf 2000 is verscherpt. POP II bevat verder criteria voor het vergroten van landbouwbedrijven. Een essentieel onderdeel van dit beleid is dat er eisen worden gesteld aan de uitstoot uit stallen. De provincie kan bijvoorbeeld bossen, natuurterreinen en landschapselementen als 'kwetsbaar gebied' aanwijzen, waar de uitstoot niet mag toenemen. In het Groningse gedeelte van het Zuidlaardermeergebied zijn geen 'kwetsbare gebieden' aangewezen. De provincie Groningen wil, gebruikmakend van deze middelen, de intensieve veehouderij niet stimuleren.

Waterberging

Het POP II wijst tevens waterbergingsgebieden (inzet vaker dan gemiddeld één keer in de 100 jaar) en noodwaterbergingsgebieden (inzet gemiddeld één keer in de 100 jaar of minder vaak) aan. De Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder zullen hierbij dienen als regulier bergingsgebied, de Onner- en Oostpolder als noodwaterbergingsgebied.

Provinciaal Omgevingsplan I Provincie Drenthe, 1998

Dit plan vormt een visie op de provincie in relatie tot de omgeving tot 2020. Het landelijk gebied is ingedeeld in zes zones. Het gaat hierbij om een integrale functietoekenning, dat betekent dat de zones zowel de ruimtelijke als de waterhuishoudkundige functies en de gewenste milieukwaliteit aangeven.

Landbouw

Het Zuidlaardermeergebied wordt voornamelijk omgeven door het POP toegekende zone II. Zone II wordt gekenmerkt door grondgebonden landbouw binnen de landschappelijke hoofdstructuur. Hierbij staat de uitoefening van de grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Inrichtingsmaatregelen, vestiging en uitbreiding van bebouwing ten behoeve van grondgebonden landbouw zijn in deze zone mogelijk zolang de waarden van natuur en landschap en de cultuurhistorische hoofdstructuur in hoofdzaak gehandhaafd blijven. Vestiging van nieuwe bedrijven voor de intensieve veehouderij zijn niet toegestaan.

Het POP kent een zone III toe aan het gebied langs de Hunze, tot aan het Natura 2000-gebied. Deze zonering beslaat het verwervingsgebied landbouw en landschap. In deze zone zijn landbouw, recreatief medegebruik en de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie gelijkwaardig. Inrichtingsmaatregelen binnen deze zone dienen te worden afgestemd op behoud, herstel en ontwikkeling van deze waarden. De vestiging van nieuwe grondgebonden landbouwbedrijven wordt alleen in bijzondere gevallen toegestaan, indien dit mogelijk is zonder aantasting van de aanwezige waarden. Uitbreiding van bestaande grondgebonden bedrijven is in het algemeen mogelijk. Voor de intensieve veehouderij zijn er geen mogelijkheden voor uitbreiding of vestiging.

Natuur

Het Drentse gedeelte binnen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied valt onder zone V. De doelstelling voor deze zone betreft het behoud, herstel of ontwikkeling van natuurwaarden. Andere doeleinden zijn slechts aanvaardbaar voor zover deze verenigbaar zijn met of ten dienste staan van de natuurdoelstelling. Vestiging van nieuwe bebouwing is slechts mogelijk voor zover dit noodzakelijk is voor het beheer. Ook de waterhuishouding is afgestemd op deze doelstelling. Dit geldt voor zowel de natuur die direct aan het water gebonden is, als voor natuurwaarden op het land die door de (grond)waterkwaliteit worden beïnvloed. Lozingen op het oppervlaktewater en in de bodem zijn om deze reden in beginsel niet toegestaan. Op vrijwillige basis en met behulp van stimuleringsbeleid wordt gestreefd naar het in evenwicht brengen van ammoniakemissie en de draagkracht van de natuur.

Recreatie

Centraal in het beleid van recreatie en toerisme staat kwaliteitsverbetering van het bestaande aanbod. Berekend is dat de bestaande bedrijven gemiddeld 30% meer ruimte nodig zullen hebben om de kwaliteitsverbetering te realiseren. Bij de ontwikkeling wordt voorkeur gegeven aan de omgeving van de grote kernen en in de nabijheid van hoofdinfrastructuur en de voorzieningen voor het openbaar vervoer. Bij het Zuidlaardermeer vormt de bestaande verhouding tussen natuur en recreatie het uitgangspunt. Verbetering van de bestaande recreatieve mogelijkheden dient binnen dit hoofddoel te passen.

Vliegverkeer

Er wordt ruimte geboden voor een uitbreiding van de startbaanlengte van vliegveld Eelde. Na de realisatie van deze uitbreiding zal de start- en landingsbaan niet verder uitgebreid worden. Nachtvluchten zijn niet toegestaan.

POP II Provincie Drenthe, 2007

De Provincie Drenthe heeft in 2007 op basis van het POP I het Provinciaal Omgevingsplan II Provincie Drenthe (POP II Drenthe) opgesteld.

Anders dan het POP I is het POP II meer een ontwikkelingskader en een basis voor uitvoeringsprogrammering en financiering. In dit plan is tevens het Provinciaal verkeers- en vervoerplan opgenomen.

Landbouw

Nieuwe bebouwing in het buitengebied wordt in het algemeen alleen binnen de bouwpercelen toegestaan. Buiten bouwpercelen wordt voor agrarische doeleinden alleen medewerking verleend wanneer het karakter van het landschap niet negatief beïnvloed wordt. De provincie voert een terughoudend beleid ten aanzien van de intensieve veehouderij.

Natuur

Het POP II Drenthe stelt de volgende voor het Zuidlaardermeergebied relevante doelstellingen voor de planperiode:

- Een volledig herstel van 13.000 ha verdroogd gebied in 2010, inclusief het Zuidlaardermeergebied
- Verwerving van nieuw natuurgebied
- Opheffing van barrières in combinatie met de realisatie van de ecologische verbindingzones.

Het Hunzedal is aangewezen als onderdeel van de "Natte As-noord". Rond de zuidelijke oever van het Zuidlaardermeer wordt gestreefd naar de natuur doeltypen moeras/nat grasland/bloemrijk grasland, laagveenbos, moeras en nat matig voedselrijk grasland. Het Tussenwatergebied wordt benoemd als ontwikkelingsgebied waarin circa 500 hectare natuur ontwikkeld kan worden. Deze zal deel uitmaken van de Robuuste Verbindingszone "Hunze-Zuidlaardermeer" op basis van het concept 'begeleid natuurlijke ontwikkeling'. Hierbij zal het stroomdal van de Hunze verbreed worden, zodat binnen het stroomdal natuurlijke processen (weer) plaats kunnen vinden. Langs de beek zal nieuwe natuur worden gerealiseerd.

Recreatie

De provincie Drenthe wil met behulp van stimuleringsgelden de positie van Drenthe verbeteren op de Nederlandse vakantiemarkt en daarmee een groter aantal overnachting en een hoger bestedingsniveau realiseren. Tevens is er een streven om de recreatiemogelijkheden kwalitatief en kwantitatief op peil te houden en waar mogelijk te verbeteren. Ook bestaat er een streven naar goede recreatieve ontsluiting, voor zover dat uit een oogpunt van natuurwaarden

mogelijk is. Ontsluiting voor gemotoriseerd verkeer zal zoveel mogelijk buiten natuurgebieden plaatsvinden.

Voor grootschalige ontwikkelingen voor nieuwe verblijfsrecreatie wordt alleen medewerking verleend wanneer vooraf een visie wordt opgesteld voor een groter gebied. Hierin dienen landschap, natuur en landbouwkundige ontwikkelingen te worden betrokken.

Ontwikkeling van grootschalige dagattracties vindt bij voorkeur plaats aansluitend aan (sub)streekcentra, onder meer in stadsrandzones. Deze liggen buiten het Zuidlaardermeergebied. Bij het Zuidlaardermeer is de bestaande verhouding tussen recreatie en natuur de basis. Verbetering van de bestaande recreatieve voorzieningen moeten binnen dit hoofddoel passen.

Water

Het plan verwoordt het streven van de provincie Drenthe naar gezonde en duurzame watersystemen. Het Zuidlaardermeer dient onder andere te voldoen aan de normen die horen bij het Maximaal Toelaatbaar Risico (MTR) uit 2006, zoals is opgenomen in de Vierde Nota waterhuishouding. Om de gestelde doelstellingen voor de oppervlaktewateren te behalen wordt het volgende principe gehanteerd: eerst schoonhouden, dan scheiden en als het niet anders kan zuiveren. Bovendien mogen de ontvangende gebieden niet worden beperkt door bovenstroomse vervuiling. Ter voorkoming van watertekort geldt het principe conserveren, bergen en als het niet anders kan aanvoeren.

De provincie ziet toe op de veiligheid, hygiëne en inrichting van de zwemgelegenheid en het waterschap op de kwaliteit van zwemwater en is wettelijk bevoegd om maatregelen te nemen wanneer deze niet naar behoren zijn.

Waterberging

Het gebied Tusschenwater is een natuurontwikkelingsproject in het areaal van de monding van de Hunze in het Zuidlaardermeer. Dit gebied zal fungeren als waterbergingsgebied met een capaciteit van 3,5 miljoen m³ water. Hierbij staat de combinatie van waterberging, waterwinning en natuurinrichting centraal. Voor dit plan is een MER opgesteld.

Waterwinning

In het POP II is aangegeven dat voor een drietal locaties wordt onderzocht of deze als strategische grondwaterwinning kunnen worden aangemerkt. Een strategische winning is een reservering van ruimte voor een nieuwe grondwaterwinning, ingeval er bij één van de bestaande winningen een situatie ontstaat waardoor het betreffende waterwingebied voor langere termijn niet meer beschikbaar is. Bedoelde strategische winningen zijn gelegen ten westen van Assen, in het Hunzedal en in Zuidwest Drenthe.

De strategische grondwaterwinningen zijn bedoeld als reserveringen voor het geval er zich een calamiteit voordoet bij één van de bestaande grondwaterwinningen. Bij calamiteiten kan gedacht worden aan verontreiniging van de bron, waardoor de winning zeker vele jaren niet gebruikt zal kunnen worden. Hierdoor is het noodzakelijk op relatief korte termijn over een nieuwe operationele locatie te beschikken. In het Hunzedal is een locatie gekozen in het benedenstroomse deel van de Hunze. De locatie Kastelen Akkers ligt tussen de huidige winningen van De Groeve en Annen in. Op basis van het onderzoek in het Tusschenwatergebied wordt voor de locatie Kastelen Akkers gezocht naar optimaal gebruik van oppervlaktewater in combinatie met een grondwaterwinning. Dit past goed in de herinrichting van het benedenstroomse deel van de Hunze.

Natuurvisie Drenthe 2014

In 2014 is de Natuurvisie 2040 Drenthe 'Gastvrije natuur' vastgesteld. In de visie streven Provinciale Staten naar natuur die tegen een stootje kan, die beleefbaar is voor mensen en die

bijdraagt aan de economische ontwikkeling van Drenthe. Samen met maatschappelijke organisaties en betrokken ondernemers wil de provincie de bestaande plannen voor een grotere en beter functionerende natuur afmaken, waar zeker ook plek is voor recreëren en ondernemen. Met betrekking tot de Natura 2000-beheerplannen streeft de Provincie naar een versnelde uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen.

Flora- en faunabeleidsplan 2014 Provincie Drenthe

In het Flora- en faunabeleidsplan beschrijft de Provincie Drenthe concreet de doelen en de strategie ten aanzien van het beschermen van planten- en diersoorten. Het gaat hier dan niet allen om het behouden en beschermen van soorten die beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet, maar ook om het behoud van oorspronkelijk genetisch materiaal. Ook stelt zij hier het beleid vast ten aanzien van monitoring van soorten en presenteert ze haar visie ten aanzien van het beleven van de natuur.

5.8 Gemeentelijke plannen

5.8.1 Haren

Landschapsonwikkelingsplan Gemeente Haren, 2003

De directe aanleiding van het Landschapsonwikkelingsplan Gemeente Haren is de vraag naar extra woningen, voortvloeiend uit de Regiovisie Groningen-Assen 2030 (zie paragraaf 5.10). De centrale opgave is aan te geven hoe de ontwikkelingen in het gebied zodanig kunnen worden geregisseerd dat kwaliteiten gehouden blijven, knelpunten tot een oplossing worden gebracht en nieuwe kwaliteiten worden toegevoegd. In het document wordt een visie op de gewenste periode tot 2030 geformuleerd.

Woningbouw

Uit de Regiovisie vloeit een uitbreiding van de woningbouw voort. Deze legt Haren de taak op in de periode 2010-2020 circa 1400 woningen te realiseren, waarna in de periode 2020-2030 mogelijk nog 1000 woningen moeten worden aangelegd. Dit kan deels door herstructurering van bestaande gebieden, maar een belangrijk deel zal moeten worden gerealiseerd door de ontwikkeling van nieuwe woongebieden.

Landbouw

Om een economisch gezonde landbouw niet verder te beperken, dient rekening te worden gehouden met ontwikkelingen op het gebied van wonen, water, natuur en infrastructuur. Uitgangspunt zijn een beperkt aantal duurzaam gezonde bedrijven. Hiervoor wordt 600 tot 700 ha heringericht ten behoeve van een duurzaam traditioneel landbouwkundig gebruik. Een deel van het hiervoor geschikt bevonden gebied ligt in de Oosterpolder tegen de begrenzing van het Zuidlaardermeergebied aan.

Natuur

In het plan wordt een opgave geformuleerd om een versterking van de natuurwaarden te koppelen aan de cultuurwaarden, de recreatieve aantrekkelijkheid van het gebied en de doelstellingen op het gebied van de waterhuishouding.

Ten aanzien van de Hunzelaagte, waaronder het Zuidlaardermeergebied, gelden de volgende uitgangspunten c.q. actiepunten:

- Hunzelaagte opvatten als deel van het groter Hunzesysteem;
- Landbouw op de flanken;

- Een sterke vernatting in de laagte gekoppeld aan waterberging, productie van drinkwater, ontwikkelen van natuurwaarden en vergroten van recreatieve mogelijkheden;
- Vergroten toegankelijkheid;
- Onderzoek naar mogelijkheden voor wegnemen van de spoorboog in de Oosterpolder.

Waterplan gemeente Haren, 2007

Het opstellen van het waterplan is gecombineerd met het waterstructuurplan. In het waterplan is beleid geformuleerd ter voorkoming van overlast van water, het verkrijgen van schoon oppervlaktewater voor mens en natuur en het behoud van gezond drinkwater. Daarnaast wordt een beschrijving gegeven van de huidige waterstructuur en de eventueel noodzakelijke c.q. gewenste wijzigingen hierin ter ondersteuning van het waterbeleid (waterstructuurplan). Met betrekking tot waterkwaliteit vormt het Waterplan Haren de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water voor de gemeente Haren. Voor het deelgebied Hunzelaagte formuleert het Waterplan Haren de volgende visie:

- Aansluiten bij herinrichting en bergingsgebieden;
- Aansluiting zoeken bij maatregelen van terreinbeheerders;
- Bij strijdige waterhuishoudkundige randvoorwaarden maatwerkoplossingen uitwerken.

5.8.2 Hoogezand Sappemeer

Voorontwerp Structuurvisie Hoogezand-Sappemeer, 2009

De visie geeft de hoofdlijnen weer van het beleid voor de gemeente Hoogezand-Sappemeer voor de periode tot 2015. Het Zuidlaardermeergebied heeft volgens deze structuurvisie vooral de bestemmingen Natuur en voor een klein deel Landelijk (langs spoorlijn in Westerbroekstermadepolder). Buiten de Natura 2000 begrenzing ligt rond Meerwijk de bestemming Recreatie en Sport, en aangrenzend aan de oostzijde de bestemming Wonen.

Landbouw

Voor landbouw gelden de volgende relevante beleidslijnen voor nieuwe bestemmingsplannen:

- Bestaande agrariërs steunen, maar in principe géén nieuwe agrarische bedrijven in de gemeente toestaan
- Bestaande agrarische bedrijven ruime verplaatsingsmogelijkheden geven.

Recreatie

Om Hoogezand-Sappemeer aantrekkelijker te maken als leefomgeving, worden zoveel mogelijk recreatieve fiets-, wandel- en vaarroutes toegevoegd die uiteindelijk ook aantakken op grootschaliger recreatieve routes en netwerken. Speciale aandacht daarbij krijgt de fietsverbinding tussen het Stadshart en het bestaande recreatieve gebied aan de oever van het Zuidlaardermeer. De routes en het Rondje Zuidlaardermeer worden ook aangesloten op grotere netwerken en het Stadshart. De nieuwe vaarverbindingen en aansluiting van Hoogezand-Sappemeer op het Oost Groninger Vaarcircuit moet meer vaarrecreatie opleveren.

Bedrijventerreinen

In de zone westelijk van de Kerkstraat (tot aan Westerbroek) zijn terreinen gelegen waar bedrijven tot categorie 5 (zware bedrijvigheid) gevestigd kunnen worden. Eén van deze terreinen ligt aan de overzijde van de treinrails en op minder dan 250 meter van de Natura 2000 begrenzing van het Zuidlaardermeergebied. Voor nieuwe bedrijvigheid is nog plaats beschikbaar door betere benutting van bestaande bedrijven en uitgifte van enkele nieuwe plekken op al aangewezen bedrijventerreinen. In de Regiovisie Groningen-Assen werd in 2004 (zie paragraaf 5.10) uitgegaan van een groei van 30 hectare bedrijventerrein in Hoogezand-Sappemeer. Voor het toekomstige ruimtebeslag van de bedrijvigheid kiest de gemeente

Hoogezand-Sappemeer voor een betere benutting van bestaande bedrijventerrein en realisatie van nog uit te geven terreinen.

Waterplan Hoogezand-Sappemeer, 2006

De gemeente Hoogezand-Sappemeer en Waterschap Hunze en Aa's hebben gezamenlijk het Waterplan Hoogezand-Sappemeer opgesteld. Aanleiding hiervoor was de toenemende behoefte aan integratie op het vlak van beleid, planvorming en uitvoering. Dit Waterplan bestaat uit een Visie en een uitvoeringsplan.

De Visie is afgestemd op de Watersysteemvisie voor de Hunze en geeft vanuit het huidige beleid een doorkijk voor de langere termijn. Voor het realiseren van de Visie dienen concrete maatregelen te worden uitgewerkt. In het Uitvoeringsplan zijn deze maatregelen uitgewerkt in projecten voor de periode 2007-2010.

Relevante doelstellingen uit het Visie deel voor het Zuidlaardermeergebied zijn:

- Bestrijden verdroging en beperken waterschaarste
- Het behalen van gewenste waterkwaliteit overeenstemming met het streefbeeld

In het Uitvoeringsplan zijn geen specifieke projecten opgenomen op gebied van verdrogingsbestrijding. De gemeente Hoogezand-Sappemeer en het waterschap Hunze en Aa's houden bij nieuwe plannen rekening met mogelijke verdrogende effecten op de omgeving. Op het gebied van waterkwaliteit worden twee voor het Zuidlaardermeergebied relevante projecten beschreven:

- Waterkwaliteit in beeld, 2007-2009: omdat er nog weinig gegevens zijn over de waterkwaliteit binnen de gemeente is er bij dit project onder andere de ambitie om het (afval)watersysteem vóór 2015 aan het waterkwaliteitsspoor te laten voldoen. In dit kader wordt voor alle overstorten onderzocht of ze een probleem vormen voor de ecologische waterkwaliteit.
- Baggeren deelloccaties, 2007-2009: door het baggeren worden de wateren binnen de gemeentelijke grenzen op de gewenste diepte gebracht en wordt het vervuilde slib afgevoerd. Hierdoor verbetert ook het doorzicht en de zuurstofhuishouding met als bijkomend resultaat een verbetering van (ecologische) waterkwaliteit en belevingswaarde. De Provincie Groningen heeft hierbij het project vaarverbinding Zuidlaardermeer ingebracht. Dit is een gezamenlijk project waarin ook de gemeente Hoogezand-Sappemeer en het waterschap Hunze en Aa's participeren.

Verkeers- en vervoersbeleid Hoogezand-Sappemeer 2012

De nota Verkeer- en vervoersbeleid Hoogezand-Sappemeer is de visie van de gemeente op het verkeer weergegeven tot het jaar 2020. Centraal in deze visie staat het streven om met het beschreven beleid de bereikbaarheid van de gemeente te optimaliseren, waarbij een goede leefbaarheid gewaarborgd wordt.

De voor het Zuidlaardermeergebied beschreven relevante elementen zijn:

- Een stimulatie van (recreatief) fietsgebruik.
- De bundeling van lokale (hoofd)wegen waarbij de Woldweg tussen de Abraham Kuypersingel en het Winschoterdiep intensiever gebruikt zal worden.

5.8.3 Tynaarlo

Structuurplan gemeente Tynaarlo, 2006

De vaststelling van het structuurplan op grond van artikel 9 van de Wet op de ruimtelijke ordening vond op 10 oktober 2006 plaats.

Woningbouw

De regiovisie Groningen-Assen 2030 (zie paragraaf 5.10) deelt een woningopgaaf op van 1600 woningen voor de gemeente Tynaarlo. Bij het ontwikkelen van woonlocaties zal de gemeente de volgende voor het Zuidlaardermeergebied relevante duurzaamheidseisen stellen: een goede afstemming op plaatselijke flora- en fauna en een doordacht watersysteem- en beheer.

Landbouw

Gemeente Tynaarlo wil de kleinschalige economie op het gebied van landbouw stimuleren door vooral in het landelijk gebied vestigingsmogelijkheden te bieden voor hoogwaardige en schone bedrijven.

Natuur

De gemeente Tynaarlo wil de komende jaren investeren in ecologische verbindingzones en landschap. Dit heeft in ieder geval betrekking op gebieden waar de gemeente investeert in de ontwikkeling van nieuwbouw ten behoeve van wonen en werken. In het buitengebied ziet de gemeente een opgave die samen met de andere gebiedspartners moet worden ingevuld (Provincie Drenthe, Regio Groningen-Assen, waterschappen, Natuurbeheerorganisaties et cetera).

Recreatie

De gemeente Tynaarlo wil ruimhartig ruimte bieden aan toeristisch getinte, ondersteunende neventakken voor agrariërs die inspelen op de behoefte aan nieuwe en alternatieve vormen van verblijfsrecreatie. Het Zuidlaardermeergebied binnen de gemeentelijke begrenzing wordt aangewezen als accentgebied recreatie en water.

Waterplan gemeente Tynaarlo, 2008

Het waterplan Tynaarlo is tot stand gekomen in samenwerking met de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijvest. Dit plan is opgesteld met als doel een integraal waterbeleid te formuleren dat uitmondend is in maatregelenprogramma's waardoor bestaande knelpunten in het watersysteem opgelost kunnen worden. Tevens dient het als een toetsingskader voor in- en uitbreidinglocaties ten behoeve van woningbouw, bedrijventerreinen, natuurontwikkeling en overige ruimtelijke plannen.

Voor het Zuidlaardermeergebied relevant beschreven knelpunten en hun mogelijke maatregelen zijn:

- Invloed kwaliteit water door overstorten in beeksystemen: onderzoek naar verplaatsen of saneren van overstorten (geen termijn gedefinieerd).
- Onvoldoende waterberging in oude kernen: vergroten van het oppervlak open water, onder andere bij De Groeve (na 2010).
- Water(bodem) kwaliteit staat onder druk: verplaatsen van RWZI in Zuidlaren (2008-2010), baggeren of afdekken van verontreinigd bodemslib (2006-2008), helofytenfilters in watergangen (2008-2010), onderzoek maatregelen landbouw en overstorten en een emissiebeheerplan (na 2010).

Duurzaamheidsvisie Tynaarlo

Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuwe Duurzaamheidsvisie voor de gemeente Tynaarlo als opvolger van het integraal milieubeleidsplan 2008-2011 en welke geldig was tot eind 2013. Uitgangspunt hierbij blijft dat o.a. de landschappelijke kwaliteiten binnen de gemeente bij diverse overwegingen en plannen leidend dienen te zijn.

5.9 Waterschapsplannen

GGOR (gewenste grond- en oppervlaktewaterregime)

In de 4e Nota waterhuishouding (1998) wordt aan de provincies gevraagd het Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR) binnen de provincies vast te stellen. Door het vaststellen van het GGOR worden de waterdoelen in een gebied vastgelegd. Het gewenste regime moet aansluiten bij het beoogde gebruik van het betreffende gebied. Voor de functie natte natuur kan het GGOR een belangrijke rol spelen in de concretisering van anti-verdrogingsdoelstellingen.

Omdat het Zuidlaardermeergebied opgenomen is als een ernstig tot zeer ernstig verdroogd gebied, speelt de GGOR een belangrijke rol. Het proces rond vaststelling van het GGOR loopt nog tijdens de totstandkoming van het onderhoudig beheerplan. Het GGOR moet een beschrijving geven van een dagelijks waterhuishoudkundig regime behorende bij een bepaalde (gebruiks)functie. Het gaat er daarbij om dat de aanwezige functies zo goed mogelijk, in onderlinge samenhang, worden bediend. Hierbij is dus sprake van een belangenafweging. In eerste instantie zullen de waterschappen deze belangenafweging maken, waarna de provincies Drenthe en Groningen uiteindelijk het GGOR moeten vaststellen.

Beheerplan 2003-2007 Waterschap Hunze en Aa's

Dit beheerplan beschreef het voorgenomen waterbeheer in de periode 2003 tot en met 2007. Hierbij ging het beheerplan uit van de in Vierde Nota Waterhuishouding opgesomde speerpunten.

Voor het Zuidlaardermeergebied behandelt het plan onder meer om de volgende zaken:

- Vergroten van de capaciteit van de boezem door kadeverhogingen en inrichting van waterbergingsgebieden.
- De totstandkoming van de ecologische hoofdstructuur.
- Afstemming van functies en toekenning van functies in gebieden die daar vanuit de watersysteembenadering het meest op zijn toegesneden.
- Dynamisch peilbeheer en waterbeheer op maat.
- Streven naar natuurvriendelijke inrichting van de waterlopen die voorheen slechts werden ingericht ten behoeve van aan- en afvoer van water.

Er heeft onderzoek plaatsgevonden naar een nieuwe vaarverbinding tussen het Zuidlaardermeer en Oost-Groningen, die inmiddels is gerealiseerd. Tijdens de uitvoering van het Masterplan Kaden worden er paaigebieden in de oeverlanden voor vissen gecreëerd. Het beheerplan stelt een onderzoek voor naar dynamisch peilbeheer op het Zuidlaardermeer (2003), een onderzoek naar de realisatie van het project Tusschenwater (uitgevoerd in 2002) en een verkenning van de mogelijkheden rond het project Zuidoever Zuidlaardermeer (gestart in 2002). In de periode 2002-2004 (oost) en 2004-2015 (west) zijn de reguliere- en noodwaterbergingsgebieden ter weerszijden van het Drentse diep (Westerbroekstermadepolder/ Kropswolderbuitenpolder en Onnerpolder/Oostpolder) gerealiseerd. Ook de aanpassing van hydraulische capaciteit van de rwzi-en Gieten is uitgevoerd en de RWZI Zuidlaren is verplaatst naar Foxhol waardoor voor verbetering van de waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer het effluentwater niet meer op het Zuidlaardermeer wordt geloosd maar op het Winschoterdiep. Tevens is het Zuidlaardermeer gebaggerd (2003-2008).

Beheerplan 2010-2015 Waterschap Hunze en Aa's

In verband met het nieuwe stroomgebiedsbeheerplan Nedereems en de nieuwe provinciale omgevingsplannen van de provincies Drenthe en Groningen is een nieuw beheerplan opgesteld voor de periode 2010 tot en met 2015.

In 2015 dient 15 km van de Hunze hydromorfologisch verbeterd te zijn door middel van herstel van natuurlijke inrichting van de beek.

Er zijn KRW-maatregelen gepland om de waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer te bevorderen. Ook met deze geplande maatregelen wordt verondersteld dat het gewenste fosfaatgehalte en de gewenste waterkwaliteit niet wordt bereikt. Om deze reden wordt voorgesteld om een onderzoek te doen naar mogelijke aanvullende maatregelen, zoals baggeren en de aanleg van een slibvang.

Eind 2015 zal een nieuw beheerprogramma 2016-2021 worden vastgesteld. In dit programma wordt voor dit gebied een voortzetting en uitwerking van de geplande maatregelen aangegeven. De KRW-doelen voor dit gebied worden voor deze planperiode niet gewijzigd.

Afstemming KRW maatregelen met Natura 2000-beheerplan

In het kader van onderhavig Natura 2000-beheerplan worden nieuwe oppervlakten met waterriet gerealiseerd. Dit zal ook ten goede komen van de waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer en de KRW doelstellingen. Het is van groot belang om deze maatregelen goed af te stemmen met de maatregelen die door het Waterschap worden uitgevoerd in het kader van de KRW.

Om bovengenoemde reden wordt in het beheerprogramma 2016-2021 opgenomen dat er samen met de verschillende projectpartijen een integraal plan van aanpak met een maatregelprogramma wordt opgesteld.

Watersysteemplan Hunze 2008 en 2013

Het Watersysteemplan Hunze is in 2008 opgesteld onder leiding van Waterschap Hunze en Aa's als nadere invulling van de stroomgebiedsvisie 'Over Leven met Water' voor het stroomdal van de Hunze (zie paragraaf 5.9). Tevens is het een uitwerking van het Regionaal Bestuursakkoord Water uit 2005 (zie paragraaf 5.9). Het watersysteemplan is een overkoepelend plan voor het Hunze-gebied dat enerzijds pas binnen het provinciaal beleid en anderzijds aansluiting heeft bij de verschillende gemeentelijke waterplannen. In 2013 is een geactualiseerde watersysteemanalyse voor het gebied van de Hunze opgesteld die ondermeer gebruikt wordt voor een nieuw beheerplan van het waterschap voor de planperiode 2016-2021. Het doel van het plan is aan te geven hoe voor de korte en lange termijn om te gaan met het watersysteem van de Hunze. Hierin staan de huidige maatregelen en beleid en mogelijk aanvullende inspanningen centraal. De betrokken gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Haren en Tynaarlo leggen zelf in hun waterplannen vast op welke manier ze de wateropgave in gaan vullen.

Wateroverlast

Het Hunze-gebied biedt voldoende ruimte om water te kunnen vasthouden en bergen, ook voor de langere termijn. Voor de veiligheid van het watersysteem zijn de grootste bergingsgebieden in het watersysteem van de Hunze gereed. Dit zijn de Onner- en Oostpolder, Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder. De realisatie van 'Tussenwater fase 1' is nog in voorbereiding wat reëel gesproken in 2015 afgerond zal zijn. Voor eind 2016 wordt het gebied Tussenwater geschikt gemaakt voor waterberging en tot uitvoering gebracht. Het gaat hierbij om de combinatie van waterberging, waterwinning en natuurinrichting. Hiervoor is een MER-rapportage opgesteld. Na 2015 komt Wolfsbarge als waterbergingsgebied aan bod. Het gebied rond het Zuidlaardermeer dat meebeweegt met de waterstanden op het meer is in totaal met 125 hectare uitgebreid.

Watertekort

De watervoorziening voor de functies in een groot deel van de Hunze is in de zomer afhankelijk van aanvoer vanuit het IJsselmeer. De basisafvoer van de Hunze is in droge zomers erg laag. Dit heeft gevolgen voor de waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer en de KRW doelstellingen voor de Hunze en Zuidlaardermeer. Er is een watertekortprobleem in de vorm van verdroging in het gebied aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer, namelijk de Onner- en Oostpolder. Hiervoor zijn maatregelen voorgesteld die gericht zijn op hogere grondwaterstanden. Deze zijn vóór 2015 uitgevoerd. Maatregelen in het gebied Wolfsbarge zullen na 2015 aan de orde komen.

Op het gebied van watertekort wordt voor de korte termijn meegelift met ontwikkelingen om lokaal meer water ook ten behoeve van het (landbouw)gebied vast te kunnen houden. Hierdoor kunnen de negatieve gevolgen van bodemdaling door aardgaswinning op het gebied worden verminderd. Voor de lange termijn wordt nagegaan of ten aanzien van wateraanvoermogelijkheden verdere actie nodig is.

Waterkwaliteit

De voorgestelde maatregelen in het plan zijn erop gericht de KRW-waterlichamen Hunze en Zuidlaardermeer op een voldoende kwaliteitsniveau te brengen (het zogenaamde Gewenst Ecologisch Potentieel). Voor de Hunze betekent dit dat de beek ten zuiden van het Zuidlaardermeer in zijn geheel een 'oorspronkelijke' meanderende loop terugkrijgt. Voor het Zuidlaardermeer wordt gestreefd naar een helder meer, met waterplanten langs de ondiepe delen.

Het wordt wenselijk geacht om ervoor te zorgen dat er in de bronkant minder fosfaat in het oppervlaktewater belandt. De nutriëntenbelasting wordt verlaagd door het stimuleren van precieze bemesting, toepassen van akkerranden en bufferstroken, het tegengaan van veenoxidatie en het terugdringen van de fosfaatbelasting van het effluent bij de zuivering Gieten. Bovendien kan de ontwikkeling van de (vloed)moerassen van het project Tussenwater in beperkte mate fosfaat vasthouden. In het stroomgebied van de Hunze geldt dat op enkele plaatsen overstorten vanuit bebouwd gebied negatieve invloed hebben op de zwemwaterkwaliteit het Zuidlaardermeer. Daarom worden deze (één bij Midlaren, twee bij Zuidlaren) gesaneerd.

6 Bestaand gebruik

6.1 Vormen van gebruik

Inleiding

Onderhavig beheerplan heeft tot doel de vormen van gebruik en beheer in en rond het gebied Zuidlaardermeergebied te toetsen aan de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied. Deze toetsing (confrontatie) zal plaatsvinden in hoofdstuk 7. Om de gevolgen van de Natura 2000 status voor eigenaren en gebruikers van Natura 2000-gebieden in beeld te brengen wordt bij het opstellen van het beheerplan ook de ontwikkelingen getoetst die in vergunningen en bestemmingsplannen zijn vastgelegd. Verder wordt ook de autonome ontwikkeling erbij betrokken (Ministerie van LNV 2007). Dit betekent dat in het beheerplan de volgende vormen van activiteiten worden beoordeeld:

- Bestaand gebruik
Het bestaande gebruik bestaat uit activiteiten die voor 31 maart 2010, dat is de inwerkingtreding van de Crisis- en Herstelwet, in het Natura 2000-gebied plaatsvonden.
- Gewijzigd gebruik (sinds 31 maart 2010)
Gewijzigd gebruik is gebruik dat voor 31 maart 2010, dat is de inwerkingtreding van de Crisis- en Herstelwet, is ontplooid en sindsdien gewijzigd is.
- Nieuw gebruik (na 31 maart 2010)
Gebruik dat na 31 maart 2010, dat is de inwerkingtreding van de Crisis- en Herstelwet, is gestart en in de periode tot aan het volgende beheerplan niet of niet in betekenende mate wijzigt.
- Autonome ontwikkeling van het gebruik (bestaand, gewijzigd, nieuw)
Voor sommige gebruiksvormen is er sprake van een autonome ontwikkeling. Denk bijvoorbeeld aan bepaalde vormen van recreatie die toenemen, of verkeer dat drukker wordt. Daarom wordt al het bestaande gebruik getoetst, rekening houdend met autonome ontwikkelingen. Hierbij wordt 6 jaar (periode geldigheid beheerplan) vooruitgekeken.
- Ontwikkelingen
Gebruik waarvan vaststaat dat het in de komende beheerplanperiode gestart zal worden (besluitvorming is (bijna) afgerond), waarna het in de periode tot aan het volgende beheerplan niet of niet in betekenende mate wijzigt en dat bovendien voldoende concreet omschreven kan worden, zodat het toetsbaar is.
- Ontwikkelingsruimte
Het gaat hier om ontwikkelingen die in ruimtelijke plannen (bijvoorbeeld gemeentelijke visies) al zijn beschreven, maar die nog niet zodanig concreet zijn dat ze kunnen worden getoetst. Wel kan er in het beheerplan een bandbreedte worden aangegeven, waarbinnen een ontwikkeling kan plaatsvinden.

Er zijn met betrekking tot nieuw en gewijzigd gebruik drie mogelijke situaties die van belang zijn voor dit beheerplan:

1. Het gebruik is niet vergunningplichtig bevonden
2. Het gebruik is vergund in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998
3. Het gebruik is 'NB-wet illegaal' en ten onrechte niet getoetst en beoordeeld in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

Wat betreft de situaties 1 en 2, deze vormen van gebruik worden opgenomen in het beheerplan. Wat betreft situatie 3 is het aan het bevoegd gezag om een uitspraak te doen over de vraag of zij het gebruik als illegaal aanmerkt. Indien dit het geval is, dan wordt het gebruik

niet meegenomen in het beheerplan. Er wordt wel gehandhaafd door het bevoegd gezag. Indien het gebruik als legaal wordt beoordeeld, dan wordt het op dezelfde manier getoetst als bestaand gebruik.

Methode inventarisatie gebruiksvormen

Het bestaand gebruik is geïnventariseerd door gebruik te maken van informatie die verkregen is met behulp van interviews met betrokken instanties en beschikbare documenten en kaartmateriaal.

6.2 Gebruik in en nabij het Zuidlaardermeergebied

Binnen en nabij de Natura 2000 begrenzing van het Zuidlaardermeergebied vinden meerdere vormen van bestaand gebruik plaats. Deze vormen worden samenvattend weergegeven in tabellen per sector waarin een onderverdeling wordt gemaakt tussen meerdere activiteiten. Deze activiteiten worden hierna verder toegelicht.

Foto 6-1 Overgang natuur naar land in agrarisch gebruik in het Zuidlaardermeergebied (foto: A&W 2010).

6.2.1 Landbouwkundig gebruik

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Grondbewerking	Ondiepe grondbewerkingen behorend bij normaal landbouwkundig gebruik en/of diepe grondbewerkingen.	x					
Bemesting		x					
Beregening	Oppervlaktewater en grondwater	x					
Drainage		x					
Aanleg drainage		x					
Onderhoud en vernieuwen drainage		x					
Gewasbewerking	bewerken grasland, oogsten akkerbouwgewassen	x					
Gewasverzorging	Bespuiten met bestrijdingsmiddelen	x					
Veehouderij	Melkvee (inclusief jongvee) ,Schotse hooglanders Schapen en Konikpaarden	x					
Beweiden	Westerbroekstermadepolder Oostpolder, Onnerpolder, Kropswolderbuitenpolder, polder Wolfsbarge en Oosterpolder	x					
Maaien	Na 15 juni beheergebied Stichting Het Groninger Landschap, reguliere graslanden gehele seizoen	x					
Afrastering percelen	Prikkeldraad en stroomdraad	x					
Lozingen	Proceswater be- of verwerking, afspoeling verhard oppervlak, gietwater intensieve teelten	x					
Uitbreiding bedrijf	Aanbouw bedrijfsgebouwen	x					x

Bestaand gebruik

De oeverlanden en een aantal graslanden rondom het Zuidlaardermeer zijn in eigendom bij Stichting Het Groninger Landschap, Boermarke Midlaren en een aantal particulieren (overzichtskaart 2 eigendomsverhoudingen). Hiervan wordt een gedeelte beheerd door Stichting het Groninger Landschap en Stichting het Drents Landschap. Omdat het eigendom sterk versnipperd is, is tot en met oktober 2005 in de graslanden door de Stichting Het Groninger Landschap een overgangsbeheer gevoerd, in afwachting van mogelijkheden om het als geheel te beheren.

Extensief beheer

Het beheer van de eigendommen van de Stichting Groninger Landschap wordt grotendeels uitgevoerd door boeren. De reservaatgraslanden worden in agrarisch gebruik uitgegeven met beperkende bepalingen gericht op weidevogels en verschralingbeheer. De graslanden in beheer bij Stichting het Groninger Landschap worden na 15 juni gemaaid ten behoeve van weidevogelbeheer en daarna nageweid.

Intensief beheer

Op de gronden binnen de Natura 2000-begrenzing die bestemd zijn voor agrarisch gebruik (in particulier bezit), vindt grondbewerking, bemesting en beregening plaats. Ten behoeve van de kwaliteit van gras- en akkerland wordt drainage toegepast. De drainagesystemen worden aangelegd en vernieuwd. Het gewas van de gras- en akkerlanden wordt beperkt ingezaaid, (preventief) bespoten en geoogst.

Overig

Een aantal graslanden in de Oost- Ooster- en Onnerpolder, die buiten het beheer van Groninger Landschap vallen, worden intensief beweid door schapen, koeien en Konik paarden. Percelen die gebruikt worden voor beweiding worden afgerasterd met behulp van prikkeldraad. Binnen de beheergebieden van de Het Drents Landschap vindt geen landbouwkundig gebruik plaats.

Buiten de Natura 2000-begrenzing vindt in de Polder Wolfsbarge en Nieuwe Compagnie voornamelijk akkerbouw plaats. Ten zuiden, oosten en noorden van het gebied is het landelijk gebied overwegend ingericht als grasland voor de (melk)veehouderij.

Ontwikkelingsruimte

In het Zuidlaardermeergebied dat binnen de begrenzing van gemeente Haren valt, geldt dat medegebruik van het gebied is toegestaan, mits deze geen onevenredige schade voor de primaire functie van de gronden met zich meebrengt (bestemmingsplan Buitengebied Haren, paragraaf 5.4). Voor mogelijke verplaatsing van agrarische bedrijven wordt een deel van de Oostpolder aangewezen als geschikt bevonden gebied.

Het Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer stelt dat in de gemeente liggende gronden binnen de bestemming agrarische doeleinden kunnen worden gebruikt voor bedrijfsmatig agrarisch gebruik. Nieuwvestiging van agrarische bedrijven in de gemeente is in principe niet mogelijk, maar verplaatsing wel.

Volgens het Provinciaal Omgevingsplan Groningen 2009 mogen in het gebied geen nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden die bestaan uit intensieve landbouw.

6.2.2 **Natuurbeheer**

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Rietlandverbetering		x		x		x	
Rietlandontwikkeling		x		x		x	
Afvoeren grond en plaggen		x					
Dempen van sloten		x					
Verondiepen/dempen van sloten		x					
Veranderen waterpeil	Zomerboezem peilbeheer					x	
Maaien met afvoer gewas	o.a. Riet	x					
Snoeien / kappen / dunnen van bomen		x					
Begrazing	Schotse Hooglanders, Konikpaarden en Schapen	x					
Niets doen		x					
Surveilleren		x					
Onderzoek		x					
Monitoring		x					
Bewerken /inrichten terrein	Herinrichting polders	x	x			x	
Introductie van soorten	Bevers			x			

Bestaand gebruik

Op het gebied van bewerking en inrichting van het terrein worden kleinschalige inrichtingsmaatregelen als afgraven van de bovengrond en plaggen (maximaal 1 ha) toegepast. Slootafval wordt gefreesd. De sloten die onder het beheer van Groninger Landschap vallen worden niet gedempt. Onder invloed van successie groeien deze sloten dicht.

Een aantal oeverlanden in het beheer van Stichting Het Groninger Landschap wordt jaarlijks in de wintermaanden gemaaid waarbij het gewas wordt afgevoerd. Hierbij blijft minimaal 10% overjarig riet staan (Glastra *et al.* 1999). Tevens wordt er binnen de gebiedsgrenzen gesnoeid, gekapt en worden er bomen gedund. In de Westerbroekstermadepolder vindt jaarrond begrazing met Schotse hooglanders en Konikpaarden plaats.

Het algemene beleid dat het Groninger Landschap voert in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder is vooral gericht op 'niets doen', ofwel de natuur (binnen bepaalde grenzen) zijn gang laten gaan. Percelen worden hierbij niet gemaaid, sloten worden niet verondiept en er vindt geen faunabeheer plaats.

Het Groninger Landschap voert periodiek onderzoek en inventarisatie uit. Er worden tevens broedvogelmonitoringen en ganzzellingen uitgevoerd onder leiding van onder andere Stichting Het Groninger Landschap, SOVON, de lokale weidevogelwacht en IVN Zuidlaren. Behalve in de Onnerpolder en de Oostpolder worden de sloten in het beheer van Stichting Het Groninger Landschap niet geschoond. Door te werken met sterk dynamische waterpeilen vindt geen verruiging plaats, maar wordt de successie vrijwel jaarlijks teruggezet. Locaties die buiten de invloed van water liggen worden door begrazing, dan wel maaiwerkzaamheden met enige regelmaat teruggezet. Dit geldt voor Oosterpolder, KWBP, WBMP, Onner en Oostpolder. Alleen in Leinwijk en Wolfsbarge en de oeverlanden rondom het meer heerst een min of meer stabiel waterpeil. In Leinwijk en Wolfsbarge wordt met geitenbegrazing de verruiging tegengegaan. In de oeverlanden wordt 60% jaarlijks gemaaid.

Nieuw gebruik

Ten oosten van het Zuidlaardermeer en het Drentsche Diep zal in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder moerasontwikkeling plaatsvinden. Eén van de middelen die hiervoor worden ingezet is het instellen van een natuurlijk verloopend peildynamiek. Hier zijn ook vispassages aangelegd. Deze ontwikkelingen hangen samen met de inrichting van het gebied ten behoeve van waterberging.

In de Ooster-, Onner- en Oostpolder wordt bewust gestreefd naar langdurige inundatie in de winter en het voorjaar. Hiervoor zal een zomerpolder worden ingericht waardoor er een wijziging plaatsvindt in de waterhuishouding. Door middel van de aanleg van ontsluitingsdammen en duikers en het aanpassen van de bekadingen vallen de polders geleidelijk droog tussen 1 maart en 1 juni.

De Noordlaardermade en ook de Wolfsbarge is op de boezem gezet. Hierdoor is er meer ondiep water gekomen en is de oeverlengte vergroot. Voor Roerdomp en Porseleinhoen is hierdoor foerageer- en deels ook broedhabitat bijgekomen.

De Herinrichting Haren is afgerond en ook zijn de zomerpolders langs het Drents Diep in gebruik genomen. Dit levert een vergroting van het rustgebied voor Smient, Rietgans en Kolgans op. Tevens bleek hier in het eerste jaar ook een Roerdomp tot broeden te komen, evenals 3 paar Porseleinhoen. Dit zal evenwel een tijdelijke situatie zijn.

Gewijzigd gebruik

In Leinwijk vindt uitwisseling van water plaats met behulp van een windmolen (opmalen) en vispassages. Dit gebied vervult een belangrijke functie als paaigebied voor vissen, zoals Snoek. In de Harener Wildernis zijn nieuwe petgaten gegraven. Bij de ontwikkeling van een zomerpolder wordt rekening gehouden met weidevogels en het behoud van dit cultuurhistorisch weidelandschap.

In het inmiddels ingerichte moerasgebied Zuidoevers Zuidlaardermeer zijn een aantal activiteiten uitgevoerd. Deze bestaan uit het uitgraven van lagunes (natte laagtes), het aanbrengen van een nieuwe kade aan de rand van het gebied, het deels verwijderen van enkele houtsingels, het verwijderen van opslag in de rietzone van het meer en als laatste het graven van enkele doorsteken naar het meer en het weghalen van de oude kade.

Ontwikkelingsruimte

Het streefbeeld voor de lange termijn van het Zuidlaardermeergebied is een half-natuurlijk landschap met als belangrijkste doeltypen natte graslanden, rietlanden en open water. Aan de oostelijke oevers van het Zuidlaardermeer en de Westerbroekstermadepolder, Kropswolderbuitenpolder en een deel van de Oosterpolder wordt een mozaïek van half-natuurlijke doeltypen 'zoet watergemeenschap', 'rietland en ruigte', 'bloemrijk grasland', en (zeer lokaal) 'bosgemeenschappen van voedselrijk (laag)veen' nagestreefd. De inrichting van

de Westerbroekstermadepolder, Kropswolderbuitenpolder en een deel van de Oosterpolder streeft naar een belangrijke functie als foerageergebied voor watervogels (vooral zwanen en eenden). Er wordt daar ook ruimte gegeven aan rietontwikkeling.

In de Ooster-, Onner- en Oostpolder wordt gestreefd naar een half-natuurlijke ontwikkeling waarbij het karakter van een open graslandgebied behouden blijft. Het streefbeeld is opgebouwd uit de volgende doeltypen: 'vochtig schraalgrasland', 'bloemrijk grasland', 'rietland en ruigte', 'zoetwatergemeenschap' en 'bosgemeenschap van laagveen'. Hierbij ligt het accent op weidevogels en botanische waarden, waarbij er sprake is van een intensief verschralingbeheer. In de gebieden die in de toekomst een botanische doelstelling krijgen vindt direct na verwerving geen bemesting meer plaats. Bemesting vindt wel plaats op het land wat in bezit is van het Boermarke Zuidlaren en particulieren.

In de oeverlanden van het Zuidlaardermeer is het beheer gericht op het behoud van het daar aanwezige Veenmosrietland.

Het bestemmingsplan Zuidoevers Zuidlaardermeer beoogt binnen het plangebied de aanleg van een moeras aan de oever van het Zuidlaardermeergebied, rekening houdend met recreatief medegebruik (zie Landrecreatie). Op termijn zal de polder Wolfsbarghe aansluitend aan het Zuidlaardermeer en het noordelijk deel van het plangebied Zuidoevers worden ingericht als natte natuur (zie Bestemmingsplan Zuidoevers Zuidlaardermeer, paragraaf 5.8).

Voor het gebied Tusschenwater, ten zuiden van het Zuidlaardermeergebied, is een plan uitgewerkt en in procedure gebracht voor natuurontwikkeling en waterberging. De huidige functie op het gebied ten behoeve van de drinkwatervoorziening blijft behouden en wordt verder versterkt. De verwachting is dat medio januari 2016 de planprocedures onherroepelijk worden. De start van de uitvoering van het plan is gepland na de zomer van 2016.

Verder wordt er gestreefd naar een verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater van het Zuidlaardermeer. Ook zal water in het voorjaar worden vastgehouden voor drogere perioden en worden er mogelijkheden gecreëerd voor natuurvriendelijke recreatie. Onderdeel van dit natuurontwikkelingsproject is de realisatie van een deel van de Robuuste Verbindingszone "Hunze-Zuidlaardermeer" op basis van het concept 'begeleid natuurlijke' ontwikkeling. Het stroomdal van de Hunze zal hiertoe verbreed worden, zodat binnen het stroomdal natuurlijke processen (weer) plaats kunnen vinden. De geïnundeerde gebieden zullen naar verwachting op termijn gaan bestaan uit moerasvegetaties. Dit moeras zal onder invloed van seizoensschommelingen in het Zuidlaardermeer kunnen gaan functioneren als vloedmoeras. Door langere verblijftijden van het oppervlaktewater, sedimentatie en zuiverende werking van de toekomstige vegetaties kan de waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer verbeteren.

In een strook langs het Drentsche diep zullen stukken grasland worden ontpolderd en als boezemgrasland worden ingericht. Op enkele plaatsen langs de westzijde van het Zuidlaardermeer zullen tevens enkele kleinere ontpolderingen plaatsvinden.

6.2.3 *Faunabeheer en schadebestrijding*

Bestaand gebruik

Jacht

In en rond het Zuidlaardermeergebied zijn twee wildbeheereenheden actief, namelijk Wildbeheereenheid Oude Veenkoloniën en Wildbeheereenheid Drents Diep en Aa. Jacht is echter niet toegestaan in het Vogelrichtlijngebied.

Schadebestrijding

In grote delen van het Zuidlaardermeergebied vindt reeds geruime tijd geen beheer en schadebestrijding meer plaats. Dit zijn de gebieden die zijn ingericht als natuur en in beheer

zijn bij Stichting Het Groninger Landschap (SGL). Indien noodzakelijk en wenselijk kan er door de beheerders (SGL) besloten worden om in bepaalde deelgebieden tijdelijk faunabeheer toe te passen. Dit zal dan altijd worden uitgevoerd binnen de dan geldende wettelijke kaders. In hoofdstuk 7 (effectenanalyse) wordt aangegeven welke effecten er dan in potentie kunnen optreden en welke maatregelen er genomen kunnen worden om negatieve effecten te voorkomen.

Nieuw gebruik

De bestrijding van de overzomerende ganzen in de Provincie Groningen is in mei 2014 formeel vastgelegd in het Groninger Ganzenakkoord. Hierdoor is het mogelijk om met instemming van allerlei belanghebbenden het aantal overzomerende ganzen in Groningen verder te beperken. De maatregelen zijn gericht op grauwe ganzen en exoten zoals de Nijlgans en bestaan o.a. uit afschot van deze ganzen in de periode 1 februari - 1 november. De maatregelen worden uitgevoerd in de natuurgebieden van Midden Groningen waar sprake is van groeiende aantallen zomerganzen. Hoewel de maatregelen nog niet worden toegepast in het Zuidlaardermeer, kan dit in de toekomst wel aan de orde zijn.

6.2.4 Landrecreatie

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Wandelen op wegen en paden	Wandelpaden in Westerbroekstermadepolder en Oosterpolder	x			x		x
Wandelen buiten wegen en paden	Struinen, GPS wandelen, kompas doorsteken etc.	x			x		
Wandelen met (aangelijnde) honden		x			x		
Wandelen met loslopende honden		x			x		
Joggen/trimmen/Nordic walken		x					
Paardrijden/mennen	Huifkartochten	x			x		
Fietsen/skaten: op fietspaden/skeelers/skelteren	Diverse locaties	x	x	x	x		x
Fietspont	Over Drentsche Diep ten hoogte van Meerwijck	x					
Mountainbiken	Route Wolfsbarge	x			x		
Motorcrossen	Alleen toegestaan op openbare wegen	x					
Strandzeilen	Op strand Meerwijck	x					
Vliegen met modelvliegtuigjes		x					
Picknicken	Aan fietsroute en bij recreatieve bedrijven	x			x		
Zonnen	Strand Meerwijck en Meerzicht, uitbreiding Zuidoevers Zuidlaardermeer	x			x	x	
Vliegeren		x			x		
Spelactiviteiten	Verscheidene, uitbreiding Letterboxen	x			x		
Barbecueën		x			x		

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Kampvuren	Op strandjes	x					
Muziekevenementen	Bij bedrijven	x					
Natuurexcursies	O.a. onder leiding van Stichting Het Groninger Landschap en Stichting Het Drents Landschap	x			x		

Bestaand gebruik

Ten aanzien van recreatie zijn voorzieningen getroffen in de Westerbroekstermadepolder in de vorm van een observatiehut, natuurpad en informatiepaneel (overzichtskaart 11 recreatie). Het Groninger Landschap heeft jaarlijks een uitgebreid aanbod aan fiets-, wandel- en vaarexcursies in het Zuidlaardermeergebied. Het aantal wandelende en fietsende mensen is afhankelijk van het seizoen: in het toeristische hoogseizoen is het aantal veel hoger dan in het laagseizoen.

Loslopende honden zijn tussen 1 oktober en 1 april toegestaan op het strand van Meerwijck. In het Natura 2000-gebied zijn loslopende honden niet toegestaan.

In 2001 is de fietsroute 'Klein rondje Zuidlaardermeer' gerealiseerd. Voor deze fietsroute is een fietspontje aangelegd. Deze is gesitueerd tussen de camping Meerwijck en de palingvisserij Vos en Zoon (overzichtskaart 11 recreatie). Dit pontje is geopend tussen 1 april en 1 oktober en kan zelf bediend worden. In 2000 is er een fietspad door Leinwijk aangelegd. Na de herinrichting van natte natuur Wolfsbarge is het wandel- en fietspad Wolfsbarge aangelegd. In 2006 is de fietsroute 'Groot rondje Zuidlaardermeer' gerealiseerd. Hierbij zijn tevens nieuwe fietspaden in gebruik genomen die Het Groninger Landschap heeft aangelegd in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder. Voor het waarnemen van vogels door vogelaars zijn twee vogelkijkhutten aangelegd.

Er bevinden zich geen ruit- en menroutes binnen de Natura 2000 begrenzing. Wel worden er binnen het begrensde gebied huifkartochten (met muziek) georganiseerd door twee bedrijven.

De fietspaden worden tevens gebruikt om te skaten. Het gebruik van crossmotoren is toegestaan op openbare wegen, mits in eigendom van geldig nummerbord. Buiten de openbare wegen is motorcrossen niet toegestaan, dit vindt echter wel plaats.

Op de stranden wordt af en toe de sport strandzeilen beoefend. Er worden regelmatig demonstraties gegeven met modelvliegtuigjes.

Er bevinden zich picknicklocaties bij uitkijktorens, strandjes en recreatiebedrijven. Deze worden vooral gebruikt in het toeristische hoogseizoen en bij mooi weer.

Er zijn twee stranden aanwezig in het gebied die onder anderen gebruikt worden om te zonnen (overzichtskaart 11 recreatie). Deze zijn vooral in het hoogseizoen druk bezocht en zijn gelegen bij de camping Meerwijck en jachthaven Meerzicht. Verder wordt er bij warm weer gezond om het meer. Hierbij wordt niet veel afgeweken van de paden.

Gezien het open karakter van het gebied, is deze zeer geschikt om te vliegen. Hierbij gaat het, behalve de wat kleinere eenlijnige 'kindervliegers', ook om trick- en powervliegers.

Er worden verschillende spelactiviteiten georganiseerd vanuit verschillende recreatieondernemingen zoals Letterboxen, speurtochten (al dan niet met behulp van GPS), boogschieten, boerengolf, blikgooien, klootschieten, 'highland games', beachvolleybal, lasergamen en paintballen. Barbecues en kampvuren worden voornamelijk op de stranden georganiseerd.

Er worden tevens terugkerende wedstrijden en evenementen georganiseerd binnen en buiten de Natura 2000-begrenzing, zoals Hardloopwedstrijd HS, Vier-Meren-tocht (fietstocht), Nieuwjaarsduik Zuidlaardermeer, Concour Hippique, Zuidlaardermarkt, braderies (op parkeerplaatsen en bij recreatiebedrijven), circus, roofvogelshows, Swing-In Zuidlaardermeer (met verbinding locaties door Party Ships and Trips), Dancing Zuidlaardermeer en hondenshows.

Vanuit Stichting Het Groninger Landschap, Stichting Het Drentse Landschap en IVN Zuidlaren worden natuurexcursies georganiseerd.

Nieuw gebruik

Recent is een nieuw fietspad aangelegd tussen de molen De Hoop aan de Woldweg en het fietspad nabij het spoor en Foxholstermeer.

Autonome ontwikkeling

Er is een autonome groei van het aantal recreanten dat gebruik maakt van het Zuidlaardermeergebied op het gebied van landrecreatie (mondelijke mededeling Vereniging Recreatieondernemers Zuidlaardermeer). Het spel 'Letterboxen' is na 1 oktober 2005 verder uitgebreid.

Nieuwe ontwikkelingen

In het kader van de ontwikkelingen van het project Zuidoevers Zuidlaardermeer zal een zwemstrand gecombineerd worden met de voorgestelde herontwikkeling ter hoogte van Meerzicht aan de zuidelijke oever van het Zuidlaardermeer.

Ontwikkelingsruimte

In het bestemmingsplan Zuidoevers Zuidlaardermeer wordt ruimte geboden voor nieuwe toeristische faciliteiten. Deze zullen zo mogelijk mede ten goede moeten komen aan de inwoners uit de omgeving. Dat houdt in dat moet worden gestreefd naar aanleg van fiets- en wandelpaden die zoveel mogelijk aansluiten bij de dorpen.

Uitgangspunt moet daarbij zijn dat de te ontwikkelen natuurgebieden beschikbaar blijven voor recreatief medegebruik. Concreet moeten bij de plannen mogelijkheden worden gezocht voor onder andere wandel, fiets- en ruitersporen, vogel observatiehutten, uitkijpunten, mogelijkheden voor kano's, fluisterboten. Hierbij dient het begrip zoning in ruimte en tijd centraal te staan. Dit betekent dat bij het realiseren van mogelijkheden voor recreatief medegebruik zo veel mogelijk rekening wordt gehouden met de (te ontwikkelen) natuurwaarden. Tevens dient er ruimte te zijn of blijven (bij een eventuele verplaatsing van recreatieactiviteiten) voor oeverrecreatie en een directe beleving van het water van het Zuidlaardermeer. Een directe ligging aan het meer is vanuit economisch oogpunt van belang voor (toeristische) bedrijven die hun bestaansrecht voor het merendeel ontleen aan de ligging aan water: haven, zeilschool en dergelijke, maar ook voor de inwoners van de gemeente en toeristen.

Naar aanleiding van het Hunzeproject zou het gedeelte ten noorden van de Hunzeweg in de Groeve intensiever benut mogen worden door recreatie en toerisme. Hier zouden ook de recreatieve knooppunten moeten worden gerealiseerd. Voor het gebied ten zuiden van de Hunzeweg zal meer sprake zijn van een recreatief medegebruik in de vorm van wandelen, fietsen, kanovaren en dergelijke.

Het natuurontwikkelingsplan van het Tussenwatergebied voorziet in recreatief medegebruik. Voorgesteld wordt de uitgangspunten van Het Drentse Landschap te hanteren die ook in de andere deelgebieden van de Hunzevallei van toepassing zijn. Het gebied zal door middel van enkele klaphekken (veesluizen) opengesteld worden voor bezoek.

6.2.5 **Waterrecreatie**

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Varen met zeilboten	Vooraf het Zuidlaardermeer	x			x		
Varen met elektra/motorboten	Max. 12 km/uur	x			x		
Snelle watersport	Waterskiën, jetskiën, speedboten. Max 12 km/uur	x			x		
Rondvaarten	Gehele jaar	x					
kanoën en roeien	Ook in rietzones	x			x		x
Waterfietsen	Te huren bij botenverhuur	x			x		
Surfen	Waaronder windsurfen (geen kitesurfen)	x			x		
Kitesurfen	Aleen toegestaan in een begrensd deel aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer	x					
Zwemmen	Zowel vanaf strand als boten	x			x		
Onderwatersport	Duiken	x					
Schaatsen	Ook toertochten	x					
Ijszeilen	Alleen in de winter	x					
Ijssurfen	Alleen in de winter	x					
Ankeren	Op hele Zuidlaardermeer toegestaan	x			x		
Gebruik openbare aanlegplaatsen	Op diverse plekken op het meer	x			x		x
Gebruik particuliere aanlegplaatsen	Bij jachthavens en woningen	x			x		x
Boten te water laten	Op daarvoor bestemde plaatsen vnl bij jachthavens	x			x		
Boten aftanken	Hoofdzakelijk bij jachthavens en watersportcentra	x		x	x		
Scoutingactiviteiten	Twee scoutingverenigingen die actief zijn op het meer	x					
Vaarverbindingen	Vaarverbinding Zuidlaardermeer en Oost-Groningen	x	x		x		
Evenementen en wedstrijden binnen Natura 2000-gebieden		x			x		
Integraal Ontwikkelingsplan Zuidlaardermeer	Opwaarderen watergerichte toeristisch-recreatieve infrastructuur					x	

Bestaand gebruik

Het vaarwater op het Zuidlaardermeer is openbaar. Dit betekent dat daar behalve recreatieve vaart en watersport ook andere vormen van scheepvaart zijn toegestaan, zoals beroepscheepvaart. Er bevinden zich meerdere ankerlocaties en openbare aanlegplaatsen rond het Zuidlaardermeer. Het is toegestaan te overnachten op deze aanlegplaatsen.

Op het meer wordt gevaren met zeilboten, motorboten, kano's, waterfietsen en roeiboten. De kanoërs begeven zich af en toe in de rietzones. Andere boten steken te diep om daar te kunnen komen. Zeilvereniging "Zuidlaardermeer" en kanovereniging "De Trappers" zijn actief op het Zuidlaardermeer.

Voor schepen langer dan 15 meter (ook zeilschepen) en voor schepen die sneller kunnen varen van 20 km/uur geldt dat bestuurders in het bezit moeten zijn van een geldig vaarbewijs. Er geldt een maximum vaarsnelheid van 12 km/uur. Dit geldt dus ook voor kleine open boten met een grote buitenboordmotor. De snelheidslimiet van 12 km/uur wordt vaak overschreden. In het gebied wordt gevaren met een politieboot, een reddingsboot, rondvaartboten en particuliere motorboten. Er wordt af en toe gewaterskied waarbij snelheden van ongeveer 30 km/uur gehaald worden. Dit vindt vooral in de buurt van camping Meerwijck plaats. In het Zuidlaardermeergebied mag dag en nacht gevaren worden. Er zijn er geen restricties van het ankeren in het meer.

Op het meer wordt gewindsurft en gekitesurft, waarvan het laatste wettelijk niet toegestaan is in het gebied. Bij geschikte weersomstandigheden kunnen 50-100 windsurfers en 0-10 kitesurfers waargenomen worden. Omdat voor deze takken van sport veel wind nodig is, wordt er ook buiten het seizoen (september t/m november) gewindsurft en gekitesurft. Dit gebeurt vooral in de omgeving van camping Meerwijck en De Bloemert. Aantallen variëren van 2-6 surfers door de week tot 5-10 surfers in het weekend.

Gezwommen wordt vanaf de twee aangelegde stranden (Meerwijck en Meerzicht, overzichtkaart 11 recreatie) en vanaf boten. Dit vindt vooral plaats bij mooi weer, in het toeristische hoogseizoen. Uitzondering hierop is de Nieuwjaarsduik in het Zuidlaardermeer in januari. Eenmaal per jaar wordt er gesnorkeld in het meer als onderdeel van een duikcursus. Zwemmen is toegestaan in het gehele meer. Wanneer de omstandigheden zich ervoor lenen wordt er op het meer geschaatst, en in mindere mate geijszeild en geijssurft.

Rond het Zuidlaardermeergebied zijn twee waterscouting groepen die wekelijks activiteiten hebben in het Zuidlaardermeergebied. De scoutinggroep 'Nicolaas' is gehuisvest op het recreatieterrein Meerzicht. In de winterperiode zijn de activiteiten beperkt tot activiteiten in en rond het gebouw. In het voorjaar, zomer en najaar zijn de activiteiten vooral gericht op het water, zoals zeilen, kanoën en zwemmen.

De scoutinggroep 'De Trappers' opereert vanuit het recreatieterrein Meerwijck. Deze groep beschikt over een sleepboot van 15 meter. De wekelijkse activiteiten bestaan uit het leren zeilen, roeien en, wanneer het weer zich ervoor leent, zwemmen. Het zeilseizoen loopt van half april tot uiterlijk half november. In de eerste of tweede week van de zomervakantie gaat deze groep op zomerkamp. Hierbij worden tevens Canadese kano's ingezet.

Om het jaar wordt het Noordelijk Water Kamp georganiseerd voor de waterscoutinggroepen uit de provincie Groningen. Dit kamp vindt met Hemelvaart plaats en opereert vanuit recreatieterrein Meerzicht. De georganiseerde activiteiten vinden vooral op het meer plaats. Hierbij worden motorboten ingezet die de gebruikte lელიevletten slepen of bij het uitzetten van routes.

Op het meer worden allerlei activiteiten georganiseerd zoals GPS-tochten voor zeilboten, zeilcursussen, en zeilwedstrijden georganiseerd door de ZZ, Splash wedstrijden, de Nieuwjaarsduik Zuidlaardermeer, land-watercompetities, zwemwedstrijden, vloten bouwen en in de winter schaatstourritten.

In 2008 is er een vaarverbinding tussen het Zuidlaardermeer en Oost-Groningen gerealiseerd en is het Zuidlaardermeer centraler komen te liggen in de vaarroutes.

Nieuw gebruik

Recentelijk is bij watersportcentrum Around Watersport Meerwijk B.V. bij Kropswolde een drijvend tankstation ten behoeve van motorboten in gebruik genomen.

Autonome groei

Er vindt, onder invloed van het Provinciale beleid om watersport te stimuleren, een autonome groei plaats op het gebied van recreatievaart en watersportactiviteiten. Een paar voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van de vaarverbinding tussen het Zuidlaardermeer en Oost-Groningen en realisering van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. Onder invloed van deze verbindingen zal de vaarintensiteit in het Zuidlaardermeergebied toenemen.

Ontwikkelingen

Recreatieschap Drenthe heeft het in samenwerking met andere partijen het voornemen om de watergerichte toeristisch-recreatieve infrastructuur in en bij het Zuidlaardermeer op te waarderen en knelpunten op te heffen. Verder zijn er verkennende studies voor de ontwikkeling van een natuurgebied in polder Noordsma in combinatie met een nieuw clubgebouw voor de Scouting en het behoud en ontwikkeling van nieuwe recreatieve voorzieningen.

De effecten van deze plannen op de aangewezen Natura 2000-waarden worden niet in onderhavig beheerplan onderzocht, maar in een afzonderlijke studie getoetst. Dit zal in de loop van 2016 plaatsvinden.

Ontwikkelingsruimte

In overleg met Stichting Het Groninger Landschap en Stichting Het Drentse Landschap zijn er plannen voor de ontwikkeling van kano routes in het Zuidlaardermeergebied. Waar deze precies worden gerealiseerd is nog niet duidelijk.

6.2.6 Sportvisserij

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Overdag vissen		x					
Nachtvissen		x					

Bestaand gebruik

Sportvissen vindt voornamelijk plaats langs de oevers van het meer op plaatsen die makkelijk per auto bereikbaar zijn. Ook wordt er gevist vanuit boten. In sommige nachten worden rond de 20 boten van nachtvisserij geteld (mededeling Vereniging Recreatieondernemers Zuidlaardermeer). Het vissen vindt vooral plaats van maart tot oktober. Het Waterschap Hunze en Aa's heeft aan de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe het volledige visrecht verhuurd.

6.2.7 Beroepsvisserij

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Elektrovissen	Gehele gebied	x					
Fuiken	Gehele gebied	x					
Lijnen	Gehele gebied	x					
Verkoop aan huis	Eind april-oktober	x					

Bestaand gebruik

Er is één beroepsvisser actief in het Zuidlaardermeergebied. Deze is, samen met een verkooppunt en een klein restaurant, gesitueerd in de Oostpolder, nabij het fietspontje. De beroepsvisser is middels een machtiging van PGF en DFH gerechtigd om op onder ander het Foxholstermeer (zuid), het Drents diep en het Zuidlaardermeer te vissen op Paling en Zeelt. Gebruikte methoden zijn elektrovissen, fuiken (ook in combinatie met dichtzetten Drents Diep) en lijnen (dobbers en hoekwand). De sloten worden niet beroepsmatig bevist. Er geldt geen quotum of gesloten tijd, maar in de praktijk wordt een visseizoen aangehouden van maart tot half november/december. In de optimale periode wordt dagelijks gevist, anders 2-3 keer per week. De opbrengst wordt particulier verkocht bij het verkooppunt. Deze is geopend van Pasen tot oktober. Het aantal klanten varieert sterk. Veel klanten komen per fiets via het fietspontje. Op een drukke dag in het weekend trekt het verkooppunt zo'n 20 klanten. Jaarlijks wordt gemiddeld 6000 tot 7000 kilo vis geoogst, maar deze hoeveelheid is vrij variabel. De oogst omvat voornamelijk Paling, Zeelt en Wolhandkrab. Brasem en Voorn wordt weer teruggegooid.

6.2.8 Toeristisch- recreatieve voorzieningen

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Recreatiewoningen	Meerdere	x	x		x		
Kampeerterrein	Meerdere	x				x	
Groepsaccommodatie		x					
Woonarken		x					
Uitbreiding gebouwen		x					
Horeca voorziening		x					
Koek en zopie	Bij toertochten	x					
Jachthaven		x					x

Botenverhuur		x					
Botenstalling		x					
Museum		x					
Informatiecentrum						x	
Bezoekerscentrum						x	

Bestaand gebruik

Binnen en direct buiten de Natura 2000 begrenzing bevinden zich een aantal toeristisch recreatieve voorzieningen (overzichtskaart 11 recreatie). Aan het Zuidlaardermeer bevinden zich drie clustergebieden, namelijk De Bloemert, Meerzicht en Noordoost. De cluster Noordoost omvat de recreatiegebieden Meerwijck, Klein Scheveningen, Rietzoom en De Leine. Daarnaast is er ook een restaurant, visverkoop-locatie en aanlegplaats aanwezig in de Onnerpolder, bij de palingrokerij Vos en zoon bv.

De Bloemert

Recreatiegebied De Bloemert valt buiten de Natura 2000 begrenzing. Het gebied ligt ten westen/zuidwesten van het Zuidlaardermeer. In het gebied bevindt zich een bungalowpark, Groepsaccommodatie De Zuidkaap, zeilschool/botenverhuurbedrijf Zuidlaardermeer, jachthaven, trailerhelling, camping De Bloemert, rondvaartbedrijf Party Ships and Trips, Paviljoen De Bloemert (restaurant met terras), milieupunt, wasserette, skelterbaan, sportbaan, volleybalveld, tennisbaan, speeltuin met kabelbaan, midgetgolfveld, visvijver receptiegebouw, dierenwilde en twee parkeerterreinen. Het recreatiegebied heeft capaciteit voor 870 overnachtende recreanten. Een aantal bungalows beschikt over een parkeerplaats geschikt voor één auto en/of een aanlegplaats. In het gebied liggen woonarken die meestal (op 1 na) in de winter worden geborgen, zodat in deze periode hier geen gebruik van wordt gemaakt.

Meerzicht

Het recreatiegebied Meerzicht is gelegen nabij de monding van de Hunze in het Zuidlaardermeer, maar buiten de begrenzing van Natura 2000. Het gebied bestaat uit een paviljoen, jachthaven, watersportbedrijf, vakantiewoningen, camping, ligplaatsen van watersportverenigingen De Hunze en De Groeve en parkeerterreinen. Het recreatieterrein biedt ruimte voor 62 overnachtende recreanten.

De jachthaven Meerzicht biedt plaats voor 175 schepen. Ook worden er vanuit het paviljoen aan de jachthaven boten (zeil-, roei- en motorboten, kano's, waterfietsen) verhuurd.

Noordoost

Het recreatiegebied Meerwijck ligt buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied, aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer. Het terrein bevat jachthavens, een kampeerterrein, vakantiehuisen, een overdekt zwembad, een zandstrand, een naaktstrand, botenverhuur en verkoop bedrijven, een restaurant, terrassen, parkeerterreinen, een wasserette, een supermarkt, een speeltuin en fietsenverhuur.

Er zijn vier jachthavens aanwezig binnen recreatieterrein Meerwijck, namelijk die van de camping Meerwijck, WSV Klein Scheveningen, De Rietzoom en De Leine. Deze bieden ruimte voor ruim 600 ligplaatsen en ruim 90 passantplaatsen.

Overig

In de Onnerpolder, nabij het verkooppunt van de Palingrokerij Vos en Zoon, is een klein restaurant gesitueerd. Deze is enkel geopend in het toeristisch seizoen.

In de Hunze, ten hoogte van de monding in het Zuidlaardermeer, zijn enkele woonarken gesitueerd. Deze worden in het toeristische seizoen verhuurd, maar vallen buiten de Natura 2000-begrenzing.

In Zuidlaren is het Molenmuseum De Wachter gesitueerd. Deze ligt buiten de Natura 2000-begrenzing.

Ontwikkelingen

Nabij het paviljoen Meerzicht zal een nieuwe camping gerealiseerd worden en een aantal recreatiewoningen.

Ontwikkelingsruimte

Er zal naar verwachting een passantenhaven met ruimte voor een aantal plezierboten tegen de dorpskern van Zuidlaren gesitueerd worden (zie Bestemmingsplan Tynaarlo Zuidoevers Zuidlaardermeer 2005, paragraaf 5.8). De exacte omvang, aard en locatie van de haven dient nog verder te worden uitgewerkt.

Het Provinciaal Meerjaren programma Landelijk Gebied 2007-2013 beoogt een stimulatie van de toeristisch-recreatieve ontwikkeling. Het POP III 2009 Groningen geeft prioriteit aan de kwaliteitsverbetering van de bestaande terreinen.

Voor polder Noordma, dat gelegen is aan de zuidrand van het Zuidlaardermeer, is in 2010 een schetsontwerp opgesteld voor de ontwikkeling van een natuurgebied passend binnen de Hunzevisie. De bedoeling is om het gebied mettertijd om te vormen naar een dynamisch vloedmoeras van de Hunze in het Zuidlaardermeer. Stichting Het Drentse Landschap en waterschap Hunze en Aa's hebben in 2015 een deeluitwerking opgesteld voor het noordelijke deel van het natuurontwikkelingsgebied Noordma. De ontwikkeling van het plan is geïnitieerd vanuit de individuele wens van Stichting Het Drentse Landschap en de zeeverkenner om in de toekomst te komen tot respectievelijk natuurontwikkeling en de realisatie van een nieuw clubgebouw binnen hetzelfde gebied. De plannen zijn nog niet verankerd in gemeentelijk of provinciaal beleid en zijn nog niet getoetst aan het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet.

6.2.9 Verkeer

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Wegverkeer binnen Zuidlaardermeergebied	In polders	x					
Wegverkeer buiten Zuidlaardermeergebied	Binnen 3 km van Natura 2000-begrenzing	x	x		x		
Spoorwegverkeer	Binnen 3 km van Natura 2000-gebied	x			x		
Onderhoud wegen		x					

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Bermbeheer		x					
Aanleg wegen		x				x	
Parkeren binnen Zuidlaardermeergebied	o.a. bij recreatieve voorzieningen	x					
Aanleg parkeergelegenheid		x					
Grote luchtvaart		x			x		x
Sportvliegtuigen		x			x		x
Ballonvaart		x			x		
Beroepsvaart		x			x		

Bestaand gebruik

In het Zuidlaardermeergebied komen verschillende infrastructurele werken voor, zoals wegen, fiets- en wandelpaden en vaarwegen (overzichtskaart 13 verkeer). Voor Natura 2000-gebieden geldt dat alle verharde wegen die zijn opengesteld voor gemotoriseerd verkeer, evenals verkeerspleinen, parkeervoorzieningen en opslagplaatsen onder de exclaveringsformule van Natura 2000 vallen. Hierdoor liggen ze dus buiten de Natura 2000-begrenzing. Wat betreft recreatieve fiets- en wandelpaden en vaarwegen, deze zijn in de paragraaf 'Landrecreatie' en 'Waterrecreatie' behandeld.

Binnen de Natura 2000-begrenzing ligt één weg met meer dan 3 miljoen voertuigpassages per jaar, namelijk de Waterhuizerweg (tussen Haren en Waterhuizen). De overige wegen binnen de begrenzing worden voornamelijk voor bestemmingsverkeer gebruikt. Deze zijn de Noorderhoofdijk, en de Osdijk. Een aantal wegen binnen de gebiedsbegrenzing is onverhard.

Ten oosten van het Natura 2000-gebied ligt, buiten de begrenzing, de N386 (Woldweg en Hunzeweg) dat een verbinding vormt tussen Zuidlaren en Foxhol. Voor de Woldweg is in 2004 een etmaalintensiteit van 8300 voertuigen vastgesteld. Andere wegen in de nabijheid van het Natura 2000-gebied zijn de Energieweg (3200 voertuigen per etmaal), Weasingeweg (1580 voertuigen per etmaal) en de Meerweg (1640 voertuigen per etmaal).

Buiten de Natura 2000-begrenzing ligt, aansluitend op de Waterhuizerweg, de Rijksweg West (tussen Waterhuizen en Foxhol) met een verkeersintensiteit van 7800 voertuigen per etmaal. Andere in de nabijheid liggende provinciale wegen met dezelfde gebruikscategorie zijn de A.H.G. Fokkerlaan (parallel aan bedrijventerrein Rengers) en de Kielsterachterweg (tussen Hoogezand en het kruispunt met de N963).

Aan de noordzijde van de begrenzing van het Natura 2000-gebied van de Kropswolderbuitenpolder, Westerbroekstermadepolder en Oosterpolder ligt de spoorlijn Groningen-Nieuweschan. Hierover vindt zowel personen- als goederenvervoer plaats. In 2005 passeerden over deze spoorverbinding gemiddeld 28 personentreinen en ongeveer 33 bakken aan goederenvervoer per dag.

De A7 en A28 worden beheerd en onderhouden door Rijkswaterstaat. De N386 is een provinciale weg en in beheer en onderhoud van de provincie Drenthe en Groningen.

De oostelijke verlengde aanliegroute van het luchtvaartterrein Eelde doorkruist het Zuidlaardermeergebied (POP II Drenthe, Functiekaart overige aanduidingen). De provincie Drenthe staat geen nachtvluchten en (met uitzonderingen) militaire activiteiten toe. Behalve de

grote luchtvaart, vindt ook vliegverkeer door sportvliegtuigen plaats. Deze vliegtuigen vliegen op een kleinere hoogte vergeleken met de grote luchtvaart en bewegen zich meer onvoorspelbaar.

Wanneer de weersomstandigheden zich ervoor lenen worden er ballonvaarten georganiseerd boven het Zuidlaardermeergebied. Deze landen tevens in de polders.

Gewijzigd gebruik

Binnen het woningbouwproject 'Zuidelijke Oevers Zuidlaardermeer' (zie Bestemmingsplan Zuidoevers Zuidlaardermeer, paragraaf 5.8) zijn en zullen wegen worden ingericht als verblijfsgebied met een 30 km/uur regeling. Het plangebied bestaat uit 8 ha.

Autonome ontwikkeling

Voor de Hunzeweg is er een prognose gedaan van het gebruik van deze weg in het jaar 2015 (Hunzeweg bestemmingsplan Zuidoevers, zie paragraaf 5.8). Deze betreft een intensiteit van 11.600 motorvoertuigen in de verdeling 88,5% licht, 6,1% middelzwaar, 5,4% zwaar verkeer. Tevens wordt er in 2020 een verhoogde verkeersintensiteit verwacht op de Energieweg (voertuigen per etmaal categorie 0-5000 in 2004 naar 5000-10000 in 2020) en op de A7 (voertuigen per etmaal categorieën 15000-20000 en 20000-25000 in 2004 naar 20000-25000 en >25000 in 2020) (Gemeente Hoogezand-Sappemeer, 2007).

Onder invloed van de komst van het Rail Service Centrum Groningen in Veendam, wordt er een toename van goederenvervoer per spoor verwacht (GVVP Hoogezand-Sappemeer, paragraaf 5.8).

Onder invloed van de geplande baanverlenging van Vliegveld Eelde (zie Ontwikkelingen) zal het aantal vliegbewegingen van en naar het vliegveld toenemen. De meeste groei is te verwachten in de volgende segmenten:

- Vakantiecharters.
- Lijndiensten, vooral "point-to-point", onder meer door 'low-cost carriers' (de budgetmaatschappijen), maar ook "feeder" (luchtvervoer naar knooppunten als Schiphol).
- Luchtvracht.
- Klein zakelijk verkeer waartoe hier ook taxivluchten worden gerekend.

Van andere segmenten wordt voornamelijk een stabilisatie van het aantal bewegingen verwacht van lesvluchten en privévluchten.

Ontwikkelingen

Tot en met 2016 wordt ongeveer 100 km provinciale weg met meer dan 3 miljoen voertuigpassages per jaar aangepast met een geluidsarm wegdek (POP III Groningen, zie paragraaf 5.11).

De luchthaven Groningen Airport Eelde (GAE) heeft het plan om de landingsbaan te verlengen. Hierdoor kunnen grotere vliegtuigen landen en opstijgen, zodat, bij een gelijkblijvend aantal vluchten, het aantal passagiers zal stijgen. De verwachting is dat de komende 10 jaar het aantal vliegbewegingen van grote toestellen zal toenemen van ongeveer 500 vliegbewegingen per jaar naar ongeveer 20.000 bewegingen, maar daar staat tegenover dat het kleine verkeer van 80.000 naar 50.000 bewegingen per jaar terugloopt. Voor dit plan is een MER opgesteld en een vergunning verleend.

Ontwikkelingsruimte

Het POP II Drenthe beoogt een betere ontsluiting van het Drents gebied grenzend aan het Zuidlaardermeergebied voor gemotoriseerd verkeer, rekening houdend met natuurgebieden.

6.2.10 Waterwinning

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Grondwaterwinning	Onnen, De Groeve, De Punt	x	x				x
Reparaties		x					
Monsternamen		x					
Oppervlaktewaterwinning	Kastelen Akkers						x

Bestaand gebruik

Het Hunzedal is een belangrijke waterwinregio voor Noord-Nederland. Tot 2000 werden er ten behoeve van de drinkwatervoorziening door Waterleidingmaatschappij Drenthe bij Zuidlaren grondwater onttrokken. Dit pompstation is in 2000 gesloten. Daarnaast onttrekt het Waterbedrijf Groningen grondwater ten behoeve van de drinkwatervoorziening bij De Punt, De Groeve en Onnen. Het pompstation Onnen is gebonden aan een maximale gemiddelde jaarlijkse grondwateronttrekking van 12 miljoen m³, en een vergunde onttrekking van 19,8 miljoen m³ per jaar te handhaven (Raamconvenant Hunze & Drentse Aa, 1999).

Bij het pompstation De Groeve wordt ca. 10 miljoen m³ water per jaar gewonnen. Voor pompstation De Punt geldt een gemiddelde jaarlijkse grondwateronttrekking met een maximum van 4 miljoen m³ en een vergunde onttrekking van 13 miljoen m³ per jaar. De gebruikte putten dienen bereikbaar te zijn in verband met het nemen van watermonsters.

Ter vervanging van het pompstation Zuidlaren is in 2005 een vervangend pompstation Breevenen nabij Annen in werking getreden waar jaarlijks 3,5 miljoen m³ grondwater onttrokken wordt. Van het pompstation Onnen zijn de winputten verplaatst en op verhogingen aangebracht ten behoeve van de waterberging.

Ontwikkelingsruimte

De winning door de pompstations De Groeve en Annen dienen in de toekomst zodanig ingericht te worden, dat een duurzame combinatie van grondwaterwinning en oppervlaktewatergestuurde natuurontwikkeling wordt verkregen.

In het benedenstroomse deel van de Hunze is de locatie Kastelen Akkers gekozen als strategische waterwinning in geval van calamiteiten. Deze locatie ligt tussen de huidige winningen van De Groeve en Annen in. Op basis van een onderzoek in Tusschenwater wordt voor de locatie Kastelen Akkers gezocht naar optimaal gebruik van oppervlaktewater in combinatie met een grondwaterwinning.

De deelconvenanten Gorecht-Oost en West geven ruimte om (tijdelijk) het in het convenant vastgelegde maximum aan grondwateronttrekkingen te overschrijden wanneer er een snelle toename van drinkwatervraag aan de orde is.

6.2.11 **Waterbeheer**

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Baggeren binnen Natura 2000-begrenzing	Revitalisering Zuidlaardermeer	x	x				
Baggeren buiten Natura 2000-begrenzing		x	x				
Storten baggerspecie binnen Natura 2000-begrenzing		x	x				
Storten baggerspecie buiten Natura 2000-begrenzing		x	x				
Aanleg noodwaterberging	Onnerpolder en Oostpolder			x			
Noodwaterberging	Onnerpolder en Oostpolder			x		x	
Peilbeheer	Gehele gebied en tbv waterberging	x	x	x	x		
Onderhoud	Kaden, gemalen, duikers, waterlopen en kunstwerken	x	x				
Monitoring/onderzoek	Zwemwatermonitoring, KRW	x		x			
Schouw		x					

Bestaand gebruik*Baggeren*

Tussen 2003 en 2006 is door de stuurgroep Revitalisering Zuidlaardermeer een baggerproject uitgevoerd. Het doel hiervan was enerzijds het bevorderen van de bevaarbaarheid van het meer, anderzijds het verbeteren van de waterkwaliteit van het meer voor onder andere recreatief gebruik. In chronologische volgorde zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- De inrichting van het baggerdepot Wolfsbarge (voor opvang slib uit de havens en vaarten).
- Het baggeren van de havens en vaarten.
- De inrichting van de baggerdepots Kropswolderbuitenpolder en Westerbreekstermadepolder (slib uit Zuidlaardermeer).
- Het baggeren van het Zuidlaardermeer.
- Het ontmantelen van het baggerdepot Wolfsbarge.
- Het ontmantelen van het baggerdepot Kropswolderbuitenpolder en Westerbreekstermadepolder.

In het kader het Kader Richtlijn Water wordt de waterkwaliteit gemonitord.

Kade-ophoging

In 2007 is gestart met de uitvoering van de kade-ophogingswerkzaamheden in combinatie met het inrichten van een noodwaterbergingsgebied. Hiervoor moesten er tussendepots voor de grond worden ingericht omdat vervoer door Onnen niet mogelijk was tijdens de reconstructie van de dorpskern. De benodigde grond voor het ophogen van de kade is grotendeels afkomstig van het provinciaal depot, met grond afkomstig van de baggerwerkzaamheden in het Zuidlaardermeer.

Lozen door recreatievaartuigen

Vanaf 1 januari 2009 is met het oog op zwemwaterkwaliteit een verbod op het lozen van toiletwater in oppervlaktewateren door pleziervaartuigen ingesteld. Dit geldt enkel voor schepen die zijn uitgerust met een toilet. Deze pleziervaartuigen dienen binnen een jaar voorzien te zijn van een systeem waardoor voorkomen wordt dat er nog op het oppervlakte geloosd gaat worden (www.vuilwater.info). Dit geldt dus niet voor pleziervaartuigen zonder deze voorziening, deze mogen óf aanleggen om te toiletteren óf gebruikmaken van een emmer, waarna deze overboord geleegd mag worden.

Ontwikkelingen

Waterberging

De Onner- en Oostpolder in de gemeente Haren zijn door de provincie Groningen in het POP III 2009 Groningen aangewezen als noodwaterbergingsgebied. De aanwijzing betekent dat de gebieden geschikt moeten worden gemaakt voor de berging van boezemwater. Mede vanuit landschappelijk oogpunt wordt in deze situatie het gehele gebied ingezet als noodberging, waarbij ca. 18 miljoen m³ water kan worden geborgen in de Onner- en Oostpolder waarbij de waterstand in het gebied kan oplopen tot maximaal NAP +1,50 m. Om deze gebieden hiervoor geschikt te maken zijn inrichtingsmaatregelen noodzakelijk die de inlaat van water mogelijk maken en het omliggende gebied, de inliggende bebouwing, de infrastructuur maar ook de drinkwaterwinning (zowel infrastructuur als waterkwaliteit) te beschermen tegen het hoge water. De Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder zijn aangewezen als waterbergingsgebieden voor gebruik van vaker dan eenmaal per 100 jaar. Het doel is om het Tusschenwater gebied geschikt te maken voor een reguliere waterberging van 3,5 miljoen m³ water.

Om het omringende gebied en de inliggende bebouwing te beschermen tegen hoog water worden waar nodig grondkaden aangelegd en terreinen opgehoogd. Ten behoeve van de inlaat van boezemwater worden voor de Onner- en Oostpolder twee noodwaterinlaten in de kade langs het Drentsche Diep gerealiseerd. Door deze inlaten te voorzien van een eenvoudige voorziening is afsluiting van de boezem mogelijk. Het in 2004 gebouwde gemaal in de Onnerpolder draagt zorg voor het weer droogmalen van het gebied na het zakken van de boezemwaterstand. Indien gewenst kan ook poldermolen De Biks, welke vanouds de droogmaling van de Onnerpolder verzorgt, hierin een aanvullende rol vervullen.

Zuidoevers Zuidlaardermeer

Binnen het plangebied van het woningbouwproject 'Zuidoevers Zuidlaardermeer' (zie Bestemmingsplan Zuidoevers Zuidlaardermeer, paragraaf 5.8) worden de duikerverbindingen vervangen door bruggen met open water en waar mogelijk en zinvol dienen natuurvriendelijke oevers en natte natuurelementen gemaakt te worden. Bovendien moet er voldoende areaal (minstens 10-20%) uit ondiep water bestaan met een waterdiepte van circa 0,3-0,5 meter, maar ook voldoende areaal (min 20%) diep water van circa 1,2-1,5 m aanwezig zijn.

Tusschenwater

Voor het gebied Tusschenwater is een plan uitgewerkt en in procedure gebracht. Hierbij zal circa 500 hectare natuurontwikkelingsgebied gerealiseerd worden. Het stroomdal van de Hunze zal bij deze herinrichting verbreed worden en er zal tevens nieuwe natuur ontwikkeld worden langs de beek. Onder invloed van de inundatie van dit gebied zal deze naar verwachting op termijn gaan bestaan uit moerasvegetaties. Dit moeras zal onder invloed van seizoensschommelingen in het Zuidlaardermeer kunnen gaan functioneren als vloedmoeras.

De verwachting is dat medio januari 2016 de planprocedures onherroepelijk worden. De start van de uitvoering van het plan is gepland kort na de zomer van 2016.

Ontwikkelingsruimte

In het gebied wordt een aantal activiteiten voorgesteld op het gebied van waterbeheer over de periode 2010-2015 en na 2015. Het gaat om het volgende:

Activiteiten gepland tussen 2010 en 2015:

- Het aanpakken van riooloverstorten, initiatiefnemer betrokken gemeenten (zie Overig gebruik).
- Verbetering boezemkaden omgeving Zuidlaardermeer, initiatiefnemer Waterschap Hunze en Aa's.
- Het vermindering van de belasting RWZI, initiatiefnemer Waterschap Hunze en Aa's.

Activiteiten gepland na 2015:

- Revitalisatiemaatregelen rietoevers Zuidlaardermeer, initiatiefnemer Groninger Landschap

6.2.12 **Wonen**

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Aanwezigheid woonhuizen binnen het Zuidlaardermeergebied	Agrarische bedrijven en huis in de Onnerpolder	x					
Aanwezigheid woonhuizen buiten het Zuidlaardermeergebied	Dorpen en (nieuwe) wijken rondom	x		x		x	
Groot onderhoud aan woningen		x					
Nieuwbouw van huizen binnen het Zuidlaardermeergebied	Ook aanbouw en verbouw	x					
Nieuwbouw van huizen buiten het Zuidlaardermeergebied	Bouwopgaven gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Tynaarlo en Haren	x		x		x	x

Bestaand gebruik

Er bevinden zich enkele woonhuizen binnen het Zuidlaardermeergebied, maar deze zijn geëxclaveerd naar buiten de Natura 2000-begrenzing. Het gaat hier om enkele woonhuizen bij agrarisch bedrijven en de woning van de beroepsvisser in de Onnerpolder. De bebouwing in de omringende gebieden ligt vaak tot dichtbij de begrenzing van het Natura 2000-gebied.

Nieuw gebruik

Nabij De Groeve is aan de oever van het Zuidlaardermeer 8 ha beschikbaar gesteld ter realisatie van het woongebied 'Zuidelijke oever Zuidlaardermeer' (zie ook Bestemmingsplan Zuidoevers Zuidlaardermeer, paragraaf 5.8). Dit project omvat 25 vrijstaande woningen.

Ontwikkelingen

In het recreatiegebied De Rietzoom is in een partiële herziening van het bestemmingsplan Meerwijk-Zuid een ontwikkeling opgenomen ter realisatie van twee woningcomplexen, bestaande uit 14 woningen. Deze complexen hebben een maximale hoogte van 10 m voor 3

woonlagen met een maximum van 12,5 meter boven NAP. De bouwvergunning voor deze ontwikkeling is reeds verleend.

Ontwikkelingsruimte

Uit de Regiovisie Groningen-Assen 2030 vloeit een uitbreiding van woningbouw in de gemeente Haren voort. Voor de periode 2010-2020 bedraagt deze circa 1400 woningen, in de periode 2020-2030 1000 woningen. Een deel van deze woningopgave is beoogd aan de noordkant van Haren, nabij de Natura 2000-begrenzing van het Zuidlaardermeergebied.

6.2.13 Industrie en bedrijventerreinen

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Zware industrie		x					x
Middelzware industrie		x					x
Lichte industrie		x			x		x
Gasboringen	NAM Nieuwe compagnie	x	x				

Bestaand gebruik

Als lichte industrie worden aangemerkt de milieucategorieën 1 en 2, categorie 3 is de middelzware industrie en de milieucategorieën 4 en 5 zijn de zwaardere industrieën. De indeling naar milieucategorie is afhankelijk van onder andere gevaar, geur, geluid, stof, verkeer en geeft richtlijnen aan voor de afstanden tot woningen.

Nabij het Zuidlaardermeergebied liggen een aantal bedrijventerreinen, namelijk Felland, Waterhuizen, Foxhol en Hoogezand West. De industrieterreinen Waterhuizen, Foxhol en Hoogezand West liggen direct aan het Winschoterdiep. Het bedrijventerrein Waterhuizen heeft een directe verbinding met de Rijksweg West, die vervolgens verbonden is met de A7. De bedrijventerreinen van Foxhol en Hoogezand West staan via de Energieweg in verbinding met de Rijksweg West. De interne ontsluitingswegen op de laatstgenoemde bedrijventerreinen staan grotendeels loodrecht op de Energieweg.

Het bedrijventerrein Felland ligt ten zuidoosten van het dorp Haren, aan weerskanten van Felland, de weg die Haren met Onnen verbindt. Het bedrijventerrein is uitsluitend bedoeld voor Harense bedrijven met een lokaal verzorgende functie die op de oude locatie 'uit hun jasje zijn gegroeid': bedrijven in woonwijken van Haren bijvoorbeeld zonder uitbreidingsmogelijkheden. Detailhandel is op bedrijventerrein Felland niet toegestaan.

Op het bedrijventerrein Waterhuizen bevinden zich sinds 2005 twee scheepsbouwbedrijven. Ook is er een bedrijf voor de assemblage en reparatie van generatoren. De kantoorgedeelten worden gebruikt door een automatiseringsbedrijf. Op het bedrijventerrein zijn twee bedrijfswoningen aanwezig.

Ten noorden van de Natura 2000-begrenzing bevindt zich het bedrijventerrein Foxhol. Het grootste deel van het bedrijventerrein wordt met bebouwing van Avebe gevuld. Binnen deze bebouwingsconcentratie opereert een aantal zelfstandige bedrijven, met functionele banden met Avebe. Het gaat dan om Resina, een producent van chemische mengsels voor de industrie en DMV-Fonterra Excipients, producent van farmaceutische hulpstoffen. Op het betreffende terrein is verder een telecommunicatie-installatie (inclusief mast). Voor dit bedrijventerrein is een milieuzonering opgesteld. Dit heeft tot gevolg dat in het meest zuidelijke

deel van het bedrijventerrein, en dus het dichtste bij het Natura 2000-gebied, de bedrijven in de milieucategorieën 5 en 4.2 zijn toegestaan.

Het bedrijventerrein Hoogezand West is hoofdzakelijk het werkterrein van de grotere industriële bedrijven. Het gaat om een aantal scheepswerven, toeleveringsbedrijven voor de scheepsbouw, een glasvezelproducent, een asfaltcentrale, een loonbedrijf en een container terminal. Op het meest westelijke deel van dit bedrijventerrein zijn in elkaars nabijheid naast zware industrie nog een aantal kleinere bedrijven gevestigd.

In 2008 is het westelijke deel van het industriegebied Hoogezand West als industriegebied onttrokken. Deze ruimte heeft de bestemming 'natuur' gekregen. Na 2005 is de spoorwegovergang ten oosten van het treinstation Kropswolde afgesloten.

Ontwikkelingsruimte

Volgens POP III 2009 Groningen mogen er in de provincie Groningen geen nieuwe industrieterreinen worden aangelegd. Dit is tevens vertaald in het voorontwerp Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer (2009). **Nieuwe ontwikkelingen op bestaande bedrijventerreinen die mogelijk significante effecten hebben zijn pas toegestaan indien getoetst in het kader van een vergunningprocedure.**

6.2.14 Overig gebruik

Activiteiten	Toelichting	Bestaand gebruik	Gewijzigd gebruik	Nieuw gebruik	Autonome groei	Ontwikkelingen	Ontwikkelingsruimte
Leidingen	Gasleiding Zuidoevers Zuidlaardermeer, hogestroomleiding Oosterpolder, Westerbroekstermadepolder, Kropswolderbuitenpolder, parallel aan treinrails, riool(pers)leiding	x	x				
Riool-overstorten	Vanuit RWZI's	x	x				
Reddingsoefeningen	o.a. met honden en duikers	x					
Botulismebestrijding	Wegnemen dode dieren	x					

Bestaand gebruik

Leidingen

Ten oosten en ten zuiden van het Zuidlaardermeergebied loopt een gasleiding. Door de Oosterpolder, Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder loopt parallel aan de treinrails een hoogspanningsleiding.

Riool-overstorten

De hoeveelheid water dat vanuit het Hunze-systeem aangevoerd wordt naar het Zuidlaardermeer wordt aangevuld met het debiet van de RWZI Zuidlaren en het debiet van Leiding twee van gemaal Oostermoer. De bijdrage van de RWZI lijkt tussen 1998 en 2006 relatief constant. Vanuit de RWZI's lopen rioolwatertransportleidingen door het gebied.

Op het terrein van Avebe te Foxhol werd in 2004 een geschikt bouwterrein voor een nieuwe RWZI gevonden (zie Gewijzigd gebruik). Deze RWZI moest de RWZI's Slochteren, Siddeburen en Zuidlaren vervangen. Naast het bouwen van een nieuwe RWZI was het ook noodzakelijk

om het rioolwater van de “oude” locaties te transporteren naar de nieuwe RWZI. Verder moesten er voorzieningen komen om het gereinigde water te kunnen lozen op het Winschoterdiep. In 2004 zijn de voorbereidingen getroffen. Tot en met 2005 werd het effluent van RWZI Zuidlaren in het Zuidlaardermeer geloosd.

Reddingsoefeningen

Er vinden jaarlijks reddingsoefeningen plaats waarbij gebruik wordt gemaakt van boten en honden.

Botulismebestrijding

Het Waterschap Hunze en Aa's is verantwoordelijk voor de botulismebestrijding in het gebied. Hierbij worden dode dieren uit het water verwijderd. Dit gebeurt vanaf een boot, of met een schepnet vanaf de oever.

Rioolpersleiding

Na 2005 is er een rioolpersleiding gelegd tussen Zuidlaren en Foxhol. Deze is gesitueerd ten oosten van het Zuidlaardermeergebied. Ook is er een rioolgemaal op het terrein van de RWZI Zuidlaren gebouwd en is het rioolgemaal Noordlaren en omstreken aangesloten op het rioolgemaal Zuidlaren. In december 2007 is het RWZI te Foxhol in gebruik genomen. Deze RWZI heeft een capaciteit van 49.500 inwonereenheden en kan per uur 2.350 m³ water behandelen. Sinds 2007 is de RWZI in Zuidlaren gesloten.

7 Effectenbeoordeling bestaand gebruik

7.1 Inleiding in uitgangspunten

In dit hoofdstuk worden de instandhoudingsdoelen geconfronteerd met het bestaand gebruik in en rond het Zuidlaardermeergebied. Het bestaand gebruik is beschreven in hoofdstuk 6. Deze confrontatie vindt plaats in een aantal stappen:

- Als eerste stap wordt op basis van informatie van het ministerie van EL&I een tabel opgesteld met daarin de gevoeligheid van de aangewezen Natura 2000 soorten (zie tabel 7.1) voor een aantal verstoringscomponenten en de mate waarin deze relevant zijn voor de instandhoudingsdoelen in het Zuidlaardermeergebied
- Vervolgens wordt per vorm van bestaand gebruik een overzicht geboden van de relevantie van de verschillende verstoringscomponenten.
- Daarna vindt de confrontatie plaats. Hierin wordt van elke vorm van bestaand gebruik in en rond het Zuidlaardermeergebied bepaald welke effecten hierdoor mogelijk kunnen optreden op de instandhoudingsdoelen van de aangewezen soorten
- Op basis van de uitkomsten van de confrontatie, wordt tenslotte nagegaan welke vormen van het bestaand gebruik vrijgesteld worden van de vergunningplicht in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Hierbij kunnen mitigerende maatregelen een rol spelen. Enkel activiteiten die mogelijk significant negatieve gevolgen hebben voor de aangewezen doelsoorten en de in hoofdstuk 2 beschreven algemene doelen komen in aanmerking voor vergunningplicht.

Het bestaand gebruik in het gebied wordt in dit hoofdstuk getoetst in het kader van zowel de instandhoudingsdoelen van de aangewezen soorten als de algemene doelen zoals verwoord in het Aanwijzingsbesluit van het Zuidlaardermeergebied. Het uitvoeren van een passende beoordeling bij activiteiten die een mogelijk significant negatieve invloed hebben op de instandhoudingsdoelen behoort niet tot het beheerplan. Dit is conform het standpunt dat in een beheerplan geen gebruik mag worden gesanctioneerd dat mogelijk met de instandhoudingsdoelen in strijd is. Dergelijk gebruik dient in de toekomst vergunningplichtig te zijn.

7.2 Verstoringcomponenten aangewezen waarden

In tabel 7.1 wordt een overzicht gegeven van de gevoeligheid van de aangewezen Natura 2000-soorten van het Zuidlaardermeergebied voor een aantal verstoringscomponenten (bron: www.minlnv.nl).

Tabel 7.1 Overzicht van de gevoeligheid van de aangewezen vogelrichtlijnsoorten per verstoringcomponent. De mate van gevoeligheid is aangegeven met de volgende symbolen: 0 = niet gevoelig, + = gevoelig, ++ = zeer gevoelig, ? = onbekend, nvt = niet van toepassing. Deze gegevens zijn gebaseerd op www.synbiosys.alterra.nl.

Verstoringcomponenten die relevant zijn voor het Zuidlaardermeergebied zijn per soort aangegeven met een kleurcode: rood = relevant, geel = mogelijk relevant, groen = niet relevant. Bron: expert judgement Altenburg & Wymenga.

Uit de tabel komt naar voren dat in het Zuidlaardermeer er bij een aantal soorten sprake is van aanwezigheid van een verstoringcomponent, maar dat de soort hiervoor niet gevoelig is. Omgekeerd komt ook de situatie voor dat een soort gevoelig is voor een bepaalde verstoringcomponent, maar dat deze verstoringcomponent niet relevant is voor het Zuidlaardermeergebied.

	Broedvogels			Niet-broedvogels				
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendatriëgans	Kolgans	Smient	Slobeend
Ruimtelijke samenhang								
Verandering in populatiedynamiek (barrière/jacht/visserij)	+	+	+	+	+	+	+	+
Versnippering	++	+	+	0	0	0	0	0
Introductie gebiedsvreemde soorten	+	0	0	+	0	0	0	0
Oppervlakteverlies	++	+	+	0	0	0	0	0
Chemische effecten								
Verzuring	+	+	+	+	+	+	+	+
Vermesting	+	+	+	0	0	0	0	0
Verzoeting	0	0	0	0	0	0	0	0
Verziltig	+	0	+	0	+	+	0	+
Verschraling	0	0	0	+	+	+	+	0
Verontreiniging	+	+	+	+	+	+	+	+
Fysische effecten								
Verdroging	++	++	+	0	0	0	0	+
Vernatting	+	+	0	0	0	0	0	+
Verandering stroomsnelheid water	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Verandering overstromings-frequentie	+	+	+	0	0	0	0	+
Verandering dynamiek substraat	++	+	+	0	0	+	0	0
Verstorende effecten								
Geluid	+	0	+	0	0	0	0	0
Licht	+	+	+	+	+	+	+	+
Trilling	+	0	0	+	0	0	0	0
Optische verstoring	++	0	0	+	+	+	+	+
Mechanische effecten	++	0	?	+	?	?	+	?

Verstoringscomponententabel bestaand gebruik

In dit hoofdstuk wordt onderscheid gemaakt tussen groepen van vormen van bestaand gebruik. Dit onderscheid is gemaakt om de toetsing zo overzichtelijk mogelijk te maken. Op basis van tabel 7.1 en de informatie over het bestaand gebruik (zie hoofdstuk 6), is voor elke vorm van het bestaand gebruik nagegaan welke verstoringcomponenten relevant zijn in het Zuidlaardermeergebied. Het resultaat van deze inventarisatie is bij iedere groep van vormen van bestaand gebruik in een aparte tabel weergegeven. Bij het vaststellen van deze verstoringcomponenten is gebruik gemaakt van expert judgement van Altenburg & Wymenga Ecologisch Onderzoek. Bij het opstellen van de aparte tabellen is, conform de voorschriften in 'Werken aan Natura 2000' (Ministerie van LNV, 2004), een onderscheid gemaakt in een aantal soorten effecten:

1. *Ruimtelijke samenhang (kwantitatief:winst of verlies aan habitat, kwalitatief:achteruitgang in ruimtelijke samenhang)*. Verlies aan habitat kan optreden doordat het ruimtebeslag van ingrepen leidt tot het verdwijnen van kwetsbaar habitat dan wel het verdwijnen van voortplanting- rust- en/of foerageergebieden van kwetsbare en beschermde soorten. Het verlies van habitat kan een tijdelijk of permanent karakter hebben. Versnippering treedt op als gevolg van het uiteenvallen van leefgebieden in kleine 'snippers', waarbij de 'weerstand' van het tussenliggende landschap toeneemt.
2. *Andere effecten (chemische effecten, fysische effecten en verstoring)*: de kwaliteit van het habitat kan door verstoring en/of chemische effecten van ingrepen verminderen. Dit kan op een directe manier gebeuren door de aanwezigheid van activiteiten binnen het gebied, maar ook op een minder directe wijze door bijvoorbeeld veranderingen in de waterhuishouding en verdichting van open gebied. De mate van verstoring die een bepaalde recreatievorm met zich meebrengt kan tot op zekere hoogte voorspeld worden aan de hand van fysieke eigenschappen van de recreatievorm. De versturende werking van deze factoren is gerelateerd aan de aspecten intensiteit, duur en voorspelbaarheid die in de paragrafen hierboven zijn besproken. Zo blijkt uit de literatuur dat een hogere geluidsproductie leidt tot een hogere mate van verstoring. Ook een hoge mate van onvoorspelbaarheid leidt tot een hoge mate van verstoring. Samen met de snelheid, de duur van het verblijf en de zichtbaarheid van de verstoringbron vormen deze factoren de belangrijkste fysieke variabelen die bepalen hoe verstorend een recreatievorm is.

7.3 Effectenanalyse algemeen

Het effect dat een vorm van bestaand gebruik heeft op de aangewezen soorten is afhankelijk van de aard van het gebruik en de kenmerken van het gebied. De globale effectenanalyse brengt mogelijke verstoring of verslechtering als gevolg van de verschillende vormen van bestaande gebruik in beeld. Op basis van de inventarisatie van bestaand gebruik (Hoofdstuk 6) en de ecologische analyse (Hoofdstuk 3 en tabel 7.1), wordt globaal ingeschat wat de effecten op de instandhoudingsdoelen zijn. Deze worden weergegeven in tabellen per vorm van bestaand gebruik.

Wanneer blijkt dat er mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen uitgaan van een bepaalde vorm van bestaand gebruik, dient een effectenanalyse te worden uitgevoerd. Vervolgens moet worden beoordeeld of de gevonden mogelijke effecten de realisatie van de instandhoudingsdoelen in de weg staan (zogenoemde 'significante effecten'). Als de effecten niet significant zijn, kan de vorm van gebruik indien dit opportuun is, op cumulatief effect getoetst worden met behulp van de cumulatietoets. Wanneer de vorm van bestaand gebruik

een mogelijk negatief effect heeft, kan worden bekeken in hoeverre mitigatie kan worden toegepast om dit effect te voorkomen.

De effectanalyse van iedere vorm van bestaand gebruik zal aan de hand van de verschillende effecttypen (zie boven) worden gegeven. Dit wordt voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger in één keer gedaan omdat de effecten meestal overeenkomstig zijn. Dit geldt ook voor de Kolgans, Toendrarietgans, Kleine zwaan en Smient. Slobeend wordt apart behandeld. Effecttypen waar geen effect te verwachten is, zullen uit de effectanalyse worden weggelaten.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende scenario's:

1. Het valt uit te sluiten of het is zeer onwaarschijnlijk dat het gebruik negatieve effecten heeft in relatie tot de instandhoudingsdoelen. Vormen van bestaand gebruik die hieraan voldoen kunnen als vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen.
2. Er zijn beperkte effecten, die niet significant negatief zullen zijn maar het is mogelijk dat deze in cumulatie met andere vormen van bestaand gebruik wel een significant negatief effect veroorzaken. Indien nodig wordt een cumulatietoets uitgevoerd.
3. Er zijn mogelijk significante negatieve effecten. Een nadere effectenanalyse is noodzakelijk, waarbij tevens gezocht wordt naar mitigerende maatregelen. Indien de effecten van bestaande gebruiksvormen onvoldoende bekend zijn worden deze ook onder dit scenario geplaatst.
4. Er is een mogelijk significant negatief effect en dit is niet door mitigerende maatregelen te voorkomen. Vormen van gebruik die in deze categorie vallen zijn vergunningplichtig.

Mitigerende maatregelen

Als significant negatieve effecten kunnen voorkomen door mitigatie, kan de vorm van bestaand gebruik, samen met de mitigerende maatregelen, vergunningsvrij worden gesteld in het beheerplan. Mitigerende maatregelen worden in de beoordeling genoemd. Is het toepassen van mitigerende maatregelen niet voldoende om significant negatieve effecten tegen te gaan, dan kan de vorm van gebruik aangemerkt worden als vergunningplichtig.

Cumulatietoets

Omdat vele kleine effecten, die ieder afzonderlijk niet significant zijn, samen wél een significant negatief effect kunnen veroorzaken, kan indien mogelijk een cumulatietoets worden uitgevoerd. Hierbij wordt getoetst of een combinatie van gelijksoortige of verschillende vormen van activiteit significant effect heeft op de staat van instandhouding van de aangewezen waarden. Alle vormen van gebruik die cumulatief significante effecten hebben, kunnen hierdoor vergunningplichtig worden gesteld, tenzij deze effecten gezamenlijk gemitigeerd kunnen worden.

Beoordelingstabel bestaand gebruik

Voor iedere groep van vormen van bestaand gebruik wordt de uiteindelijke beoordeling samengevat in een "stoplichttabel". In deze tabel wordt aangegeven of een bepaald type gebruik effecten veroorzaakt voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. De kleuren in deze tabel geven drie categorieën aan:

- Rood: mogelijk (significant) negatief effect (al of niet in cumulatie) en dus verboden of vergunningplichtig. Het verschil tussen deze twee adviezen wordt in de tabel aangegeven.
- Geel: mogelijk (significant) negatief effect (al of niet in cumulatie) maar zonder vergunning toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen. Anders vergunningplichtig.
- Groen: geen of nauwelijks effect. Vrijgesteld van vergunningsplicht.

Effectenanalyse en beoordeling Landbouwkundig gebruik t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bestaat voornamelijk uit rietland in verschillende vormen van ontwikkeling. Vooral Porseleinhoen en Rietzanger maken weinig tot geen gebruik van de gedeelten van het Zuidlaardermeergebied die in landbouwkundig gebruik zijn als gras- of akkerland. De Roerdomp kan eventueel het achterland van zijn leefgebied gebruiken als onderdeel van het foerageergebied, vooral 's winters, indien de vorst het foerageren in ondiep water onmogelijk maakt, of het aantal prooidieren daar laag is. Het directe achterland van de plaatsen waar de Roerdomp op dit moment broedt, is momenteel niet in landbouwkundig gebruik. Ook de beoogde te ontwikkelen delen van het gebied hebben geen achterland met landbouwkundig gebruik. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger kunnen gevoelig zijn voor verstoring door geluid en aanwezigheid van menselijke activiteit. Hun habitat is gevoelig voor vermesting en verdroging. Landbouwgebruik buiten het Natura 2000-gebied heeft buiten de mogelijke invloed van drainage en de invloed van de aanvoer van meststoffen nauwelijks invloed op het gebied die van belang is voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. Beide invloeden zijn te mitigeren, anders dan door het aanpassen van het gebruik (zie onder). Voor het landbouwkundig gebruik buiten het gebied worden dan ook geen beperkingen voorgesteld.

Chemische effecten

De rietlanden in het leefgebied van Roerdomp, Porseleinhoen of Rietzanger kunnen negatieve invloed ondervinden van voedingsstoffen die vanuit de landbouw via het water van het meer daarin terecht komen. Dit wordt deels veroorzaakt door de aanvoer van water uit bemest landbouwgebied buiten het Zuidlaardermeergebied, via het Winschoterdiep of de Hunze. Door de aanvoer van een overmaat aan voedingsstoffen worden rietlanden door verzuuring relatief snel ongeschikt voor de aangewezen soorten Roerdomp en Porseleinhoen. De Rietzanger is hiervoor minder gevoelig. De waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer is op dit moment in het kader van de Kaderrichtlijn Water onder de aandacht. Maatregelen om het water dat aangevoerd wordt door de Hunze deels te zuiveren middels een overstromingsvlakte worden binnen afzienbare tijd genomen (project Tussenwater). Dit is een waardevolle mitigerende maatregel voor de invloed van buiten het gebied. Directe vermestingsinvloed is alleen bij plaatselijke vervuiling te verwachten, bijvoorbeeld door lozingen. Deze zijn verboden.

Fysische effecten

De rietlanden waarin de drie soorten zich ophouden bevinden zich in de oeverzone van het Zuidlaardermeer. Gezien het feit dat de waterstand in het meer onafhankelijk is van die van de achterliggende gebieden zullen waterhuishoudkundige invloeden die vanuit de landbouw worden gegenereerd in het leefgebied van de Roerdomp, de Porseleinhoen en de Rietzanger niet of nauwelijks optreden. In het geval van drainage in het achterland kan een (significant) negatief effect ontstaan door verdroging. Dit effect kan gemitigeerd worden door de aanleg van een buitendijkse watergang die in verbinding staat met de boezem. Dit is op dit moment overal het geval.

Verstoring

Op dit moment vindt er vanuit landbouwkundig gebruik geen directe verstoring van de rietlanden plaats. Bewegingen van voertuigen ten behoeve van allerlei vormen van landbouwkundig gebruik vinden niet plaats in de directe omgeving van het habitat of broedbiotoop van de Roerdomp, het Porseleinhoen en de Rietzanger, of zijn slechts incidenteel, waardoor geen (significante) effecten zijn te verwachten.

Het bestaand landbouwkundig gebruik van het Zuidlaardermeergebied of de omgeving is niet in conflict met doelen die in de toekomst gerealiseerd moeten worden of voorgestelde maatregelen ten aanzien van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. De gebieden waar mogelijk binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied nieuw Rietland zal worden ontwikkeld vallen op dit moment alle onder het natuurbeheer.

Effectenanalyse en beoordeling Landbouwkundig gebruik t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

Het deel van het Zuidlaardermeergebied dat in landbouwkundig gebruik is, dient als foerageergebied voor de Kolgans, Toendrarietgans, Kleine zwaan en de Smient. Als rustgebied spelen deze gebieden nauwelijks een rol, omdat deze zich op en om de grotere wateren bevinden, waar directe verstoring van de landbouw afwezig is. Hieronder wordt per verstoringcomponent in detail een toelichting gegeven van de verwachte effecten.

Verstoring

Mogelijke verstoring van Kleine zwaan, Toendrarietgans en Kolgans treedt op onder invloed van geluid en optische verstoring en betreding tijdens winterwerkzaamheden op het land, zoals grondbewerking, aanleg en onderhoud van drainage of (onderhoud aan afrastering). Bij de Smient speelt dit nauwelijks een rol omdat deze dieren overdag op het open water rusten. Dit type bestaand gebruik kan worden gemitigeerd door ze niet uit te voeren in een periode dat de dieren verstoord kunnen worden, d.w.z. in de periode 1 oktober tot 1 maart. Hiervoor wordt in de maatregelen een compensatieregeling voorgesteld. Andere vormen van gebruik, zoals bemesting, beregening, gewasbewerking, gewasverzorging en maaien zullen voornamelijk in de zomermaanden plaatsvinden en daardoor niet tot nauwelijks verstorend zijn voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. De rustplaatsen op het Zuidlaardermeer en het Foxholstermeer en de kleinere wateren in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder zullen geen invloed ondervinden van landbouwkundig gebruik, omdat dat in de buurt van de genoemde plaatsen niet plaatsvindt.

Effectenanalyse en beoordeling Landbouwkundig gebruik t.a.v. Slobeend

Het habitat van de Slobeend bestaat in de winter voornamelijk uit vochtige weilanden en ondiepe plassen. De soort is daarmee niet erg afhankelijk van de gedeelten van het Zuidlaardermeergebied die in landbouwkundig gebruik zijn als grasland. Hieronder wordt per verstoringcomponent in detail een toelichting gegeven van de verwachte effecten.

Verstoring

Mogelijke verstoring van vooral de op de natte graslanden en ondiepe plassen foeragerende Slobeend treedt op onder invloed van geluid en optische verstoring en betreding tijdens winterwerkzaamheden op het land, zoals grondbewerking, aanleg en onderhoud van drainage of (onderhoud aan afrastering). Dit zal echter zelden effect hebben, omdat de meest gebieden waar de slobeend zich in de winter ophoudt niet in landbouwkundig beheer zijn. Dit type bestaand gebruik kan worden gemitigeerd door ze niet uit te voeren in een periode dat de dieren verstoord kunnen worden, d.w.z. in de periode 1 oktober tot 1 maart. Andere vormen van gebruik, zoals bemesting, beregening, gewasbewerking, gewasverzorging en maaien zullen voornamelijk in de zomermaanden. De rustplaatsen op het Zuidlaardermeer en het Foxholstermeer en de kleinere wateren in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder zullen geen invloed ondervinden van landbouwkundig gebruik, omdat dat in de buurt van de genoemde plaatsen niet plaatsvindt.

Tabel 7.3a Tabel met Landbouwkundige gebruik, waarbij is aangegeven of dit gebruik effecten veroorzaakt voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen, anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht.

Activiteit	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrarietgans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustdoelstelling	Smient	Slobeend
Grondbewerking									
Bemesting									
Beregening									
Drainage									
Aanleg drainage									
Onderhoud en vernieuwen drainage									
Gewasbewerking									
Gewasverzorging									
Houden van vee									
Beweiden									
Maaien									
Afrasteringen percelen									
Uitvoeren Ganzenfoerageergebiedenbeleid									
Lozingen	Verbod	Verbod	Verbod	Verbod	Verbod	Verbod	Verbod	Verbod	Verbod
Uitbreiding bedrijf									

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.3b Mitigerende maatregelen Landbouwkundig gebruik

Activiteit	Mitigerende maatregelen (alleen voor binnen de begrenzing)
Grondbewerking	Indien dit verstorend kan zijn, werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageerdoelstelling Kolgans, Toendrarietgans en Kleine zwaan
Bemesting	Zorgdragen voor minimaliseren van de influx van voedingsstoffen in de grotere wateren binnen het Zuidlaardermeergebied ten behoeve van rietlandontwikkeling langs de meeroevers voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger.
Drainage	Zorgdragen voor het op peil blijven van de grondwaterstand in rietlanden voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger.

	Ruimtelijke samenhang			Chemische effecten				Fysische effecten				Verstorende effecten			
Monitoring															
Bewerken /inrichten terrein															
Introductie van soorten															

Effectenanalyse en beoordeling Natuurbeheer t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bestaat voornamelijk uit rietland in verschillende vormen, die in meer of mindere mate als natuur worden beheerd. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger maken daarom vrijwel alleen gebruik van die gedeelten van het Zuidlaardermeergebied die onder het natuurbeheer vallen. Hieronder wordt per verstoringcomponent nog in detail een toelichting gegeven van de te verwachten effecten.

Ruimtelijke samenhang

Op dit moment is er geen sprake van significant oppervlakteverlies van Rietland, gerelateerd aan natuurbeheer. Momenteel worden in verschillende projecten nieuwe rietlanden gecreëerd voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. Een aantal daarvan zijn al in aanzet gerealiseerd. In de toekomst is het de bedoeling dat de oude rietlanden in het kader van maatregelen ten behoeve van de Roerdomp, het Porseleinhoen en de Rietzanger worden 'opgeknapt', bijvoorbeeld door het maaiveld te verlagen. Dit kan een tijdelijk negatief effect betekenen op het habitat van voornamelijk de Rietzanger. Eenzelfde type effect heeft het rietsnijden. Doordat deze invloed tijdelijk is en uiteindelijk tot verbetering van het habitat voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger leidt, in combinatie met het feit dat dit, mits goed uitgevoerd en gemitigeerd (faseren, kleine oppervlakten tegelijk) het aantal broedparen van de Rietzanger niet zal aantasten, zal het effect niet significant zijn. Hiervoor zal op korte termijn een plan moeten worden gemaakt.

Ten aanzien van de ontwikkeling van nieuw leefgebied kan worden opgemerkt dat het beheer van lichte begrazing en niets doen in de nieuw ingerichte Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder niet op korte termijn tot de ontwikkeling van rietland zal leiden. Dit zou kunnen worden bereikt door inplant of inzaai van riet.

Verstoring

Werkzaamheden die leiden tot menselijke aanwezigheid in het Natura 2000-gebied (dempnen en verondiepen van sloten, snoeien, kappen, dunnen van bomen, surveilleren, onderzoek, monitoring) kunnen leiden tot verstoring van het habitat van de Roerdomp, het Porseleinhoen en de Rietzanger. Werkzaamheden die in de winterperiode worden uitgevoerd zullen niet direct verstorend werken op de Rietzanger en het Porseleinhoen, omdat deze trekvogels in de winter niet aanwezig zijn. De Roerdomp is in de winter wel aanwezig en is dan ook gevoelig voor verstoring.

Het rietsnijden of het uitvoeren van inrichtingswerkzaamheden (graven, plaggen, aan- en afvoer van materiaal) in de winter zal dus niet in de buurt van de territoria van de Roerdomp mogen worden uitgevoerd. Dergelijke werkzaamheden zullen ook buiten het broedseizoen van de aangewezen soorten moeten worden uitgevoerd.

Verstorende activiteiten mogen niet in het broedseizoen worden uitgevoerd. Bij de meeste verstorende activiteiten zal gezocht moeten worden naar mitigerende maatregelen, zoals de keuze van de juiste periode van uitvoering. Omdat inrichtingswerkzaamheden (periodiek verlagen van het maaiveld (verandering waterpeil) in de rietlanden, kunstmatige overstromingen en rietsnijden (het laatste vindt bij voorkeur in de winter plaats) noodzakelijk zijn voor de stabiliteit van het voorkomen van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger, en in het kader van te nemen maatregelen vallen, moet hiervoor op korte termijn een plan voor de inrichtingsmaatregelen worden opgesteld, waarin fasering, vriendelijke methoden en mogelijk andere vormen van mitigatie zijn opgenomen. Indien dit zorgvuldig gebeurt, zal er geen (significant) negatief effect optreden voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger, maar juist positieve effecten.

Effectenanalyse en beoordeling Natuurbeheer t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

Het deel van het Zuidlaardermeergebied dat onder het natuurbeheer valt dient als foerageergebied en als rustgebied voor de Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. De foerageergebieden binnen het gebied bevinden zich op dit moment voornamelijk ten westen van het Zuidlaardermeer. Alle grotere wateroppervlakten dienen als rustplaats voor deze watervogels.

Ruimtelijke samenhang

Het Zuidlaardermeergebied is voor de Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient als rustplaats van belang. Als gevolg van het Natuurbeheer zijn er geen (significant) negatieve effecten te verwachten op de ruimtelijke samenhang van het Zuidlaardermeergebied. De Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient foerageren voor een groot deel buiten de grenzen van het gebied in de omringende landbouwgebieden. Voor de staat van instandhouding van de Kolgans in het Zuidlaardermeergebied qua foerageerdoelstelling is het omliggende landbouwgebied op dit moment zeer belangrijk.

Het Natuurbeheer binnen het Zuidlaardermeergebied is de laatste jaren gericht geweest op het creëren van habitat voor moerasvogels en vershraling van de vegetatie. De staat van instandhouding van de aangewezen wintervogels is voor wat betreft de rustfunctie daardoor niet in gevaar. Dit is echter wel ten koste gegaan van het areaal ganzenfoerageergebied. De bemesting van het gebied is voor het grootste deel gestaakt. Hierdoor is binnen het gebied vershraling opgetreden. Meer activiteiten in dit kader (veranderen waterhuishouding, vergraven e.d.) staan in de komende tijd nog te gebeuren. Het gevolg van deze maatregelen is dat de foerageerfunctie van het gebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient verder achteruit zal gaan. Deze achteruitgang wordt nu opgevangen door het omringende landbouwgebied. De foerageergebieden buiten het Natura 2000-gebied zijn vooralsnog voldoende van omvang (zie paragraaf 4.10).

Een negatief effect kan worden veroorzaakt door jaarrond begrazing door vee en schapen. Er zijn situaties bekend dat begrazing de hoeveelheid gewas voor grazende wintervogels aan het begin van de winter zodanig beperkt dat de vogels de gebieden verlaten. De dichtheid van de begrazing die in het gebied wordt toegepast is echter zodanig laag, dat hiervan geen groot effect wordt verwacht. Begrazing houdt bovendien de openheid van het gebied in stand, die ook noodzakelijk is voor de aantrekkingskracht op de aangewezen watervogels. Mits de dichtheid van begrazing vlak voor de winter laag wordt gehouden, zullen geen (significant) negatieve effecten optreden en zullen de watervogels juist profiteren van de begrazing.

Verstoring

Mogelijke verstoring van Kleine zwaan, Toendrarietgans en Kolgans treedt op onder invloed van geluid en optische verstoring als verstoring veroorzakende werkzaamheden uit tabel 7.4 die tijdens de winterperiode plaatsvinden. Bij de Smient speelt dit nauwelijks een rol omdat deze dieren overdag op het open water rusten. De effecten van deze vormen van bestaand gebruik kunnen worden gemitigeerd door ze niet uit te voeren in een periode dat de dieren gestoord kunnen worden, d.w.z. in de periode 1 maart -1 oktober. Bij sommige vormen van bestaand gebruik is de voorkeursperiode juist in de wintermaanden. Dit geldt onder meer voor rietsnijden, en het dunnen en kappen van bomen. De rustplaatsen op het Zuidlaardermeer en het Foxholstermeer en de kleinere wateren in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder zullen door de afstand tot de gebieden, waar deze werkzaamheden uitgevoerd worden, hiervan nauwelijks invloed ondervinden.

Werkzaamheden ten behoeve van de inrichting van het gebied (afgraven bovengrond, plaggen, afvoeren grond en plaggen, dempen/verondiepen van sloten, maaien met afvoer en snoeien, kappen, dunnen van bomen) zullen, als die in de winter plaatsvinden, verstoring kunnen veroorzaken. Deze werkzaamheden dienen dan ook buiten de winterperiode plaats te vinden, als de Kolgans, de Toendrarietgans, de Smient en de Kleine zwaan het gebied hebben verlaten. Indien dit niet mogelijk is, zijn deze werkzaamheden vergunningplichtig.

Effectenanalyse en beoordeling Natuurbeheer t.a.v. Slobeend*Ruimtelijke samenhang*

De slobeend is in de winter voornamelijk aanwezig in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, op en rond de ondiepe plassen in deze polders. Het beheer in de polders is gericht op niets doen. Hoewel er op termijn mogelijk een verdichting van de vegetatie plaats zal vinden door de vorming van rietmoeras, is er op dit moment geen gevaar voor de oppervlakte geschikt foerageergebied voor de slobeend. Er zijn daarom geen effecten te verwachten op de ruimtelijke samenhang van het leefgebied van de Slobeend in de winter.

Verstoring

Werkzaamheden die leiden tot menselijke aanwezigheid in het Natura 2000-gebied (dempen en verondiepen van sloten, snoeien, kappen, dunnen van bomen, surveilleren, onderzoek, monitoring, graven, plaggen, aan- en afvoer van materiaal) kunnen leiden tot verstoring van het habitat van Slobeend. Bij de meeste versturende activiteiten zal gezocht moeten worden naar mitigerende maatregelen, zoals de keuze van de juiste periode van uitvoering. Omdat inrichtingswerkzaamheden als periodiek verlagen van het maaiveld (verandering waterpeil) in de rietlanden, kunstmatige overstromingen en rietsnijden (het laatste vindt bij voorkeur in de winter plaats) noodzakelijk zijn voor de stabiliteit van de aangewezen moerasvogels (zie voorgaand), en in het kader van te nemen maatregelen vallen, moet hiervoor op korte termijn een plan voor de inrichtingsmaatregelen worden opgesteld, waarin fasering, vriendelijke methoden en mogelijk andere vormen van mitigatie zijn opgenomen waarbij tevens rekening wordt gehouden met de in het gebied foeragerende en rustende Slobeenden. Indien dit zorgvuldig gebeurt, zal er geen (significant) negatief effect optreden voor Slobeend, maar juist positieve effecten.

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.5b Mitigerende maatregelen Natuurbeheer

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Rietlandverbetering	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 31 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp en rustende Slobeenden Fasieren van de uitvoering ten behoeve van de draagkracht voor broedende Roerpomp, Porseleinhoen en Rietzanger volgens een te ontwikkelen plan
	Indien dit verstorend kan zijn, werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans, Smient en Slobeend
Rietlandontwikkeling	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 31 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger Indien kans op verstoring in de winterperioden, niet in de buurt van territoria van Roerdomp Fasieren van de uitvoering ten behoeve van draagkracht voor broedende Roerpomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Indien dit verstorend kan zijn, werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans, Smient en Slobeend
Afvoeren grond en pluggen	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 31 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp Fasieren van de uitvoering ten behoeve van Roerpomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans, Smient en Slobeend
Dempen van sloten	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans, Smient en Slobeend
Verondiepen van sloten	Indien dit verstorend kan zijn, werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans, Smient en Slobeend
Veranderen waterpeil	Geen aantasting van leefgebied van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Zorgdragen voor het behoud van voldoende plas-dras foerageergebied voor de Smient en Slobeend
Maaien met afvoer	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans, Smient en Slobeend
Snoeien, kappen, dunnen van bomen	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans, Smient en Slobeend
Niets doen	Zorgdragen voor het behoud van rust- en foerageergebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans en Smient, broedgebied voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger.
Begrazen	Dichtheid van begrazing vlak voor de winter laag houden ten behoeve van de foerageerdoelstelling van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kogans en Smient
Surveilleren	Minimaliseren van de effecten van verstoring op alle vogelsoorten
Onderzoek	Minimaliseren van de effecten van verstoring op alle vogelsoorten
Monitoring	Minimaliseren van de effecten van verstoring op alle vogelsoorten

7.6 Effecten en beoordeling Faunabeheer en schadebestrijding

In grote delen van het Zuidlaardermeergebied vindt geen beheer en schadebestrijding meer plaats. Dit zijn de gebieden die zijn ingericht als natuur en in beheer zijn bij Stichting Het Groninger Landschap (SGL). Indien noodzakelijk en wenselijk kan er door de beheerders (SGL) besloten worden om in bepaalde deelgebieden tijdelijk faunabeheer toe te passen. Dit zal dan altijd worden uitgevoerd binnen de dan geldende wettelijke kaders. Hieronder is aangegeven welke potentiële effecten er dan op kunnen treden en welke maatregelen er genomen kunnen worden om negatieve effecten te voorkomen.

Effectenanalyse en beoordeling Faunabeheer t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bestaat voornamelijk uit rietland in verschillende vormen van ontwikkeling. In en om dit rietland zouden in principe effecten van faunabeheer en schadebestrijding kunnen optreden. Hieronder wordt per verstoringcomponent nog in detail een toelichting gegeven van de verwachte effecten.

Verstoring

Alle vormen van bestaand gebruik in het kader van faunabeheer en schadebestrijding die potentieel verstorend zijn, kunnen voldoende gemitigeerd worden om te worden toegestaan zonder vergunning, door in het broedseizoen (15 maart-31 juli) ruim buiten het broedgebied van de drie aangewezen rietvogels te blijven en jaarrond een zone te respecteren om het leefgebied van de Roerdomp. Eieren rapen en schudden vindt niet plaats in de rietlanden.

Effectenanalyse en beoordeling faunabeheer t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

Verstoring

Gebruik van geweer tijdens het faunabeheer kan een verstorend effect hebben op foeragerende en/of rustende Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. Verstoring kan bij deze vormen van gebruik ook optreden door de aanwezigheid van mensen en honden en indien het beheer wordt uitgevoerd in de nachtelijke uren met kunstlicht. Ook kan verstoring onder invloed van menselijke aanwezigheid optreden.

Verstoringseffecten kunnen worden voorkomen door beheer met gebruik van geweer toe te passen buiten de periode dat Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient aanwezig zijn in het gebied rond het Zuidlaardermeergebied (1 oktober- 1 maart). Dit is niet altijd mogelijk. Het is dan mogelijk een zodanige afstand te houden tot foerageerplekken van de Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient, dat geen significante verstoring meer optreedt. Deze afstand bedraagt 500 meter. Ook dienen nachtelijke activiteiten met kunstlicht binnen het Natura 2000-gebied te worden voorkomen. Bij het aanwenden van deze vorm van schadebestrijding buiten het Natura 2000-gebied zal deze zodanig moeten worden toegepast dat er geen lichtverstoring optreedt binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied.

Effectenanalyse en beoordeling Faunabeheer t.a.v. Slobeend

Het habitat van de Slobeend bestaat uit vochtige graslanden en ondiepe gedeelten van de plassen binnen het gebied. Vooral in het agrarische gebied zouden in principe effecten van Faunabeheer en schadebestrijding kunnen optreden, hoewel de kans hierop klein is, omdat de slobeenden zich in de winter voornamelijk ophouden in de Kropswolderbuitenpolder en de

Mitigerende voorwaarden

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.7b Mitigerende maatregelen Faunabeheer

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Schadebestrijding met gebruikmaking van geweer	Gebieds- en tijdszoning ten behoeve van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger: deze is gegarandeerd als de activiteit niet plaatsvindt binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied Gebieds- en tijdszoning ten behoeve van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient: aanhouden voorgeschreven afstand van 500 m tot groepen van deze soorten binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied
Schadebestrijding in combinatie met gebruik kunstlicht	Gebieds- en tijdszoning ten behoeve van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger: deze is gegarandeerd als de activiteit niet plaatsvindt binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied en lichtverstoring niet verder reikt dan de grens van het Natura 2000-gebied Gebieds- en tijdszoning ten behoeve van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient: deze is gegarandeerd als de activiteit niet plaatsvindt binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied en lichtverstoring niet verder reikt dan de grens van het Natura 2000-gebied
Schadebestrijding in combinatie met gebruik van honden en menselijke verplaatsing in en rond het Natura 2000-gebied	Gebieds- en tijdszoning ten behoeve van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger: deze is gegarandeerd als de activiteit niet plaatsvindt binnen de grenzen van het Zuidlaardermeergebied Gebieds- en tijdszoning ten behoeve van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient: aanhouden voorgeschreven afstand van 500 m tot groepen van deze soorten binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied

7.7 Effecten en beoordeling Landrecreatie

In het Zuidlaardermeergebied (Onnerpolder, Oostpolder, Polder Wolfsbarge) vindt binnen en buiten het Zuidlaardermeergebied Landrecreatie plaats. De recreanten zijn gelokaliseerd aanwezig in het gebied, en bestaan voor een groot deel uit fietsers en wandelaars. Het gebied wordt niet in grote mate doorsneden door toegankelijke wegen en paden. De recreatie buiten het gebied vindt voornamelijk plaats rond de recreatieve voorzieningen. De mogelijke effecten liggen vrijwel uitsluitend in de categorie 'verstoring'.

Verstoringscomponenten tabel Landrecreatie

In tabel 7.8 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van bestaand gebruik in relatie tot Landrecreatie.

Effectenanalyse en beoordeling Landrecreatie t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

De habitats van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bestaan voornamelijk uit rietland in verschillende vormen. De rietlanden bevinden zich rond het meer en zijn meestal moeilijk toegankelijk voor recreanten.

Verstoring

Verreweg de meeste vormen van Landrecreatie vinden plaats op bestaande wegen en paden, die vrij toegankelijk zijn, of rondom de recreatieve voorzieningen. Gezien het feit dat de leefgebieden van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger op relatief grote afstand van deze paden en voorzieningen liggen, worden als gevolg van Landrecreatie geen grote effecten verwacht op deze vogels. Deze vormen van gebruik worden daarom als groen gemerkt in tabel 7.9a.

Mountainbiken en vooral motorcrossen zijn potentieel sterk versturende activiteiten. Als ze op bestaande wegen en paden worden uitgevoerd, zijn er echter nauwelijks negatieve effecten te verwachten. Buiten de openbare wegen is bij wet motorcrossen verboden. De controle hierop zal worden opgenomen in een handhavingsplan dat op dit moment wordt gemaakt.

Het vliegen met modelvliegtuigjes kan zeer versturend werken op broedende vogels. Het vliegen met modelvliegtuigjes wordt daarom verboden. De controle hierop zal worden opgenomen in een nog op te stellen handhavingsplan.

Het gebruik van drones is de laatste jaren enorm in opkomst. Het is aannemelijk dat het gebruik van drones, waaronder ook modelvliegtuigen, in en rondom natura 2000 gebieden significant negatieve effecten kan hebben. In beginsel is het daarom niet toegestaan om met drones te vliegen boven natura 2000 gebieden. De controle op het gebruik van drones zal worden opgenomen in een nog op te stellen handhavingsplan.

Het gebruik van drones door een terrein beherende organisaties is vrijgesteld van de vergunningplicht, echter enkel en alleen ten behoeve voor de uitvoering van herstelmaatregelen welke nodig zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Voorgaande geldt alleen in het geval het gebruik van drones minder negatieve gevolgen heeft voor de instandhoudingsdoelstellingen dan een andere onderzoeksmethode.

Verstoring kan optreden wanneer mensen de recreatieve voorzieningen en de paden verlaten om zich in de rietlanden op te houden. Vooral wanneer buiten de daartoe aangewezen gebiedsdelen met loslopende honden wordt gerecreëerd, kan er ernstige verstoring van vooral Roerdomp en Porseleinhoen optreden. Gezien de ligging van de leefgebieden van deze soorten is de kans daarop gering. Wanneer dit toch gebeurt kan mogelijk een significant negatief effect optreden. Het recreëren met loslopende honden is daarom buiten de daarvoor aangewezen gebiedsdelen verboden. Het betreden van de rietlanden buiten de daarvoor aangewezen plekken is eveneens verboden.

Evenementen kunnen versturende effecten hebben. De evenementen die onder bestaand gebruik vallen zijn 'Swing-In Zuidlaardermeer' en 'Dancing Zuidlaardermeer'. Bij deze evenementen wordt gevaren tussen verschillende locaties en deelevenementen langs het meer. Bij 'Swing-In Zuidlaardermeer' wordt geen muziek gemaakt op het water. Wanneer evenementen (deels) plaatsvinden binnen het Zuidlaardermeergebied, moet bij het toestaan van deze vorm van gebruik rekening worden gehouden met eventuele versturende effecten, die mogelijk een significant negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. Op dit moment geeft de frequentie (enkele keren per jaar) en de vorm waarin de evenementen worden gehouden geen aanleiding om de bestaande evenementen alsnog vergunningplichtig te stellen. Evenementen dienen echter wel cumulatief ecologisch te worden getoetst. Daarom worden nieuwe evenementen of evenementen die in een veranderde vorm worden gehouden vergunningplichtig gesteld.

Effectenanalyse en beoordeling Landrecreatie t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

De periode waarin Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient in en om het Natura 2000-gebied aanwezig zijn, valt buiten het toeristische hoogseizoen. De meeste vormen van Landrecreatie komen weinig voor in deze periode. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van Landrecreatie verwacht.

Verstoring

Buiten het toeristische seizoen wordt voornamelijk regelmatig gewandeld en gefietst op wegen en paden door vooral de lokale bevolking en dagjesmensen. Er wordt ook gebruik gemaakt van de vogelkijkhutten. Wanneer er niet van de paden wordt afgeweken, heeft dit geen verstoringseffect op Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. Wandelen met hond kan een verstoringseffect hebben als de hond niet aangelijnd is. Het wandelen met onaangelijnde hond wordt daarom verboden. Evenementen spelen in het winterseizoen op dit moment geen rol van betekenis, maar kunnen, vooral als ze rond het Zuidlaardermeer worden gehouden een (significant) negatief effect hebben. Nieuwe evenementen worden in dit kader dan ook vergunningplichtig gesteld.

Effectenanalyse en beoordeling Landrecreatie t.a.v. Slobeend

De periode waarin de overwinterende Slobeenden in en om het Natura 2000-gebied aanwezig zijn, valt buiten het toeristische hoogseizoen. De meeste vormen van Landrecreatie komen weinig voor in deze periode. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van Landrecreatie verwacht.

Verstoring

Buiten het toeristische seizoen wordt voornamelijk regelmatig gewandeld en gefietst op wegen en paden door vooral de lokale bevolking en dagjesmensen. Er wordt ook gebruik gemaakt van de vogelkijkhutten. Wanneer er niet van de paden wordt afgeweken, heeft dit geen verstoringseffect op de Slobeend. Wandelen met hond kan een verstoringseffect hebben als de hond niet aangelijnd is. Het wandelen met onaangelijnde hond wordt daarom verboden.

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.9b Mitigerende maatregelen Landrecreatie

Activiteit	Aangewezen soort	Mitigerende maatregelen
(Muziek) evenementen		Nieuwe evenementen of evenementen waarvan de vorm ten opzichte van 2005 sterk is gewijzigd moeten worden getoetst in het kader van de natuurbeschermingswet en worden daarom vergunningplichtig gesteld
Natuurexcursies		Voorkomen van verstoring van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger in het broedseizoen van 15 maart tot 31 juli. Voorkomen van verstoring van Roerdomp buiten het broedseizoen Voorkomen van verstoring van rustende of foeragerende Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend van 1 oktober tot 1 maart

7.8 Waterrecreatie

In het Zuidlaardermeergebied vindt binnen en buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied Waterrecreatie plaats. De recreanten zijn verspreid aanwezig op het Zuidlaardermeer en de overige vaarwegen. Het gebied wordt bevaren met voornamelijk zeilboten en motorboten, meestal afkomstig vanuit de aan het meer gelegen woonwijken en de bij de recreatievoorzieningen horende jachthavens en verhuurbedrijven. De mogelijke effecten van waterrecreatie liggen vrijwel uitsluitend in de categorie verstoring.

Verstoringscomponenten tabel waterrecreatie

In tabel 7.10 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van bestaand gebruik in relatie tot Waterrecreatie.

Effectenanalyse en beoordeling waterrecreatie t.a.v. Roerdomp

Roerdompen foerageren in het broedseizoen hoofdzakelijk langs rietkragen. Zij zijn hier zeer verstoringsgevoelig en kunnen – op basis van onderzoek, verricht in De Weerribben en De Wieden en veldervaring – tot een afstand van ca. 300 m verstoord worden door wandelaars of fietsers vanaf paden, of waterrecreanten via vaarwegen (Van der Hut 2009, van der Hut *et al.* 2011). Het areaal verstoord gebied langs vaarwegen, wandel- of fietspaden hangt sterk af van het landschap. In open en halfopen weide- en moerasgebieden met sloten en rietkragen kan een Roerdomp tot op ca. 300 m verstoord worden. Vanaf een kanoroute, die langs opgaand moeras voert met afgeschermd sloten en petgaten is de verstoringsafstand aanzienlijk geringer. In deze situatie lijkt 50 m reëel. Ook de bezoekfrequentie speelt een grote rol. Bij één tot enkele passages binnen 50 m afstand per week blijven verstoringen beperkt tot een tijdelijk effect. Bij een hogere frequentie worden geschikte terreindelen niet meer gebruikt en neemt de broeddichtheid af. Moerasoever van meren en plassen kunnen door recreatievaart veel verstoring ondervinden. Roerdompen vinden in deze situatie vooral geschikt foerageergebied in ondiepe baaien en inhammen, die voor recreanten moeilijk of niet toegankelijk zijn.

Projectie van een verstoringafstand van 300 m op geschikt foerageergebied in het Zuidlaardermeer laat zien dat de Roerdomp met name in de oostelijke oeverlanden verstoring kan ondervinden van recreatievaart (zie overzichtskaart 17). Hieronder wordt per type recreatie hier dieper op ingegaan.

Varen met zeil- en motorboten

Gezien het feit dat dichtbij de rietzones het meer te ondiep is voor wat grotere boten wordt verwacht dat de verstoring die hiervan uitgaat niet zeer groot zal zijn. Hoewel de verstoringcontour voor Roerdomp ook deels over het Drents Diep en de geul naar Leinewijk (turfvaart-toervaart) valt is het niet de verwachting dat dit leidt tot significant negatieve effecten op het instandhoudingsdoel van de Roerdomp. De vaaractiviteiten op deze locaties kunnen derhalve zonder voorwaarden worden voortgezet.

Kano's en roeiboten

De kans bestaat wel dat wanneer kano's en roeiboten zich regelmatig dichtbij het leefgebied van Roerdomp begeven (zie overzichtskaart 17), de ontstane verstoringcontour een deel van potentieel leefgebied ongeschikt maakt. Deze vorm van verstoring is naar verwachting niet groot indien er een afstand van 50 m wordt aangehouden vanaf de oevers waar roerdompen foerageren. Aan het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren.

Kitesurfen

Van Kitesurfen is bekend dat de verstoringafstand groot is en dat deze activiteit significant negatieve effecten kan hebben op de rust van pleisterende watervogels. Om de mogelijkheden voor kitesurfen in het Zuidlaardermeergebied te onderzoeken heeft de provincie Groningen een aanvullende studie laten uitvoeren naar de mogelijke effecten van kitesurfen op Roerdomp. De volledige studie is opgenomen in bijlage 2. Uit de studie komt naar voren dat deze activiteit schadelijk is binnen de risicozone van Roerdomp zoals aangegeven in overzichtskaart 17.

Uitgaande van de genoemde studie wordt de activiteit kitesurfen jaarrond toegestaan in een begrensd gebied aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 12). De overige delen van het Zuidlaardermeer blijven jaarrond verboden voor kitesurfers (zie ook overzichtskaart 12).

Windsurfen

Ten aanzien van windsurfen op het open water van het Zuidlaardermeer wordt geadviseerd om deze activiteit niet uit te voeren binnen de risicozone van Roerdomp zoals aangegeven in overzichtskaart 17. Aan het publiek wordt daarom gevraagd een afstand van 300 m tot het leefgebied van Roerdompen te respecteren en deze niet te overschrijden.

Snelle watersport

Snelle watersport als snel varen met speedboten, of waterskiën is vanwege geluidsbelasting en mogelijk extra golfslagvorming ongewenst voor rietoevers. Dit kan indirect een nadelig effect hebben op de instandhoudingsdoelen van de Roerdomp. Snelle watersport dient daarom gereguleerd te worden, en dient ruim buiten de leefgebieden van de Roerdomp plaats te vinden (500 m). Aangezien snelle watersport op dit moment op het Zuidlaardermeer en de daarvoor geschikte wateren daaromheen verboden is en de effecten op dit moment als niet groot worden ingeschat, hoeven hiervoor geen extra regels te worden gesteld. Wel moet worden opgemerkt dat de handhaving in dit opzicht op dit moment te kort schiet en zal worden verbeterd.

Watersporevenementen

Watersporevenementen, zoals zeilwedstrijden binnen de Natura 2000-begrenzing kunnen zowel 's-zomers als 's-winters effect hebben op aangewezen soorten. Dit is afhankelijk van de aard en omvang van de evenementen en wedstrijden. Verstoringcomponenten die hierbij een rol kunnen spelen zijn verstoring onder invloed van geluid, optische verstoring, lichtverstoring en verontreiniging (afval en dergelijke). De beperktheid van het aantal evenementen en de vorm waarin ze binnen het bestaand gebruik worden gehouden geeft geen aanleiding de bestaande evenementen vergunningplichtig te stellen. Evenementen dienen echter wel cumulatief ecologisch te worden getoetst. Daarom worden nieuwe evenementen of evenementen die in een veranderde vorm worden gehouden vergunningplichtig gesteld.

Schaatsen en aanverwante ijssporten

Schaatsen en aanverwante ijssporten kunnen in de winter verstorend werken op het leefgebied van de Roerdomp, die naar de huidige inzichten vooral standvogel is. In de winterperiode is de soort extra gevoelig. Net als bij de overige vormen van Waterrecreatie, is het mogelijk deze verstoring te mitigeren door een zonerings van 300 m in te stellen rondom het risicogebied van de Roerdomp (zie overzichtskaart 17). Indien schaatsroutes buiten deze zonerings worden uitgezet, en het publiek gewezen wordt op de leefgebieden van de Roerdomp, is de kans op verstoring van deze soort klein, en hoeft het houden van schaatsevenementen en andere ijssport niet vergunningplichtig te worden gesteld.

Effectenanalyse en beoordeling waterrecreatie t.a.v. Porseleinhoen en Rietzanger

Het Porseleinhoen houdt zich op in halfopen lage moerasvegetaties, die door meer opgaande oevervegetaties, zoals rietkragen, afgeschermd worden van recreanten in openbaar vaarwater. Rietzangers broeden tot op zeer korte afstand van vaarwegen en paden (minder dan 25 m). De verstoringgevoeligheid van beide soorten is daarom zeer beperkt. Verstoring van Porseleinhoen en Rietzanger door vaarrecreatie is derhalve niet aan de orde.

Effectenanalyse en beoordeling waterrecreatie t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans en Kolgans

De periode waarin Kleine zwaan, Toendrarietgans en Kolgans in en om het Zuidlaardermeergebied aanwezig zijn (oktober t/m maart), valt grotendeels buiten het toeristische hoogseizoen. Verder slapen de dieren 's nachts op het open water en vertrekken naar c.q. arriveren vanuit de foerageergebieden in de omgeving in de schemerperiode. Zij ondervinden daarom geen hinder van recreatievaart op het open water overdag. Verstoring van voornoemde soorten door vaarrecreatie is derhalve niet aan de orde.

Effectenanalyse en beoordeling waterrecreatie Smient

Vaarrecreatie algemeen

Smienten slapen en rusten overdag op het open water van het Zuidlaardermeer en kunnen daarom wel verstoring ondervinden van recreatievaart. Smienten zijn in het gebied aanwezig van medio september tot medio april. Hoewel het effect ervan groot kan zijn bij herhaling, wordt er tijdens de wintermaanden (november t/m februari) niet veel gevaren. In deze maanden is de kans op verstoring beperkt. Wel kan er in het naseizoen (medio september t/m oktober) en voorseizoen (maart t/m medio april) een overlap optreden tussen de aanwezigheid van smienten en vaartuigen op het Zuidlaardermeer. Met name in deze periode kan de watersport verstorend zijn voor rustende smienten. Daarom wordt aan het varende publiek gevraagd om in het winterhalfjaar (1 oktober - 1 april) de winterrustgebieden van Smient zo veel mogelijk te respecteren. Het gaat met name om de zuidelijke delen van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 18).

Kitesurfen

Van Kitesurfen is bekend dat de verstoringafstand groot is en dat deze activiteit significant negatieve effecten kan hebben op de rust van pleisterende watervogels. Om de mogelijkheden voor kitesurfen in het Zuidlaardermeergebied te onderzoeken heeft de provincie Groningen een aanvullende studie laten uitvoeren naar de mogelijke effecten van deze activiteit op rustende watervogels, met name Smient. De volledige studie is opgenomen in bijlage 2. Uit de studie komt naar voren dat Smienten in het Zuidlaardermeer aanwezig zijn van medio september tot medio april. In deze periode is het aantal vaarrecreanten gering, met uitzondering van kitesurfers. Voor behoud van draagkracht voor Smienten is het daarom noodzakelijk dat kitesurfactiviteiten zodanig beperkt blijven dat een deel van het meer met voldoende omvang en een onverstoorde bufferzone gehandhaafd blijft. Smienten rusten overdag in het zuidelijk deel van het Zuidlaardermeer. Gelet op de ruimte die nodig is voor het aantal Smienten en het zoneringsadvies van 700 m voor kitesurfers (zie bijlage 2) dient minimaal de zuidelijke helft van het Zuidlaardermeer gevrijwaard te blijven van kitesurfactiviteiten in de periode half september t/m half april. Dit gebied is aangegeven in figuur 16.

Uitgaande van de genoemde studie wordt de activiteit kitesurfen jaarrond toegestaan in een begrensd gebied aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 12). De overige delen van het Zuidlaardermeer blijven jaarrond verboden voor de activiteit kitesurfen.

Watersportevenementen

Het is mogelijk dat watersportevenementen en zeilwedstrijden, die in de maanden oktober tot en met maart, worden gehouden verstorend werken op de Smient, die overdag op het Zuidlaardermeer rust. Verstoringcomponenten die hierbij een rol kunnen spelen zijn verstoring onder invloed van geluid, optische verstoring, lichtverstoring en verontreiniging (afval en dergelijke). Op dit moment wordt er slechts één wedstrijd gehouden in de wintermaanden (Oliebollenwedstrijden in de laatste week van november). Het effect daarvan is gering, omdat deze wordt gehouden op het noordelijk deel van het meer, buiten de voorkeurslocaties voor rustende Smienten.

Nieuwe evenementen en wedstrijden die verstorend kunnen zijn dienen (in cumulatie) te worden getoetst en worden vergunningplichtig gesteld.

Effectenanalyse en beoordeling waterrecreatie t.a.v. Slobeend

De periode waarin de Slobeend als niet-broedvogel in en om het Zuidlaardermeergebied aanwezig zijn, valt buiten het toeristische hoogseizoen. De meeste vormen van waterrecreatie komen daardoor weinig voor in deze periode. Bovendien houden de overwinterende Slobeenden zich het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar geen waterrecreatie plaatsvindt. Hierdoor worden geen (significant) negatieve effecten van waterrecreatie verwacht.

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Varen met zeilboten	In het winterhalfjaar (1 oktober-1 april): varen buiten de winterrustgebieden voor Smient in het zuidelijk deel van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 18). Het publiek wordt gevraagd om deze winterrustgebieden te respecteren.
Varen met motorboten	In het winterhalfjaar (1 oktober - 1 april): varen buiten de winterrustgebieden voor Smient in het zuidelijk deel van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 18). Het publiek wordt gevraagd om deze winterrustgebieden te respecteren.
Windsurfen	Als richtlijn wordt een afstand van 300 m aangehouden tot leefgebied van Roerdomp (zie overzichtskaart 17). Het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren. In het winterhalfjaar (half september - half april): varen buiten de winterrustgebieden voor Smient in het zuidelijk deel van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 18). Het publiek wordt gevraagd om deze winterrustgebieden te respecteren
Kitesurfen	Alleen toegestaan in een begrensd gebied aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 12).
Kanoën en roeien	Als richtlijn wordt een afstand van 50 m aangehouden tot leefgebied van Roerdomp (zie overzichtskaart 17). Het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren.
Schaatsen	Als richtlijn wordt een afstand van 300 m aangehouden tot leefgebied van Roerdomp (zie overzichtskaart 17). Het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren.
Ijszeilen	Als richtlijn een afstand van 300 m aangehouden tot leefgebied van Roerdomp (zie overzichtskaart 17). Het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren.
Ijssurfen	Indien aanwezig in de meeroever wordt als richtlijn een afstand van 300 m aangehouden tot leefgebied van Roerdomp . Het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren.

7.9 Sportvissen

In het Zuidlaardermeergebied vindt binnen en buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied Sportvissen plaats. De sportvissers zijn diffuus aanwezig in het gebied, en vissen vanaf de oever en vanaf boten. Hierbij dient te worden opgemerkt dat ten aanzien van verstoring onder invloed van de verschillende vismethoden wordt aangesloten bij de effectenanalyse van de Beroepsvisserij (paragraaf 7.10).

Verstoringscomponenten tabel Sportvissen

In tabel 7.12 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van bestaand gebruik in relatie tot Sportvissen.

Tabel 7.12 Tabel met verstoringcomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten bij Sportvissen

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verziltig	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Overdag vissen																				
Nachtvissen																				

Effectenanalyse en beoordeling Sportvissen t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bevindt zich in rietland in verschillende vormen. De rietlanden bevinden zich rond het meer en zijn niet of nauwelijks toegankelijk voor vissende recreanten.

Verstoring

Overdag vissen vanaf de oevers van het Zuidlaardermeer en vanaf boten kan geluid- en optische verstoring veroorzaken. Hierdoor is het mogelijk dat er negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger zijn. Deze soorten zijn dagactief en rusten 's nachts in de beschutting van rietzomen. 's Nachts vissen vanaf de oever van het Zuidlaardermeer en vanaf boten kan daardoor verstoring van deze rustende dieren veroorzaken onder invloed van geluid en licht, evenals optische verstoring. Om verstoring van de Roerdomp, en de Porseleinhoen te voorkomen is het wenselijk afstand te houden tot bekend leefgebied van deze soorten. Negatieve effecten op de Rietzanger zijn niet te verwachten, wanneer de rietzones niet worden betreden. Indien afstand wordt gehouden tot leefgebied van Roerdomp en Porseleinhoen, worden er gezien de aard en omvang van Sportvissen als bestaand gebruik geen (significant) negatieve effecten op de doelstellingen voor deze soorten verwacht.

Effectenanalyse en beoordeling Sportvissen t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

De periode waarin Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient in en om het Natura 2000-gebied aanwezig zijn, valt buiten het hoogseizoen van het Sportvissen. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van Sportvissen verwacht.

Verstoring

Sportvissen dat in de winter plaats vindt kan verstorend zijn voor rustende watervogels. De overdag op het water rustende Smienten zijn dan kwetsbaar voor verstoring. In de nacht zijn Kleine zwaan, Toendrarietgans en Kolgans gevoelig voor verstoring op het water. Indien 's winters voldoende afstand wordt gehouden tot rustende Smienten worden geen nadelige effecten verwacht. Nachtvissen is niet toegestaan van 1 oktober tot 1 maart.

Effectenanalyse en beoordeling Sportvissen t.a.v. Slobeend

De periode waarin de Slobeend als niet-broedvogel in en om het Zuidlaardermeergebied aanwezig zijn, valt buiten het hoogseizoen voor het sportvissen. De overwinterende Slobeenden houden zich het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar geen sportvisserij plaatsvindt. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van de sportvisserij verwacht.

Verstoring

Sportvisserij die in de winter plaats vindt kan verstorend zijn voor de slobeend. Foeragerende Slobeenden zijn kwetsbaar voor verstoring. De overwinterende Slobeenden houden zich echter het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar geen sportvisserij plaatsvindt. Hierdoor worden geen (significant) negatieve effecten van sportvisserij verwacht.

Tabel 7.13a Tabel met activiteiten in het kader van Sportvissen, waarbij is aangegeven of deze activiteiten effecten geven voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen, anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht

Activiteit	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrarrietgans	Kolganzen foerageerdoelstelling	Kolganzen rustdoelstelling	Smient	Slobeend
Overdag vissen									
Nachtvissen									

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.13b Mitigerende maatregelen Sportvissen

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Overdag vissen	Als richtlijn wordt een afstand van 300 m aangehouden tot leefgebied van Roerdomp (zie overzichtskaart 17). Het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren. In het winterhalfjaar (half september - half april): sportvissen buiten de winterrustgebieden voor Smient in het zuidelijk deel van het Zuidlaardermeer (zie overzichtskaart 18). Het publiek wordt gevraagd om deze winterrustgebieden te respecteren
Nachtvissen	Nachtvissen op de grotere wateren niet toegestaan in de periode 1 oktober tot 1 maart voor rustende Kolganzen, Toendrarrietganzen, Kleine zwanen en Slobeenden

7.10 Beroepsvisserij

De beroepsvisserij in het gebied beperkt zich tot één beroepsvisser met boot. Als gevolg van de gebruikte vismethoden kan er lichte verstoring optreden van de aangewezen vogelsoorten. Voor de verkoop aan huis worden er gezien de beperkte omvang van dit gebruik geen (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de aangewezen soorten verwacht.

Verstoringscomponenten tabel beroepsvissen

In tabel 7.14 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij diverse activiteiten van de Beroepsvisserij.

Tabel 7.14 Tabel met verstoringcomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten van de Beroepsvisserij

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vernesting	Verzoëting	Verziltting	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Elektrovissen																				
Fuiken																				
Lijnen																				
Verkoop aan huis																				

Effectenanalyse en beoordeling Beroepsvisserij t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bevindt zich in rietland in verschillende vormen. De rietlanden bevinden zich rond het meer en worden niet betreden door de beroepsvisser.

Verstoring

Het is mogelijk dat er optische verstoring optreedt van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger, wanneer de beroepsvisser dichtbij het leefgebied vist gebruik makend van de methoden electrovissen, vissen met fuiken en vissen met lijnen. De Roerdomp is het meest gevoelig voor deze verstoring. Negatieve effecten op de Rietzanger zijn niet te verwachten, wanneer de rietzones niet betreden worden. Indien enige afstand in acht wordt genomen indien in de meeroever territoria liggen van Roerdomp en Porseleinhoen worden er gezien de aard en omvang van de Beroepsvisserij als bestaand gebruik geen (significant) negatieve effecten op de doelstellingen voor deze soorten verwacht.

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vernesting	Verzoeting	Verziltig	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
datie																				
Woonarken																				
Horeca voorziening																				
Koek en Zopie																				
Jachthaven																				
Botenverhuur																				
Botenstalling																				
Museum																				

Effectenanalyse en beoordeling toeristische recreatieve voorzieningen t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bevindt zich in rietland in verschillende vormen. De leefgebieden van de Roerdomp en het Porseleinhoen bevinden zich niet in de directe nabijheid van de toeristische recreatieve voorzieningen.

Ruimtelijke samenhang

Op dit moment is er geen sprake van significant oppervlakteverlies van geschikt rietland voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger, gerelateerd aan de aanwezigheid van de Recreatieve voorzieningen. Geschikt leefgebied voor Roerdomp en Porseleinhoen bevinden zich aan de Westoever van het meer, buiten de directe invloedssfeer van de Bloemert, daarvan afgescheiden door een breed moerasbos. Het is onwaarschijnlijk dat er (significant) negatieve invloed uitgaat van deze recreatieve voorziening op deze leefgebieden. Hetzelfde geldt voor de Woonarken die in de zomerperiode worden verhuurd. De noodzakelijke uitbreiding van leefgebied voor de genoemde twee soorten zullen onder meer door de aanwezigheid van de Recreatieve voorzieningen aan het Zuidlaardermeer lastig te realiseren zijn. Deze zullen buiten de directe invloedssfeer moeten komen te liggen, bijvoorbeeld in de Natuurontwikkelingsgebieden in de Westerbreekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder. Hiervoor is voldoende ruimte voorhanden. In deze zin treden dus ook geen (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. Gezien de mobiliteit van de soorten zijn ook geen effecten te verwachten in de zin van versnippering van leefgebied.

Verstoring

Directe verstoring van het leefgebied van de Roerdomp, het Porseleinhoen veroorzaakt door de recreatieve voorzieningen door licht, geluid of betreding zijn door de afstand tot de

recreatieve voorzieningen niet te verwachten. Rietzangers broeden ook dicht bij de voorzieningen, maar zijn in dergelijke aantallen in het gebied aanwezig, dat op deze soort ook geen (significant) negatieve effecten te verwachten zijn. Indirecte verstoring doordat mensen die verblijven in de voorzieningen uitzwermen en vormen van Land- of Waterrecreatie bedrijven over het gebied kan echter wel optreden. Deze effecten zijn beschreven in de desbetreffende paragrafen. Bij de realisatie van nieuwe leefgebieden is het mogelijk, deze te leggen op plaatsen waar de verstoring vanuit de recreatieve voorzieningen niet zal optreden.

Vanuit de recreatieve voorzieningen zijn geen directe versturende (significant) negatieve effecten te verwachten. Wanneer er op het Zuidlaardermeer geschaatst kan worden, is er Koek en Zopie aanwezig. Deze kan optische verstoring en verstoring onder in vloed van geluid van de Roerdomp veroorzaken. Omdat dit zeer zelden voorkomt, en indien de plaatsing zodanig wordt gekozen dat de beïnvloeding niet zal optreden (handhaven bufferzone van 300 m naar leefgebied, wordt er hierdoor geen (significant) negatief effect op de instandhoudingsdoelen van de Roerdomp verwacht.

Effectenanalyse en beoordeling toeristische recreatieve voorzieningen t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

De periode waarin Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient in en om het Natura 2000-gebied aanwezig zijn, valt buiten het hoogseizoen van het gebruik van de recreatieve voorzieningen. Hierdoor worden weinig tot geen directe (significant) negatieve effecten uitgaande van de recreatieve voorzieningen verwacht.

Verstoring

Directe verstoring van het leefgebied van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient veroorzaakt door de recreatieve voorzieningen door licht, geluid of betreding zijn door de afstand tot de recreatieve voorzieningen nauwelijks te verwachten. Directe verstoring zou kunnen optreden door direct uitstraling van fel licht over het water van het Zuidlaardermeer, waardoor rustende vogels 's nachts de verlichte plekken op het meer zullen gaan mijden. Het is niet bekend of dit verschijnsel op dit moment optreedt. Het is mitigeerbaar door deze directe uitstraling te voorkomen. In de winterperiode worden de woonarken, met uitzondering van één woonark, van het meer gehaald. Andere woonarken liggen buiten de Natura 2000-begrenzing. Hierdoor worden geen versturende effecten verwacht uitgaande van het gebruik van woonarken.

Indirecte verstoring doordat mensen die verblijven in de voorzieningen uitzwermen en vormen van Land- of Waterrecreatie bedrijven over het gebied kan echter wel optreden. Deze effecten zijn beschreven in de desbetreffende paragrafen. Indien uitbreiding van rust- en foerageergebied noodzakelijk zou zijn, is het mogelijk dit te realiseren buiten de directe invloedssfeer van de recreatieve voorzieningen, hetzij buiten de het Zuidlaardermeergebied, hetzij daarbinnen. Recent zijn nieuwe rustplaatsen ontstaan na de herinrichting van de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder. Door directe effecten van de aanwezigheid van de recreatieve voorzieningen zijn geen (significant) negatieve effecten te verwachten op de instandhoudingsdoelen van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient.

Effectenanalyse en beoordeling toeristische recreatieve voorzieningen t.a.v. Slobeend

De overwinterende Slobeenden houden zich het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, buiten de invloedssfeer van toeristische en recreatieve voorzieningen. Hiervan worden geen (significant) negatieve effecten verwacht.

Tabel 7.17a Tabel met activiteiten in het kader van een aantal overige vormen van gebruik, waarbij is aangegeven of deze activiteiten effecten geven voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen, anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht

Activiteit	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrarrietgans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustdoelstelling	Smient	Slobeend
Recreatiewoningen									
Kampeerterrein									
Groepsaccommodatie									
Woonarken									
Horeca voorziening									
Koek en Zopie									
Jachthaven									
Botenverhuur									
Botenstalling									
Museum									

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.17b Mitigerende voorwaarden toeristisch recreatieve voorzieningen

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Koek en Zopie	Als richtlijn wordt een afstand van 300 m aangehouden tot leefgebied van Roerdomp (zie overzichtskaart 17). Het publiek wordt gevraagd om deze afstand te respecteren.

7.12 Verkeer

Verstoringscomponenten tabel Verkeer

Verkeer in en om het gebied kan worden onderscheiden in vier categorieën, namelijk wegverkeer, spoorverkeer, vliegverkeer en beroepsvaart. De mogelijke effecten die optreden vallen bijna alle in de categorie verstoring. Allen bij de aanleg van nieuwe wegen, paden en parkeerplaatsen kan door de uitbreiding van de verstoringcontour oppervlakte leefgebied verloren gaan.

In tabel 7.18 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van Verkeer.

Tabel 7.18 Tabel met verstoringscomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten van Verkeer

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verziltig	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Wegverkeer binnen Zuidlaardermeer-gebied																				
Wegverkeer buiten Zuidlaardermeer-gebied																				
Spoorwegverkeer																				
Onderhoud wegen																				
Bermbeheer																				
Aanleg wegen																				
Parkeren binnen Zuidlaardermeer gebied																				
Aanleg parkeer-gelegenheid																				
Grote luchtvaart																				
Sportvliegtuigen																				
Ballonvaart																				
Beroepsvaart																				

Effectenanalyse en beoordeling Verkeer t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bevindt zich in rietland in verschillende vormen. De bestaande leefgebieden bevinden zich in rietland rond het meer en staan niet of nauwelijks onder invloed van verkeersbeweging.

Verstoring

Verstoring door spoorweg- en wegverkeer is door de ligging van de huidige leefgebieden van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger niet aan de orde. Beroepsvaart is dermate zeldzaam dat ook hiervan uit geen (significant) negatieve effecten uitgaan. Verstoring door verkeersbewegingen kan wel optreden als het gaat om vliegverkeer. Het is bekend dat broedende vogels verstoord kunnen raken door overvliegende vliegtuigen en luchtballons. In hoeverre dit in het Zuidlaardermeer een rol kunnen spelen is op dit moment niet duidelijk. Ook is niet duidelijk in hoeverre dit tot (significant) negatieve effecten zou kunnen leiden. Dit zou in de komende beheerplanperiode nader moeten worden onderzocht. Gezien de ligging

van potentieel leefgebied voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger ten opzichte van wegen en paden is de kans op verstoring van deze gebieden klein. Hierdoor is er van de vormen van verkeer die van deze wegen en paden gebruik maken geen significant negatief effect te verwachten. Ook van het onderhoud van wegen en paden is voor deze soorten geen significant negatief effect te verwachten. Parkeerplaatsen bevinden zich niet in de ruime nabijheid van potentieel leefgebied van Roerdomp, Porseleinhoen. De Rietzanger zal hierdoor nauwelijks worden verstoord.

Effectenanalyse en beoordeling Verkeer t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

De overzichtskaart verstoringscontouren (overzichtskaart 15) geeft de verstoringcontouren weer van het wegverkeer binnen het Zuidlaardermeergebied. Het is bekend dat watervogels gevoelig zijn voor luchtverkeer. De verschillende vormen van Verkeer hebben vooral versturende effecten op Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient.

Verstoring

Verstoring door spoorweg- en wegverkeer voor wat betreft de huidige foerageergebieden van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient is door hun huidige ligging niet aan de orde. De belangrijkste foerageergebieden liggen buiten de invloedssfeer van deze vormen van verkeer. Onderhoud aan wegen kunnen echter wel een versturend effect hebben op deze dieren.

Verstoring door verkeersbewegingen kan wel optreden als het gaat om vliegverkeer. Vliegverkeer overdag over het Zuidlaardermeergebied en de kleinere wateroppervlakten kan foeragerende ganzen en zwanen verstoren. Vliegverkeer in de nacht kan foeragerende Smienten verstoren. In 2005 is in het kader van de baanverlenging van het vliegveld Eelde (Groningen Airport Eelde) een passende beoordeling gemaakt waarin geconcludeerd wordt op grond van expert judgement, dat het bestaand en verwacht vliegverkeer boven het Zuidlaardermeergebied geen significante effecten op foeragerende vogels zou hebben. Substantiële wijzigingen in plannen voor het gebruik van de verlengde baan, of toekomstige plannen moeten echter opnieuw worden getoetst. Niet onderzocht is het gebruik van kleine sportvliegtuigen en helikopters boven het Zuidlaardermeergebied. Significant negatieve effecten hiervan zijn niet uit te sluiten. Daarom wordt vliegen met sportvliegtuigen en helikopters boven het gebied vergunningplichtig gesteld. Substantiële veranderingen in vliegverkeer boven het Zuidlaardermeergebied worden ook vergunningplichtig gesteld.

Beroepsvaart speelt wat betreft foerageergebieden geen rol. Parkeerplaatsen binnen het Zuidlaardermeergebied bevinden zich niet in de buurt van belangrijke foerageer of rustgebieden van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient.

Effectenanalyse en beoordeling Verkeer t.a.v. Slobeend

De overwinterende Slobeenden houden zich het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar weinig tot geen verkeer is. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van verkeer verwacht. Mogelijke uitzondering is effect van vliegverkeer.

Verstoring

De effecten van verstoring door verkeer zullen zich voor de Slobeend beperken tot een mogelijke invloed van vliegverkeer. De effecten op de slobeend zijn gelijksoortig aan die op Toendrarietgans, Kolgans, Kleine zwaan en Smient. Hiervoor wordt verwezen naar bovenstaande paragraaf over deze soorten.

Tabel 7.19 a Tabel met activiteiten in het kader van een aantal Verkeersvormen, waarbij is aangegeven of deze activiteiten effecten geven voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen, anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht.

Activiteit	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrarietgans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustdoelstelling	Smient	Slobeend
Wegverkeer binnen Zuidlaardermeergebied									
Wegverkeer buiten Zuidlaardermeergebied									
Spoorwegverkeer									
Onderhoud wegen									
Bermbeheer									
Aanleg wegen binnen Zuidlaardermeergebied	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning
Parkeren binnen Zuidlaardermeergebied									
Aanleg parkeerplaats	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning
Grote luchtvaart	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning
Sportvliegtuigen/helikopters	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning
Ballonvaart									
Beroepsvaart									

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.19b Mitigerende maatregelen Verkeer

Activiteit	Aangewezen soort	Mitigerende maatregelen
Onderhoud wegen	Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rustdoelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend
	Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 31 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van

Activiteit	Aangewezen soort	Mitigerende maatregelen
		territoria van Roerdomp
Grote luchtvaart	Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient	Nieuwe ontwikkelingen leidend tot substantiële vergroting van het aantal vliegbewegingen boven het Zuidlaardermeergebied beneden 1000 meter vergunningplichtig ter bescherming van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient en Slobeend
	Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger	Nieuwe ontwikkelingen leidend tot substantiële vergroting van het aantal vliegbewegingen boven het Zuidlaardermeergebied beneden 1000 meter vergunningplichtig ter bescherming van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
Ballonvaart	Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient	Niet vliegen boven het Zuidlaardermeergebied in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rust doelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient en Slobeend
	Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger	Indien kans op verstoring niet vliegen boven grotere wateren en rietlanden in de periode 15 maart tot 31 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp

7.13 Waterwinning

Verstoringscomponenten tabel Waterwinning

De wateronttrekking zal in het oppervlaktewater gestuurde systeem dat het Zuidlaardermeer nu is, nauwelijks invloed hebben op de instandhoudingsdoelen van de aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Het feit dat de Roerdomp een soort is die gebaat is bij het voorkomen van kwel (open water bij vorst) is geen aanwijzing voor een direct verband tussen waterwinning en het niet halen van de doelstelling voor deze soort in het Zuidlaardermeergebied, aangezien deze soort ook in andere infiltratiesituaties voorkomt. Verdroging door de grondwaterwinning hoeft niet op te treden, omdat altijd de mogelijkheid bestaat om water in het systeem toe te laten. Wel van belang zijn de activiteiten die nodig zijn voor de waterwinning, de aanleg van nieuwe putten, onderhoud aan gebouwen en putten e.d. deze kunnen verstorend zijn. De lage frequentie waarmee onderhoud en monsternames plaatsvinden (maximaal 1 maal per week) geeft geen aanleiding om significante effecten te verwachten. Grotere ingrepen als reinigen van putten en reparaties bij calamiteiten komen niet vaak voor, maar zijn langduriger. Hierbij zullen mogelijk effecten optreden. Uitbreiding van de omvang van de waterwinning naar een hoeveelheid zoals deze op dit moment vergund is, zal ook naar alle waarschijnlijkheid op de doelstellingen uit het aanwijzingsbesluit geen significant negatieve invloed hebben, mits de juiste maatregelen tegen verdroging worden genomen.

In tabel 7.20 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van bestaand gebruik in relatie tot de Waterwinning.

Tabel 7.20 Tabel met verstoringcomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten van de Waterwinning

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verziltting	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Grondwaterwinning																				
Reparaties schoonmaken putten																				
Monsternamen																				

Effectenanalyse en beoordeling Waterwinning t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Fysische effecten

Er zijn onder invloed van de Waterwinning geen fysische effecten te verwachten voor wat betreft het habitat van Roerdomp, het Porseleinhoen en de Rietzanger. Verdrogingseffecten kunnen worden voorkomen door de aanvoer van oppervlaktewater.

Verstoring

Verstoring van het leefgebied van Roerdomp, en het Porseleinhoen kan optreden bij onderhoud en aanleg van putten en gebouwen, indien dit wordt uitgevoerd dichtbij hun leefgebieden in de zomermaanden. Indien bekend is waar zich territoria van de Roerdomp of het Porseleinhoen bevinden dient afstand te worden gehouden. Op dit moment zijn vanwege de lage frequentie van de mogelijke verstoringen en de korte duur ervan geen significante effecten te verwachten bij monsternamen. Het uitvoeren van 'dagelijkse activiteiten' door het waterbedrijf wordt vrijgesteld van vergunningplicht mits mitigerende maatregelen worden toegepast.

Grotere nieuwe ingrepen, zoals de aanleg van putten, kunnen mogelijk verstorende effecten hebben. Daarom wordt het uitvoeren van nieuwe ingrepen vergunningplichtig gesteld.

Effectenanalyse en beoordeling Waterwinning t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

Fysische effecten

Er zijn geen fysische effecten als gevolg van Waterwinning te verwachten voor rust- en foerageergebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, en Smient. Verdrogingseffecten kunnen worden voorkomen door de aanvoer van oppervlaktewater.

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.21b Mitigerende maatregelen Waterwinning

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Grondwaterwinning	Zorgdragen voor de voorkoming van verdroging in het gebied in samenwerking met het Waterschap
Reparaties Schoonmaken putten	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden bij voorkeur niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageer- en rustdoelstelling Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient
	Indien kans op verstoring werkzaamheden binnen een afstand van 300 meter van potentieel broedgebied bij voorkeur uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger na afspraak met beheerder. De beheerder is voor deze afspraken verantwoordelijk

7.14 Waterbeheer

Verstoringscomponenten tabel Waterbeheer

Waterbeheer is voor het gebied een belangrijke sturende factor. Een aantal vormen van gebruik kan mogelijk versturende effecten hebben. Belangrijke invloed gaat echter uit van peilbeheer en het gebruik van het gebied als waterbergingsgebied.

In tabel 7.22 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van bestaand gebruik in relatie tot het Waterbeheer.

Tabel 7.22 Tabel met verstoringcomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten bij het Waterbeheer

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verziltig	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Baggeren binnen Natura 2000-gebied																				
Baggeren buiten Natura 2000-gebied																				
Storten baggerspecie binnen Natura 2000-gebied																				
Storten baggerspecie buiten Natura 2000-gebied																				
Aanleg Noodwaterberging																				
Noodwaterberging																				
Peilbeheer																				
Inrichten waterhuishouding																				
Onderhoud																				
Monitoring/ onderzoek																				
Schouw																				

Effectenanalyse en beoordeling Waterbeheer t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bevindt zich in rietland in verschillende vormen. De rietlanden bevinden zich rond het meer en worden sterk beïnvloed door het waterbeheer van het meer en het achterland.

Ruimtelijke samenhang

Waterbeheer is een belangrijke sturende factor voor het ontstaan en behoud van rietland, het leefgebied van Roerdomp, het Porseleinhoen en de Rietzanger. Het beperkt voorkomen van deze leefgebieden in het Zuidlaardermeergebied moet deels worden geweten aan ontwateringsmaatregelen, en het handhaven van een min of meer gelijk zomer- en winterpeil in

het meer. Deze maatregelen zijn uiteraard inherent aan de wensen van landbouw en recreatie in en rond het gebied. Het ontstaan van rietlanden in en rond het meer en het verbeteren van de kwaliteit van de rietlanden voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger is echter deels afhankelijk van een verandering in de regulatie van de waterpeilen. Dit is echter niet eenvoudig. Het huidige waterbeheer heeft (significant) negatieve effecten op de instandhouding van de leefgebieden en zeker op de realisatie van toekomstig leefgebied en daarmee op de instandhoudingsdoelen voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. Voorstellen voor maatregelen in dit kader zijn in beginsel beschreven in hoofdstuk 6. In het kader van deze maatregelen kunnen concrete voorstellen worden uitgewerkt in de planvorming rond de realisatie van nieuw leefgebied.

Chemische effecten

Door de aanwezigheid van landbouwgebieden in en rond het Zuidlaardermeergebied is de waterkwaliteit in het Zuidlaardermeer niet goed. De trofiegraad is te hoog voor een goede ontwikkeling van rietland. Dit heeft een negatief effect op de successie in de rietlanden, die daardoor te snel verloopt om gunstig te blijven voor vooral Roerdomp en Porseleinhoen. Daarmee heeft de huidige waterkwaliteit een (significant) negatief effect op de instandhoudingsdoelen van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. In het kader van maatregelen voor de Kaderrichtlijn water en andere kaders wordt op dit moment de waterkwaliteit verbeterd. De influx van nutriënten zal onder meer door het sluiten van de RWZI langs de Hunze en het aanleggen van een doorstromingsveld aan de Zuidoever sterk geremd worden. De verwachting is dat de waterkwaliteit op middellange termijn sterk zal toenemen.

Fysische effecten

Onder fysische effecten, of liever het gebrek hieraan kan het gebrek aan dynamiek in het waterpeil van het Zuidlaardermeer en andere met de boezem verbonden wateren worden genoemd. Het gebrek aan dynamisch waterpeil heeft tot gevolg dat vernieuwing van rietland door de vorming van waterriet niet plaatsvindt. Dit betekent dat er voor vooral Roerdomp en Porseleinhoen te weinig van dit noodzakelijk type habitat aanwezig is en in de toekomst ook zal zijn. Het handhaven van het huidige boezempeil in het meer kan dan ook als negatief worden beoordeeld in het kader van de instandhoudingsdoelen voor vooral Roerdomp en Porseleinhoen. Het gebrek aan waterriet kan echter ook opgevangen worden in nieuw in te richten moerasgebieden. Dit kan gezien worden als een vorm van mitigatie.

Het inrichten van delen van het Zuidlaardermeergebied als noodwaterberging draagt een risico in zich. Het kan in principe voorkomen dat het gebruik als noodwaterberging in conflict komt met doelen voor de Roerdomp en het Porseleinhoen. Het inrichten van noodwaterberging in en rond het Zuidlaardermeergebied is daarom vergunningsplichtig.

Verstoring

Verschillende vormen van bestaand gebruik in het kader van Waterbeheer kunnen, indien ze worden uitgevoerd in de buurt van leefgebied van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger verstoring van deze soorten teweeg brengen. Het gaat hier om het uitvoeren van werkzaamheden als baggeren, inrichten en beheer. Om verstoring van de Roerdomp en het Porseleinhoen te voorkomen, is het wenselijk een zonerings van 300 meter aan te brengen rondom de bekende en te ontwikkelen leefgebieden van deze soorten en deze zone zo veel als toelaatbaar is te mijden. Voor Roerdomp dient dit ook buiten de broedtijd in acht genomen te worden. Negatieve effecten op de Rietzanger zijn niet te verwachten, wanneer de rietzones niet betreden worden. Indien de zonerings in acht wordt genomen, worden er gezien de aard en omvang van de verschillende vormen van bestaand gebruik in het kader van waterbeheer geen (significant) negatieve effecten op de doelstellingen voor deze soorten verwacht.

Effectenanalyse en beoordeling Waterbeheer t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend

De periode waarin Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, en Smient in en om het Zuidlaardermeergebied aanwezig zijn, valt buiten het hoogseizoen van het Waterbeheer. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van Waterbeheer verwacht.

Fysische effecten

Er zijn als gevolg van Waterbeheer geen negatieve fysische effecten te verwachten voor wat betreft rust- en foerageergebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, en Smient. Wel moet worden zorg gedragen voor voldoende natte omstandigheden waaronder de Smient kan foerageren)

Verstoring

Activiteiten in het kader van waterbeheer die in de winter plaats vinden kunnen verstorend zijn voor rustende Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient. Vooral de overdag op het water rustende Smienten zijn dan kwetsbaar voor verstoring. Activiteiten die verstoring van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient kunnen veroorzaken dienen daarom niet in de tijd plaats te vinden waarin deze soorten in het gebied aanwezig zijn en ze door de werkzaamheden zodanig kunnen worden verstoord dat (significante) negatieve effecten optreden. Door het volgen van de Gedragscode voor de Waterschappen kan verstoring vaak worden voorkomen. De schouw per helikopter kan verstorend zijn als deze in de aanwezigheid van rustende en foeragerende vogels wordt uitgevoerd. Gezien de geringe frequentie waarin deze wordt uitgevoerd wordt hiervan geen (significant) negatief effect verwacht.

Effectenanalyse en beoordeling Waterbeheer t.a.v. Slobeend

De overwinterende Slobeenden houden zich het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar geen actief waterbeheer plaatsvindt. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van het waterbeheer verwacht.

Fysische effecten

Er zijn geen fysische effecten te verwachten voor wat betreft rust- en foerageergebied voor de Slobeend, gerelateerd aan het waterbeheer. Wel moet worden zorggedragen voor een waterpeil dat garant staat voor het bestaan van ondiep open water.

Verstoring

Foeragerende Slobeenden zijn kwetsbaar voor verstoring. Werkzaamheden in het kader van waterbeheer kunnen verstorend zijn voor de Slobeend. De overwinterende Slobeenden houden zich echter het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar geen werkzaamheden in het kader van waterbeheer plaatsvinden, zelfs geen peilbeheer. Hierdoor worden geen (significant) negatieve effecten van activiteiten in het kader van waterbeheer verwacht.

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.23b Mitigerende maatregelen Waterbeheer

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Baggeren binnen Natura 2000-gebied	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van rust voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient
	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp
Baggeren buiten Natura 2000-gebied	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van rust voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient
	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp
Storten baggerspecie binnen Natura 2000-gebied	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van rust voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient
	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
Gebruik noodwaterberging	Volgen van de regels zoals aangegeven in de vergunning
Peilbeheer	Zorgdragen voor voldoende plas-dras graslanden voor de Smient en Slobeend
	Zorgdragen voor het voorkomen van verdroging van leefgebied van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger en Slobeend
Inrichten waterhuishouding	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van rust voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient
	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp
Onderhoud	Indien dit verstorend kan zijn werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van rust voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient
	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp
Schouw	Indien dit verstorend kan zijn (helikoptervluchten) werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van rust voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient
	Indien kans op verstoring werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
	Indien kans op verstoring in de winterperiode: niet in de buurt van territoria van Roerdomp

Effectenanalyse en beoordeling Wonen t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Het habitat van de broedvogels Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger bevindt zich in rietland in verschillende vormen. De leefgebieden van de Roerdomp en het Porseleinhoen bevinden zich niet in de directe nabijheid van de kernen van bewoning.

Ruimtelijke samenhang

Op dit moment is er geen sprake van significant oppervlakteverlies van geschikt leefgebied voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger, gerelateerd aan de aanwezigheid van woningen. Geschikt leefgebied voor Roerdomp en Porseleinhoen bevindt zich aan de Westoever van het meer, buiten de directe invloedssfeer van de woonkernen Wolfsbarge en Meerwijck. Het is onwaarschijnlijk dat er directe (significant) negatieve invloed uitgaat van deze woonkernen op deze leefgebieden. De noodzakelijke uitbreiding van leefgebied zal buiten de directe invloedssfeer moeten komen te liggen, bijvoorbeeld in de natuurontwikkelingsgebieden in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder. Hiervoor is voldoende ruimte voorhanden. In deze zin treden dus ook geen (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger. Gezien de mobiliteit van de soorten zijn ook geen effecten te verwachten als gevolg van versnippering van leefgebied.

Verstoring

Directe en indirecte verstoring van het leefgebied van de Roerdomp, het Porseleinhoen veroorzaakt door bewoning door licht, geluid of betreding zijn door de zeer beperkte schaal waarop woningen aanwezig zijn niet te verwachten. Rietzangers broeden soms dichtbij de bewoning, maar zijn in dergelijke aantallen in het gebied aanwezig, dat op deze soort ook geen (significant) negatieve effecten te verwachten zijn. Bij de realisatie van nieuwe woonkernen is het mogelijk, deze te leggen op plaatsen waar de verstoring vanuit de bewoning niet zal optreden. Vanuit het bestaand gebruik Wonen zijn geen directe versturende (significant) negatieve effecten op deze aangewezen soorten te verwachten.

Effectenanalyse en beoordeling Wonen t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend

Omdat het jaarronde bewoning betreft, is deze vorm van gebruik ook relevant in de periode waarin Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient in en om het Zuidlaardermeergebied aanwezig zijn.

Ruimtelijke samenhang

Op dit moment is er geen sprake van (significant) negatieve effecten op de ruimtelijke samenhang van rust- en foerageergebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient, direct gerelateerd aan de aanwezigheid van woningen. Uitbreiding van woningbouw in en in de nabijheid van het gebied kan echter wel leiden tot aantasting van rust- en foerageergebied. Dit kan optreden bij een beoogde uitbreiding van Hoogezand in de polder Kropswolde. Uitbreiding van bewoning in en rond het gebied wordt daarom vergunningplichtig gesteld.

Verstoring

Er is geen directe verstoring van rust- en foerageergebied te verwachten van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient veroorzaakt door de bewoning vanwege licht, geluid of betreding door de afstand tot de bewoning. Indien uitbreiding van rust- en foerageergebied noodzakelijk zou zijn, is het mogelijk dit te realiseren buiten de directe invloedssfeer van de recreatieve voorzieningen, hetzij buiten de grenzen van het Zuidlaardermeergebied, hetzij daarbinnen. Recent zijn nieuwe rustplaatsen ontstaan na de herinrichting van de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder. Door de aanwezigheid van de

7.16 Industrie

Gezien de aard van de Industrie rond het Zuidlaardermeergebied, zijn er veel overeenkomsten in de effecten tussen de aangewezen soorten Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger, Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend. Deze worden hieronder daarom gezamenlijk gepresenteerd.

Verstoringscomponenten tabel Industrie

In tabel 7.26 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van bestaand gebruik in relatie tot Industrie.

Tabel 7.26 Tabel met verstoringcomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verziltig	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Zware industrie																				
Middelzware industrie																				
Uitstoot schadelijke stoffen																				
Lichte industrie																				
Gasboringen																				

Effectenanalyse en beoordeling Industrie t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger, Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend

Chemische effecten

Er zijn onder invloed van de industrie alleen chemische effecten te verwachten voor wat betreft het habitat van de aangewezen vogelsoorten als enige vorm van uitstoot van schadelijke stoffen het (toekomstig) leefgebied van deze soorten zou beïnvloeden. Op dit moment is daarvoor geen aanwijzing, hoewel in het verleden verhoogde fluorwaarden in het gebied zijn aangetroffen, die aan de zware industrie ten oosten van het gebied kan worden gerelateerd. Effect op de aangewezen vogelsoorten in het Zuidlaardermeergebied is nooit met onderzoek aangetoond. Toch dienen dergelijke vormen van uitstoot onderzocht te worden in het kader van Natura 2000-waarden. Uitstoot van schadelijke stoffen wordt daarom vergunningplichtig gesteld.

Verstoring

Verstoring van het leefgebied van de aangewezen vogelsoorten is bij de huidige vormen van Industrie niet te verwachten, gezien de afstand tot het huidige en potentieel leefgebied. De versturende invloed wordt niet hoog ingeschat, waardoor er geen aanleiding is te veronderstellen dat eventueel negatief effect significant zal zijn. Gasboringen in en rond het gebied zijn potentieel (significant) verstorend door geluid en licht en worden vergunningplichtig gesteld.

Tabel 7.27 Tabel met activiteiten in het kader van een Industriële activiteit, waarbij is aangegeven of deze activiteiten effecten geven voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen, anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht

Activiteit	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrarietgans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustdoelstelling	Smitent	Slobeend
Zware industrie, geluid en licht									
Middelzware industrie, geluid en licht									
Uitstoot schadelijke stoffen	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning
Lichte industrie									
Gasboringen	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning

7.17 Overig gebruik

Verstoringscomponenten tabel Overig gebruik

In tabel 7.28 wordt weergegeven welke verstoringcomponenten in het Zuidlaardermeergebied mogelijk een rol kunnen spelen bij de diverse vormen van bestaand gebruik in relatie tot Overig gebruik.

Tabel 7.28 Tabel met verstoringcomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten

	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verzilting	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Onderhoud aan leidingen																				
Straalverbindingen																				
Riool-overstorten																				
Reddingsoefeningen																				
Botulismebestrijding																				

Effectenanalyse en beoordeling Overig gebruik t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Chemische effecten

Er zijn onder invloed van vormen van Overig gebruik geen chemische effecten te verwachten voor wat betreft het habitat van de Roerdomp, het Porseleinhoen en de Rietzanger omdat de leefgebieden zich niet in de directe nabijheid van riooloverstorten bevinden.

Verstoring

Verstoring van het leefgebied van Roerdomp kan optreden bij reddingsoefeningen in de zomermaanden en botulismebestrijding, indien dit wordt uitgevoerd dichtbij hun leefgebieden in de zomermaanden. Om verstoring van de Roerdomp en het Porseleinhoen te voorkomen is het wenselijk een zonering van 300 meter aan te brengen rondom de bekende en te ontwikkelen leefgebieden van deze soort (overzichtskaart 17). Negatieve effecten op de Porseleinhoen Rietzanger zijn niet te verwachten, wanneer de rietzones niet betreden worden. Indien de zonering in acht wordt genomen, worden er gezien de aard en omvang van de deze vormen van overig gebruik als bestaand gebruik geen (significant) negatieve effecten verwacht op de doelstellingen voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger.

De invloed van de aanwezigheid van bovengrondse leidingen beperkt zich tot de mogelijkheid dat vogels zich ertegen doodvliegen. Voornamelijk is het niet mogelijk in te schatten hoe groot de invloed is die dit op de doelstellingen voor de genoemde soorten heeft. De invloed wordt niet als hoog ingeschat, waardoor er geen aanleiding is te veronderstellen dat het effect significant zal zijn.

Mitigerende maatregelen

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen moeten worden genomen in de in bovenstaande tabel met geel aangegeven vormen van bestaand gebruik.

Tabel 7.29b Mitigerende maatregelen Overige vormen van gebruik

Activiteit	Mitigerende maatregelen
Onderhoud aan leidingen	Indien dit verstorend kan zijn, werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageerdoelstelling Kolgans Toendrarietgans en Kleine zwaan Indien kans op verstoring, werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
Onderhoud aan straalverbindingen	Indien dit verstorend kan zijn, werkzaamheden niet uitvoeren in de periode 1 oktober tot 1 maart ten behoeve van foerageerdoelstelling Kolgans Toendrarietgans en Kleine zwaan Indien kans op verstoring, werkzaamheden uitvoeren buiten de periode 15 maart tot 30 juli ten behoeve van broedende Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger
Riool-overstorten	Zorgdragen voor minimaliseren van de influx van voedingsstoffen in de grotere wateren binnen ten behoeve van rietlandontwikkeling langs de meeroevers voor Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger.
Reddingsoefeningen	Niet binnen een zonerings van 300 m rondom de potentiële leefgebieden van Roerdomp en Porseleinhoen
Botulismebestrijding	Zo mogelijk rekening houden met de zonerings van 300 m rondom de potentiële leefgebieden van Roerdomp en Porseleinhoen

7.18 Mogelijke effecten ontwikkelingen

In hoofdstuk 6 is een onderscheid gemaakt tussen het gebruik van het Zuidlaardermeergebied tot en met 31 maart 2010 (bestaand gebruik) en het gebruik na deze datum (gewijzigd en nieuw gebruik). Tevens zijn in hoofdstuk 6 (ruimtelijke) plannen beschreven die dusdanig concreet zijn dat deze in de komende beheerplanperiode zullen worden gestart, of deze plannen zullen niet in betekenende mate worden gewijzigd (ontwikkelingen). (Ruimtelijke) plannen die minder concreet zijn worden beschreven in de vorm van 'ontwikkelingsruimte'. Voor deze plannen kan, rekening houdend met de instandhoudingsdoelen, enkel een bandbreedte worden aangegeven waarin deze ontwikkelingen zouden kunnen plaatsvinden.

Gewijzigd gebruik

Op basis van de in hoofdstuk 6 beschreven vormen van gewijzigd en nieuw gebruik en de gevoeligheid van de aangewezen Natura 2000 soorten in tabel 7.1 worden in tabel 7.30 de verstoringcomponenten weergegeven die mogelijk een rol spelen bij de diverse vormen van gewijzigd en nieuw gebruik.

Effectenanalyse en beoordeling gewijzigd en nieuw gebruik t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Verstoring

Het is mogelijk dat er verstoring van het leefgebied van Roerdomp en Porseleinhoen heeft plaatsgevonden als gevolg van werkzaamheden die in de buurt van mogelijk leefgebied zijn uitgevoerd. Of deze mogelijke verstoring daadwerkelijk heeft plaatsgevonden, is niet bekend. Als gevolg van gewijzigd en nieuw gebruik worden er geen negatieve effecten verwacht op de Rietzanger.

Vorm van gebruik	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verziltig	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Pompstation Onnen verplaatst																				
Wonen																				
Realisatie woongebied Zuidelijke oever Zuidlaardermeer																				

Toendrarietgans, Kolgans en Smient

Ruimtelijke samenhang

Op dit moment is bij de meeste vormen van gewijzigd en nieuw gebruik geen sprake van effecten op de ruimtelijke samenhang van de rust en foerageergebieden van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. Moerasontwikkeling in de polders zal ten goede komen aan moerasbroedvogels. Het inunderen van de Ooster-, Onner en Oostpolder heeft een beperking veroorzaakt van de foerageermogelijkheden voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. De 'Herinrichting Haren' heeft geleid tot een vergroting van het rustgebied voor Smient, Rietgans en Kolgans.

Verstoring

De aanleg van het nieuwe fietspad tussen molen De Hoop en het fietspad langs het Foxholstermeer, kan leiden tot een toename van het aantal recreanten op de bestaande fietspaden door de oostelijke polders. Hierdoor kan ook de verstoring in de oostelijke polders toenemen. In hoeverre deze verstoring significant is, is niet kwantificeerbaar. De kans op significantie wordt laag ingeschat, omdat het doorkruiste gebied niet van groot belang is als foerageergebied voor ganzen en omdat de fietspaden grotendeels niet zichtbaar zijn vanuit de foerageergebieden. De belangrijkste rustgebieden liggen bovendien ver van de fietspaden.

Tabel 7.31 Tabel met gewijzigd en nieuw gebruik, waarbij is aangegeven of dit gebruik effecten veroorzaakt voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen, anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht

Activiteit	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrarrietgans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustoelstelling	Smient	Slobeend
Natuurbeheer									
Introductie bever									
Moerasontwikkeling polders									
Inundatie zomerpolders									
Noordlaardermade en Wolfsbarge op boezem									
Herinrichting Haren en realisatie zomerpolders langs Drents Diep									
Landrecreatie									
Nieuw fietspad Molen De Hoop en Foxholstermeer									
Toeristisch- recreatieve voorzieningen									
Aanleg vogelkijkhut Meerwijk									
Verkeer									
Aanleg wegen Zuidoevers Zuidlaardermeer									
Wonen									
Realisatie woongebied Zuidelijke oever Zuidlaardermeer									

Toekomstige ontwikkelingen

Op basis van de in hoofdstuk 6 beschreven vormen van gebruik die in ontwikkeling zijn en de gevoeligheid van de aangewezen Natura 2000 soorten in tabel 7.1 worden in tabel 7.32 de verstoringcomponenten weergegeven die mogelijk een rol spelen bij de diverse vormen van toekomstige ontwikkelingen.

Tabel 7.32 Tabel met verstoringcomponenten, waarbij op basis van expert judgement van bureau A&W is aangegeven voor welke activiteiten mogelijk effecten zijn te verwachten

Vorm van toekomstig gebruik	Ruimtelijke samenhang				Chemische effecten					Fysische effecten					Verstorende effecten					
	Verandering in populatiedynamiek	Versnippering	Introductie gebiedsvreemde soorten	Oppervlakteverlies	Verzuring	Vermesting	Verzoeting	Verziltig	Verontreiniging	Verdroging	Vernatting	Verschraling	Verandering stroomsnelheid water	Verandering overstromingsfrequentie	Verandering dynamiek substraat	Geluid	Licht	Trilling	Optische verstoring	Mechanische effecten
Natuurbeheer																				
Landrecreatie																				
Zwemstrand Zuidoevers Zuidlaardermeer																				
Toeristisch-recreatieve voorzieningen																				
Informatiecentrum																				
Bezoekerscentrum																				
Verkeer																				
Aanpassing provinciale weg																				
Waterbeheer																				
Aanleg noodwaterberging																				
Aanleg natuurvriendelijke oevers Zuidoevers Zuidlaardermeer																				
Wonen																				
Realisatie hoogbouw De Rietzoom																				

Effectenanalyse en beoordeling toekomstig gebruik t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Verstoring

Verstoring van het leefgebied van Roerdomp en Porseleinhoen kan optreden bij werkzaamheden die in de buurt van mogelijk leefgebied van deze soorten plaatsvinden, of door het gebruik na realisatie. Dit zal het geval zijn bij het realiseren van nieuwe noodwaterberging en een aantal andere ontwikkelingen. Deze moeten worden onderzocht aan de hand van de een passende beoordeling.

Op dit moment is er geen aanleiding om te veronderstellen dat er significante effecten op zullen treden als gevolg van de overige genoemde toekomstige ontwikkelingen. Er worden als gevolg van de genoemde vormen van Toekomstig gebruik geen significant negatieve effecten verwacht op de Rietzanger.

Effectenanalyse en beoordeling toekomstig gebruik t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kol

Ruimtelijke samenhang

Het is mogelijk dat er als gevolg van inrichting- of bouwwerkzaamheden van een aantal ontwikkelingen een (al dan niet tijdelijk) negatief effect optreedt op de ruimtelijke samenhang van het leefgebied van de Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. Dit zal getoetst moeten worden in een passende beoordeling. Effecten kunnen gemitigeerd worden door een tijdstip van uitvoering te kiezen buiten de periode waarin deze soorten in grote aantallen het gebied verblijven (1 oktober- 1 maart).

Verstoring

Er kan bij een aantal toekomstige ontwikkelingen een verstorend effect op de vier soorten optreden, waarbij niet uitgesloten is dat dit significant kan zijn. Deze vormen van Toekomstig gebruik zullen moeten worden getoetst in een passende beoordeling. Effecten kunnen worden gemitigeerd door, wanneer dat nodig is, een tijdstip van uitvoering te kiezen buiten periode waarin deze soorten in grote aantallen het Zuidlaardermeergebied verblijven (1 oktober- 1 maart). Het is mogelijk dat er significant negatieve effecten optreden als gevolg van de beoogde realisering en gebruik van hoogbouw in De Rietzoom, aan de zuidoost zijde van het Zuidlaardermeer. Gezien de beoogde ligging van dit complex kan deze een verstorend effect hebben op vooral de op het meer rustende vogels. Deze vorm van gebruik wordt om deze reden vergunningplichtig gesteld.

Effectenanalyse en beoordeling toekomstig gebruik t.a.v. Slobeend

De overwinterende Slobeenden houden zich het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar in principe geen toekomstige wijziging in gebruik plaatsvindt. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten verwacht.

Tabel 7.33 Tabel met toekomstige ontwikkelingen, waarbij is aangegeven of dit gebruik effecten veroorzaakt voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen, anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht

Toekomstige ontwikkelingen	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrantegans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustdoelstelling	Smient	Slobeend
Natuurbeheer									
Landrecreatie									
Zwemstrand Zuidoevers Zuidlaardermeer									
Toeristisch- recreatieve voorzieningen									
Informatiecentrum									
Bezoekerscentrum									
Verkeer									
Aanpassing provinciale weg									
Waterbeheer									
Aanleg noodwaterberging									
Aanleg natuurvriendelijke oevers Zuidoevers Zuidlaardermeer									
Wonen									
Realisatie hoogbouw De Rietzoom				Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning	Vergunning

Ontwikkelingsruimte

In hoofdstuk 6 is de ontwikkelingsruimte beschreven zoals deze is geformuleerd in een aantal ruimtelijke plannen, zoals de provinciale en gemeentelijke visies en de beheersplannen vanuit de natuurbeheerorganisaties (zie hoofdstuk 5). Deze plannen zijn weinig concreet, maar mogen de realisatie van de instandhoudingsdoelen niet in de weg staan. In onderstaande tabel wordt per aangewezen soort aangegeven of deze ontwikkeling mogelijk in strijd is met de instandhoudingsdoelen. De beoordeling wordt gegeven in tabel 7.34.

Effectenanalyse en beoordeling ontwikkelingsruimte t.a.v. Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger

Ruimtelijke samenhang

Op dit moment is er geen sprake van een significant effect op de ruimtelijke samenhang van de leefgebieden van Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger, gerelateerd aan de ontwikkelingsruimte, mits deze plaatsvinden buiten de verstoringsgrens van het broedgebied van de drie soorten. Of dit bij de eventuele ontwikkelingen het geval zal zijn zal nader

onderzoek moeten uitwijzen, als de plannen vorm hebben gekregen. In de meeste gevallen lijken de ontwikkelingen uit de ontwikkelingsruimte mitigeerbaar

Verstoring

Het is mogelijk dat bij een aantal ontwikkelingen uit de ontwikkelingsruimte verstoring zal optreden van Roerdomp, Porseleinhoen of Rietzanger. Of dit daadwerkelijk het geval zal zijn zal nader onderzoek moeten uitwijzen als de plannen vorm hebben gekregen.

Effectenanalyse en beoordeling ontwikkelingsruimte t.a.v. Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient

Verstoring

Het is mogelijk dat een aantal ontwikkelingen genoemd in de ontwikkelingsruimte een (tijdelijke) verstorende invloed heeft op Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans en Smient. Of dit daadwerkelijk het geval zal zijn en of mitigatie mogelijk is zal nader onderzoek moeten uitwijzen als de plannen vorm hebben gekregen.

Effectenanalyse en beoordeling ontwikkelingsruimte t.a.v. Slobeend

De overwinterende Slobeenden houden zich het meest op in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder, waar geen beroepsvisserij plaatsvindt. Hierdoor worden weinig tot geen (significant) negatieve effecten van de beschreven ontwikkelingsruimte verwacht.

Tabel 7.34 Tabel met toekomstige ontwikkelingen, waarbij is aangegeven of dit gebruik effecten veroorzaakt voor de verschillende aangewezen soorten van het Zuidlaardermeergebied. Rood: mogelijk (significant) negatief effect en dus verboden of vergunningplichtig. Geel: mogelijk (significant) negatief effect, maar activiteit toegestaan met toepassing van mitigerende maatregelen. Anders vergunningplichtig. Groen: geen of nauwelijks effect. Activiteit vrijgesteld van vergunningsplicht

	Broedvogels			Niet-broedvogels					
	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendrarietgans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustdoelstelling	Smient	Slobeend
Ontwikkelingsruimte									
Landbouwkundig gebruik									
Mogelijkheden verplaatsing agrarische bedrijven									
Beperking nieuwvestiging agrarische bedrijven									
Geen nieuwe ontwikkelingen intensieve landbouw									
Natuurbeheer									
Beheer met accent foerageergebied watervogels									
Beheer met accent weidevogels en botanische waarden → intensief verschrallingbeheer									
Aanleg moeras Zuidoevers Zuidlaardermeer									
Aanleg langzaam stromend moerasgebied Tussenwater									
Inrichting polder Wolfsbarge									
Ontpoldering westzijde Zuidlaardermeer									
Landrecreatie									
Aanleg fiets- en wandelpaden Zuidoevers Zuidlaardermeer									
Realisatie recreatieve knooppunten ten noorden van Hunzeweg									
Recreatief medegebruik Tussenwater									

	Broedvogels	Niet-broedvogels
--	-------------	------------------

	Roerdomp	Porseleinhoen	Rietzanger	Kleine zwaan	Toendranetgans	Kolgans foerageerdoelstelling	Kolgans rustdoelstelling	Smient	Slobeend
Ontwikkelingsruimte									
Waterrecreatie									
Ontwikkeling kanoroutes									
Toeristisch- en recreatieve voorzieningen									
Aanleg passantenhaven Zuidlaren									
Nieuwe camping + recreatiewoningen Meerzicht									
Kwaliteitsverbetering bestaande terreinen									
Verkeer									
Betere ontsluiting Drents gebied grenzend aan Zuidlaardermeer									
Waterwinning									
Duurzame combinatie grondwaterwinning en oppervlaktewater-gestuurde natuurontwikkeling									
Benutten groter deel van vergunning van pompstation De Punt									
Waterbeheer									
Aanpakken riooloverstorten									
Verbeteren boezemkaden omgeving Zuidlaardermeer									
Revitalisatiemaatregelen rietoevers									
Aanleg helofytenveld RWZI Gieten									
Wonen									
Woningbouwopgave noordkant van Haren									
Industrie									
Geen aanleg nieuwe industrieterreinen									

7.19
um
ulati
eve
effe
cten

C

Van cumulatieve effecten is sprake als ontwikkelingen op zichzelf staan geen (significant) effect hebben, maar

r in combinatie met andere ontwikkelingen wel. Bij het bepalen van cumulatieve effecten wordt uitgegaan van de noodzakelijke voorwaarden voor de realisatie van instandhoudingsdoelen. Deze voorwaarden zijn eerder in dit beheerplan uitgebreid aan de orde gekomen, en de nog te nemen maatregelen zijn daarbij beschreven. In deze paragraaf wordt ingegaan op de mogelijke cumulatieve effecten die kunnen optreden.

Er zijn op dit moment nauwelijks activiteiten, behorend tot het huidig gebruik die, mits goed gemitigeerd, in interactie significante cumulatieve effecten kunnen opleveren. Veel activiteiten, die in dit beheerplan beoordeeld zijn als niet vergunningplichtig bij juiste mitigatie, kunnen echter in potentie cumulatieve effecten hebben.

Er zijn twee terreinen waarbij het duidelijk is dat cumulatieve effecten in de toekomst kunnen optreden, waarbij overigens niet gezegd is dat ze op andere terreinen niet kunnen optreden:

- Het behoud van rust in broedgebieden, foerageergebieden en rustgebieden voor alle vogelsoorten
- Het behoud van voldoende oppervlakte foerageergebied voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend

Bij het behoud van rust moet gedacht worden aan belasting door menselijke activiteit die verstorend kan werken op Roerdomp, Porseleinhoen en Rietzanger zowel als op de Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend. Bij beoordeling van nieuwe menselijke activiteit in het Zuidlaardermeergebied, moet worden meegenomen hoeveel invloed er op dit moment al is en welke toekomstige plannen hier ook invloed op zullen hebben. Dit kan bijvoorbeeld in theorie betekenen dat een uitbreiding van recreatieve voorzieningen en een uitbreiding van vliegactiviteiten boven het gebied gezamenlijk moeten worden beoordeeld, mede in het licht van de voorgenomen maatregelen. Bij het behoud van voldoende oppervlakte foerageergebied kunnen cumulatieve effecten optreden en/of bij grootschalige natuurontwikkeling ten koste van landbouw, grootschalige natuurontwikkeling die ten koste gaat van oppervlakte ondiep water en uitbreiding van de woningbouw in de buurt van het Zuidlaardermeergebied.

8 Kennislacunes en monitoring

8.1 Kennislacunes

In dit beheerplan zijn een aantal lacunes in kennis aan het licht gekomen, waardoor een juiste beoordeling van effecten of de inzet van maatregelen niet goed mogelijk is. Hieronder wordt aangegeven hoe hiermee wordt omgegaan. Het gaat hier specifiek om de volgende onderwerpen:

Het gebruik van de oeverzone van het meer door recreanten

In het kader van de maatregelen die genomen kunnen worden voor de handhaving van de rust in de te ontwikkelen leefgebieden voor Roerdomp en Porseleinhoen, is het van belang om een goede inschatting te hebben van het gebruik van de oeverzones door recreanten. Op basis van deze informatie is het mogelijk de wenselijkheid van maatregelen als zonering te bepalen. Het gaat hierbij in het bijzonder om het gebruik van de oeverzone door kanovaarders en roeiboten. Deze informatie is niet voorhanden. Hier zal onderzoek naar worden gedaan.

Het gebruik van het meer in de winterperiode

Ten aanzien van de handhaving van de rust op het meer ten behoeve van de Smient in de winterperiode is het van belang een beeld te krijgen van het gebruik van het meer door recreanten in de winterperiode. Hier zal in de komende beheerplanperiode onderzoek naar worden gedaan.

Relatie blauwalg eutrofiëring door ganzen

Bij warm weer is er nog steeds sprake van aanwezigheid van blauwalg in het oppervlaktewater van het Zuidlaardermeer. Op dit ogenblik is het niet duidelijk of eutrofiëring door overzomerende ganzen hier ook een rol bij speelt. Hier zal in de periode van het beheerplan nog nader (literatuur) onderzoek naar worden gedaan.

8.2 Monitoring

Bij Natura 2000-gebieden is sprake van zowel een landelijke monitoring ten behoeve van de 6-jaarlijkse rapportage aan Europa als een gebiedsmonitoring gericht op het beheerplan zelf. Het Ministerie van EZ verzorgt zogeheten 'artikel 17 rapportage' op basis van gegevens die worden aangeleverd door de provincies.

De monitoringsparagraaf in het beheerplan gaat over de gebiedsgerichte monitoring, die bedoeld is voor de evaluatie van het beheerplan zelf. Er wordt hierin duidelijk gemaakt welke monitoring er in het gebied zal plaatsvinden in de komende beheerplanperiode, het waarom en hoe daarvan, welke gegevens dit oplevert voor de evaluatie en tenslotte wie verantwoordelijk is voor welk deel van de uitvoering en de kosten.

Uitgangspunten

De monitoringsparagraaf levert maatwerk wat de omvang en de inhoud van de uit te voeren monitoring betreft. Uitgangspunt is, dat er zoveel mogelijk van bestaande monitoring gebruik moet worden gemaakt. Verder gelden de volgende uitgangspunten:

- De monitoring levert minimaal de informatie die nodig is voor de evaluatie van maatregelen en ontwikkelingen t.a.v. de instandhoudingsdoelen in de eerste beheerplanperiode van 6 jaar.

- Het monitoringsprogramma is praktisch uitvoerbaar en sluit zoveel mogelijk aan bij lopende monitoringsactiviteiten.
- Lopende monitoringsprogramma's worden eventueel bijgesteld om beter aan te sluiten bij de voor Natura 2000 gewenste monitoring.
- Het monitoringsprogramma is financieel uitvoerbaar. Voor extra monitoring (d.w.z. extra ten opzichte van de lopende monitoringsprogramma's) worden in het beheerplan afspraken gemaakt over uitvoering en financiering.
- De monitoring wordt begeleid door een beheergroep monitoring. Deze bestaat uit de Provincie Groningen, Groninger Landschap en vertegenwoordigers van belanghebbenden.

Hieronder wordt de monitoring verder uitgewerkt, waarbij een indeling wordt gemaakt in de monitoring van maatregelen en ontwikkelingen, monitoring van natuurwaarden en monitoring abiotische factoren.

8.3 Monitoring maatregelen en ontwikkelingen (tabel 8.1)

Bij de monitoring in het kader van het beheerplan moeten de in dit beheerplan voorgestelde maatregelen in en rond het Zuidlaardermeergebied gedurende de periode van 6 jaar worden gevolgd en tegen het einde van de looptijd van het beheerplan worden beoordeeld. Het gaat hierbij om de volgende aspecten:

- De effectiviteit van de maatregelen op de instandhoudingsdoelen.
- De effectiviteit van de maatregelen op de kwaliteit van de leefgebieden van de aangewezen vogelsoorten. Het gaat hier bijvoorbeeld om het oppervlak waterriet dat door de maatregelen extra wordt gerealiseerd.
- Geplande, maar niet uitgevoerde maatregelen, met daarbij de redenen waarom de maatregelen niet zijn uitgevoerd en de verwachte effecten daarvan op de staat van instandhouding van de kwalificerende natuurwaarden.

Ontwikkelingen in de omgeving van het Zuidlaardermeergebied kunnen van invloed zijn op de staat van instandhouding van de kwalificerende natuurwaarden. Daarom moeten ook deze aspecten gedurende de geldigheidsduur van onderhavig beheerplan worden bijgehouden. Specifiek gaat het om de volgende onderwerpen:

- De veranderingen in de ruimtelijke samenhang in het gebied en het effect daarvan op de staat van instandhouding van kwalificerende soorten.
- De verandering in landgebruik binnen en in de omgeving van het Natura 2000-gebied en het effect daarvan op de staat van instandhouding van kwalificerende soorten.
- De veranderingen in de actuele situatie in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied (voor zover van mogelijke invloed op het gebied) en het effect daarvan op de staat van instandhouding.
- De veranderingen in ruimtelijke plannen en wet- en regelgeving van toepassing op het gebied en het effect daarvan op de staat van instandhouding van soorten.

Alle bovenstaande aspecten vergen een goede registratie van activiteiten die van belang zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelen. Voor de meeste van de bovenstaande aspecten is slechts eenmaal in de zes jaar een analyse noodzakelijk, in het kader van de landelijke rapportage, en hoeven tevens geen specifieke nieuwe activiteiten worden ondernomen. Wel dient uiteraard de registratie van deze aspecten in orde te zijn.

Specifieke aandachtspunten voor het Zuidlaardermeergebied

Specifiek in het geval van het Zuidlaardermeergebied is het van belang een aantal ontwikkelingen op de voet te volgen. Het gaat hier om de volgende onderwerpen:

De hoeveelheid en ontwikkeling van het recreatief gebruik in en rond het gebied.

Er is aangegeven dat op dit terrein op dit moment een kennis lacune aanwezig is die gevuld dient te worden. Verder kan worden aangenomen dat gezien de ontwikkelingen in en rond het gebied de recreatie mogelijk zal toenemen in de komende jaren (uitbreiding bewoning rond het gebied, uitbreiding faciliteiten als paden, aanlegplaatsen e.d.). Er wordt dus in dit beheerplan voorgesteld een monitoringsplan op te stellen voor het recreatief gebruik van het gebied. Vooral nog lijkt het voldoende om in de komende beheerplanperiode een nulmeting uit te voeren en tegen het einde van de beheerplanperiode nogmaals een meting uit te voeren.

De hoeveelheid en de ontwikkeling van verkeersbewegingen in en rond het gebied

Op dit moment is er een kennislacune op het gebied van het aantal verkeersbewegingen in en rond het gebied, die mogelijk van invloed kunnen zijn op de instandhoudingsdoelen. Het gaat hierbij om het gebruik van alle vervoermiddelen, inclusief vliegtuigen en ballonvaart. Gezien het feit dat er ontwikkelingen gaande zijn die mogelijk leiden tot intensiever gebruik van het gebied (gebruik luchtruim, fietspaden, spoor en opengestelde wegen door auto's) wordt in dit beheerplan voorgesteld om hiervoor een monitoringsplan op te stellen. Vooral nog lijkt het voldoende om in de komende beheerplanperiode een nulmeting uit te voeren en tegen het einde van de beheerplanperiode nogmaals een meting uit te voeren.

Tabel 8.1 Planning monitoring maatregelen en ontwikkelingen Zuidlaardermeergebied 2015-2020

Te monitoren	Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Registratie relevante veranderingen		x	x	x	x	x	x
Onderzoek recreatief gebruik			x				x
Onderzoek verkeersbewegingen			x				x

8.4 Monitoring natuurwaarden

Alle in het aanwijzingsbesluit genoemde soorten worden gemonitord. Andere soorten die genoemd worden in de Habitatrichtlijn annex II of Vogelrichtlijn annex I hoeven ten behoeve van de Natura 2000-monitoring strikt genomen niet te worden gemonitord. Van de soorten uit het aanwijzingsbesluit worden de volgende aspecten gemonitord:

- Omvang van de populatie (in de eenheid waarin deze is aangeduid in het aanwijzingsbesluit).
- Omvang, kwaliteit en draagkracht van het leefgebied (criteria hiervoor volgen uit het beheerplan). Per gebied moet worden bekeken hoe de op dit moment beschikbare ecologische kennis hiervoor wordt ingezet, eventueel aangevuld met 'best professional judgement'.

Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger

Meting aantal broedvogels

De gebruikelijke methode voor monitoring van broedvogels is de broedvogelkartering volgens de BMP methode, hoewel voor porseleinhoen en roerdomp ook nachtelijke waarnemingen noodzakelijk zijn.

Kwaliteit en omvang leefgebied

Het gaat hierbij bij de rietvogels om de oppervlakte kwalitatief goed leefgebied (inclusief nestterritoria en foerageergebied, in het geval van de Roerdomp ook om overwinteringsmogelijkheden, zoals een geschikt achterland).

Als indicatoren kunnen worden aangegeven:

- Oppervlakte rietland in diverse stadia.
- Gebruik en recreatiedruk (zie boven onder maatregelen en ontwikkeling).

De gegevens over broedgevallen van deze soorten (territoria tellingen) worden op dit moment niet systematisch verzameld. In het gebied vinden weliswaar regelmatig tellingen plaats, maar die vinden per jaar in het algemeen plaats in slechts enkele deelgebieden binnen en rond het Zuidlaardermeergebied. Het verzamelen van deze gegevens vindt plaats door vrijwilligers, en de natuurbeschermingsorganisaties Groninger Landschap en Drents Landschap. Voor een systematische aanpak van de monitoring van broedparen van de drie genoemde soorten moeten nieuwe afspraken worden gemaakt. In de komende beheerplanperiode zullen drie tellingen worden uitgevoerd (2017, 2019 en 2021).

Kleine Zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend

Meting aantal wintervogels

De gebruikelijke methode voor monitoring van wintervogels is de maandelijkse vogeltelling vanaf september tot en met maart. Op grond van deze tellingen kan een seizoensgemiddelde worden berekend en een seizoensmaximum worden bepaald, aansluitend bij de instandhoudingsdoelen.

Kwaliteit en omvang leefgebied

Bij de wintervogels gaat het om voldoende oppervlakte kwalitatief goed leefgebied: rustgebied (overdag voor de Smient en 's nachts voor de Kolgans, Toendrarietgans, Kleine zwaan en Slobeend) en foerageergebied. Als indicatoren kunnen worden aangegeven:

- Oppervlakte beschikbaar foerageergebied (draagkrachtberekening).
- Gebruik en recreatiedruk in de rustgebieden in het winterhalfjaar (zie boven onder maatregelen en ontwikkeling).

Gegevens over het voorkomen van Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend worden in de telgebieden in en rond het Zuidlaardermeergebied worden maandelijks verzameld door SOVON en de provincie Groningen. De gegevens worden bewaard door de Provincie Groningen. Voor wat betreft de gegevensverzameling voor onderhavig beheerplan zal worden aangesloten bij al bestaande monitoring.

Voor het monitoren van het gebruik van het gebied zelf door foeragerende Smienten is op dit moment geen monitoringsprogramma voorhanden. Deze monitoring zal moeten bestaan uit nachttellingen. Deze zijn erg lastig uit te voeren. Aangezien het beheerplan uitgaat van het halen van de foerageerdoelstelling van de Smient buiten het gebied zelf, is het voorkomen van rustende vogels in het gebied een goede indicator voor het behalen van de instandhoudingsdoelen. Een monitoring van foeragerende Smienten is daarom weliswaar wenselijk, maar niet direct noodzakelijk. Daarom wordt dit ook niet opgenomen als aanvulling op de bestaande monitoring.

Voor wat betreft de slaapplaatstellingen van ganzen en zwanen zal de eerstvolgende telling uit worden gevoerd in de winter van 2019-2020.

Tabel 8.2 Tijdschema voor de te monitoren natuurwaarden in Het Zuidlaardermeergebied voor de periode van het beheerplan

Te monitoren natuurwaarde	Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Broedvogels (Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger)	Tellen en karteren territoria	Uitgevoerd		x		x		x
Broedvogels (Roerdomp, Porseleinhoen)	Bepalen omvang geschikt leefgebied (rietlandkartering)	Zie van der Hut (2015)					x ¹	
Wintervogels (Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend)	In wintermaanden, één maal per maand tellen in telgebieden	Gegevens Sovon	x	x	x	x	x	x
Wintervogels (Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans)	Slaapplaatstelling					x		
Wintervogels (Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Smient en Slobeend)	Actuele draagkracht-berekening binnen en buiten begrenzing van Zuidlaardermeergebied	Uitgevoerd (zie § 4.11)					x	

1. Kan eventueel ook een jaar eerder worden uitgevoerd.

8.5 Monitoring abiotische factoren

Het voorkomen van de meeste aangewezen soorten voor het Zuidlaardermeergebied is niet sterk direct afhankelijk van abiotische factoren als waterkwaliteit en bodemvruchtbaarheid. Dat neemt niet weg dat de waterpeilen en de waterkwaliteit worden gevolgd en gemeten door het Waterschap Hunze en Aas. Deze monitoring wordt gedurende de looptijd van het beheerplan gecontinueerd.

8.6 Samenvattende tabel monitoring

In de tabel op de volgende bladzijde staat een samenvatting van de monitoringsvoorstellen uit de bovenstaande paragrafen. De kleur van de te monitoren waarden geeft aan of er kan worden aangesloten bij bestaande inspanningen. Groen geeft daarbij aan dat dit mogelijk is, geel dat dit mogelijk is met aanpassing van de huidige inspanning, rood geeft aan dat op dit moment geen inspanningen lopen en dat de inspanning dus nieuw is.

Tabel 8.3 Samenvatting monitoring

Monitoring van:	Waar meten	Hoe / hoe vaak meten	Nulmeting en huidige monitoring
Aantal broedterritoria aangewezen broedvogels	Relevante oppervlakten (rietland en andere moerasvegetatie in het gehele gebied)	2 x per 6 jaar gebiedsdekkende informatie, mogelijk ook simultaan met andere gebieden	Op grond van voorliggende data is een bevredigende nulmeting te herleiden. Huidige monitoring is ad hoc, met professionele vrijwilligers.
Oppervlakte rietlandtypen	Hele gebied	1 x per 6 jaar een quickscan uitvoeren waarbij het oppervlak van voorgedefinieerde rietlandtypen wordt bepaald. In de periode 2017-2020 kan dit worden meegenomen met de SNL vegetatiekartering	Nulmeting aanwezig (zie van der Hut 2015)
Rust in de rietlanden	Relevante oppervlakten (rietland en andere moerasvegetatie in het gehele gebied)	1x per 6 jaar een quickscan om de invloed van de recreatie op de dan relevante broedgebieden	Nulmeting is niet aanwezig, van monitoring is geen sprake.
Aantal overwinterende vogels	Hele gebied en directe omgeving (relevante plaatsen)	Jaarlijks	Nulmeting aanwezig
Slaapplaatstelling	Hele gebied	Winter 2019/2020	Laatste telling in 2013/2014
Oppervlakte beschikbaar foerageergebied	Hele gebied en omgeving	1 x per 6 jaar een draagkrachtberekening over het gehele gebied en de ruime omgeving uitvoeren	Nulmeting beschikbaar, van monitoring is geen sprake.
Rust in rust- en foerageergebieden	Hele gebied en omgeving	1x per 6 jaar een quickscan om de invloed van de menselijke invloed (recreatie, verkeersbewegingen e.d.) op de rust- en foerageergebieden	Nulmeting is niet aanwezig, van monitoring is geen sprake.
Gebruik en beheer	Hele gebied en daarbuiten	Jaarlijkse registratie	Registratie is voorhanden bij de provincie Groningen
Uitvoering instandhoudingsmaatregelen	Hele gebied en daarbuiten	Jaarlijkse registratie	Registratie is voorhanden bij de provincie Groningen

9 Sociaal economische aspecten

In deze paragraaf wordt vanuit de diverse economische en gebruiksfuncties in en rond het Zuidlaardermeer geschetst hoe Natura 2000 daarop van invloed is, nu en bij eventuele ontwikkelingen.

9.1 Landbouw

Programmatiese Aanpak Stikstof en Landbouw

In het kader van het Zuidlaardermeergebied als 'niet stikstofgevoelig' aangemerkt. Dit betekent dat er in het kader van de PAS geen noodzaak is voor het nemen van aanvullende herstelmaatregelen te nemen. Ook betekent dat er ten opzichte van het Zuidlaardermeergebied geen belemmeringen zijn voor de huidige landbouwkundige activiteiten in de omgeving van het gebied. Uitbreiding of wijziging van de bestaande agrarische activiteiten of nieuwvestiging van agrarische bedrijven in de omgeving van het Natura 2000-gebied dient wel te worden getoetst aan de Natuurbeschermingswet, omdat er eventueel wel sprake kan zijn van stikstofeffecten op andere Natura 2000-gebieden en/of overige effecten.

Landbouw en ganzen

Voor de landbouwsector in de omgeving is de aanwezigheid van grote aantallen ganzen in het Zuidlaardermeergebied van belang. De ganzen zijn voornamelijk in de wintermaanden aanwezig (de 'winterganzen'). In dit beheerplan is besloten dat gedurende de eerste beheerplanperiode er geen maatregelen worden genomen ten aanzien van winterganzen.

Buiten de winterperiode zijn er in Groningen in toenemende mate 'zomerganzen' aanwezig. Het gaat dan vooral om de grauwe gans, een soort die recent sterk toeneemt in de waterrijke delen van Nederland en die voor overlast kan zorgen op aanliggende landbouwpercelen. Hoewel in het Zuidlaardermeergebied nog geen bestrijding plaatsvindt van overzomerende ganzen, is het goed mogelijk dat dit in de toekomst wel gaat plaatsvinden.

9.2 Recreatieve bedrijvigheid

Aan de huidige recreatie worden geen drastische beperkingen opgelegd. Wel blijft het wandelen buiten wegen en paden, het wandelen met loslopende hond en het motorcrossen verboden. Dit geldt ook voor de snelle watersport. Het beoefenen van kitesurfen wordt jaarrond toegestaan in een begreemd gebied aan de noordzijde van het Zuidlaardermeer. In het overige deel van het Zuidlaardermeer blijft de activiteit verboden. Ook het nachtvisseren op groot water tussen 1 oktober en 1 maart is niet toegestaan om te voorkomen dat grote groepen rustende ganzen worden verstoord. Voor wat betreft de overige waterrecreatie zijn er nauwelijks beperkingen. Wel wordt aan de vaarrecreant gevraagd om zo veel mogelijk de broed- en rustgebieden van vogels te respecteren. Het gaat hier dan met name om watervogels (smienten) die in de periode half september t/m half april op het open water rusten en de roerdomp die in het zomerhalfjaar in het gebied broedt.

Bij nieuwe recreatieve voorzieningen, die door de locatie of door de geplande activiteiten mogelijk invloed kunnen hebben op de instandhoudingsdoelen moet worden beoordeeld of deze vergunningplichtig is. Er kunnen voorwaarden aan verbonden worden aan bijvoorbeeld de ligging of aan de inrichting.

Aan het groot onderhoud van de recreatieve infrastructuur kunnen ook voorwaarden worden gesteld. Deze voorwaarden kunnen te maken hebben met de wijze van uitvoeren (inrichting, lichtgebruik en dergelijke) en de periode waarin deze gebeuren.

De vaarrecreant, de fietser, de wandelaar en sportvisser kunnen nu en in de toekomst het Zuidlaardermeer volop blijven gebruiken. De afspraken betekenen voor de vaarrecreanten (toeristen en bewoners) en de sportvissers wel dat er in de broedperiode wordt gevraagd rekening te houden met de broedterritoria van Roerdomp en Porseleinhoen en in de winter de rustgebieden van watervogels. Er wordt van hen gevraagd de rust in die gebieden te respecteren.

9.3 Beroepsvisserij

Beroepsvisserij kan grotendeels in de huidige vorm en onder de huidige voorwaarden blijven plaatsvinden. Wel wordt gevraagd aan de beroepsvissers om rekening te houden met de territoria van Roerdomp en Porseleinhoen en hier een afstand aan te houden van 300 m. Hier geldt dat de beheerder verantwoordelijk is voor het lokaliseren van de territoria en het aangeven van de zones. Verder wordt aan de beroepsvisser gevraagd om in de periode 1 oktober tot 1 maart de rustgebieden van smienten op het open water te vermijden.

9.4 Wonen, werken en infrastructuur

Er zijn vanuit het beheerplan geen belemmeringen voor de huidige woonfuncties nabij het gebied. Ten aanzien van wonen aan het water en het daarmee samenhangende recreatief gebruik van het gebied zijn de afspraken ten aanzien van het respecteren van de winterrustgebieden van eenden en territoria van moerasbroedvogels ook van toepassing.

De bedrijvigheid in de omgeving van het Zuidlaardermeer is op kleine schaal aanwezig in de dorpen. Aan de ontwikkelingen van de huidige bedrijven op de huidige locaties worden geen beperkingen opgelegd vanuit Natura 2000. Ook het huidige gebruik van de infrastructuur geeft geen aanleiding tot maatregelen.

Mocht er sprake zijn van ontwikkelingen op het gebied van woningbouw, infrastructuur en vliegverkeer (vliegveld Eelde), dan zijn dergelijke ontwikkelingen vergunningplichtig. Hierbij wordt voorop gesteld dat dit alleen geldt indien de ontwikkelingen in de invloedssfeer van het Natura 2000-gebied liggen.

9.5 Onderzoek

In het Zuidlaardermeer vindt geregeld onderzoek plaats naar natuurwaarden, waterkwaliteit en dergelijke. Deze onderzoeken vinden eenmalig plaats, of met onregelmatige tussenpozen van meerdere jaren. De meeste onderzoeksmethoden leiden niet tot grote verstoringen en bestaan vooral uit de aanwezigheid van personen in het veld. De verstoring is in de meeste gevallen beperkt in omvang en vergelijkbaar met normale recreatie. De toestemming voor dergelijke onderzoeken kan via de gebruikelijke onderzoeksvergunningssystematiek van de beheerder worden afgehandeld. Aan meer omvangrijke onderzoeken kunnen voorwaarden worden verbonden die een (significante) verstoring voorkomen van broedvogels en niet-broedende watervogels.

Als een verstoring dreigt, dient de beheerder de aanvrager te wijzen op de mogelijke vergunningplicht in het kader van de Natuurbeschermingswet. Voor de incidentele kleinschalige onderzoeken is in de meeste gevallen geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet noodzakelijk. Voor langduriger (een week of meer), intensiever (veel mensen) of onderzoek in gevoelige gebieden en/of perioden kan wel een vergunning nodig zijn.

9.6 Bestaand beleid

In hoofdstuk 5 is beleid opgesomd dat relevant kan zijn bij de realisatie van de doelstellingen van het Natura 2000-gebied. Hier wordt kort aangegeven hoe dat beleid concreet van invloed kan zijn.

Bij het uitvoeren van de in dit plan genoemde maatregelen kunnen -mede afhankelijk van de wijze en periode van uitvoering van de maatregelen- ook strijdigheden ontstaan met de Natuurbeschermingswet en de Flora- en Faunawet. Het kan dus zijn dat een Natuurbeschermingswetvergunning en/of een Flora- en Faunawet ontheffing nodig zijn.

De Natura 2000-doelstellingen van het gebied sluiten goed aan bij de doelstellingen van de ecologische hoofdstructuur (EHS). Ook blijkt het binnen de EHS gevoerde natuurbeheer nodig om de instandhoudingsdoelen te realiseren. Aanpassingen van het beheer kunnen wel strijdig zijn met de Natura 2000-doelen en daarvoor kan daarom een Natuurbeschermingswetvergunning nodig zijn.

Het beleid ten aanzien van weidevogels, het ganzenopvangbeleid, faunabeheer, het anti-verdrogingsbeleid en de Kaderrichtlijn Water sluiten goed aan bij de doelen van Natura 2000 en ondersteunen de realisatie ervan. Bij wijziging van het beleid in de toekomst zal gewaarborgd moeten worden dat de Natura 2000-doelen niet in gevaar komen. Mogelijkheden die geschapen worden in provinciale plannen en bestemmingsplannen kunnen vaak goed samengaan met de Natura 2000-doelen, zoals ook blijkt uit de toetsing van bestaande activiteiten in hoofdstuk 7. Toch kunnen er ook beperkingen optreden en kan er een Natuurbeschermingswetvergunning nodig zijn.

9.7 Planschade

Voor het toekennen van planschade zijn algemene principes van toepassing die bij de uitvoering van het beheerplan eventueel in praktijk moeten worden gebracht. De eerste insteek is uiteraard schade te voorkomen. Hiertoe kunnen maatregelen worden genomen, die overigens op voorhand niet uitgesloten zijn van een toetsing aan de Natuurbeschermingswet. Tot nu toe is naar aanleiding van het opstellen van beheerplannen Natura 2000 nog geen geval bekend van planschade.

Onevenredig nadeel dat redelijkerwijs niet ten laste van betrokkene hoort te blijven en dat rechtstreeks verband houdt met een besluit, moet mede worden beoordeeld bij de voorbereiding van dat besluit. Dat gebeurt bij de uitwerkingsbesluiten, zoals het bestemmingsplan en een peilbesluit. De schade die wordt veroorzaakt door de uitvoering van maatregelen die nodig zijn vanwege het beheerplan Natura 2000 komen voor rekening van het bevoegd gezag, dat het plan vaststelt waar deze maatregel concreet in staat. Dat kan bijvoorbeeld zijn het Watergebiedsplan, Bestemmingsplan gemeenten, Beheerplannen EZ en provincie, e.d. Wanneer het een substantieel bedrag betreft, moet de provincie deze kostenpost inbrengen in het overleg tussen EZ en provincie over het ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied).

De beleidslijn van het Faunafonds is dat uitsluitend een tegemoetkoming in de schade aan landbouwgewassen wordt verleend als een belanghebbende alle mogelijke maatregelen ter voorkoming van die schade heeft genomen. Dat betekent dat ook gebruik van een ontheffing Flora- en faunawet is gemaakt. Als geen gebruik van een ontheffing kan worden gemaakt omdat de Natuurbeschermingswet dit niet toestaat, wordt een tegemoetkoming door het Faunafonds verleend. Overigens wordt geen tegemoetkoming verleend voor onbeschermde diersoorten, en beschermde diersoorten waarop de jacht geopend is of waarvoor een landelijke of provinciale vrijstelling art. 65 of provinciale aanwijzing art. 67 geldt. Ook wordt geen tegemoetkoming verleend voor schade op percelen waarop een natuurbestemming zit. Het

Faunafonds is van mening dat eventuele wildschade op dergelijke percelen als bedrijfsrisico moet worden gezien. Er wordt dus niet altijd een tegemoetkoming verleend.

9.8 Toezicht en handhaving

De Natuurbeschermingswet biedt ook voor de Natura 2000-beheerplannen het kader voor toezicht en handhaving. Binnen de natuurhandhaving wordt in de Provincie Groningen samengewerkt met verscheidene partijen, zoals politie en gebiedsbeheerders. Deze partijen werken samen om het integrale toezicht in het buitengebied te optimaliseren. In het kader hiervan wordt door medewerkers van de diverse organisaties toezicht gehouden op het Zuidlaardermeergebied. De Provincie Groningen is bevoegd om hierin de volgende taken uit te voeren: .

- Controle op de vergunningplichtige en vergunningvrije activiteiten; zijn de waargenomen ontwikkelingen en activiteiten getoetst aan de doelstellingen van het beheerplan.
- Controle in de Natura 2000-gebieden zelf (gebiedscontrole op toegangsbepalingen). Daarbij wordt rekening gehouden met de gevoeligheden van de doelsoorten. Deze taak rust overigens ook bij de gebiedsbeheerder.

Bij het constateren van overtredingen kan proces verbaal worden opgemaakt of, bij het ontbreken van een vergunning, een werk worden stilgelegd. Wanneer de uitvoering van de overige gebiedscontrole plaatsvindt is deels afhankelijk van het seizoen (broedseizoen, winter).

Op basis van de landelijk ontwikkelde en vastgestelde 'Handreiking handhavingsplan Natura 2000' (IPO 2013) worden de hierboven beschreven hoofdlijnen voor toezicht en handhaving verder uitgewerkt in een toezichts- en handhavingsplan voor dit beheerplan. De genoemde Handreiking biedt handvatten voor het opstellen van een dergelijk handhavingsplan waarbij wordt uitgegaan van de programmatische aanpak zoals ontwikkeld door het CCV (Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid) Op basis van een risicoanalyse wordt de toezichtstrategie voor het gebied verder uitgewerkt. Bij het opstellen en het uitvoeren van het handhavingsplan wordt zoveel mogelijk samengewerkt met de andere partijen die een taak op dit gebied hebben. Dit handhavingsplan wordt door de provincie als leidraad gebruikt bij de uitvoering van haar werkzaamheden.

De resultaten van het toezicht en de handhaving in het Merengebied worden jaarlijks gerapporteerd aan de beheerplancommissie.

9.9 Toekomstige activiteiten en vergunningverlening

Bij de toetsing van bestaande activiteiten in hoofdstuk 7 is alleen ingegaan op bestaand gebruik, nieuw gebruik en ontwikkelingen. Minder concrete plannen zijn niet getoetst. Hiervoor gelden in beginsel de procedures zoals deze zijn beschreven in het onderstaande tekstkader 'wat als u wat wilt in of bij het gebied'.

Voor zover al iets bekend is van nog niet heel concrete plannen en ideeën, is het in een aantal gevallen al goed mogelijk om hier richtinggevende uitspraken over te doen. Hiervoor wordt met name verwezen naar de tabellen met mitigerende maatregelen in hoofdstuk 7. Als gehandeld wordt volgens de uitspraken in deze tabellen, dan zullen de procedures zoals deze in het tekstkader zijn beschreven, eenvoudiger kunnen worden doorlopen of zal een vergunningprocedure in het kader van de Natuurbeschermingswet mogelijk niet noodzakelijk zijn. Het gaat er in het Zuidlaardermeergebied vooral om bij het maken van plannen vooraf

rekening te houden met de belangrijke broed-, foerageer- en rustgebieden van moerasbroedvogels en watervogels en de daarbij horende belangrijke perioden in het jaar.

Wat als u wat wilt in of bij het gebied?

Dit beheerplan kan niet voor alle activiteiten duidelijkheid geven over de mogelijke effecten op de Natura 2000-doelstellingen. Nieuwe activiteiten die niet in het beheerplan zijn beschreven, kunnen mogelijk vergunningplichtig zijn. Of een activiteit ook vergunningplichtig is, hangt af van de mogelijke effecten. Deze mogelijke effecten hangen niet alleen samen met de aard en omvang van de activiteit, maar ook met de tijdsduur, de plaats en de periode. Bij de toetsing moet ook rekening worden gehouden met functies buiten het gebied zoals foerageergebied, broedgebied en verbindingszones.

Als u een activiteit wilt uitvoeren die mogelijk effecten heeft op de Natura 2000-doelen van het Zuidlaardermeergebied, heeft u wellicht een natuurbeschermingswet-vergunning nodig. Om te toetsen of zo'n activiteit al dan niet vergunningplichtig is, kan de initiatiefnemer het bevoegd gezag (de Provincie Groningen of Ministerie van EZ) vragen om een formele uitspraak te doen over de vergunningplicht (dit heet een bestuurlijk rechtsoordeel). In overleg met de behandelend ambtenaar wordt door de initiatiefnemer informatie over de activiteit en mogelijke effecten aangeleverd die nodig is voor de beoordeling. Binnen ongeveer 6 weken wordt het resultaat van de beoordeling medegedeeld met een formele brief. Deze brief is een formele beoordeling van de provincie over de vergunningplicht. Als door andere overheden of derden wordt gewezen op de Natuurbeschermingswet, kunt u met deze brief aantonen dat u aan de verplichtingen in het kader van de Nb-wet hebt voldaan.

Per 1 oktober 2010 is de omgevingsvergunning ingevoerd ter vervanging van de verschillende vergunningen voor wonen, ruimte en milieu. Dit zijn onder andere de bouwvergunning, milieuvergunning, gebruiksvergunning, aanlegvergunning en de kapvergunning. Op www.omgevingsloket.nl kan een vergunningcheck worden gedaan om te zien welke toestemmingen zijn vereist. Deze vergunning kan bij één loket bij de gemeente worden aangevraagd en wordt in één procedure afgehandeld. Als nu blijkt dat een activiteit waarvoor zo'n omgevingsvergunning nodig is ook gevolgen heeft voor het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied, is er in aanvulling op de omgevingsvergunning een toets aan de Natura 2000-doelen vereist. De gemeente kan de omgevingsvergunning dan niet afgeven zonder een verklaring van geen bedenkingen van Gedeputeerde Staten of de minister van EZ. De gemeente neemt zelf contact op met provincie of EZ, dat hoeft de vergunningaanvrager niet te doen.

Aanvragers van vergunningen doen er verstandig aan in vooroverleg met de provincie te treden om met eisen van de natuur vooraf al zoveel mogelijk rekening te houden. Op die manier is er meer zekerheid over de verklaring van geen bedenkingen van de provincie.

10 Kosten en uitvoeringsprogramma

10.1 Toelichting bij de kostentabel (maatregelenprogramma)

In tabel 10.1 is het uitvoeringsprogramma voor het Zuidlaardermeergebied weergegeven. In de tabel zijn de uitvoeringsmaatregelen zoals deze zijn uitgeschreven in hoofdstuk 4 op een rij gezet. De lijst is aangevuld met het onderdeel onderzoek en het jaarlijks onderhoud.

Per maatregel is aangegeven wie de trekkers zijn van de maatregel. Daarnaast is aangegeven welke budgetten in beeld zijn voor de financiering. De globale ramingen van kosten zijn tot stand gekomen in overleg met medewerkers van Groninger en Drents Landschap en Waterschap Hunze en Aa's. De ramingen geven een indicatie van de omvang van het benodigde budget, maar moeten bij de uitwerking van de maatregelen tot concrete projecten in meer detail worden vastgesteld. Ook is aangegeven binnen welke termijn de maatregelen gerealiseerd dienen te zijn.

10.2 Uitvoering van de maatregelen

Voor de uitvoering van de maatregelen gelden de volgende punten:

De uitvoering van in elk geval de eenmalige inrichtingsmaatregelen wordt getrokken door een uitvoeringsorganisatie samengesteld uit Provincie Groningen, Waterschap Hunze en Aa, Groninger Landschap en Drents Landschap. De leden van de uitvoeringsorganisatie sturen de uitvoering aan binnen de eigen organisatie. Er wordt een programmatrekker aangewezen

In de uitvoeringsorganisatie wordt gezocht naar de benutting van de optimale samenhang tussen de uitvoering van de diverse maatregelen. Daarbij wordt voorgesteld in de uitvoering gebiedsgewijs te gaan werken. Binnen die projectgebieden wordt er nauw samengewerkt met de terreinbeherende organisaties en overige instanties die daar actief zijn.

In het maatregelenprogramma is per maatregel de verantwoordelijke partij benoemd. Over het trekkerschap van dergelijke maatregelen worden afspraken tussen de betrokken partijen gemaakt in de uitvoeringsorganisatie. De Provincie Groningen blijft eindverantwoordelijke voor de uitvoering van de maatregelen.

De partijen die financieel verantwoordelijk zijn voor maatregelen worden in het maatregelenprogramma genoemd. Er kan voor bepaalde (delen van) maatregelen worden afgesproken dat door de uitvoeringsorganisatie naar ontbrekende financiering wordt gezocht (financiering p.m.).

In het voorgestelde maatregelenprogramma zijn kosten globaal geraamd en toegezegd. De globale ramingen zijn tot stand gekomen in overleg met medewerkers van Waterschap Hunze en Aa, Provincie Groningen en Groninger Landschap. Voor zover mogelijk is daarbij gebruik gemaakt van normbedragen en/of ervaringen van elders.

Tabel 10.1. Overzicht van de instandhoudingsmaatregelen en hun financiering.

	Waar	Hoe	Verantwoording	Periode (schatting)	Hectares (schatting)	Kostendrager (suggestie)	Kosten (schatting)
Jaarlijks onderhoud							
Behoud van landschappelijke openheid graslanden	Leefgebied voor de Kolgans, Toendrarietgans, Smient en Kleine zwaan binnen de begrenzing van het N2000-gebied	Maaibeheer, Begrazing aanwezig grasland	Groninger landschap, Drents Landschap	Beheerplanperiode	650	SNL	Jaarlijks: 210.000
Gefaseerd rietsnijden	Rietlanden rond het Zuidlaardermeer en Foxholstermeer	Gefaseerd rietsnijden 30 ha per jaar	Groninger landschap, Drents Landschap	Beheerplanperiode	150	SNL	Jaarlijks: 15.000
Realisatie instandhoudingsdoelen							
Aanleggen nieuwe gradiënten van open water naar grasland	Overlanden en rietzones Zuidlaardermeer	Plaggen en aanleggen vooroevers	Groninger Landschap, Drents Landschap	beheerplanperiode	Nog niet exact bekend	LIFE, PBF	Initieel totaal: 200.000
Verbeteren waterkwaliteit	Hunze, Zuidlaardermeer, Foxholstermeer	Maatregelen KRW	Waterschap Hunze en Aa's	2010-2015	nvt	Waterschap Hunze en Aas	gedekt
Onderzoek							
Vaststelling recreatief gebruik	Gehele gebied	Aan begin en eind van de beheerplanperiode	Provincie Groningen en Drenthe, RECRON	2010 en 2015	nvt	Provincie Groningen	eenmalig 30.000
Vaststelling ontwikkeling verkeer	Gehele gebied	Aan begin en eind van beheerplanperiode	Provincie Groningen en Drenthe	2010 en 2015	nvt	Provincie Groningen	eenmalig 30.000
Relatie blauwalg eutrofiering door ganzen	Gehele gebied	Literatuuronderzoek	Provincie Groningen en Drenthe	Gedurende loop van het beheerplan	nvt	Provincie Groningen/Drenthe	PM
Monitoring							
Monitoring Roerdomp, Porseleinhoen, Rietzanger	Gehele gebied	tweejaarlijks	Provincie Groningen	2010-2015	nvt	Provincie Groningen	6.000 per jaar
Monitoring Kolgans, Toendrarietgans, Smient, Kleine zwaan en Slobend	Gehele gebied slaapplaatstellingen, foeragerende vogels	Jaarlijks maandelijks tellingen	SOVON	2010-2015	nvt	gedekt	gedekt
Waterkwaliteit en dynamiek	Gehele gebied	doorlopend	Waterschap Hunze en Aa's	2010-2015	nvt	gedekt	gedekt
Maatregelen en ontwikkelingen	Gehele gebied	Eind beheerplanperiode	Provincie Groningen	2015	nvt	Provincie Groningen	gedekt
Handhaving							
Opstellen handhavingsplan	Gehele gebied	Vastleggen Aanwezigheid controleurs en politie	Gemeenten Provincies	2010-2015	nvt	Provincie Groningen ism met omliggende gemeente	eenmalig 20.000

	Waar	Hoe	Verantwoording	Periode (schatting)	Hectares (schatting)	Kostendrager (suggestie)	Kosten (schatting)
Uitvoering handhaving	Gehele gebied	Aanwezigheid controleurs en politie	Gemeenten Provincies	2010-2015	nvt	Provincie Groningen ism met omringende gemeente	PM

10.3 Hoe dit maatregelenprogramma te hanteren

Dit maatregelenprogramma is vastgesteld na discussie en overleg met diverse partijen. De genoemde maatregelen zijn instandhoudingsmaatregelen die nodig zijn om voor het gebied op termijn de Natura 2000-instandhoudingsdoelen te behouden. Het is een mix van maatregelen die gezamenlijk nodig zijn om de diverse Natura 2000-doelen in het Zuidlaardermeer te bereiken en te behouden.

De locatie van de maatregelen en van de zoekgebieden is via discussie met de terreinbeheerders en de gebruikers van het gebied, Provincie en Waterschap bepaald. Bij de uitvoering wordt in eerste instantie de maatregelenkaart als uitgangspunt genomen voor de te realiseren inrichting.

De plek waar afspraken over de nadere uitwerking van het maatregelprogramma worden gemaakt is in principe de beheerplancommissie (zie onder). Binnen de hierboven beschreven ruimte kan de uitvoeringsorganisatie hierin ook beslissingen nemen. Vragen of discussies die de uitgangspunten en afspraken van het beheerplan ter discussie stellen worden voorgelegd aan het bevoegd gezag en eventueel andere betrokken partijen.

10.4 Borging uitvoering

Rolverdeling

De Provincie Groningen zorgt voor algemene informatievoorziening rond het beheerplan. Het Groninger en Drents Landschap geeft als terreinbeheerder publieksvoorlichting over het gebied en over de inrichtings- en beheermaatregelen. De Provincie Groningen is tevens bevoegd gezag voor de vergunningverlening op grond van de Natuurbeschermingswet en verzorgt de controle hierop. Daarnaast verzorgt zij de communicatie over de gevolgen van het beheerplan voor de gebruikers van het gebied.

In de uitvoeringsperiode wordt uit de betrokken partijen bij de uitvoering een hieronder beschreven beheerplancommissie samengesteld met een onafhankelijk voorzitter. De Provincie Groningen is in haar rol van trekker voor het beheerplan Zuidlaardermeergebied verantwoordelijk voor deze beheerplancommissie. De beheerplancommissie komt twee keer per jaar bijeen om de actuele stand van zaken met betrekking tot het Natura 2000-gebied te bespreken.

In hoofdstuk 4 zijn maatregelen voorgesteld die al binnen de eerste beheerperiode uitgevoerd moeten worden. Om de voortgang van het beheerplan te borgen is het nodig dat er een instantie wordt benoemd die de uitvoering van de maatregelen borgt in de tijd. Het in dit hoofdstuk beschreven uitvoerings- en monitoringsprogramma kent voor alle activiteiten een verantwoordelijke partij. Bij de vaststelling van het beheerplan is aan deze partijen gevraagd een intentieverklaring te tekenen, waarin deze rol en de inspanning om daarvoor financiële bijdragen te reserveren wordt bekrachtigd.

Beheerplancommissie

Voorgesteld wordt een beheerplancommissie (een werkgroep) in te stellen waarin de verschillende voor de uitvoering verantwoordelijke partijen (verantwoordelijken van maatregelen) zitting hebben. Deze beheerplancommissie zorgt jaarlijks voor een verslag waarin zijn opgenomen: de voortgang van de maatregelen, de resultaten van de monitoring, toezicht en handhaving en de ontwikkelingen in het gebied. Aan de hand van dit verslag komt de beheerplancommissie ten minste één tot twee maal per jaar bijeen om de ontwikkelingen te beoordelen en eventueel bij te sturen.

De resultaten en conclusies uit het monitoringsprogramma worden jaarlijks gerapporteerd en geagendeerd in de beheerplancommissie. Leden van de gebiedsgroep kunnen hierin blijvend worden betrokken, zodat belanghebbenden betrokken blijven bij het Natura 2000-beheerplan, waardoor vernieuwing of verlenging van het beheerplan vergemakkelijkt wordt. Er wordt afstemming gezocht met de streekagenda's, ook in geval van bestuurlijke afstemmingsvragen. De provincie is in haar rol als bevoegd gezag uiteindelijk verantwoordelijk voor het nemen van beslissingen over eventueel voorkomende vragen ten aanzien van afwijkingen van het vastgestelde beheerplan. De provincie draagt zorg voor de organisatie (in samenwerking met de terreinbeheerder(s)) en voor het voorzitterschap. Overigens kan de beheerplancommissie samenwerken met allerlei uitvoeringsorganisaties.

Evaluatie beheerplan

Het voorliggende beheerplan heeft een looptijd van zes jaar. Na deze periode zal een vervolg op dit beheerplan worden gemaakt waarbij het voorliggende plan richtinggevend is. Voorafgaand aan het opstellen van het vervolgplan is het belangrijk dat het voorliggende plan goed geëvalueerd wordt. Voorstel is om de evaluatie uit te voeren onder begeleiding van de beheerplancommissie.

11 Literatuur

- Bauer, K.M. & U.N. Glutz von Blotzheim 1979. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 2: Anseriformes (1. Teil). Akademische Verlagsgesellschaft Frankfurt am Main.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Beemster, N., W. Altenburg, M. Platteeuw, F. de Roder 2002. Het Regenmodel in de Oostvaardersplassen: voldoende dynamiek in waterpeil voor een diverse en stabiele broedvogelbevolking?. A & W-rapport 314, RIZA-werkdocument 2002.077X. Veenwouden
- Bohl, E. 1993. Runcmäuler und Fische im Sediment: Ökologische Untersuchungen zur Bestands- und Lebensraumsituation von Bachneunaugen (Lampetra planeri), Schlammpeitzger (Misgurnus fossilis), Steinbeisser (Cotibis taenia) in Bayern. Bayerischen Landesanstalt für Wasserforschung, München. 129 p.
- Bonhof, G.H. & G. Wolters. 2011. Visstandmonitoring Zuidlaardermeer (KRW) en Foxholstermeer 2009. Rapport 2010-021. Koeman en Bijkerk bv, Haren. In opdracht van waterschap Hunze en Aa's, Veendam.
- Bosch 2007. Gedragscode Natuurbeheer. Goedgekeurd door de Minister van LNV bij besluit van 21 april 2009, kenmerk TRCDR 2009/970.
- Emmerik W.A.M van, & H.W. de Nie 2006. De zoetwatervissen van Nederland. Ecologisch bekeken.
- Everts, F.H. & N.J.P. de Vries 2010. vegetatiekartering en plantensoortenkartering van de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder 2010. EGG consult, Everts & de Vries ecologisch advies en onderzoek.
- Feenstra H. Broedvogels in de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder 2012. Bureau Vogelinventarisatie "De Kraanvogel" 2012/09. Fochteloo.
- Gaumert, D., 1986. Kleinfische in Niersachsen. Hinweise zum Atenschutz. Mitteilungen aus dem Nietsächisches Landesamt für Wasserwirtschaft. Heft 4. Hildseheim. P 71.
- Gemeente Hoogezand-Sappemeer 2007. Studie scenario's hoofdverkeersstructuur Hoogezand-Sappemeer, februari 2007
- Glastra, M.J., Geertsema, G. & W. Molenaar 1999. Beheervisie Hunzedal, toegespitst op Zuidlaardermeergebied. Rapport, Iwaco, Groningen
- Hut, R.M.G., R. Foppen, N. Beemster, M. Roodbergen, S. Deuzeman 2008. Ruimte voor riet en moerasvogels in de noordelijke randmeren. A&W-rapport 1108. Veenwouden.
- Hut, R.M.G. Van der 2001. Terreinkeus van de Roerdomp in Nederlandse moerasgebieden. Bureau Waardenburg bv. Rapport nr. 01-010, Culemborg.
- Hut R.M.G. van der 2006. Moerasontwikkeling in het Twiske fase 5. Evaluatie 2006. A&W-rapport 762. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.
- Hut, R.M.G. van der, Ch. de Jonge, R. Berkers & L. Davids 2009. Visitormanagementplan Nationaal Park Weerribben – Wieden. A&W-rapport 1146. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden, Kenniscentrum Recreatie, Den Haag.
- Hut, R.M.G. van der & N. Minnema 2010. Revitalisatie van rietoevers in het Zuidlaardermeer, A&W rapport 1576. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Hut, R.M.G. van der, A. Brenninkmeijer, E. de Vries & O. Stoker. 2011. Natuurtoets Bestemmingsplan Zuidelijke kernen Steenwijkerland. A&W-rapport 1631. Altenburg & Wymenga bv. Feanwâlden.
- Hut, R.M.G. van der, 2015. Draagkracht en potenties voor de Roerdomp in het Zuidlaardermeergebied. A&W-notitie 2429zlp. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Jansen, H. & J. Tonckens (2014). Vegetatiekartering Hunzezone en Zuidlaardermeer oostzijde 2013, Tonckens Ecologie, i.s.m Buro Elodea

- Jonge Poerink, B. 2014. Datarapportage Slaapplaatstellingen Ganzen N2000-gebied Zuidlaardermeer Winter 2013-2014. The Fieldwork Company, rap.no. 10140401, 28 mei 2014.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de vogel- en habitatrictlijngebieden. Ministerie van LNV, Den Haag
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2005. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2006a. Natura 2000-doelendocument. Juni 2006.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2006b, Gebiedendocument Natura 2000-gebied 20 Zuidlaardermeergebied, november 2006.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2007, Handreiking voor sectornotities. Kaders voor bestaand gebruik in Natura 2000 Beheerplannen. Arcadis rapport 110302.001569, 30 november 2007
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2008a. Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied. Ministerie LNV, Den Haag.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2008b. Natura 2000 profielendocument. Versie 1 september 2008, Ede
- Provincie Groningen 1999. Concept ecologische verbindingzones Provincie Groningen.
- Raamconvenant Hunze en Aa's, maart 1999, Schipborg
- SOVON & CBS 2005, Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk, SOVON-informatierapport 2005/2009, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen
- Speek B.J., G. Speek 1984, Thieme's vogeltrekatlas. Thieme, Zutphen
- Sterba, G., 1958. Handbuch der Binnenfischerei Mitteleuropas Band III, 9 Die Schmerlenartigen (Cobitidae). Schweitzerbartsche Verlagbuchhandlung, Science Publishers, Stuttgart.
- Unie van Waterschappen 2005, Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen, november 2005.
- Venterink, O.H., Van Diggelen, R., Van den Burg, J. & Verhoeven, J.T.A. 2002. Moerassen langs de Hunze voor een helder Zuidlaardermeer. Een studie naar de mogelijkheden van natuurlijke waterzuivering. Rapport Rijksuniversiteit Groningen/Universiteit Utrecht/Waterschap Hunze en Aa's.
- Voslamber, B.E., A.E.J. van Winden 1999. Watervogels in de zoete Rijkswateren in 1996/1997. Monitoringsrapport 1999/01 & RIZA-rapport BM 98.02. SOVON, Beek-Ubbergen
- Waterschap Hunze & Aa's 2008. Factsheet Europese Kaderrichtlijn Water, 15 december 2008.
- Werner, K., 1937. Zoetwatervissen. Wat leeft en groeit- De wereld van dieren en planten. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht

Geraadpleegde internetsites

- www.minInv.nl/Natura2000
www.rijksoverheid.nl
www.hoogezand-sappemeer.nl
www.tynaarlo.nl
www.haren.nl
www.provinciegroningen.nl
www.groningerlandschap.nl
www.hunzeenaas.nl
www.waterbedrijfgroningen.nl
www.zuidlaardermeer.nl
www.waarneming.nl

www.lancering.nl/rietzoom
www.meerwijck.nl
www.paviljoenmeerzicht.nl
www.debloemert.nl
www.zeilschoolzuidlaardermeer.nl
www.rietzoom.nl
www.partyships-trips.nl

Bijlage 1 Verspreiding overige kwetsbare planten- en diersoorten

Het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeer is niet uitsluitend van belang voor soorten waarvoor in het kader van de Natuurbeschermingswet instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd. In het gebied komen ook overige zeldzame en kwetsbare planten- en diersoorten voor. Voor het behoud van deze overige soorten is het van belang dat er voldoende beschermde maatregelen worden genomen. Een deel van deze soorten is beschermd in het kader van de Flora- en faunawet, waarbij er een onderscheid kan worden gemaakt in licht beschermde (tabel 1), middelmatig beschermde (tabel 2) en zwaar beschermde soorten (tabel 3). Bij de laatste categorie is er nog een onderverdeling in soorten die opgenomen zijn in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in soorten die opgenomen zijn in bijlage 1 AMvB.

Een deel van de zeldzame soorten in het Zuidlaardermeergebied geniet geen wettelijke bescherming, maar is wel opgenomen in de Rode lijst. Dit betekent dat er bij ruimtelijke ingrepen in het gebied rekening moet worden gehouden met de betreffende soort. In tabel B1 zijn planten- en diersoorten opgenomen die in het Zuidlaardermeergebied voorkomen en een wettelijk beschermde status genieten en/of opgenomen zijn in de Rode lijst. Hierbij gaat het grotendeels om soorten die ecologisch gebonden zijn aan zoetwatermoeras, nat voedselrijke grasland en/of open water. De instandhoudingsmaatregelen die in dit Natura 2000-beheerplan worden geformuleerd (zie hoofdstuk 4), zullen veelal ook ten gunste komen van genoemde soorten. De informatie is afkomstig van verscheidene bronnen, waaronder BMP vogelgegevens van SOVON, ongepubliceerde gegevens Groninger Landschap, Jansen & Tonckens (2014) en Everts & de Vries (2010). De lijst in tabel B1 is niet uitputtend, maar is bedoeld om een indruk te geven van overige natuurwaarden in het Natura 2000-gebied. Voor een overzicht van de verspreiding van een selectie van kwetsbare vogelsoorten in het Zuidlaardermeergebied wordt verwezen naar de overzichtskaarten 19 t/m 22 in de kaartenbijlage.

Verder zijn in het Zuidlaardermeer gebieden aanwezig waar het Natura 2000-habitattypen veenmosrietlanden (H7140B) tot ontwikkeling is gekomen. De verwachting is dat in de toekomst door het terugzetten van de successie en het terugdringen van de stikstofdepositie dit habitattypen in areaal zal toenemen.

Tabel B1. Overige zeldzame en kwetsbare planten- en diersoorten in het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied. Aangegeven is of de soort beschermd is volgens de Flora- en faunawet. Bescherming Flora- en faunawet, verschillende beschermingsregimes: tabel 1 = licht beschermd, tabel 2 = middelmatig beschermd, tabel 3 = zwaar beschermd: soorten bijlage IV Habitatrichtlijn/bijlage 1 AMvB, X = categorie vogels. Afkortingen Rode lijst: EB = Ernstig Bedreigd, BE = Bedreigd, KW = Kwetsbaar, GE = Gevoelig.

Soortgroep	Soort	Flora- en faunawet	Rode lijst
Planten			
	Gewone dotterbloem	Tabel 1: licht beschermd	-
	Koningsvaren	Tabel 1: licht beschermd	-
	Kleine valeriaan		KW
	Noordse zegge		KW
	Rietorchis	Tabel 2: middelzwaar beschermd	-
	Spits fonteinkruid		KW
	Stijve ogentroost		GE
	Stomp fonteinkruid		KW

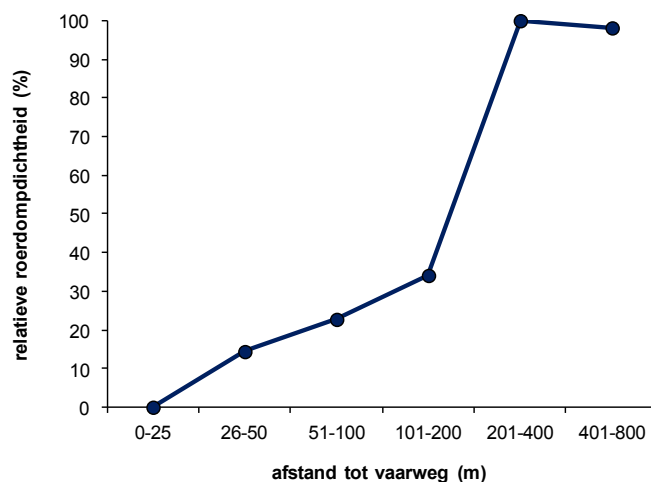
Soortgroep	Soort	Flora- en faunawet	Rode lijst
	Zwanenbloem	Tabel 1: licht beschermd	-
Vissen			
	Grote modderkruiper	Tabel 3: bijlage 1 AMvB	KW
	Kleine modderkruiper	Tabel 2: middelmatig beschermd	
	Kroeskarper		KW
	Vetje		KW
	Winde		GE
Amfibieën			
	Poelkikker	Tabel 3: bijlage IV HR	-
	Heikikker	Tabel 3: bijlage IV HR	-
Vogels			
	Roofvogels		
	Blauwe kiekendief	X	GE
	Grauwe kiekendief	X	EB
	Slechtvalk	X	GE
	Ransuil	X	KW
	Velduil	X	EB
	Weidevogels		
	Gele kwikstaart	X	GE
	Grutto	X	GE
	Tureluur	X	GE
	Kemphaan	X	EB
	Paapje	X	BE
	Kwartelkoning	X	KW
	Water- en moersvogels		
	Woudaap	X	BE
	Zwarte stern	X	BE
	Grote zilverreiger	X	GE
	Kleine zilverreiger	X	GE
	Snor	X	KW
	Watersnip	X	BE
	Witwangstern	X	
	Wintertaling	X	KW
	Georde fuut	X	
	Overige		
	Bontbekplevier	X	KW
	Grauwe klauwier	X	BE
	Kneu	X	GE
	Koekoek	X	KW
	Nachtzwaluw	X	KW
	Strandplevier	X	BE
	Visdief	X	KW
Zoogdieren			
	Bever	Tabel 3: bijlage IV HR	GE
	Franjestaart	Tabel 3: bijlage IV HR	
	Gewone dwergvleermuis	Tabel 3: bijlage IV HR	
	Laatvlieger	Tabel 3: bijlage IV HR	KW

Soortgroep	Soort	Flora- en faunawet	Rode lijst
	Meervleermuis	Tabel 3: bijlage IV HR	
	Rosse vleermuis	Tabel 3: bijlage IV HR	KW
	Watervleermuis	Tabel 3: bijlage IV HR	
	Waterspitsmuis	Tabel 3: bijlage 1 AMvB	KW

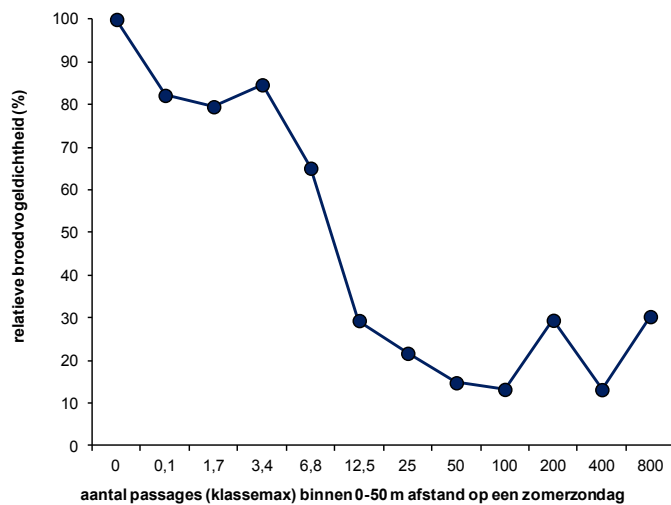
Bijlage 2 Verstoringsgevoeligheid van kwalificerende broedvogels in het Zuidlaardermeergebied in relatie tot kitesurfen

Roerdomp

Roerdampen foerageren in het broedseizoen hoofdzakelijk langs rietkragen. Zij zijn hier zeer verstoringgevoelig en kunnen – op basis van onderzoek, verricht in De Weerribben en De Wieden en veldervaring – tot een afstand van ca. 300 m verstoord worden door wandelaars of fietsers vanaf paden, of waterrecreanten via vaarwegen (Van der Hut 2009, gegevens R. van der Hut; figuur B1). Het areaal verstoord gebied langs vaarwegen, wandel- of fietspaden hangt sterk af van het landschap. In open en halfopen weide- en moerasgebieden met sloten en rietkragen kan een Roerdomp tot op ca. 300 m verstoord worden. Vanaf een kanoroute, die langs opgaand moeras voert met afgeschermd sloten en petgaten is de verstoringafstand aanzienlijk geringer. In deze situatie lijkt 50 m reëel. Ook de bezoekfrequentie speelt een grote rol. Bij één tot enkele passages binnen 50 m afstand per week blijven verstoringen beperkt tot een tijdelijk effect. Bij een hogere frequentie worden geschikte terreindelen niet meer gebruikt en neemt de broeddichtheid af (figuur B2). Moerasoevers van meren en plassen kunnen door recreatievaart veel verstoring ondervinden. Roerdampen vinden in deze situatie vooral geschikt foerageergebied in ondiepe baaien en inhammen, die voor recreanten moeilijk of niet toegankelijk zijn.

Figuur B1. Relatieve broedvogeldichtheid van de Roerdomp in relatie tot vaarwegen (met recreatievaart) in De Weerribben. Op basis van gegevens in Van der Hut 2009.

Figuur B2. Relatieve broedvogeldichtheid van de Roerdomp in relatie tot het aantal passages via vaarwegen (met recreatievaart) in De Weerribben. Bron: Van der Hut et al. 2011.

Projectie van een verstoringsafstand van 300 m op geschikt foerageergebied in het Zuidlaardermeer laat zien dat de Roerdomp in de oostelijke oeverlanden verstoring kan ondervinden van recreatievaart (figuur B3).

Porseleinhoen

Het Porseleinhoen houdt zich op in halfopen lage moerasvegetaties, die door meer opgaande oevervegetaties, zoals rietkragen, afgeschermd worden van recreanten in openbaar vaarwater. Verstoring door vaarrecreatie is daarom niet aan de orde.

Niet-broedvogels

Kleine zwaan, Rietgans, Kolgans, Smient en Slobeend zijn aangewezen niet-broedvogels voor het Zuidlaardermeergebied. Slobeenden verblijven in ondiepe plassen buiten openbaar vaarwater (Westerbroekstermadepolder, Kropswolderbuitenpolder). Kleine zwaan, Kolgans en Rietgans slapen in het winterhalfjaar op het Zuidlaardermeer. Zij slapen 's nachts en vertrekken naar c.q. arriveren vanuit de foerageergebieden in de omgeving in de schemerperiode. Zij ondervinden daarom geen hinder van recreatievaart op het open water overdag. Smienten slapen en rusten overdag en kunnen daarom wel verstoring ondervinden.

De verstoringsgevoeligheid van Smienten voor windsurfers is groter dan die voor wandelaars. Bovendien speelt de groepsgrootte een rol: grotere groepen zijn verstoringsgevoeliger. Voor het Ketelmeer en Vossemeer vermelden Van Eerden *et al.* (2001) op basis van veldervaring een verstoringsafstand van 75-150 m voor vaartuigen. Reamann *et al.* (2000) stelden in een intertijdegebied in Schotland vast dat wandelaars meer verstoren dan verwacht op een afstand van minder dan 250 m; windsurfers verstoren echter ook op een afstand van meer dan 250 m meer dan verwacht. Ervaringen bij slaapplekken van Smienten in de Zaanstreek (1977-2006) lieten zien dat een relatief kleine plas (Jagersplas) met een oppervlakte van ca 25 ha (straal ca 250 m) en ca. 3.000 Smienten bij nadering door wandelaars geheel verlaten werd. In een andere plas (Stootersplas), met een oppervlakte van ca 70 ha en een straal van ca 500 m en wintermaximum van ca 20.000 Smienten, verplaatsten de Smienten bij nadering door wandelaars naar het midden van de plas. Een langzaam varende visboot in de oeverzone

dreef de Smienten op. Bij het oversteken van de plas door een vaartuig vlogen alle Smienten op, om deels uit te wijken naar aangrenzende gebieden en deels terug te keren. Deze voorbeelden maken duidelijk dat rustplaatsen voor Smientenconcentraties op open water zeer gevoelig zijn voor vaartuigen en dat rekening gehouden moet worden met een verstoringafstand van minimaal 500 m.

Verstoringsgevoeligheid van niet-broedvogels voor kitesurfen

Gegevens over het versturende effect van kitesurfen op vogels zijn schaars, waarschijnlijk omdat het een relatief nieuwe tak van sport is. Verbeek en Krijgsveld (2013) onderzochten voor het Natura-2000 beheerplan Voordelta de effecten van kitesurfen. Zij maakten gebruik van studies uitgevoerd in het Wolderwijd (Kleine zwaan, Jansen 2008-2011), het Grevelingenmeer (hoogwatervluchtplaatsen, Van Rijn et al. 2006), de Voordelta (Roodkeelduiker, Verdaat 2006), het Duitse waddengebied (watervogels, Andretzke et al. 2010), in Exe (Engeland, watervogels, Liley et al. 2011) en het Dee estuarium (Engeland, hoogwatervluchtplaatsen, Smith 2004). De studies geven echter geen eenduidig beeld over verstoringafstanden van de betrokken watervogelsoorten in het algemeen en specifiek met betrekking tot kitesurfers.

Advies voor zonering in Natura 2000 gebieden

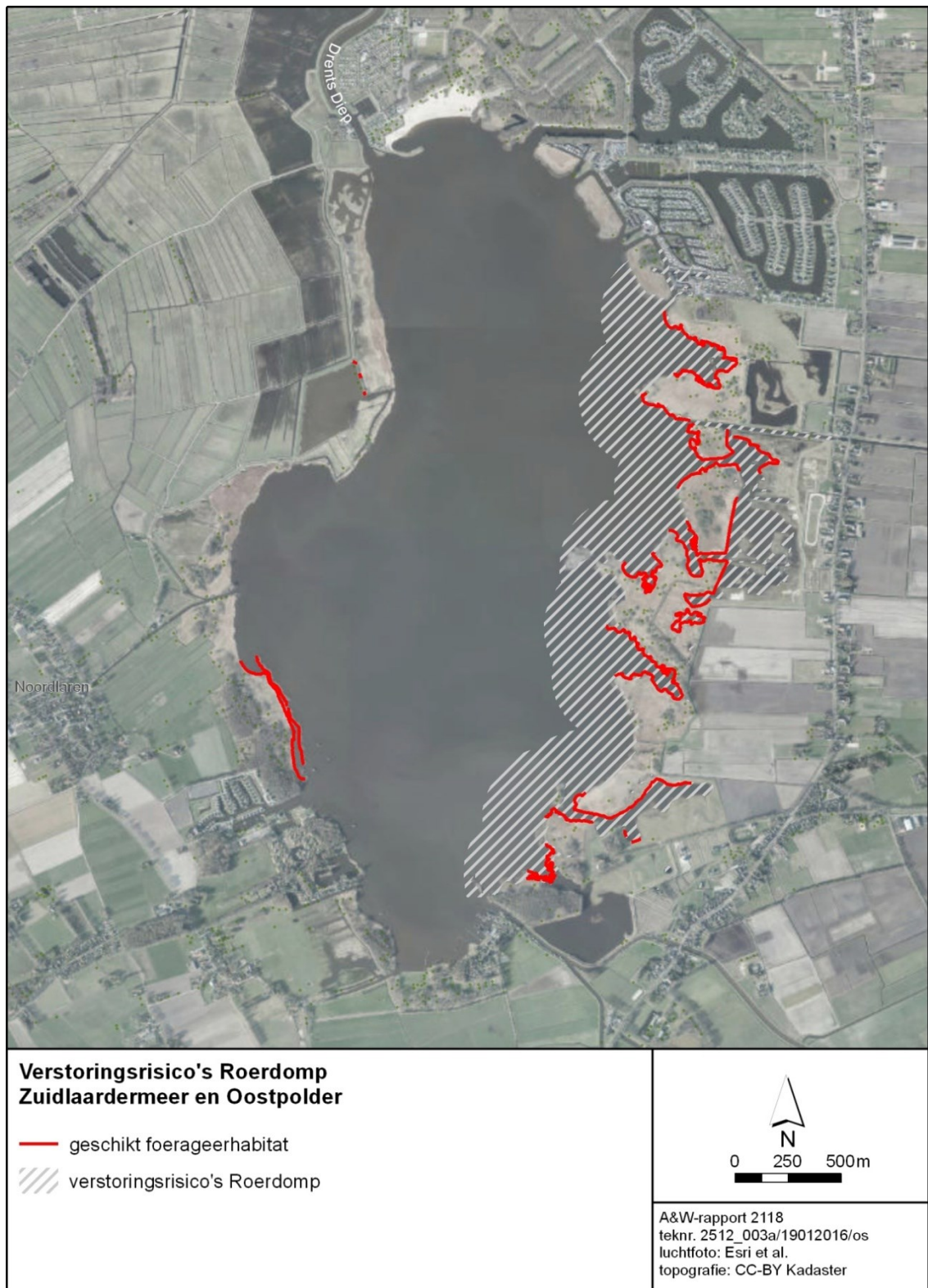
Verbeek en Krijgsveld (2013) adviseren een zoneringsafstand van 700 m voor kitesurfers en watervogelsoorten in het Natura 2000 gebied de Voordelta, ook al reageren afzonderlijke vogelsoorten heel verschillend op de aanwezigheid van kitesurfers in samenhang met de omstandigheden en de locale situatie. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de verstoringafstand te kunnen kwantificeren voor specifieke omstandigheden en onderscheid te maken naar vogelsoort. Een zoneringsafstand van 700 m, waarbij kitesurfers een afstand van minimaal 700 m tot watervogelconcentraties aan moeten houden, levert een duidelijke en eenvoudig toe te passen richtlijn op. De afstand van 700 m is ook gehanteerd voor kitesurfzones in het Natura 2000-gebied IJsselmeer. Dit zoneringsadvies is daarom een uniforme richtlijn.

De schaal van het gebied bepaalt mede hoe vogels reageren op verstoring. In een relatief groot gebied kan tijdelijk uitgeweken worden naar alternatieve locaties binnen het gebied. In relatief kleine gebieden, zoals het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeer, zijn deze uitwijkmogelijkheden vaak beperkt of niet aanwezig. In dat geval moeten verstoorde vogels uitwijken naar andere gebieden, wat tot gevolg kan hebben dat de aantallen in het gebied dalen en dat daardoor niet meer wordt voldaan aan het geformuleerde instandhoudingsdoel. Voor het Duitse deel van Natura 2000-gebied Waddenzee wordt een verstoringvrije afstand geadviseerd van meer dan 2 km. In dit geval gaat het om onder meer rustplaatsen van watervogels (NABU 2012).

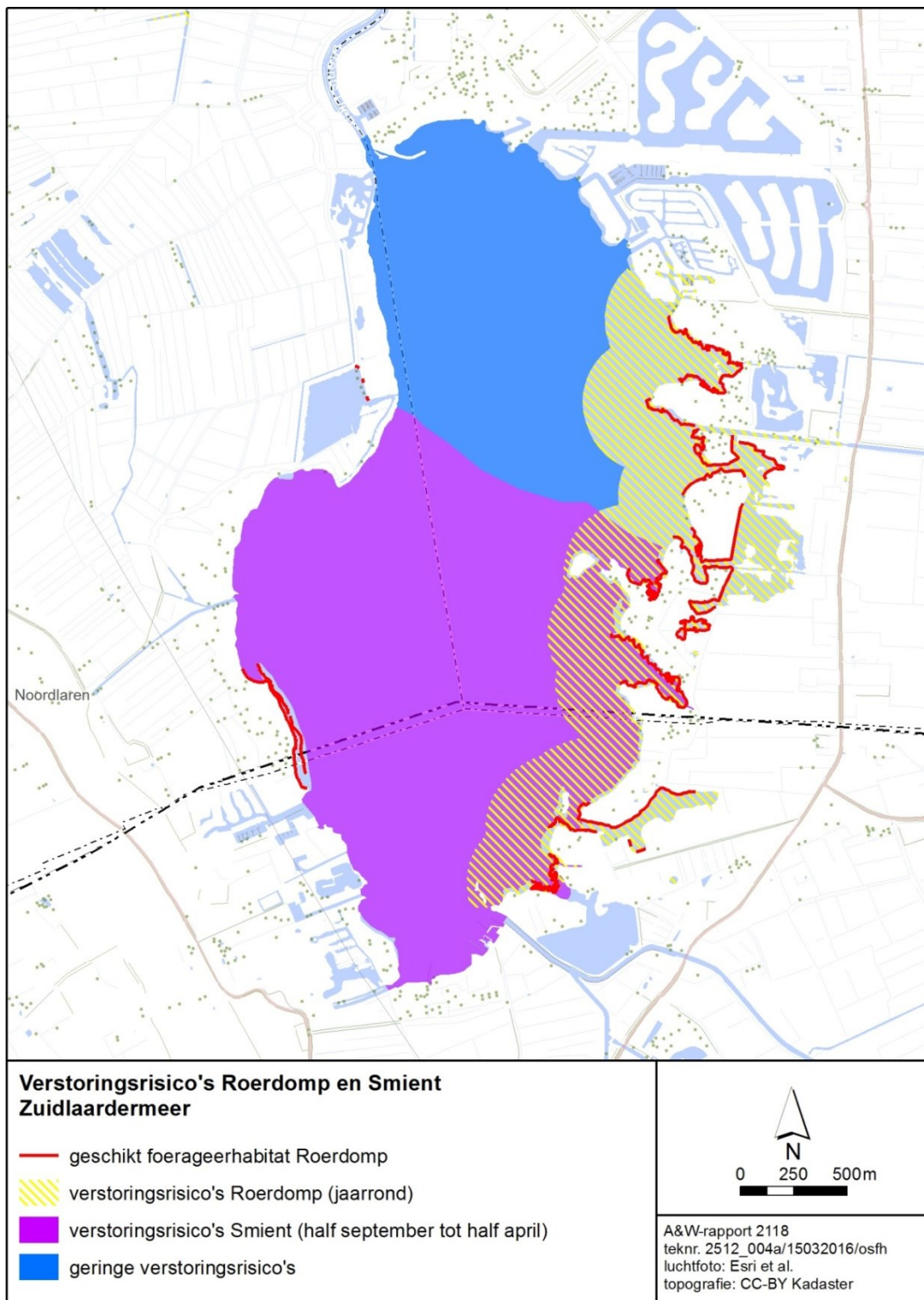
Smienten zijn in het Zuidlaardermeer aanwezig van medio september tot medio april. In deze periode is het aantal vaarrecreanten gering, met uitzondering van windsurfers en kitesurfers. Voor behoud van draagkracht voor Smienten (met een seizoensmaximum van ca. 4.500 individuen) is het daarom noodzakelijk dat windsurf- en kitesurfactiviteiten zodanig beperkt blijven dat een deel van het meer met voldoende omvang en een onverstoorde bufferzone gehandhaafd blijft. Smienten rusten overdag in het zuidelijk deel van het Zuidlaardermeer. Gelet op de ruimte die nodig is voor het aantal Smienten en het zoneringsadvies van 700 m voor kitesurfers dient minimaal de zuidelijke helft van het Zuidlaardermeer gevrijwaard te blijven van kitesurfactiviteiten. Dit gebied is aangegeven in figuur B4.

Literatuur

- Andretzke, H., J. Dierschke, F. Jachmann, K. Normann, J. Herrmann & S. Hagen, 2011. Auswirkungen des Kitesurfens auf den Vogelzug im seeseitigen Meeresgebiet vor Norderney 2010/2011. BIOS Gutachten für ökologische Bestandsaufnahmen, Bewertungen und Planung / Gavia EcoResearch, Norderney / Wilhelmshaven, Duitsland.
- Jansen, M., 2008. Kleine- en Wilde zwanen op het Veluwemeer, een samenvatting van drie seizoenen tellen en observeren.
- Jansen, M., 2009. Monitoring kitesurfzone Wolderwijd. Voortgangsrapportage 2008.
- Jansen, M., 2011a. Monitoring kitesurfzone Wolderwijd. Voortgangsrapportage 2010.
- Jansen, M., 2011b. Monitoring kitesurfzone Wolderwijd. Eindrapport.
- Liley, D., Cruickshanks, K., Waldon, J. & Fearnley, H. (2011). Exe Estuary Disturbance Study. Footprint Ecology.
- NABU (2014) Kitesurfen im Wattenmeer, NABU-position paper, Naturschutzbund (NABU), Berlin.
- Smith, R., 2004. The effect of kite surfing on wader roosts at West Kirby, Dee Estuary. DECG, March Wall, King's Drive North, Caldy, Merseyside UK, CH48 1LL. <http://www.deeestuary.co.uk>
- Van Rijn, S.H.M, K.L. Krijgsveld & R.C.W. Strucker 2006. Gedrag van vogels tijdens een kitesurfevenement in de Grevelingen. Bureau Waardenburg rapport nr. 06-251, Culemborg.
- Verbeek, R.G. & K.L. Krijgsveld 2013. Kitesurfen in de Delta en verstoring van vogels en zeehonden: onderbouwing van locaties waar kitesurfen via het Beheerplan kan worden toegestaan. Bureau Waardenburg rapport nr. 12-143, Culemborg.
- Verdaat, H.J.P., 2006. Gebiedsgebruik, gedrag en verstoring van Roodkeelduikers (*Gavia stellata*) in de Voordelta. Afstudeerproject ter ondersteuning van de Nulmeting in het kader van het Monitoring en Evaluatie Programma, Project Mainport Rotterdam PMR – MEP MV2. Rapport 06- 06-144. Bureau Waardenburg / Hogeschool Van Hall - Larenstein, Culemborg.

Figuur B3. Verstoringsgevoelig gebied voor de Roerdamp in het Zuidlaardermeer. Weergegeven is een verstoringszone van 300 m in openbaar vaarwater grenzend aan geschikte foerageerzones, op basis van een terreinevaluatie (Van der Hut et al. 2011)

Figuur B4. Verstoringsgevoelig gebied voor Smient. Weergegeven is een verstoringszone van 700 m in openbaar vaarwater grenzend aan de aanwezige rustgebieden van Smient. Daarnaast is ook de verstoringszone van 300 m rondom het leefgebied van Roerdomp aangegeven (zie ook figuur 3).

A photograph of a lake with lily pads and reeds under an overcast sky. The water is calm, reflecting the grey sky. In the foreground, there are several lily pads and tall reeds. In the background, a line of trees and a distant building are visible across the water.

Bezoekadres

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden

Postadres

Postbus 32
9269 ZR Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
Fax 0511 47 27 40
info@altwym.nl

www.altwym.nl